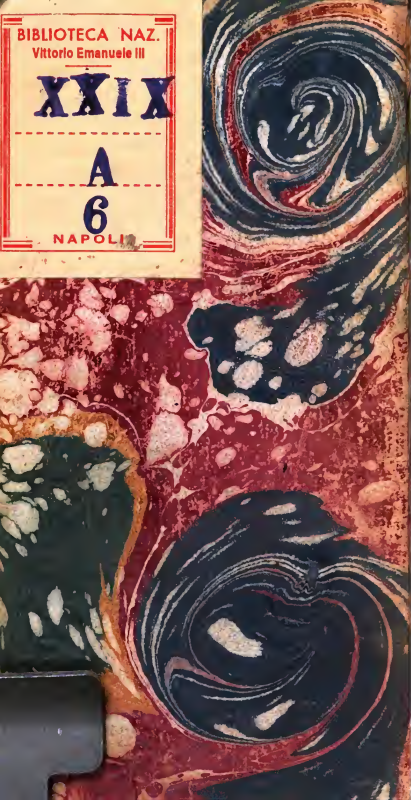

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXIX
A
6
NAPOLI

XXIX
a.
6.

CAII PLINII

SECUNDI

HISTORIA NATURALIS.

TOMUS IV.

CAII PLINII
SECUNDI
HISTORIÆ NATURALIS
LIBRI XXXVII.

Quos recensuit & Notis illustravit

GABRIEL BROTIER.

TOMUS IV.

PARISIIS,

Typis J. BARBOU, viâ Mathurinensium.

M DCC LXXIX.

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XIX.

Natura lini, & cultus hortensiorum.

I. Siderum quoque tempeſtatumque ratio, vel imperitis facili, atque indubitato modo monſtrata eſt : veréque intelligentibus non minùs conferunt rura deprehendendo cælo, quàm ſideralis ſcientia agro colendo. Proximam multi hortorum curam fecere : nobis non protinus transire ad iſta tempeſtivum videtur. Miramurque quoſdam ſcientiæ gratiâ, eruditionis ſuæ gloriam ex his petentes tam multa præteriiſſe, nullâ mentione habitâ tot rerum ſponte curâve provenientium, præſertim cùm pleriſque earum, pretio uſuque

vitæ, major etiam, quàm frugibus, perhibeatur auctoritas. Atque ut a confessis ordiamur utilitatibus, quæque non solùm terras omnes, verùm etiam maria replevere: seritur, ac dici neque inter fruges, neque inter hortensia potest, linum. Sed in quâ non occurret vitæ parte, quodve miraculum majus, herbam esse quæ admoveat Ægyptum Italiæ: in tantum, ut Galerius a freto Siciliæ Alexandriam septimâ die pervenerit, Babillus sextâ, ambo præfecti: æstate verò proximâ Valerius Marianus ex prætoriis senatoribus, a Puteolis nono die lenissimo flatu? herbam esse, quæ Gades ad Herculis columnas septimo die Ostiam adferat, & citeriorem Hispaniam quarto, provinciam Narbonensem tertio, Africam altero: quod etiam mollissimo flatu contigit C. Flavio legato Vibii Crispi proconsulis? Audax vita, scelerum plena: aliquid seri, ut ventos procellasque recipiat: & parum esse fluctibus solis vehi. Jam verò nec vela satis esse majora navigiis. Sed quamvis amplitudini antennarum singulæ arbores sufficiant, super eas tamen addi velorum alia vela, præterque alia in proris, & alia in puppibus pandi, ac tot modis provocari mortem. Denique tam parvo semine nasci, quod orbem terrarum ultro citroque portet, tam gracili avenâ, tam non altè a tellure tol-

li : neque id viribus suis necti, sed fractum tusumque & in mollitiam lanæ coactum, injuriâ ac summâ audaciâ, eò pervenire. Nulla exsecratio sufficit contra inventorem dictum suo loco a nobis : cui satis non fuit hominem in terrâ mori, nisi periret & insepultus. At nos priore libro imbres & flatus cavendos, frugum causâ victûsque, præmonebamus. Ecce seritur hominis manu, metitur ejusdem hominis ingenio, quod ventos in mari optet. Præterea ut sciamus favisse pœnas, nihil gignitur faciliùs : ut sentiamus nolente id fieri naturâ, urit agrum, deterioremque etiam terram facit.

II. 1. Seritur sabulosis maximè, unoque sulco : nec magis festinat aliud. Vere satum æstate vellitur*: & hanc quoque terræ injuriam facit. Ignoscat tamen aliquis Ægypto serenti, ut Arabiæ Indiæque merces importet : itane & Galliæ censentur hoc reditu, montesque mari oppositos esse non est satis, & a latere oceani obstare ipsum quod vocant inane? Cadurci, Caleti, Ruteni, Bituriges, ultimique hominum existimati Morini, immo verò Galliæ universæ vela texunt. Jam quidem & Transrhenani hostes : nec pulcriorem aliam vestem eorum feminæ novere. Quâ admonitione succurrit, quod M. Varro tradit, in Seranorum familiâ gentilitium esse,

feminas lineâ veste non uti. In Germaniâ autem defossi atque sub terrâ id opus agunt. Similiter etiam in Italiâ, regione Alianâ, inter Padum Ticinumque amnes, ubi a Sætabi tertia in Europâ lino palma: secundam enim in vicino Alianis capessunt Retovina, & in Æmiliâ viâ Faventina. Candore Alianis semper crudis Faventina præferuntur: Retovinis tenuitas summa densitasque, candor æquè ut Faventinis, sed lanugo nulla, quod apud alios gratiam, apud alios offensionem habet. Nervositas filo æqualior pæne quàm araneis, tinnitusque, cùm dente libeat experiri: ideo duplex, quàm ceteris, pretium.

Et Hispania citerior habet splendorem lini præcipuum, torrentis in quo politur naturâ, qui adluit Tarraconem. Et tenuitas mira, ibi primùm carbasis repertis. Non dudum ex eadem Hispaniâ Zoelicum venit in Italiam, plagis utilissimum. Civitas ea Gallæciæ & oceano propinqua. Est sua gloria & Cumano in Campaniâ, ad piscium & alitum capturam. Eadem & plagis materia. Neque enim minores cunctis animalibus insidias, quàm nobismetipsis lino tendimus. Sed Cumanæ plagæ concidunt apros, & hi casses vel ferri aciem vincunt. Vidimusque jam tantæ tenuitati, ut anulum hominis cum epidromis

transirent, uno portante multitudinem quâ ſaltus cingerentur: (nec id maximè mirum, ſed singula earum ſtamina centeno quinquageno filo conſtare:) sicut paulo antè Julio Lupo, qui in præfecturâ Ægypti obiit. Mirentur hoc ignorantes in Ægyptii quondam regis, quem Amasim vocant, thorace, in Rhodiorum inſulâ oſtendi in templo Minervæ, CCCLXV. filis singula fila conſtare: quod ſe expertum nuper Romæ prodidit Mucianus ter conſul, parvaſque jam reliquias ejus ſupereſſe hac experientium injuriâ. Italia & Pelignis etiamnum linis honorem habet, ſed fullonum tantùm in uſu; nullum eſt candidius, lanæve similius: sicut in culcitis præcipuam gloriam Cadurci obtinent. Galliarum hoc, & tomenta pariter, inventum. Italiæ quidem mos etiam nunc durat in appellatione ſtramenti.

Ægyptio lino minimum firmitatis, plurimum lucri. Quatuor ibi genera: Taniticum, ac Pelusiacum, Buticum, Tentyriticum, cum regionum nominibus, in quibus naſcuntur. Superior pars Ægypti in Arabiam vergens gignit fruticem, quem aliqui gossipion vocant, plures xylon, & ideo lina inde facta xylina. Parvus eſt, similemque barbatæ nucis defert fructum, cujus ex interiore bombyce lanugo netur. Nec ulla ſunt eis candore mollitiâve præ-

ferenda. Veſtes inde ſacerdotibus Ægypti gratissimæ. Quartum genus Orchomenium appellant. Fit e paluſtri velut arundine, dumtaxat paniculâ ejus. Asia e geniſtâ facit lina ad retia præcipua, in piſcando durantia, frutice madefacto denis diebus. Æthiopes Indique e malis, Arabes cucurbitis, in arboribus, ut diximus, genitis.

III. Apud nos maturitas ejus duobus argumentis intelligitur, intumeſcente ſemine, aut colore flaveſcente. Tum evulſum, & in faſciculos manuales colligatum, siccatur in Sole, pendens conversis ſupernè radicibus uno die, mox quinque aliis, in contrarium inter ſe versis faſcium cacuminibus, ut ſemen in medium cadat. Inter medicamina huic vis, & in quodam ruſtico ac prædulci Italiæ Tranſpadanæ cibo, ſed jam pridem ſacrorum tantùm gratiâ. Deinde poſt meſſem triticeam virgæ ipſæ merguntur in aquam Solibus tepefactam, pondere aliquo depreſſæ: nulli enim levitas major. Maceratas indicio eſt membrana laxatior. Iterumque inverſæ, ut priùs, Sole siccantur: mox arefactæ in ſaxo tunduntur ſtupario malleo. Quod proximum cortici fuit, ſtupa appellatur, deterioris lini, lucernarum fere luminibus aptior. Et ipſa tamen pectitur ferreis hamis, donec omnis membrana decorticetur. Medullæ numerosior diſtinctio, candore, mollitiâ,

Linumque nere & viris decorum est. Cortices quoque decussi clibanis & furnis præbent usum. Ars depectendi digerendique: justum e quinquagenis fascium libris quinasdenas carminari. Iterum deinde in filo politur, illisum crebrò in silice ex aquâ: textumque rursus tunditur clavis, semper injuriâ melius.

IV. Inventum jam est etiam, quod ignibus non absumeretur. Vivum id vocant, ardentesque in focis conviviorum ex eo vidimus mappas, sordibus exustis splendescentes igni magis, quàm possent aquis. Regum inde funebres tunicæ, corporis favillam ab reliquo separant cinere. Nascitur in desertis adustisque Sole Indiæ, ubi non cadunt imbres, inter diras serpentes: adsuescitque vivere ardendo, rarum inventu, difficile textu propter brevitatem. Rufus de cetero colos, splendescit igni. Cùm inventum est, æquat pretia excellentium margaritarum. Vocatur autem a Græcis asbestinum ex argumento naturæ. Anaxilaus auctor est linteo eo circumdatam arborem, surdis ictibus, & qui non exaudiantur, cædi. Ergo huic lino principatus in toto orbe.

Proximus byssino, mulierum maximè deliciis circa Elim in Achaiâ genito: quaternis denariis scripula ejus permutata quondam, ut auri, reperio. Linteorum lanugo, e velis navium maritimarum maximè, in

magno uſu medicinæ eſt: & cinis ſpodii vim habet. Eſt & inter papavera genus quoddam, quo candorem lintea præcipuum trahunt.

V. Tentatum eſt tingui linum quoque, & veſtium inſaniam accipere, in Alexandri Magni primùm claſſibus, Indo amne navigantis, cùm duces ejus ac præfecti in certamine quodam variaſſent insignia navium: ſtupueruntque litora, flatu versicoloria implente. Velo purpureo ad Actium cùm M. Antonio Cleopatra venit, eodemque effugit. Hoc fuit imperatoriæ navis insigne.

VI. Poſtea in theatris tantùm umbram fecere: quod primus omnium invenit Q. Catulus, cùm Capitolium dedicaret. Carbasina deinde vela primus in theatro duxiſſe traditur Lentulus Spinter Apollinaribus ludis. Mox Cæſar dictator totum forum Romanum intexit, viamque ſacram ab domo ſuâ & clivum uſque in Capitolium, quod munere ipſo gladiatorio mirabilius viſum tradunt. Deinde & sine ludis Marcellus Octaviâ ſorore Auguſti genitus, in ædilitate ſuâ, avunculo XI. conſule, a. d. Kalendas Auguſti, velis forum inumbravit, ut ſalubriùs litigantes consiſterent: quantùm mutatis moribus Catonis cenſorii, qui ſternendum quoque forum muricibus cenſuerat. Vela nuper co-

lore cæli, ſtellata, per rudentes iere etiam in amphitheatro principis Neronis. Rubent in cavis ædium, & muſcum a Sole defendunt. Ceterò mansit candori pertinax gratia. Honor etiam & Trojano bello. Cur enim non & prœliis intersit, ut naufragiis? Thoracibus lineis paucos tamen Pugnaſſe, teſtis eſt Homerus. Hinc fuiſſe & navium armamenta apud eumdem interpretantur eruditiores: quoniam cùm ſparta dixit, significaverit ſata.

VII. 2. Sparti quidem uſus multa poſt ſæcula cœptus eſt: nec ante Pœnorum arma, quæ primùm Hiſpaniæ intulerunt. Herba & hæc ſponte naſcens, & quæ non queat ſeri, juncuſque propriè aridi ſoli, uni terræ dato vitio. Namque id malum telluris eſt: nec aliud ibi ſeri aut naſci poteſt. In Africâ exiguum & inutile gignitur. Carthaginiensis Hiſpaniæ citerioris portio, nec hæc tota, ſed quatenus parit, montes quoque ſparto operit. Hinc ſtrata ruſticis eorum, hinc ignes faceſque, hinc calceamina, & paſtorum veſtis, animalibus noxium, præterquam cacuminum teneritate. Ad reliquos uſus laborioſè evellitur, ocreatis cruribus, manu, textiſque manicis, convolutum oſſeis iligneiſve conamentis. Nunc jam in hiemem juxtà. Facillimè tamen ab Idibus Maiis in Junias: hoc maturitatis tempus.

VIII. Vulſum faſcibus in acervo animatum biduo, tertio reſolutum, ſpargitur in Sole ſiccaturque, & rurſus in faſcibus redit ſub tecta. Poſtea maceratur aquâ marinâ optimè, ſed & dulci, si marina desit: ſiccatumque Sole iterum rigatur. Si repentè urgeat desiderium, perfuſum calidâ in ſolio ac ſiccatum ſtans, compendium operæ fatetur. Hoc autem tunditur, ut fiat utile, præcipuè in aquis marique invictum. In ſicco præferunt e cannabi funes. At ſpartum alitur etiam demerſum, veluti natalium ſitim penſans. Eſt quidem ejus natura interpolis: rurſuſque quàm libeat vetuſtum novo miſcetur. Verumtamen complectatur animo, qui volet miraculum æſtimare, quanto sit in uſu, omnibus terris, navium armamentis, machinis ædificationum, aliiſque desideriis vitæ. Ad hos omnes uſus quæ ſufficiant, minùs triginta millia paſſuum in latitudinem a litore Carthaginis novæ, minuſque c. in longitudinem eſſe reperientur. Longiùs vehi impendia prohibent.

IX. Junco Græcos ad funes uſos nomini credamus, quo herbam eam appellant: poſtea palmarum foliis, philurâque, manifeſtum eſt: & inde tranſlatum a Pœnis ſparti uſum, perquàm simile veri eſt.

X. Theophraſtus auctor eſt, eſſe bulbi genus circa ripas amnium naſcens, cujus

inter summum corticem, eamque partem quâ vescuntur, esse laneam naturam, ex quâ impilia vestesque quædam conficiant. Sed neque regionem, in quâ fiat, neque quidquam diligentiùs, præterquam eriophoron id appellari, in exemplaribus, quæ quidem invenerim, tradit: neque omnino ullam mentionem habet, cuncta curâ magnâ persecutus CCCXC. annis ante nos, ut jam & alio loco diximus; quo apparet, post id temporis spatium in usum venisse spartum.

XI. Et quoniam a miraculis rerum cœpimus, sequemur eorum ordinem, in quibus vel maximum est, aliquid nasci aut vivere sine ullâ radice. Tubera hæc vocantur, undique terrâ circumdata, nullisque fibris nixa, aut saltem capillamentis, nec utique extuberante loco in quo gignuntur, aut rimas agente: neque ipsa terræ cohærent. Cortice etiam includuntur, ut planè nec terram esse possimus dicere, nec aliud quàm terræ callum. Siccis hæc fere & sabulosis locis, fruteâosisque nascuntur. Excedunt sæpe magnitudinem mali cotonei, etiam librali pondere. Duo eorum genera, arenosa dentibus inimica, & altera sincera. Distinguuntur & colore; rufo, nigroque, & intus candido: laudatissima Africæ. Crescant, anne vitium id terræ (neque enim aliud intelligi potest)

eâ protinus globetur magnitudine, quâ futurum eſt: & vivantne, an non, haud facilè arbitror intelligi poſſe. Putreſcendi enim ratio communis eſt iis cum ligno. Lartio Licinio prætorio viro jura reddenti in Hiſpaniâ Carthagine, paucis his annis ſcimus accidiſſe, mordenti tuber, ut deprehenſus intus denarius primos dentes inflecteret: quo manifeſtum erit, terræ naturam in ſe globari. Quod certum eſt, ex iis erunt quæ naſcantur, & ſeri non poſſint.

XII. 3. Simile eſt & quod in Cyrenaïcâ provinciâ vocant miſy, præcipuum ſuavitate odoris ac ſaporis, ſed carnosius: & quod in Thraciâ iton, & quod in Græciâ geranion.

XIII. De tuberibus hæc traduntur peculiariter: Cùm fuerint imbres autumnales, ac tonitrua crebra, tunc naſci, & maximè e tonitribus: nec ultra annum durare: tenerrima autem verno eſſe. Quibuſdam locis accepta riguis feruntur: ſicut Mitylenis negant naſci, nisi exundatione fluminum invecto ſemine ab Tiaris. Eſt autem is locus, in quo plurima naſcuntur. Asiæ nobilissima circa Lampſacum, & Alopeconneſum: Græciæ verò, circa Elin.

XIV. Sunt & in fungorum genere a Græcis dicti pezicæ, qui sine radice aut pediculo naſcuntur.

XV. Ab his proximum dicetur auctoritate clarissimum laserpitium, quod Græci silphion vocant, in Cyrenaicâ provinciâ repertum: cujus succum vocant laser: magnificum in usu medicamentisque, & ad pondus argenti denarii pensum. Multis jam annis in eâ terrâ non invenitur, quoniam publicani, qui pascua conducunt, majus ita lucrum sentientes, depopulantur pecorum pabulo. Unus omnino caulis nostrâ repertus memoriâ, Neroni principi missus est. Si quando incidit pecus in spem nascentis, hoc deprehenditur signo: ove, cùm comederit, dormiente protinus, caprâ sternutante. Diuque jam non aliud ad nos invehitur laser, quàm quod in Perside, aut Mediâ, & Armeniâ nascitur largè, sed multò infrà Cyrenaicum; id quoque adulteratum gummi, sacopenio, aut fabâ fractâ. Quò minus omittendum videtur, C. Valerio, M. Herennio coss. Cyrenis advecta Romam publicè laserpitii pondo xxx. Cæsarem verò dictatorem initio belli civilis, inter aurum argentumque protulisse ex ærario laserpitii pondo cxi. Id apud auctores Græciæ evidentissimos invenimus natum imbre piceo repentè madefactâ tellure, circa Hesperidum hortos Syrtimque majorem, septem annis ante oppidum Cyrenarum, quod conditum est Urbis nostræ anno cxliii,

Vim autem illam per quatuor millia ſtadiûm Africæ valuiſſe. In eâ laſerpitium gigni ſolitum, rem feram ac contumacem, & si coleretur, in deſerta fugientem: radice multâ craſsâque, caule ferulaceo, aut simili crassitudine. Hujus folia maſpetum vocabant, apio maximè similia. Semen erat foliaceum, folium ipſum verò deciduum. Veſci pecora ſolita, primóque purgari, mox pingueſcere, carne mirabilem in modum jucundâ. Poſt folia amiſſa, caule ipſo & homines veſcebantur decocto, aſſo, elixoque: eorum quoque corpora XL. primis diebus purgante a vitiis omnibus. Succus duobus modis capiebatur: e radice, atque caule. Et hæc duo erant nomina: rhizias, atque caulias vilior illo ac putreſcens. Radici cortex niger. Ad mercis adulteria, ſuccum ipſum in vaſa conjectum, admixto furfure, ſubinde concutiendo ad maturitatem perducebant, ni ita feciſſent, putreſcentem. Argumentum erat maturitatis, color, siccitaſque ſudore finito. Alii tradunt laſerpitii radicem fuiſſe majorem cubitali, tuberque in eâ ſupra terram. Hoc inciſo, profluere ſolitum ſuccum, ceu lactis, ſuperenato caule, quem magydarin vocarunt. Folia aurei coloris pro ſemine fuiſſe, cadentia a Canis ortu, Auſtro ſtante. Ex his laſerpitium naſci ſolitum, anno ſpatio & radice & caule conſumman-

tibus ſeſe. Hoc & circumfodi ſolitum prodidere. Nec purgari pecora, ſed ægra ſanari, aut protinus mori, quod in paucis accidere. Perſico silphio prior opinio congruit.

XVI. Alterum genus ejus eſt, quod magydaris vocatur, tenerius & minùs vehemens, sine ſucco: quod circa Syriam naſcitur, non proveniens in Cyrenaicâ regione. Gignitur & in Parnaſſo monte copiosiùs, quibuſdam laſerpitium vocantibus: per quæ omnia adulteratur rei ſaluberrimæ utilissimæque auctoritas. Probatio sinceri prima, in colore modicè rufo, & cùm frangitur, candido intus, mox tranſlucente: guttà, aquâ ſalivâque liqueſcit. Uſus in multis medicaminibus.

XVII. Sunt etiamnum duo genera, non nisi ſordido nota vulgo, cùm quæſtu multùm polleant. In primis rubia tinguendis lanis & coriis neceſſaria. Laudatissima Italica, & maximè ſuburbana: & omnes pæne provinciæ ſcatent eâ. Sponte provenit, ſeriturque similitudine erviliæ. Verùm ſpinoſus ei caulis: geniculatus hic eſt, quinis circa articulos in orbe foliis. Semen ejus rubrum eſt. Quos in medicinâ uſus habeat, ſuo dicemus loco.

XVIII. At quæ vocatur radicula, lavandis demum lanis ſuccum habet: mirum quantùm conferens candori mollitiæque.

Nascitur sativa ubique, sed sponte præcipua in Asiâ Syriâque, saxosis & asperis locis. Trans Euphratem tamen laudatissima, caule ferulaceo, tenui, & ipso cibis indigenarum expetito, & unguentis, quidquid sit cum quo decoquatur: folio oleæ. Struthion Græci vocant: floret æstate, grata aspectu: verùm sine odore, spinosa, & caule lanuginoso. Semen ei nullum, radix magna, quæ conditur ad quem dictum est usum.

XIX. 4. Ab his superest reverti ad hortorum curam, & suapte naturâ memorandam, & quoniam antiquitas nihil priùs mirata est, quàm Hesperidum hortos, ac regum Adonis & Alcinoi: itemque pensiles, sive illos Semiramis, sive Assyriæ rex Cyrus fecit, de quorum opere alio volumine dicemus. Romani quidem reges ipsi coluere. Quippe etiam Superbus Tarquinius nuntium illum sævum atque sanguinarium filio remisit ex horto. In XII. tabulis legum nostrarum nusquam nominatur villa, semper in significatione eâ hortus: in horto verò heredium. Quam rem comitata est & religio quædam: hortoque & foco tantùm contra invidentium effascinationes, dicari videmus in remedio satyrica signa, quamquam hortos tutelæ Veneris adsignante Plauto. Jam quidem hortorum nomine in ipsâ urbe delicias, agros,

villasque possident. Primus hoc instituit Athenis Epicurus, otii magister. Usque ad eum, moris non fuerat in oppidis habitari rura. Romæ quidem per se hortus ager pauperis erat.

Ex horto plebei macellum, quantò innocentiore victu! Mergi enim, credo, in profunda satius est, & ostrearum genera naufragio exquiri, aves ultra Phasidem amnem peti, & fabuloso quidem terrore tutas, immo sic pretiosiores, alias in Numidiam atque Æthiopiæ sepulcra: aut pugnare cum feris, mandique capientem quod mandat alius. At hercule quàm vilia hæc, quàm parata voluptati satietatique, nisi eadem, quæ ubique, indignatio occurreret! Ferendum sanè fuerit exquisita nasci poma, alia sapore, alia magnitudine, alia monstro, pauperibus interdicta: inveterari vina, saccisque castrari: nec cuiquam adeò longam esse vitam, ut non ante se genita potet: e frugibus quoque quoddam alimentum sibi excogitasse luxuriam, ac medullam tantùm earum: superque pistrinarum operibus & cælaturis vivere, alio pane procerum, alio vulgi, tot generibus usque ad infimam plebem descendente annonâ. Etiamne in herbis discrimen inventum est, opesque differentiam fecere in cibo, etiam uno asse venali? In his quoque aliqua sibi nasci tribus negant, caule in tantum saginato, ut

pauperis mensa non capiat. Silvestres fecerat natura corrudas, ut quisque demeteret passim: ecce altiles spectantur asparagi: & Ravenna ternos libris rependit. Heu prodigia ventris! Mirum esset non licere pecori carduis vesci: non licet plebi. Aquæ quoque separantur, & ipsa naturæ elementa vi pecuniæ discreta sunt. Hi nives, illi glaciem potant, pœnasque montium in voluptatem gulæ vertunt. Servatur algor æstibus, excogitaturque ut alienis mensibus nix algeat. Decoquunt alii aquas: mox & illas hiemant. Nihil utique homini sic, quomodo rerum naturæ placet. Etiamne herba aliqua divitiis tantùm nascitur? Nemo Sacros Aventinosque montes, & iratæ plebis secessus circumspexerit: mox enim certè æquabit, quos pecunia separaverit. Itaque hercule nullum macelli vectigal majus fuit Romæ, clamore plebis incusantis apud omnes principes, donec remissum est portorium mercis hujus: compertumque non aliter quæstuosiùs censum haberi aut tutiùs, ac minore fortunæ jure, cùm credatur pensio ea pauperum. Is in solo sponsor est, & sub dio reditus, superficiesque cælo quocumque gaudens.

Hortorum Cato prædicat caules. Hinc primùm agricolæ æstimabantur prisci, & sic statim faciebant judicium, nequam esse

n domo matrem familias (etenim hæc cu-a feminæ dicebatur) ubi indiligens esset hortus: quippe e carnario, aut macello vivendum esse. Sed nec caules, ut nunc, maximè probabant, damnantes pulmentaria, quæ egerent alio pulmentario: id erat oleo parcere; nam gari desideria etiam in exprobratione erant. Horti maximè placebant, quia non egerent igni, parcerentque ligno, expedita res & parata semper: unde & acetaria appellantur, facilia concoqui, nec oneratura sensum cibo, & quæ minimè accenderent desiderium panis. Pars eorum ad condimenta pertinens fatetur domi versuram fieri solitam: atque non Indicum piper quæsitum, quæque trans maria petimus. Jam quoque in fenestris suis plebs urbana in imagine hortorum quotidiana oculis rura præbebant, antequam præfigi prospectus omnes coegit multitudinis innumeræ sæva latrocinatio. Quamobrem sit aliquis & his honos, neve auctoritatem rebus vilitas adimat, cùm præsertim etiam cognomina procerum inde nata videamus: Lactucinosque in Valeriâ familiâ non puduisse appellari: & contingat aliqua gratia operæ curæque nostræ, Virgilio quoque confesso, quàm sit difficile verborum honorem tam parvis perhibere.

XX. Hortos villæ jungendos non est du-

bium, riguosque maximè habendos, si contingat, præfluo amne: si minùs e puteo rotâ, organisve pneumaticis, vel tollenonum haustu rigandos. Solum proscindendum a Favonio: in autumnum præparandum est post XIV. dies, iterandumque ante brumam. Octo jugerum operis palari justum est, fimum tres pedes altè cum terrâ misceri, areis distingui, easque resupinis pulvinorum toris, ambiri singulas tramitum sulcis, quà detur accessus homini, scatebrisque decursus.

XXI. In hortis nascentium alia bulbo commendantur, alia capite, alia caule, alia folio, alia utroque, alia semine, alia cortice, alia cute, aut cartilagine, alia carne, alia tunicis carnosis.

XXII. Aliorum fructus in terrâ est, aliorum & extrà, aliorum non nisi extrà. Quædam jacent crescuntque, ut cucurbitæ & cucumis. Eadem pendent, quamquam graviora multò etiam iis quæ in arboribus gignuntur: sed cucumis cartilagine. Cortex huic uni maturitate transit in lignum. Terrâ conduntur raphani, napique, & rapa: atque alio modo inulæ, siser, pastinacæ. Quædam vocabimus ferulacea, ut anethum, malvas. Namque tradunt auctores, in Arabiâ malvas septimo mense arborescere, baculorumque usum præbere extemplo. Sed & arbor est malva in Mau-

retaniâ Lixi oppidi æstuario, ubi Hesperidum horti fuisse produntur CC. passibus ab Oceano, juxta delubrum Herculis, antiquius Gaditano, ut ferunt. Ipsa altitudinis pedum XX. crassitudinis quam circumplecti nemo possit. In simili genere habebitur & cannabis. Necnon & carnosa aliqua appellabimus, ut spongias in humore pratorum enascentes. Fungorum enim callum, in ligni arborumque naturâ diximus, & alio genere tuberum paulo antè.

XXIII. 5. Cartilaginei generis, extraque terram est cucumis, mirâ voluptate Tiberio principi expetitus. Nullo quippe non die contigit ei, pensiles eorum hortos promoventibus in Solem rotis olitoribus: rursusque hibernis diebus intra specularium munimenta revocantibus. Quin lacte mulso semine eorum biduò macerato, apud antiquos Græciæ auctores scriptum est seri oportere, ut dulciores fiant. Crescunt quâ coguntur formâ. In Italiâ virides, & quàm minimi: in provinciis quàm maximi: & cerini, aut nigri. Placent copiosissimi Africæ, grandissimi Mœsiæ: cùm magnitudine excessere, pepones vocantur. Vivunt hausti in stomacho in posterum diem, nec perfici queunt in cibis, non insalubres tamen plurimùm. Naturâ oleum odere mirè: nec minùs aquas diligunt. Defecti quoque ad eas modicè di-

ſtantes adrepunt: aut si quid obſtet, versi pandantur, curvanturque: id vel unâ nocte deprehenditur, si vas cum aquâ ſubjiciatur a quatuor digitorum intervallo, deſcendentibus ante poſterum diem: at si oleum eodem modo sit, in hamos curvatis. Iidem in fiſtulâ flore demiſſo, mirâ longitudine creſcunt. Ecce cùm maximè nova forma eorum in Campaniâ provenit mali cotonei effigie. Fortè primò natum ita audio unum: mox ſemine ex illo genus factum: melopeponas vocant. Non pendent hi, ſed humi rotundantur. Mirum in his, præter figuram coloremque, & odorem, quòd maturitatem adepti, quamquam non pendentes, ſtatim a pediculo recedunt. Columella ſuum tradit commentum, ut toto anno contingant. Fruticem rubi quàm vaſtissimum in apricum locum transferre, & recidere, duûm digitorum relictâ ſtirpe, circa vernum æquinoctium: ita in medullâ rubi ſemine cucumeris insito, terrâ minutâ fimoque circumaggeratas resiſtere frigori radices. Cucumerum Græci tria genera fecere: Laconicum, Scytalicum, Bœoticum. Ex his tantùm Laconicum aquâ gaudere. Sunt qui herbâ, quæ vocatur culix nomine, tritâ, ſemen eorum maceratum ſeri jubeant, ut sine ſemine naſcantur.

XXIV. Similis & cucurbitis natura,

dumtaxat in naſcendo. Æquè hiemem odere. Amant rigua ac fimum. Seruntur ambo ſemine in terrâ ſeſquipedali foſſurâ, inter æquinoctium vernum, & ſolſtitium: Parilibus tamen aptissimè. Aliqui malunt ex Kalendis Martii cucurbitas, & Nonis cucumeres, & per Quinquatrus ſerere, simili modo reptantibus flagellis ſcandentes parietum aſpera in tectum uſque, naturâ ſublimitatis avidâ. Vires sine adminiculo ſtandi non ſunt, velocitas pernix, levi umbrâ cameras ac pergulas operiens. Inde hæc duo prima genera: camerarium; & plebeium, quod humi repit. In priore mirè tenui pediculo libratur pondus immobile auræ. Cucurbita quoque omni modo faſtigatur, vaginis maximè vitilibus, conjecta in eas poſtquam defloruit: creſcitque quâ cogitur formâ, plerumque & draconis intorti figurâ. Libertate verò pensili conceſsâ, jam viſa eſt novem pedum longitudinis. Particulatim cucumis floret, sibi ipſe ſuperfloreſcens, & sicciores locos patitur, candidâ lanugine obductus, magiſque cùm creſcit.

Cucurbitarum numerosior uſus. Et primus caulis in cibo. Atque ex eo in totum natura diverſa. Nuper in balinearum uſum venêre urceorum vice, jam pridem verò etiam cadorum ad vina condenda. Cortex viridi tener: deraditur nihilominus

in cibis. Cibos salubres ac lenes pluribus modis existimant, qui perfici humano ventre non queant, sed non intumescant. Semina quæ proxima collo fuerint, proceras pariunt: item ab imis, sed non comparandas suprà dictis : quæ in medio, rotundas : quæ in lateribus, crassas brevioresque. Siccantur in umbrâ, & cùm libeat serere, in aquâ macerantur. Cibis, quò longiores tenuioresque, eò gratiores. Et ob id salubriores, quæ pendendo crevere: minimumque seminis tales habent, duritiâ ejus in cibis gratiam terminante. Eas quæ semini serventur, ante hiemem præcidi non est mos. Postea fumo siccantur, condendis hortensiorum seminibus rusticæ supellectili. Inventa est ratio, quâ cibis quoque servarentur : eodemque modo cucumis, usque ad alios pæne proventus: & id quidem in muriâ fit. Sed & scrobe, opaco in loco arenâ substrato, fenoque sicco opertos, ac deinde terrâ, virides servari tradunt. Sunt & silvestres in utroque genere, & omnibus fere hortensiis. Sed & his medica tantùm natura est. Quam ob rem differentur in sua volumina.

XXV. Reliqua cartilaginum naturæ terrâ occultantur omnia. In quibus de rapis abundè dixisse poteramus videri, nisi medici masculini sexûs facerent in his rotunda, latiora verò & concava feminini, præstantiora

tiora ſuavitate, & ad condiendum facilio-ra: quæ ſæpius ſata tranſeunt in marem. Iidem naporum quinque genera fecere: Corinthium, Cleonæum, Liothasium, Bœoticum, & quod per ſe viride dixerunt. Ex iis in amplitudinem adoleſcit Corinthium, nudâ fere radice. Solum enim hoc genus ſupernè tendit, non ut cetera in terram. Liothasium quidam Thracium appellant, frigorum patientissimum. Ab eo Bœoticum dulce eſt, rotunditate etiam brevi notabile, neque ut Cleonæum prælongum. In totum quidem, quorum tenuia folia, ipsi quoque dulciores: quorum ſcabra, & anguloſa, & horrida, amariores. Eſt præterea genus silveſtre, cujus folia ſunt erucæ similia. Palma Romæ Amiterninis datur, inde Nursinis: tertia noſtratibus. Cetera de ſatu eorum in rapis dicta ſunt.

XXVI. Cortice & cartilagine conſtant raphani: multiſque eorum cortex crassior etiam, quàm quibuſdam arborum. Amaritudo plurima illis eſt, & pro crassitudine corticis. Cetera quoque aliquando lignoſa. Et vis mira colligendi ſpiritum, laxandique ructum: ob id cibus illiberalis, utique si proximè olus mandatur: si verò cum olivis drupis, rarior ructus fit, minúſque fœtidus. Ægypto mirè celebratur propter olei fertilitatem, quod e ſemine

ejus faciunt. Hoc maximè cupiunt ferere, si liceat: quoniam & quæstûs plus quàm a frumento, & minùs tributi est, nullumque copiosius oleum.

Genera raphani Græci fecere tria, foliorum differentiâ, crispi, atque lævis, & tertium silvestre. Atque huic lævia quidem, sed breviora ac rotunda, copiosaque; atque fruticosa: sapor autem asper, & medicamenti instar ad eliciendas alvos. Et in prioribus tamen differentia a semine est: quoniam aliqua pejus, aliqua admodum exiguum ferunt. Hæc vitia non cadunt, nisi in crispa folia.

Nostri alia fecere genera: Algidense a loco, longum atque translucidum. Alterum rapi figurâ, quod vocant Syriacum, suavissimum fere ac tenerrimum, hiemisque patiens. Præcipuum tamen est, quod e Syriâ non pridem advectum apparet, quoniam apud auctores non reperitur: id autem totâ hieme durat. Etiamnum unum silvestre Græci agrion vocant, Pontici armon, alii leucen, nostri armoraciam, fronde copiosius quàm corpore. In omnibus autem probandis maximè spectantur caules: immitium enim rotundiores crassioresque, ac longis canalibus. Folia ipsa tristiora, & angulis horrida.

Seri vult raphanus terrâ solutâ, humidâ. Fimum odit, paleâ contentus. Frigo-

re adeò gaudet, ut in Germaniâ infantium puerorum magnitudinem æquet. Seritur post Idus Febr. ut vernus sit : iterumque circa Vulcanalia, quæ satio melior. Multi & Martio, & Aprili serunt, & Septembri. Incipiente incremento, confert alterna folia circumobruere, ipsos verò adcumulare. Nam qui extra terram emersit, durus fit atque fungosus. Aristomachus detrahi folia per hiemem jubet, &, ne lacunæ stagnent, adcumulari : ita in æstatem grandescere. Quidam prodidere, si palo adacto caverna paleâ insternatur sex digitorum altitudine, deinde in semen fimumque & terra congeratur, ad magnitudinem scrobis crescere. Præcipuè tamen salsis aluntur. Itaque etiam talibus aquis irrigantur, & in Ægypto nitro sparguntur, ubi sunt suavitate præcipui. In totum quoque salsugine amaritudo eorum eximitur, fiuntque coctis similes. Namque & cocti dulcescunt, & in naporum vicem transeunt. Crudos medici suadent, ad colligenda acria viscerum, dandos cum sale jejunis esse, atque ita vomitionibus præparant meatum. Tradunt & præcordiis necessarium hunc succum : quando phthisin cordi intus inhærentem non alio potuisse depelli compertum sit in Ægypto, regibus corpora mortuorum ad scrutandos morbos insecantibus. Atque, ut est Græca vanitas, fertur

in templo Apollinis Delphis adeò ceteris cibis prælatus raphanus, ut ex auro dicaretur, beta ex argento, rapum e plumbo. Scires non ibi genitum Manium Curium imperatorem, quem Samnitium legatis aurum repudiaturo adferentibus rapum torrentem in foco inventum Annales noſtri prodidere. Scripsit & Moſchion Græcus unum de raphano volumen. Utilissimi in cibis hiberno tempore exiſtimantur: iidemque dentibus ſemper inimici, quoniam atterant. Ebora certè poliunt. Odium his cum vite maximum, refugitque juxtà ſatos.

XXVII. Lignosiora ſunt reliqua, in cartilaginum genere a nobis posita. Mirumque, omnibus vehementiam ſaporis ineſſe. Ex iis paſtinacæ unum genus agreſte ſponte provenit: ſtaphylinos Græcè dicitur. Alterum ſeritur radice vel ſemine, primo vere vel autumno: ut Hygino placet, Februario, Auguſto, Septembri, Octobri, ſolo quàm altissimè refosso. Annicula utilis eſſe incipit, bima utilior, gratior autumno, patiniſque maximè, & sic quoque virus illi intractabile eſt. Hibiſcum a paſtinacâ gracilitate diſtat, damnatum in cibis, ſed medicinæ utile. Eſt & quartum genus in eadem similitudine paſtinacæ, quam noſtri Gallicam vocant, Græci verò daucon: cujus genera etiam quatuor fecere: inter medica dicendum.

XXVIII. Siser & ipsum Tiberius princeps nobilitavit, flagitans omnibus annis e Germaniâ. Gelduba appellatur castellum Rheno impositum, ubi generositas præcipua. Ex quo apparet frigidis locis convenire. Inest longitudine nervus, qui decoctis extrahitur, amaritudinis tamen magnâ parte relictâ: quæ mulso in cibis temperata, etiam in gratiam vertitur. Nervus idem & pastinacæ majori, dumtaxat anniculæ. Siseris satus mensibus Februario, Martio, Aprili, Augusto, Septembri, Octobri.

XXIX. Brevior his est, sed torosior, amariorque, inula, per se stomacho inimicissima: eadem dulcibus mixtis saluberrima. Pluribus modis austeritate victâ gratiam invenit. Namque & in pollinem tunditur arida, liquidoque dulci temperatur: & decocta poscâ, aut adservata, vel macerata pluribus modis, & tunc mixta defruto, aut subacta melle, uvisve passis, aut pinguibus caryotis. Alio rursus modo cotoneis malis, vel sorbis, aut prunis, aliquando pipere aut thymo variata, defectus præcipuè stomachi excitat, illustrata maximè Juliæ Augustæ quotidiano cibo. Supervacuum ejus semen: quoniam oculis ex radice excisis, ut arundo seritur. Et hæc autem, & sifer, & pastinaca, utroque tempore, vere & autumno,

magnis ſeminum intervallis: inula ne minùs quàm ternorum pedum, quoniam ſpatiosè fruticat. Siſer autem transferre meliùs.

XXX. Proxima his eſt bulborum natura, quos Cato in primis ſerendos præcepit, celebrans Megaricos. Verùm nobilissima eſt ſcilla, quamquam medicamini nata, acetoque exacuendo. Nec ulli amplitudo major, sicut nec vis aſperior. Duo genera medica: maſculum albis foliis, femina nigris. Et tertium genus eſt cibis gratum: epimenidium, vocatur anguſtius folio; ac minùs aſpero. Seminis plurimùm omnibus. Celeriùs tamen proveniunt ſatæ bulbis circa latera natis. Et ut creſcant, folia quæ ſunt his ampla, deflexa circà obruuntur: Ita ſuccum omnem in ſe trahunt capita. Sponte naſcuntur copiosissimè in Balearibus Ebuſoque inſulis, ac per Hiſpanias. Unum de iis volumen condidit Pythagoras philoſophus, colligens medicas vires, quas proximo reddemus libro. Reliqua bulborum genera differunt colore, magnitudine, ſuavitate. Quippe cùm quidam crudi mandantur, ut in Cherroneſo Tauricâ. Poſt hos in Africâ nati maximè laudantur, mox Apuli. Genera Græci hæc fecere: Bulbinen, ſetanion, pythion, acrocorion, ægilopa, siſyrinchion. In hoc mirum imas ejus radices

crescere hieme: verno autem, cùm apparuerit viola, minui & contrahi, tum deinde bulbum pinguescere.

Est inter genera & quod in Ægypto aron vocant, scillæ proximum amplitudine, foliis lapathi, caule recto duûm cubitorum, baculi crassitudine, radice mollioris naturæ, quæ edatur & cruda. Effodiuntur bulbi ante ver, aut deteriores illico fiunt. Signum maturitatis, folia inarescentia ab imo; vetustioresque improbant: item parvos & longos. Contrà rubicundis rotundioribusque laus, & grandissimis. Amaritudo plerisque in vertice est. Media eorum dulcia. Bulbos non nasci, nisi e semine, priores tradiderunt. Sed & in Prænestinis campis sponte nascuntur, ac sine modo etiam in Remorum arvis.

XXXI. 6. Hortensiis omnibus fere singulæ radices, ut raphano, betæ, apio, malvæ. Amplissima autem lapatho, ut quæ descendat ad tria cubita. Silvestri minor & humida: effossa quoque diu vivit. Quibusdam tamen capillatæ, ut apio, malvæ: quibusdam surculosæ, ut ocimo. Aliis carnosæ, ut betæ, aut magis etiamnum croco: aliquibus ex cortice & carne constant, ut raphano, rapis: quorumdam geniculatæ sunt, ut graminis. Quæ rectam non habent radicem, statim plurimis nascuntur capillamentis, ut atriplex, & blitum.

Scilla autem, & bulbi, & cepe, & allium, non nisi in rectum radicantur. Sponte nascentium quædam numerosiora sunt radice, quàm folio, ut aspalax, perdicium, crocum.

Florent confertim serpyllum, abrotonum, napi, raphani, menta, ruta: & cetera quidem cùm cœpere, deflorescunt: Ocimum autem particulatim & ab imo incipit: quâ de causâ diutissimè floret. Hoc & in heliotropio herbâ evenit. Flos aliis candidus, aliis luteus, aliis purpureus. Folia cadunt a cacuminibus, origano, inulæ, & aliquando rutæ injuriâ læsæ. Maximè concava sunt cepæ, gethyo.

XXXII. Allium cepasque inter deos in jurejurando habet Ægyptus. Cepæ genera apud Græcos, Sardia, Samothracia, Alsidena, Setania, Schista, Ascalonia, ab oppido Judææ nominata. Omnibus etiam odor lacrimosus, & præcipuè Cypriis, minimè Gnidiis. Omnibus corpus totum pinguitudinis earum cartilagine. E cunctis setania minima, exceptâ Tusculanâ, sed dulcis. Schista autem & Ascalonia condiuntur. Schistam hieme cum comâ suâ relinquunt, vere folia detrahunt, & alia subnascuntur iisdem divisuris: unde & nomen. Hoc exemplo reliquis quoque generibus detrahi jubent, ut in capita crescant potiùs, quàm in semina. Ascalonia-

rum propria natura. Etenim velut ſteriles ſunt ab radice, & ob id ſemine ſeri illas, non deponi, juſſere Græci. Præterea ſeriùs circa ver, cùm germinant, transferri: ita craſſeſcere, & tunc properare præteriti temporis pensitatione. Feſtinandum autem in his eſt quoniam maturæ celeriter putreſcunt. Si deponantur, caulem mittunt & ſemen, ipſæque evaneſcunt. Eſt & colorum differentia. In Iſſo enim & Sardibus candidissimæ proveniunt. Sunt in honore & Creticæ, de quibus dubitant, an eædem sint, quæ Aſcaloniæ, quoniam ſatis capita craſſeſcunt: depositis, caules & ſemina. Diſtant ſapore tantùm dulci.

Apud nos duo prima genera. Unum condimentariæ, quam illi gethyon, noſtri pallacanam vocant. Seritur mensibus, Martio, Aprili, Maio. Alterum capitatæ, quæ ab æquinoctio autumni, vel a Favonio. Genera ejus auſteritatis ordine, Africana, Gallica, Tuſculana, Aſcalonia, Amiternina. Optima autem, quæ rotundissima. Item rufa acrior, quàm candida: sicca, quàm viridis: & cruda, quàm cocta: sicca, quàm condîta. Seritur Amiternina frigidis & humidis locis, & ſola allii modo capite, reliquæ ſemine. Proxima quæ æſtate nullum ſemen emittunt, ſed caput tantùm, quod inareſcit. Sequenti autem anno permutatâ ratione ſemen gignitur, caput ipſum cor-

rumpitur. Ergo omnibus annis separatim semen cepæ causâ seritur, separatim cepæ seminis. Servantur autem optimè in paleis. Gethyum pæne sine capite est cervicis tantùm longæ, & ideo totum in fronde: sæpiusque resecatur, ut porrum. Ideo & illud serunt, non deponunt. Ceterò cepas ter fosso solo seri jubent, exstirpatis radicibus herbarum, in jugera denas libras. Intermisceri satureiam quoniam meliùs proveniat. Runcari præterea, & sarriri, si non sæpius, quater. Ascaloniam mense Februario serunt nostri. Semen ceparum nigrescere incipiens, antequam marcescat, metunt.

XXXIII. Et de porro in hac cognatione dici conveniat, præsertim cùm sectivo nuper auctoritatem dederit princeps Nero, vocis gratiâ, ex oleo statis mensium omnium diebus, nihilque aliud, ac ne pane quidem vescendo. Seritur semine ab æquinoctio autumno: si sectivum facere libuit, densius. In eadem areâ secatur, donec deficiat, stercoraturque semper. Si nutritur in capita, antequam secetur, cùm increvit, in aliam aream transfertur, summis foliis leviter recisis ante medullam: & capitibus retractis, tunicisve extremis. Antiqui silice vel tegulâ subjecta capita dilatabant: Hoc item in bulbis. Nunc sarculo leviter convelluntur radices, ut delumbatæ alant, neque distrahant. Insigne,

quòd cùm fimo lætoque solo gaudeat, rigua odit, & tamen proprietate quadam soli constant. Laudatissimus in Ægypto, mox Ostiæ, atque Ariciæ. Sectivi duo genera: Herbaceum folio incisuris ejus evidentibus, quo utuntur medicamentarii. Alterum genus pallidioris folii, rotundiorisque, incisuris levioribus. Fama est, Melam equestris ordinis reum ex procuratione a Tiberio principe accersitum, in summâ desperatione succo porri ad trium denariorum argenteorum pondus hausto, confestim exspirasse sine cruciatu. Ampliorem modum negant noxium esse.

XXXIV. Allium ad multa ruris præcipuè medicamenta prodesse creditur. Tenuissimis, & quæ separantur, in universum velatur membranis: mox pluribus coagmentatur nucleis, & his separatim vestitis. Asperi saporis: quò plures nuclei fuere, hoc est asperius. Tædium huic quoque halitu, ut cepis: nullum tamen coctis. Generum differentia in tempore: præcox maturescit sexaginta diebus: tum in magnitudine. Ulpicum quoque in hoc genere Græci appellavere allium Cyprium, alii antiscorodon, præcipuè Africæ celebratum inter pulmentaria ruris, grandius allio. Tritum in oleo & aceto, mirum quantum increscat spuma. Quidam ulpicum, & allium in plano seri vetant, castellatimque

grumulis imponi, diſtantibus inter ſe pedes ternos. Inter grana digiti intereſſe debent: simul atque tria folia eruperunt, ſarriri. Grandeſcunt, quò ſæpius ſarriuntur. Matureſcentium caules depressi in terram obruuntur: ita cavetur ne in frondem luxurient. In frigidis utilius vere ſeri, quàm autumno. Ceterò ut odore careant, omnia hæc jubentur ſeri, cùm Luna ſub terrâ sit: colligi, cùm in coitu. Sine his Menander e Græcis auctor eſt, allium edentibus, si radicem betæ in prunâ toſtam ſuperederint, odorem extingui. Sunt qui & allium ulpicum inter Compitalia ac Saturnalia ſeri aptissimè putent. Allium & ſemine provenit, ſed tardè. Primo enim anno porri crassitudinem capite efficit: ſequenti dividitur, tertio conſummatur: pulcriuſque tale exiſtimant quidam. In ſemen exire non debet, ſed intorqueri caulis ſatûs gratiâ, uti caput validius fiat. Quòd si diutiùs allium cepamque inveterare libeat, aquâ ſalsâ tepidâ ungenda ſunt. Ita diuturniora fient, melioraque uſui, ſed in ſatu ſterilia. Alii contenti ſunt primò ſuper prunas ſuſpendiſſe, abundéque ita profici arbitrantur ne germinent: quod facere allium cepamque extra terram quoque certum eſt, & cauliculo acto evaneſcere. Aliqui & allium paleâ optimè ſervari putant. Allium eſt & in arvis ſponte naſcens,

alum hoc vocant: quod adversùs improbitatem alitum depascentium semina coctum, ne renasci possit, abjicitur: statimque quæ devoravere aves, stupentes manu capiuntur: & si paulum commovêre, sopitæ. Est & silvestre, quod ursinum vocant, odore molli, capite prætenui, foliis grandibus.

XXXV. 7. In horto satorum celerrimè nascuntur ocimum, blitum, napus, eruca: tertio enim die erumpunt: anethum quarto, lactuca quinto, raphanus sexto, cucumis & cucurbitæ septimo, prior cucumis: nasturtium ac sinapi quinto, beta æstate sexto, hieme decimo: atriplex octavo, cepæ XIX. aut vicesimo, gethyum decimo, aut duodecimo. Contumacius coriandrum. Cunila quidem, & origanum post XXX. diem. Omnium autem difficillimè apium: quadragesimo enim die cùm celerrimè, quinquagesimo majore ex parte emergit.

Aliquid & seminum ætas confert, quoniam recentiora maturiùs gignuntur, in porro, gethyo, cucumi, cucurbitâ: ex vetere autem celeriùs proveniunt apium, beta, cardamum, cunila, origanum, coriandrum. Mirum in betæ semine: non enim totum eodem anno gignit, sed aliquid sequente, aliquid tertio. Itaque ex copiâ seminis modicè nascitur. Quædam anno tan-

tùm suo pariunt, quædam sæpius, sicut apium, porrum, gethyum. Hæc enim semel sata pluribus annis restibili fertilitate proveniunt.

XXXVI. Semina plurimis rotunda, aliquibus oblonga, paucis foliacea & lata, ut atriplici. Quibusdam angusta, & canaliculata, ut cumino. Differunt & colore, nigro candidoque: item duritiâ surculaceâ. In folliculo sunt, raphano, sinapi, rapo. Nudum semen apii, coriandri, anethi, feniculi, cumini. Cortice obducta bliti, betæ, atriplicis, ocimi. At lactucis in lanugine. Nihil ocimo fecundius: cum maledictis ac probris serendum præcipiunt: ut lætiùs proveniat, sato pavitur terra. Et cuminum qui serunt, precantur ne exeat. Quæ in cortice sunt, difficillimè inarescunt, maximéque ocimum & gith: siccantur omnia, ac sunt fecunda. Utique meliora nascuntur acervatim sato semine, quàm sparso. Ita certè porrum & allium serunt in laciniis colligatum. Apium etiam paxillo cavernâ factâ, ac fimo ingesto.

Nascuntur autem omnia aut semine, aut avulsione. Quædam semine, & surculo: ut ruta, origanum, ocimum: præcidunt enim & hoc, cùm pervenit ad palmum altitudinis. Quædam & radice & semine, ut cepa, allium, bulbi, & si quorum radicem anniferorum relinquunt. Eorum verò quæ a

radice nafcuntur, radix diuturna & fruticofa eft, ut bulbi, gethyi, fcillæ. Fruticant alia & non capite, ut apium & beta. Caule recifo fere quidem omnia regerminant, exceptis quæ non fcabrum caulem habent: & in ufum verò ocimum, raphanus, lactuca. Hanc etiam fuaviorem putant a regerminatione. Raphanus utique jucundior detractis foliis antequam decaulefcat. Hoc & in rapis. Nam & eadem dereptis foliis cooperta terrâ crefcunt, durantque in æftate.

XXXVII. Singula genera funt ocimo, lapatho, blito, nafturtio, erucæ, atriplici, coriandro, anetho. Hæc enim ubique eadem funt, neque aliud alio melius ufquam. Rutam furtivam tantùm provenire fertiliùs putant, sicut apes furtivas pessimè. Nafcuntur etiam non fata, mentaftrum, nepeta, intubum, pulegium. Contrà plura genera funt eorum quæ diximus, dicemufque: & in primis apio.

8. Id enim quod fponte in humidis nafcitur heliofelinum vocatur, uno folio, nec hirfutum. Rurfus in siccis hippofelinum, pluribus foliis, simile heliofelino. Tertium eft, oreofelinum, cicutæ foliis, radice tenui, femine anethi, minutiore tantùm. Et fativi autem differentiæ in folio denfo, crifpo, aut rariore & leviore: item caule tenuiore aut crassiore. Et caulis aliorum

candidus eſt, aliorum purpureus, aliorum varius.

XXXVIII. Lactucæ Græci tria fecere genera: unum lati caulis, adeò ut oſtiola olitoria ex his factitari prodiderint. Folium his paulo majus herbaceo, & anguſtiſſimum, ut alibi conſumpto incremento. Alterum rotundi caulis: tertium ſessile, quod Laconicon vocant. Alii colore, & tempore ſatûs, genera diſcrevere. Eſſe enim nigras, quarum ſemen menſe Januario ſeratur: albas, quarum Martio: rubentes, quarum Aprili. Et omnium earum plantas poſt binos menſes deferri. Diligentiores plura genera faciunt: purpureas, criſpas, Cappadocas, Græcas. Longioris has folii, cauliſque lati: præterea longi & anguſti, intubi ſimilis. Peſſimum autem genus cum exprobratione amaritudinis appellavere picrida. Eſt etiamnum alia diſtinctio atræ, quæ meconis vocatur, a copiâ lactis ſoporiferi, quamquam omnes ſomnum parere creduntur. Apud antiquos Italiæ hoc ſolum genus carum fuit, & ideo lactucæ nomen adeptæ. Purpuream maximæ radicis, Cæcilianam vocant. Rotundam verò ac minimâ radice, latis foliis, aſtytida: quidamque eunuchion, quoniam hæc maximè refragetur Veneri. Eſt quidem natura omnibus refrigeratrix, & ideo æſtate gratæ ſtomacho faſtidium auferunt,

cibique appetentiam faciunt. Divus certè Augustus lactucâ conservatus in ægritudine fertur prudentiâ Musæ medici, cùm prioris Camelii religio nimia eam negaret: in tantum receptâ commendatione, ut servari etiam in alienos menses eas oxymelite repertum sit. Sanguinem quoque augere creduntur. Est etiamnum, quæ vocatur caprina lactuca, de quâ dicemus inter medicas. Et ecce cùm maximè cœpit irrepere sativis admodum probata, quæ Cilicia vocatur, folio Cappadociæ, nisi crispum latiusque esset.

XXXIX. Neque ex eodem genere possunt dici, neque ex alio intubi, hiemis patientiores, virusque præferentes, sed caule non minùs grati. Seruntur verno plantæ eorum: ultimo vere transferuntur. Est & erraticum intubum, quod in Ægypto cichorium vocant, de quo plura aliàs. Inventum omnes thyrsos, vel folia lactucarum, prorogare urceis conditos, ac recentes in patinis coquere.

Seruntur lactucæ anno toto lætis & riguis, stercoratisque, binis mensibus inter semen, plantamque, & maturitatem. Legitimum tamen, a brumâ semen jacere, plantam Favonio transferre: aut semen Favonio, plantam æquinoctio verno. Albæ maximè hiemem tolerant. Humore omnia hortensia gaudent, & stercore præcipuè

lactucæ, & magis intubi. Seri etiam radices illitas fimo interest, & repleri ablaqueatâ humo. Quidam & aliter amplitudinem augent: recisis, cùm ad semipedem excreverint, fimoque suillo recenti illitis. Candorem verò putant contingere iis dumtaxat quæ sint seminis albi, si arena de litore a primo incremento congeratur in medias, atque increscentia folia contra ipsas religentur.

XL. Beta hortensiorum levissima est. Ejus quoque a colore duo genera Græci faciunt, nigrum, & candidius, quod præferunt, parcissimi seminis: appellantque Siculum, candoris sanè discrimine præferentes & lactucam. Nostri betæ genera faciunt, vernum & autumnale, a temporibus satûs, quamquam & Junio seritur. Transferuntur autem in plantâ hæ quoque & oblini fimo radices suas, locumque similiter madidum amant. Usus iis & cum lente ac fabâ, idemque qui oleris: & præcipuus, ut lenitas excitetur acrimoniâ sinapis. Medici nocentiorem quàm olus, esse judicavere. Quamobrem adpositas non memini: degustare etiam religio est, ut validis potiùs in cibo sint. Gemina iis natura, & oleris, & capite ipso exsilientis bulbi: species summa in latitudine. Ea contingit, ut in lactucis, cùm cœperint colorem trahere, imposito levi pondere.

Neque alii hortensiorum latitudo major. In binos pedes aliquando se pandunt, multùm & soli naturâ conferente. Hæ quidem in Circeiensi agro amplissimæ proveniunt. Sunt qui betas Punicâ malo florente optimè seri existiment: transferri autem, cùm quinque foliorum esse cœperint. Mira differentia, si vera est, candidis solvi alvos modicè, nigris inhiberi. Et cùm brassicâ corrumpatur in dolio vini sapor, odore betæ foliis demersis restitui.

XLI. Olus caulesque, quibus nunc principatus hortorum, apud Græcos in honore fuisse non reperio. Sed Cato brassicæ miras canit laudes, quas in medendi loco reddemus. Genera ejus facit tria: unam extentis foliis, caule magno: alteram crispo folio, quam apianam vocat: tertiam minutis caulibus, lenem, teneram, miniméque probat. Brassica toto anno seritur, quoniam & toto secatur. Utilissimè tamen ab æquinoctio autumni: transferturque, cùm quinque foliorum est. Cyma a primâ sectione præstat proximo vere. Hic est quidam ipsorum caulium delicatior teneriorque cauliculus, Apicii luxuriæ, & per eum Druso Cæsari fastiditus, non sine castigatione Tiberii patris. Post cymam ex eadem brassicâ contingunt æstivi autumnalesque cauliculi, mox hiberni, iterumque cymæ, nullo æquè genere mul-

tifero, donec suâ fertilitate consumatur. Tertia circa solstitium, ex quâ si humidior locus est, æstate: si siccior, autumno plantatur. Humor fimusque si defuere, major saporis gratia est: si abundavere, lætior fertilitas. Fimum asininum maximè convenit.

Est hæc quoque res inter opera ganeæ: quapropter non pigebit verbosiùs persequi. Præcipuus fit caulis sapore ac magnitudine, primùm omnium si in repastinato feras: dein si terram fugientes cauliculos seces, a terrâque adtollentes se proceritate luxuriosâ exaggerando aliam adcumules, ita ne plus quàm cacumèn emineat. Tritianum hoc genus vocatur, bis computabili impendio, tædioque.

Cetera genera complura sunt. Cumanum sessili folio, capite patulum. Aricinum altitudine non excelsius, folio numerosius, quàm tenuius. Hoc utilissimum existimatur, quia sub omnibus pæne foliis fruticat cauliculis peculiaribus. Pompeianum procerius, caule ab radice tenui, intra folia crassescit. Rariora hæc angustioraque: sed teneritas in dote, si frigora non tolerat: quibus etiam aluntur Brutiani, prægrandes foliis, caule tenues, sapore acuti. Sabellico usque in admirationem crispa sunt folia, quorum crassitudo caulem ipsum extenuat: sed dulcissimi perhibentur ex

omnibus. Nuper ſubiere Lacuturres ex convalle Aricinâ, ubi quondam fuit lacus, turriſque quæ remanet: capite prægrandes, folio innumeri: alii in orbem porrecti, alii in latitudinem toroſi. Nec plus ullis capitis poſt Tritianum, cui pedale aliquando conſpicitur, & cyma nullis ſerior. Cuicumque autem generi pruinæ plurimùm ſuavitatis conferunt: & niſi obliquo vulnere defendatur medulla, plurimùm nocent. Semini deſtinati non ſecantur. Eſt etiam ſua gratia numquam plantæ habitum excellentibus: halmyridia vocant, quoniam niſi in maritimis non proveniunt, navigatione quoque longinquâ viridibus adſervatis. Statim defecti ita ne humum attingant, in cados olei quàm proximè ſiccatos obturatoſque conduntur, omni ſpiritu excluſo. Sunt qui plantam in transferendo algâ ſubditâ pediculo, nitrove trito, quod tribus digitis capiatur, celeriorem ad maturitatem fieri putent. Sunt qui ſemen trifolii nitrumque ſimul tritum adſpergant foliis. Nitrum in coquendo etiam viriditatem cuſtodit: aut Apicianâ coctùrâ, oleo ac ſale, priùs quàm coquantur, maceratis. Eſt inter herbas genus inſerendi, præciſis germinibus caulis, & in medullam ſemine ex aliis addito. Hoc & in cucumere silveſtri. Nec non olus quoque silveſtre eſt trium foliorum, divi Julii carminibus præcipuè jociſque

militaribus celebratum: alternis quippe versibus exprobravere lapsanâ se vixisse apud Dyrrachium, præmiorum parsimoniam cavillantes: est autem id cyma silvestris.

XLII. Omnium hortensiorum lautissima cura asparagis. De origine eorum in silvestribus curis abundè dictum, & quomodo eos juberet Cato in arundinetis seri. Est & aliud genus incultius asparago, mitius corrudâ, passim etiam montibus nascens, refertis superioris Germaniæ campis, non inficeto Tiberii Cæsaris dicto, herbam ibi quamdam nasci simillimam asparago. Nam quòd in Neside Campaniæ insulâ sponte nascitur, longè optimum existimatur. Hortensium seritur spongiis: est enim plurimæ radicis, altissiméque germinat. Viret thyrso primùm emicante: qui caulem educens, tempore ipso fastigatus in toros striatur. Potest & semine seri.

Nihil diligentiùs comprehendit Cato, novissimumque libri est, ut appareat repentinam ac novitiam viro curam fuisse. Locum subigi jubet humidum & crassum: semipedali undique intervallo seri, ne calcetur. Præterea ad lineam grana bina aut terna paxillo demitti: videlicet semine tum tantùm serebantur: id fieri secundùm æquinoctium vernum. Stercore satiari, crebrò purgari, caveri ne cum herbis evellatur as-

paragus. Primo anno ſtramento ab hieme protegi: vere aperiri, ſarriri, runcari: tertio incendi verno. Quò maturiùs incenſus eſt, hoc meliùs provenit. Itaque arundinetis maximè convenit, quæ feſtinant incendi. Sarriri jubet idem, non antequam aſparagus natus fuerit, ne in ſarriendo radices vexentur. Ex eo velli aſparagum ab radice: nam si defringatur, ſtirpeſcere, & intermori. Velli, donec in ſemen eat. Id autem matureſcere ad ver, incendique: ac rurſus, cùm apparuerit aſparagus, ſarriri ac ſtercorari. Ac poſt annos novem, cùm jam vetus sit, digeri ſubacto ſolo ſtercoratoque. Tum ſpongiis ſeri, ſingulorum pedum intervallo. Quin & ovillo fimo nominatim uti, quoniam aliud herbas creet. Nec quidquam poſtea tentatum utiliùs apparuit, nisi quòd circa Idus Februarii defoſſo ſemine acervatim parvulis ſcrobibus ſerunt, plurimùm maceratum fimo. Dein nexis inter ſe radicibus ſpongias factas poſt æquinoctium autumni diſponunt pedalibus intervallis, fertilitate in denos annos durante. Nullum gratius his ſolum quàm Ravennatium hortorum.

Indicavimus & corrudam. Hunc enim intelligo silveſtrem aſparagum, quem Græci hormenum, aut myacanthon vocant, aliiſve nominibus. Invenio naſci & arietis cornibus tusis atque defoſſis.

XLIII. Poterant videri dicta omnia quæ in pretio ſunt, nisi reſtaret res maximi quæſtûs, non sine pudore dicenda. Certum eſt quippe carduos apud Carthaginem magnam, Cordubamque præcipuè, ſeſtertiûm ſena millia e parvis reddere areis: quoniam portenta quoque terrarum in ganeam vertimus, etiam ea quæ refugiunt quadrupedes conſciæ. Carduos ergo duobus modis ſerunt: autumno plantâ, & ſemine ante Nonas Martias: plantæque ex eo diſponuntur ante Idus Novembris, aut in locis frigidis circa Favonium. Stercorantur etiam, si diis placet, lætiúſque proveniunt: condiunturque aceto melle diluto additâ laſeris radice, & cumini, ne quis dies sine carduo sit.

XLIV. Cetera in tranſcurſu dici poſſunt. Ocimum Parilibus optimè ſeri ferunt: quidam & autumno: jubentque, cùm hieme feratur, aceto ſemen perfundi. Eruca quoque & naſturtium, vel æſtate vel hieme facillimè naſcuntur. Eruca præcipuè frigorum contemptrix, diverſæ eſt, quàm lactuca, naturæ, concitatrix Veneris: idcirco jungitur illi fere in cibis, ut nimio frigori par fervor immixtus temperamentum æquet. Naſturtium nomen accepit a narium tormento. Et inde vigoris significatio proverbio id vocabulum uſurpavit, veluti

veluti torporem excitantis. In Arabiâ miræ amplitudinis dicitur gigni.

XLV. Ruta quoque feritur Favonio, & ab æquinoctio autumni: odit hiemem, & humorem, ac fimum. Apricis gaudet & siccis, terrâ quàm maximè laterariâ. Cinere vult nutriri: hic & femini miscetur, ut careat erucis. Auctoritas etiam peculiaris apud antiquos ei fuit. Invenio mustum rutatum populo datum a Cornelio Cethego, in consulatu collegâ Quinti Flaminini, comitiis peractis. Amicitia est ei & cum fico, in tantum, ut nusquam lætior proveniat, quàm sub hac arbore. Seritur & furculo, meliùs in perforatam fabam indito, quæ fucco nutrit comprehendendo furculum. Seritur & a seipsâ. Namque incurvato cacumine alicujus rami, cùm adtigerit terram, statim radicatur. Eadem & ocimo natura, nisi quòd difficiliùs crescit. Sed durata runcatur non sine difficultate, pruritivis ulceribus, ni munitis manibus id fiat, oleove defensis. Conduntur autem & ejus folia, servanturque fasciculis.

XLVI. Ab æquinoctio verno feritur apium, femine paululum in pilâ pulsato. Crispius sic putant fieri, aut si satum calcetur cylindro pedibusve. Proprium ei, quod colorem mutat. Honos ipsi in Achaiâ, coronare victores sacri certaminis Nemeæ.

XLVII. Eodem tempore feritur menta

planta: vel si nondum germinat, ſpongia. Minùs hæc humido gaudet. Æſtate viret, hieme flaveſcit. Genus ejus silveſtre mentaſtrum eſt. Et hoc propagatur, ut vitis, vel si inversi rami ſerantur. Mentæ nomen ſuavitas odoris apud Græcos mutavit, cùm alioqui mintha vocaretur, unde noſtri nomen declinaverant. Grato menſas odore percurrit in ruſticis dapibus. Semel ſata, diutinâ ætate durat. Congruit pulegio, cujus natura in carnariis refloreſcens ſæpius dicta eſt. Hæc quoque ſervantur simili genere, mentam dico, pulegiumque, & nepetam.

Condimentorum tamen omnium faſtidiis cuminum amicissimum. Naſcitur in ſummâ tellure vix hærens, & in ſublime tendens. In putridis & calidis maximè locis, medio ſerendum vere. Alterum ejus genus silveſtre quod ruſticum vocant, alii Thebaicum: si tritum ex aquâ potetur, in dolore ſtomachi prodeſt. In Carpetaniâ noſtri orbis maximè laudatur: alioqui Æthiopico Africoque palma eſt. Quidam huic Ægyptium præferunt.

XLVIII. Sed præcipuè oluſatrum miræ naturæ eſt. Hippoſelinum Græci vocant, alii ſmyrnium. E lacrimâ caulis ſui naſcitur. Seritur & radice. Succum ejus colligunt, myrrhæ ſaporem habere dicunt. Auctorque eſt Theophraſtus, myrrhâ ſa-

à natum. Hippofelinum veteres præceperant in locis incultis, lapidosis, juxta maceriam feri: nunc & repaftinato feritur, & a Favonio poft æquinoctium autumnum. Quippe cùm capparis quoque feratur siccis maximè, areâ in defoffum cavatâ, ripifque undique circumftructis lapide: aliàs evagatur per agros, & cogit folum fterilefcere. Floret æftate: viret ufque ad Vergiliarum occafum, fabulosis familiarissimum. Vitia ejus, quòd trans maria nafcitur, diximus inter peregrinos frutices.

XLIX. Peregrinum & Careum, gentis fui nomine appellatum, culinis principale. In quacumque terrâ feri vult, ratione eâdem, quâ olufatrum. Laudatissimum tamen in Cariâ, proximum Phrygiâ.

L. Liguſticum silveftre eft in Liguriæ fuæ montibus: feritur ubique: fuavius fativum, fed sine viribus. Panacem aliqui vocant. Cratevas apud Græcos cunilam bubulam eo nomine appellat: ceteri fere conyzam, id eft, cunilaginem: thymbram verò, quæ sit cunila. Hæc apud nos habet vocabulum & aliud, fatureia dicta in condimentario genere. Seritur menfe Februario, origano æmula. Nufquam utrumque additur, quippe similis effectus. Sed cunilæ Ægyptium origanum tantùm præfertur.

LI. Peregrinum fuit & lepidium. Seri-

tur a Favonio: dein cùm fruticavit, juxta terram præciditur: tunc runcatur, stercoraturque: per biennium hoc. Poſtea iiſdem fruticibus utuntur, si non ſævitia hiemis ingravat, quando impatientissimum eſt frigorum. Exit & in cubitalem altitudinem, foliis laurinis, ſed mollibus: uſuſque ejus non sine lacte.

LII. Gith piſtrinis, aniſum & anethum culinis & medicis naſcuntur. Sacopenium & ipſum in hortis quidem, ſed medicinæ tantùm.

LIII. Sunt quædam comitantia aliorum ſatus, ut papaver. Namque cum braſſicâ ſeritur, ac portulacâ: & eruca cum lactucâ. Papaveris ſativi tria genera: candidum, cujus ſemen toſtum in ſecundâ menſâ cum melle apud antiquos dabatur. Hoc & panis ruſtici cruſtæ inſpergitur, adfuſo ovo inhærens, ubi inferiorem cruſtam apium githque cereali ſapore condiunt. Alterum genus eſt papaveris nigrum, cujus ſcapo inciſo lacteus ſuccus excipitur. Tertium genus rhœam vocant Græci, id noſtri erraticum. Sponte quidem, ſed in arvis cùm hordeo maximè naſcitur, erucæ simile, cubitali altitudine, flore rufo & protinus deciduo: unde & nomen a Græcis accepit. De reliquis generibus papaveris ſponte naſcentis dicemus in medicinæ loco. Fuiſſe autem in honore apud Ro-

manos semper, indicio est Tarquinius Superbus, qui legatis a filio missis decutiendo papavera in horto altissima, sanguinarium illud responsum hac facti ambage reddidit.

LIV. Rursus alio comitatu æquinoctio autumni seruntur coriandrum, anethum, atriplex, malva, lapathum, cærefolium; quod pæderota Græci vocant: & acerrimum sapore, ignei effectûs, ac saluberrimum corpori, sinapi, nullâ culturâ, meliùs tamen plantâ tralatâ. Quin e diverso vix est sato semel eo liberare locum, quoniam semen cadens protinus viret. Usus ejus etiam pro pulmentario in patellis decocto, citra intellectum acrimoniæ. Coquuntur & folia, sicut reliquorum olerum. Sunt autem trium generum: unum gracile, alterum simile rapi foliis, tertium erucæ. Semen optimum Ægyptium. Athenienses napy appellaverunt, alii thapsi, alii saurion.

LV. Serpyllo & sisymbrio montes plerique scatent, sicut in Thraciâ: utique deferunt ex his avulsos ramos, seruntque. Item Sicyone ex suis montibus, & Athenis ex Hymetto. Simili modo & sisymbrium serunt. Lætissimum nascitur in puteorum parietibus, & circa piscinas ac stagna.

LVI. 9. Reliqua sunt feru lacei generis

ceu feniculum, anguibus (ut diximus) gratissimum, ad condienda plurima, cùm inaruit. Eique perquam similis thapsia, de quâ diximus inter externos frutices. Deinde utilissima funibus cannabis feritur a Favonio. Quo densior eſt, eò tenuior. Semen ejus cùm eſt maturum, ab æquinoctio autumni diſtringitur, & Sole, aut vento, aut fumo siccatur. Ipſa cannabis vellitur poſt vindemiam, ac lucubrationibus decorticata purgatur. Optima Alabandica, plagarum præcipuè usibus. Tria ejus ibi genera. Improbatur cortici proximum, aut medullæ: laudatissima eſt e medio, quæ meſa vocatur: ſecunda Mylaſea. Quod ad proceritatem quidem attinet, Roſea agri Sabini arborum altitudinem æquat. Ferulæ duo genera in peregrinis fruticibus diximus. Semen ejus in Italiâ cibus eſt. Conditur quippe, duratque in urceis vel anni ſpatio. Duo ejus genera: caules, & racemi. Corymbiam hanc vocant, corymboſque quos condiunt.

LVII. 10. Morbos hortensia quoque ſentiunt, sicut reliqua terræ ſata. Namque & ocimum ſenectâ degenerat in ſerpyllum, & siſymbrium in mentam. Et ex ſemine braſſicæ veteris rapa fiunt, atque invicem. Et necatur cuminum ab limodoro, nisi repurgetur. Eſt autem unicaule, radice bulbo simili, non nisi in ſolo gra-

cili naſcens. Aliàs privatim cumini morbus ſcabies. Et ocimum ſub Canis ortu palleſcit. Omnia verò acceſſu mulieris menſtrualis flaveſcunt. Beſtiolarum quoque genera innaſcuntur. Napis culices, raphano erucæ, & vermiculi: item lactucis & oleri: utriſque hoc ampliùs, limaces & cochleæ. Porro verò privatim animalia, quæ facillimè ſtercore injecto capiuntur, condentia in id ſe. Ferroque non expedire tangi rutam, cunilam, mentam, ocimum, auctor eſt Sabinus Tiro in libro Cepuricôn, quem Mæcenati dicavit.

LVIII. Idem contra formicas, non minimum hortorum exitium, ſi non ſint rigui, remedium monſtravit, limum marinum, aut cinerem, obturandis earum foraminibus. Sed efficacissimè heliotropio herbâ necantur. Quidam & aquam diluto latere crudo inimicam eis putant. Naporum medicina eſt, ſiliquas unà ſeri: ſicut olerum cicer; arcet enim erucas. Quo ſi omiſſo jam natæ ſint, remedium eſt abſinthii ſuccus decocti inſperſus: & ſedi, quam aizoum vocant: genus hoc herbæ diximus. Semen olerum ſi ſucco ejus madefactum feratur, olera nulli animalium obnoxia futura tradunt. In totum verò nec erucas, ſi palo imponantur in hortis oſſa capitis ex equino genere, feminæ dumtaxat. Adversùs erucas & cancrum fluviati-

lem in medio horto suspensum auxiliari narrant. Sunt qui sanguineis virgis tangant ea, quæ nolunt his obnoxia esse. Infestant culices hortos riguos præcipuè si sint arbusculæ aliquæ. Hi galbano accenso fugantur.

11. Nam quod ad permutationem seminum attinet, quibusdam ex iis firmitas major est, ut coriandro, betæ, porro, nasturtio, sinapi, erucæ, cunilæ, & fere acribus. Infirmiora autem sunt atriplici, ocimo, cucurbitæ, cucumi: & æstiva omnia hibernis magis durant: minimè autem gethyum. Sed ex his quæ sunt fortissima, nullum ultra quadrimatum utile est, dumtaxat serendo. Culinis & ultrà tempestiva sunt.

LIX. Peculiaris medicina raphano, betæ, rutæ, cunilæ, in salsis aquis, quæ & alioqui plurimùm suavitati & fertilitati conferunt. Ceteris dulcium aquarum rigua prosunt. Utilissimæ ex iis, quæ frigidissimæ, & quæ potu suavissimæ. Minùs utiles e stagno, & quas elices inducunt, quoniam herbarum semina invehunt. Præcipuè tamen imbres alunt. Nam & bestiolæ innascentes necantur.

LX. 12. His horæ rigandi, matutina atque vespera, ne infervescat aqua Sole. Ocimo tantùm & meridiana: etiam satum celerrimè erumpere putant, inter initia fer-

venti aquâ adfperfum. Omnia autem tranflata meliora grandioraque fiunt, maximè porri, napique. In tranflatione & medicina eft, desinuntque fentire injurias, ut gethyum, porrum, raphani, apium, lactucæ, rapæ, cucumis. Omnia autem silveftria fere funt & foliis minora, & caulibus, fucco acriora: sicut cunila, origanum, ruta. Solum verò ex omnibus lapathum silveftre melius: hoc in fativis rumex vocatur, nafciturque fortissimum: traditur certè femel fatum durare, nec vinci umquam a terrâ, maximè juxta aquam. Ufus ejus cum ptifanâ tantùm in cibis leviorem gratioremque faporem præftat. Silveftre ad multa medicamina utile eft. Adeóque nihil omisit cura, ut carmine quoque comprehenfum reperiam, in fabis caprini fimi singulis cavatis, si porri, erucæ, lactucæ, apii, intubi, nafturtii femina inclufa ferantur, mirè provenire. Quæ funt silveftria, eadem in fativis licciora intelliguntur, & acriora.

LXI. Namque & fuccorum faporumque dicenda differentia eft, vel major in his quàm pomis. Sunt autem acres cunilæ, origani, nafturtii, sinapis. Amari, absinthii, centaurei. Aquatiles, cucumeris, cucurbitæ, lactucæ. Acuti, thymi, cunilæ. Acuti & odorati, apii, anethi, feniculi. Salfus tantùm e faporibus non nafcitur,

aliquando extrà insidit pulveris modo, ut cicerculis tantùm.

LXII. Atque ut intelligatur vana, ceu plerumque, vitæ persuasio: panax piperis saporem reddit, & magis etiam siliquastrum, ob id piperitidis nomine accepto. Libanotis odorem thuris, smyrnium myrrhæ. De panace abundè dictum est. Libanotis locis putribus & macris ac roscidis seritur semine. Radicem habet olusatri, nihil a thure differentem. Usus ejus post annum stomacho saluberrimus. Quidam eam nomine alio rosmarinum appellant. Et smyrnium olus seritur iisdem locis, myrrhamque radice resipit. Eadem & siliquastro satio. Reliqua a ceteris & odore & sapore differunt, ut anethum. Tantaque est diversitas atque vis, ut non solùm aliud alio mutetur, sed etiam in totum auferatur. Apio eximunt coqui obsoniis acetum: eodem cellarii in saccis odorem vino gravem.

Et hactenus hortensia dicta sint, ciborum gratiâ dumtaxat. Maximum quidem opus in iisdem naturæ restat, quoniam proventus tantùm adhuc, summasque quasdam tractavimus. Vera autem cujusque natura non nisi medico effectu pernosci potest, opus ingens occultumque divinitatis, & quo nullum reperiri possit majus. Ne singulis id rebus contexeremus;

justa fecit ratio, cùm ad alios medendi desideria pertinerent, longis utriusque dilationibus futuris, si miscuissemus. Nunc suis quæque partibus constabunt, poteruntque a volentibus jungi.

LIBER XX.

Medicinæ ex his quæ ſeruntur in hortis.

I. MAXIMUM hinc opus naturæ ordiemur, & cibos ſuos homini narrabimus, faterique cogemus ignota eſſe, per quæ vivat. Nemo id parvum ac modicum exiſtimaverit, nominum vilitate deceptus. Pax ſecum in his aut bellum naturæ dicetur, odia, amicitiaque rerum ſurdarum ac ſenſu carentium: &, quò magis miremur, omnia ea hominum causâ, quod Græci ſympathiam appellavere: quibus cuncta conſtant, ignes aquis reſtinguentibus, aquas Sole devorante, Lunâ pariente, altero alterius injuriâ deficiente ſidere. Atque ut a ſublimioribus recedamus, ferrum ad ſe trahente magnete lapide, & alio rurſus abigente a ſeſe: adamantem opum gaudium, infragilem omni ceterâ vi & invictum, ſanguine hircino rumpente, quæque alia in ſuis dicemus locis, paria, vel majora, mira. Tantùm venia ſit, a minimis, ſed a ſalutaribus ordienti, primúmque ab hortenſiis.

II. 1. Cucumim silveſtrem eſſe diximus, multò infra magnitudinem ſativi. Ex eo fit medicamentum, quod vocatur elaterium, ſucco expreſſo e ſemine. Cujus causâ niſi maturiùs incidatur, ſemen exsilit, oculorum etiam periculo. Servatur autem decerptus unâ nocte: poſtero die inciditur arundine. Semen quoque cinere conſpergitur, ad coercendam ſucci abundantiam: qui expreſſus ſuſcipitur aquâ cæleſti, atque ſubsidit: deinde Sole cogitur in paſtillos, ad magnos mortalium uſus. Obſcuritates & vitia oculorum ſanat, genarumque ulcera. Tradunt hoc ſucco tactis radicibus vitium, non attingi uvas ab avibus. Radix autem ex aceto cocta podagris illinitur, ſuccoque dentium dolori medetur. Arida cum resinâ impetiginem & ſcabiem, quæ pſoram & lichenas vocant, parotidas & panos ſanat, & cicatricibus colorem reddit. Et foliorum ſuccus auribus ſurdis cum aceto inſtillatur.

III. Elaterio tempeſtivus eſt autumno: nec ullum ex medicamentis longiore ævo durat. Incipit a trimatu. Si quis recentiore uti velit, paſtillos in novo fictili igne lento in aceto domet. Melius, quò vetuſtius: fuitque jam ducentis annis ſervatum, ut auctor eſt Theophraſtus. Et uſque ad quinquagesimum lucernarum lumina extinguit. Hoc enim veri experimen-

tum eſt, si admotum priùs quàm extinguat, ſcintillare ſurſum ac deorſum cogat. Pallidum ac læve herbaceo ac ſcabro melius, ac leniter amarum. Putant conceptus adalligato ſemine adjuvari, si terram non attigerit. Partus verò, si in arietis lanâ alligatum inſcientis lumbis fuerit, ita ut protinus ab enixu rapiatur extra domum.

Ipſum cucumim qui magnificant, naſci præcipuum in Arabiâ, mox in Arcadiâ, Cyrenis alii tradunt, similem heliotropio, cujus inter folia & ramos provenire magnitudine nucis juglandis. Semen autem eſſe ad ſpeciem ſcorpionum caudâ replexâ, ſed candidâ. Aliqui etiam ab eo ſcorpionium cucumim vocant, efficacissimum contra ſcorpionum ictus & ſemine & elaterio, & ad purgandum uterum alvoſque. Modus portione virium ab dimidio obolo ad ſolidum. Copiosius necat. Sic & contra phthiriasin bibitur: & hydropiſes. Illitum anginas & arterias cum melle & oleo vetere ſanat.

IV. 2. Multi hunc eſſe apud nos qui anguinus vocetur, ab aliis erraticus, arbitrantur. Quo decocto ſparſa mures non attingunt. Iidem podagris cum articuli morbis decoctum in aceto illiniunt, præſentaneo remedio. Lumborum verò dolori ſemine Sole siccato, dein trito, XX. X. pon-

dere in heminâ dato aquæ. Sanat & tumores ſubitos illitum cum lacte mulierum. Purgat eas elaterium. Sed gravidis abortum facit. Suſpiriosis prodeſt. Morbo verò regio in nares conjectum. Lentigines ac maculas e facie tollit in Sole illitum.

V. Multi eadem omnia ſativis adtribuunt. Magnum etiam in eis momentum. Namque & eorum ſemen, quantùm tres digiti adprehenderint, cum cumino tritum, potumque in vino, tussientibus auxiliatur. Sed & phreniticis in lacte mulieris. Et dyſentericis acetabuli menſurâ. Purulenta autem exſpuentibus cum cumino pari pondere, & jocineris vitiis in aquâ mulsâ. Urinam movet ex vino dulci, & in renum dolore clyſteribus simul cum cumino infunditur.

VI. Pepones qui vocantur, refrigerant maximè in cibo, & emolliunt alvum. Caro eorum epiphoris oculorum aut doloribus imponitur. Radix ſanat ulcera concreta in modum favi, quæ ceria vocant. Eadem contrahit vomitiones : siccatur, & in farinam tuſa datur quatuor obolis in aquâ mulsâ, ita ut qui biberit, quingentos poſtea paſſus ambulet. Hæc farina & in ſmegmata adjicitur. Cortex quoque vomitionem movet, faciem purgat. Hoc & folia cujuſcumque ſativi illita. Eadem cum melle & epinyctidas ſanant : cum vino, canis

morsus. Item millepedæ: sepa Græci vocant, oblongam, pilosis pedibus, pecori præcipuè nocivam. Morsum tumor insequitur, & putrescit locus. Ipse cucumis odore defectum animi. Coctos deraso cortice, ex oleo, & melle, jucundiores esse certum est.

VII. 3. Cucurbita quoque silvestris invenitur, spongos a Græcis appellata, inanis, (unde & nomen) digitali crassitudine, non nisi in saxosis nascens. Hujus commanducatæ succus stomacho admodum prodest.

VIII. Colocynthis vocatur alia, ipsa plena, sed minor quàm sativa. Utilior pallida, quando ejus sunt medicinæ. Herbacea arefacta per se inanit alvum. Infusa quoque clysteribus, intestinorum omnibus vitiis medetur, & renum, & lumborum, & paralysi: ejecto semine, aqua mulsa in eâ decoquitur ad dimidias: tutissimò infunduntur oboli quatuor. Prodest & stomacho, farinæ aridæ pilulis cum decocto melle sumptis. In morbo regio utiliter semina ejus sumuntur, & protinus aqua mulsa. Carnes ejus cum absinthio & sale dentium dolorem tollunt. Succus verò cum aceto calefactus mobiles sistit. Item spinæ, & lumborum, ac coxendicum dolores, cum oleo si infricetur. Præterea, mirum dictu, semina ejus si fuerint pari numero

adalligata febribus, ſanare dicuntur, quas Græci periodicas vocant. Sativæ quoque raſæ ſuccus tepefactus auribus medetur. Caro ejus interior sine ſemine, clavis pedum, & ſuppurationibus, quæ Græci vocant apoſtemata. Decoctæ autem univerſæ ſuccus, dentium motus ſtabilit, & dolores inhibet. Vinum cum eâ fervefactum, oculorum etiam impetus. Folia ejus cum recentibus cupressi contuſa, & imposita: ipſa quoque toſta in argillâ, ac trita cum adipe anſeris, vulneribus medetur. Nec non ramentis corticis recentes podagras refrigerat, & ardores capitis, infantium maximè. Et ignes ſacros, de ſtrigmentis, vel his impositis, vel ſeminibus ſuccus ex ſtrigmentis, illitus cum roſaceo & aceto, febrium ardores refrigerat. Aridæ cinis impositus mirè combuſta ſanat. Chrysippus medicus damnabat eas in cibis. Sed omnium conſenſu ſtomacho utilissimæ judicantur, & interaneorum vesicarumque exulcerationibus.

IX. Eſt & rapo vis medica. Perniones fervens impositum ſanat. Item frigus pellit e pedibus. Aqua decocti ejus fervens podagris etiam frigidis medetur: & crudum tuſum cum ſale, cuicumque vitio pedum. Semen illitum & potum in vino, contra ſerpentes & toxica ſalutare eſſe proditur. A multis verò antidoti vim habere in vino & oleo. Democritus in totum ea

abdicavit in cibis, propter inflationes. Diocles magnis laudibus tulit, etiam Venerem ſtimulari ab eis profeſſus: item Dionysius: magiſque, si erucâ condirentur. Toſta quoque articulorum dolori cum adipe prodeſſe.

X. Silveſtre rapum in arvis maximè naſcitur, fruticoſum, ſemine candido, duplo majore, quàm papaveris. Hoc ad lævigandam cutem in facie, totoque corpore, utuntur, mixtâ farinâ, pari menſurâ, ervi, hordei, tritici, & lupini. Radix ad omnia inutilis.

XI. 4. Naporum duas differentias & in medicinâ Græci ſervant. Angulosis foliorum caulibus florentis, quod bunion vocant, purgationibus feminarum, & vesicæ & urinæ utile decoctum, potum ex aquâ mulsâ, vel ſucci drachmâ. Semen dyſentericis toſtum, tritumque in aquâ calidâ, e cyathis quatuor. Sed urinam inhibet, si non lini ſemen unà bibatur. Alterum genus buniada appellant, & raphano & rapo simile: ſeminis præclari contra venena: ob id & in antidotis utuntur illo.

XII. Raphanum & silveſtrem eſſe diximus. Laudatissimus in Arcadiâ: quamquam & alibi naſcitur, utilior urinæ dumtaxat ciendæ. Ceterò æſtivi uſus in Italiâ, & armoraciam vocant.

XIII. Et ſativi verò, præter ea quæ

circa eos dicta sunt, stomachum purgant, pituitam extenuant, urinam concitant, bilem detrahunt. Præterea cortices in vino decocti, mane poti ad ternos cyathos, comminuunt & ejiciunt calculos. Iidem in poscâ decocti contra serpentium morsus illinuntur. Ad tussim etiam mane jejunis raphanus prodest cum melle: Semen eorum tostum, ipsumque commanducatum, id lagonoponon: Aquam foliis ejus decoctis bibere, vel succum ipsius cyathis binis contra phthiriases: phlegmoni ipsos illinere tusos, livori verò recenti corticem cum melle: veternosis autem quàm acerrimos mandere: semenque tostum, dein contritum cum melle, suspiriosis. Iidem & contra venena prosunt. Cerastis & scorpionibus adversatur: vel ipso, vel semine infectis manibus impunè tractabis: impositoque raphano scorpiones moriuntur. Salutares & contra fungorum aut hyoscyami venena æquè, ut Nicander tradit: Et contra viscum quoque dari Apollodori duo jubent: sed Citieus semen ex aquâ tritum, Tarentinus succum. Lienem item extenuant: jocineri prosunt, & lumborum doloribus. Hydropicis quoque ex aceto aut sinapi sumpti, & lethargicis. Praxagoras & iliosis dandos censet: Plistonicus & cœliacis. Intestinorum ulcera sanant: ac purulenta præcordiorum, si cum melle edantur. Qui-

dam ad hæc coquere eos in luto illitos malunt: sic & feminas purgari. Ex aceto & melle ſumpti, inteſtinorum animalia detrahunt. Item ad tertias decocto eorum poto cum vino. Enterocelis proſunt: ſanguinem quoque inutilem sic extrahunt. Medius ad hæc & ſanguinem exſcreantibus coctos dari jubet: & puerperis ad lactis copiam augendam. Hippocrates capitis mulierum defluvia fricari raphanis: & ſuper umbilicum imponi contra tormenta vulvæ. Reducunt & cicatricem ad colorem. Semen quoque ex aquâ impositum, siſtit ulcera, quæ phagedænas vocant. Democritus Venerem hoc cibo ſtimulari putat: ob id fortassis voci nocere aliqui tradiderunt. Folia quæ in oblongis dumtaxat naſcuntur, excitare oculorum aciem dicuntur. Ubi verò acrior raphani medicina admota sit, hyſſopum dari protinus imperant: Hæc antipathia eſt. Et aurium gravitati ſuccum raphani inſtillant. Nam vomituris ſummo cibo eſſe eos, utilissimum eſt.

XIV. Paſtinacæ simile hibiſcum, quod molochen agriam vocant, & aliqui piſtolochiam, ulceribus cartilaginis & ossibus fractis medetur. Folia ejus ex aquâ pota alvum ſolvunt, ſerpentes abigunt. Apum, veſparum, crabronum ictibus illita medentur. Radicem ejus ante Solis ortum

:rutam involvunt lanâ coloris, quem naivum vocant, præterea ovis quæ femiıam peperit, ſtrumiſque vel ſuppuratis aligant. Quidam ad hunc uſum auro effoliendam cenſent: cavendumque ne teram attingat. Celſus & podagris quæ sine umore sint, radicem ejus ex vino deoctam imponi jubet.

ⅩV.5. Alterum genus eſt ſtaphylinos, quod aſtinacam vocant. Ejus ſemen contritum c in vino potum, tumentem alvum, & ıffocationes mulierum, doloreſque lenit ı tantum, ut vulvas corrigat: illitum quoue e paſſo ventri earum proſit: viris ve- ɔ prodeſt, cum panis portione æquâ triım, ex vino potum contra ventris do- ›res. Pellit & urinam: & phagedænas ul- :rum ſiſtit recens cum melle impoſitum, el aridum farinâ inſperſum. Radicem ejus ›ieuches contra jocineris, ac lienis, ilium, ımborum, & renum vitia ex aquâ mulı dari jubet. Cleophantus & dyſenteris veteribus. Philiſtion in lacte coquit, : ad ſtranguriam dat radicis uncias quaıor: Ex aquâ hydropicis, similiter & ›iſthotonicis, & pleuriticis, & comitia›us. Habentes eam feriri a ſerpentibus :gantur: aut qui antè guſtaverint, non :di. Percussis imponitur cum axungiâ. ›lia contra cruditates manduntur. Orıeus amatorium ineſſe ſtaphylino dixit,

fortassis quoniam Venerem ſtimulari hoc cibo certum eſt: ideo conceptus adjuvari aliqui prodiderunt. Ad reliqua & ſativa pollet. Efficacior tamen silveſtris, magiſque in petrosis nata. Semen ſativæ quoque contra ſcorpionum ictus, ex vino aut poſcâ, ſalutare eſt. Radice ejus circumſcalpti dentes, dolore liberantur.

XVI. Syria in hortis operosissima eſt: indeque proverbium Græcis: « Multa Syrorum olera ». Simillimam ſtaphylino herbam ſerit, quam alii gingidion vocant, tenuius tantùm & amarius, ejuſdemque effectûs. Eſtur coctum crudumque ſtomachi magnâ utilitate. Siccat enim ex alto omnes ejus humores.

XVII. Siſer erraticum ſativo simile eſt, & effectu: ſtomachum excitat, faſtidium abſterget, ex aceto laſerpitiato ſumptum, aut ex pipere & mulſo, vel ex garo. Urinam ciet, ut Opion credit, & Venerem. In eadem ſententiâ eſt & Diocles. Præterea cordi convenire convaleſcentium, aut poſt multas vomitiones perquam utile. Heraclides contra argentum vivum dedit, & Veneri ſubinde offenſanti, ægriſque ſe recolligentibus. Hicesius ideo ſtomacho utile videri dixit, quoniam nemo tres siſeres edendo continuaret: eſſe tamen utile convaleſcentibus ad vinum tranſeuntibus. Sativi privatim ſuccus cum lacte caprino potus siſtit alvum.

XVIII. Et quoniam plerosque similitudo nominum Græcorum confundit, conteximus & de sili: sed hoc est vulgatæ notitiæ. Optimum Massiliense: lato enim grano & fulvo est. Secundum Æthiopicum, nigrius. Creticum odoratissimum omnium. Radix jucundi odoris est. Semen esse & vultures dicuntur. Prodest homini ad tussim veterem, rupta, convulsa, in vino albo potum. Item opisthotonicis, & jocinerum vitiis, & torminibus, & stranguriæ, duarum aut trium ligularum mensurâ. Sunt & folia utilia, ut quæ partus adjuvent etiam quadrupedum. Hoc maximè pasci dicuntur cervæ pariture. Illinuntur & igni sacro. Multúmque in summo cibo concoctionibus confert, vel folio, vel semine. Quadrupedum quoque alvum sistit, sive tritum potui infusum, sive mandendo commanducatum e sale. Boum morbis tritum infunditur.

XIX. Inula quoque a jejunis commanducata, dentes confirmat, si ut eruta est, terram non adtingat: condita tussim emendat. Radicis verò decoctæ succus tineas pellit: siccatæ autem in umbrâ farina tussi, & convulsis, & inflationibus, & arteriis medetur. Venenatorum morsus abigit. Folia ex vino lumborum dolori illinuntur.

XX. Cepæ silvestres non sunt. Sativæ olfactu ipso & delacrimatione caligini me-

dentur, magis verò ſucci inunctione. Somnum etiam facere traduntur, & ulcera oris ſanare, commanducatæ cum pane. Et canis morſus, virides ex aceto illitæ, aut ſiccæ cum melle & vino, ita ut poſt diem tertium ſolvantur. Sic & attrita ſanant. Coctam in cinere & epiphoris multi impoſuere cum farinâ hordeaceâ, & genitalium ulceribus. Succo & cicatrices oculorum, & albugines, & argema inunxere: & ſerpentium morſus, & omnia vulnera cum melle. Item auricularum cum lacte mulierum: & in iiſdem ſonitum ac gravitatem emendantes, cum adipe anſerino, aut cum melle ſtillavere. Et ex aquâ bibendum dedêre repentè obmuteſcentibus. In dolore quoque ad dentes colluendos inſtillavere, & plagis beſtiarum omnium, privatim ſcorpionum. Alopecias fricuere, & pſoras, tuſis cepis. Coctas dyſentericis veſcendas dedêre, & contra lumborum dolores: purgamenta quoque earum cremata in cinerem illinentes ex aceto ſerpentium morſibus, ſepiſque multipedæ ex aceto. Reliqua inter medicos mira diversitas. Proximi utiles eſſe præcordiis & concoctioni, inflationemque, & ſitim facere dixerunt. Aſclepiadis ſchola, ad colorem quoque validum profici hoc cibo. Et si jejuni quotidie edant, firmitatem valetudinis cuſtodiri: ſtomacho utiles eſſe, ſpiritûs agitatione:

tatione: ventrem mollire, hæmorrhoidas pellere, subditas pro balanis: succum cum succo feniculi contra incipientes hydropisses mirè proficere. Item contra anginas, cum rutâ & melle. Excitari eisdem lethargicos. Varro, quæ sale, & aceto pista est arefactaque, vermiculis non infestari, auctor est.

XXI. 6. Porrum sectivum profluvia sanguinis sistit in naribus contrito eo obturatis, vel gallæ mixto, aut mentæ: Item ex abortu profluvia, poto succo cum lacte mulierum. Tussi etiam veteri, ac pectoris & pulmonis vitiis medetur. Illitis foliis sanantur & ambusta, & epinyctides: ita vocatur ulcus, quæ & syce, in angulo oculi perpetuo humore manans. Quidam eodem nomine appellant pusulas liventes, ac noctibus inquietantes. Et alia ulcera cum melle trito: vel bestiarum morsus ex aceto: item serpentium. Aurium verò vitia cum felle caprino, vel pari mensurâ mulsi: stridores cum lacte mulieris: capitis dolores, si in nares fundatur: dormiturisve, in aurem duobus succi cochlearibus, uno mellis. Succus & ad serpentium scorpionumque ictus bibitur cum mero, & ad lumborum dolores cum vini heminâ potus. Sanguinem verò exscreantibus & phthisicis, distillationibus longis, vel succus, vel ex ipso cibus prodest. Item morbo regio, vel hydropicis. Et ad renum dolores, cum ptisanæ suc-

co acetabuli menſurâ. Idem modus cum melle, vulvas purgat. Eſtur verò & contra fungorum venena: imponitur & vulneribus. Venerem ſtimulat, ſitim ſedat: ebrietates diſcutit: ſed oculorum aciem hebetare traditur: inflationem quoque facere, quæ tamen ſtomacho non noceat, ventremque molliat. Voci ſplendorem adfert.

XXII. Capitato major eſt ad eadem effectus. Sanguinem rejicientibus ſuccus ejus cum gallæ aut thuris farinâ, vel acaciâ, datur. Hippocrates & ſine aliâ mixturâ dari jubet: vulvaſque contractas aperire putat: fecunditatem etiam feminarum hoc cibo augeri. Contritum ex melle ulcera purgat. Tuſſim & diſtillationes thoracis, pulmonis & arteriæ vitia ſanat, datum in ſorbitione ptiſanæ: vel crudum, præter capita, ſine pane, ita ut alternis diebus ſumatur: vel ſi pura exſcreentur. Sic & voci, vel Veneri, ſomnoque multùm confert. Capita bis aquâ mutatâ cocta, alvum ſiſtunt, & fluxiones veteres. Cortex decoctus illituſque inficit canos.

XXIII. Allio magna vis, magnæ utilitates contra aquarum & locorum mutationes. Serpentes abigit, & ſcorpiones odore: atque ut aliqui tradidere, & beſtiarum omnium ictibus medetur, potu, vel cibo, vel illitu: privatim contra hæmorrhoi-

las prodeſt, cum vino redditum vomitu. Ac ne contra araneorum murium veneatum morſum valere miremur, aconitum, quod alio nomine pardalianches vocatur, lebellat: item hyoſcyamum: canum morus, in quæ vulnera cum melle imponitur. Ad ſerpentium quidem ictus potum cum eſtibus ſuis efficacissimè ex oleo illinitur, idtritiſque corporum partibus, vel si in resicas intumuerint. Quin & ſuffitu eo ſecundas partûs evocari exiſtimavit Hippocrates: cinere eorum cum oleo, capiis ulcera manantia ſanitati reſtituens. Suſpiriosis coctum, aliqui crudum id dedêe. Diocles hydropicis cum centaurio, n fico duplici ad evacuandam alvum: quod efficacius præſtat viride cum coriandro in nero potum. Suſpiriosis aliqui & tritum n lacte dederunt. Praxagoras & contra norbum regium vino miſcuit: & contra leum in oleo & pulte: sic illinens ſtrunis quoque. Antiqui & inſanientibus daant crudum. Diocles phreneticis elixum. Contra anginas tritum imponi, & gargaizare prodeſt. Dentium dolorem tribus caitibus in aceto tritis imminuit, vel si deocti aquâ colluantur, addaturque ipſum n cava dentium. Auribus etiam inſtillaur ſuccus cum adipe anſerino: phthiriaes & porrigines potum, tuſum item cum ceto & nitro compeſcit: diſtillationes cum

lacte, vel tritum, permixtumve caseo molli: quo genere & raucitatem extenuat: vel phthisin, in fabæ sorbitione. In totum autem coctum utilius est crudo, elixumque tosto: sic & voci confert. Tineas & reliqua animalia interaneorum pellit, in aceto mulso coctum. Tenesmo in pulte medetur. Temporum doloribus illitum elixum: & pusulis coctum cum melle, deinde tritum. Tussi cum adipe vetusto decoctum, vel cum lacte: aut si sanguis etiam exscreetur, vel pura, sub prunâ coctum, & cum mellis pari modo sumptum: convulsis, ruptis, cum sale & oleo. Nam cum adipe tumores suspectos sanat. Extrahit fistulis vitia cum sulphure & resinâ, etiam arundines cum pice. Lepras, lichenas, lentigines exulcerat, sanatque cum origano: vel cinis ejus ex oleo & garo illitus. Sic & sacros ignes. Sugillata aut liventia ad colorem reducit, combustum ex melle. Credunt & comitialem morbum sanari, si quis eo in cibo utatur ac potione. Quartanas quoque excutere potum caput unum cum laserpitii obolo in vino austero. Tussim & alio modo, ac pectorum suppurationes quantaslibet sanat, fractæ incoctum fabæ, atque ita in cibo sumptum, donec sanitatem restituat. Facit & somnos, atque in totum rubicundiora corpora. Venerem quoque sti-

nulat cum coriandro viridi tritum, po-
umque e mero. Vitia ejus ſunt, quòd
culos hebetat, inflationes facit, ſtoma-
hum lædit copiosiùs ſumptum, sitim gi-
nit. Ceterò contra pituitam, & gallinis
t gallinaceis prodeſt mixtum farre in ci-
o. Jumenta urinam reddere, atque non
orqueri tradunt, si trito natura tangatur.

XXIV. Lactucæ ſponte naſcentis pri-
ium eſt genus ejus, quam caprinam vo-
ınt, quâ piſces in mare dejectâ protinus
ecantur, qui ſunt in proximo. Hujus lac
iſſatum, mox in aceto pondere obolo-
ım duûm, adjecto aquæ uno cyatho, hy-
opicis datur. Caule & foliis contusis,
lſperſo ſale, nervi incisi ſanantur. Eadem
ita ex aceto, colluta matutinis bis men-
, dentium dolorem prohibent.

XXV. 7. Alterum eſt genus quod Græ-
cæſapon vocant. Hujus folia trita & cum
lentâ illita vulneribus medentur. Hæc in
vis naſcitur. Tertium genus eſt in silvis
ſcens, iſatin vocant. Hujus folia trita cum
lentâ vulneribus proſunt. Quarto in-
ctores lanarum utuntur: simile erat la-
tho silveſtri foliis, nisi plura haberet,
nigriora. Sanguinem siſtit. Phagedænas
putreſcentia ulcera, quæ ſerpunt, ſa-
t: item tumores ante ſuppurationem.
ontra ignem ſacrum radice vel foliis pro-
ſt: vel ad lienes pota. Hæc propria sin-
lis.

XXVI. Communia autem ſponte naſcentibus, candor, caulis interdum cubitali longitudine, & ipsi, & foliis ſcabritia. Ex his rotunda folia & brevia habentem ſunt qui hieraciam vocent, quoniam accipitres ſcalpendo eam, ſuccoque oculos tinguendo, obſcuritatem, cùm ſenſere, diſcutiant. Succus omnibus candidus, viribus quoque papaveri similis: carpitur per meſſes inciſo caule: conditur in fictili novo, ad multa præclarus. Sanat omnia oculorum vitia cum lacte mulierum: argema, nubeculas, cicatrices, aduſtioneſque omnes: præcipuè caligines. Imponitur etiam oculis in lanâ contra epiphoras. Idem ſuccus alvum purgat, in poſcâ potus ad duos obolos. Serpentium ictibus medetur in vino potus. Et folia, thyrsique triti, ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur maximè contra ſcorpionum ictus. Verùm contra phalangia commixto vino ex aceto. Aliis quoque venenis reſiſtunt, exceptis quæ ſtrangulando necant, aut iis quæ vesicæ nocent: item psimmythio excepto. Imponuntur & ventri ex melle atque aceto, ad detrahenda vitia alvi. Urinæ difficultates, ſuccus emendat. Cratevas eum & hydropicis obolis duobus in aceto & cyatho vini dari jubet.

Quidam & e ſativis colligunt ſuccum minùs efficacem. Peculiares earum vires

partim jam dictæ sunt, somnum faciendi, Veneremque inhibendi, æstum refrigerandi, stomachum purgandi, sanguinem augendi. Non paucæ restant: quoniam & inflationes discutiunt, ructusque lenes faciunt. Nec ulla res in cibis aviditatem incitat, nhibetque eadem: in causâ alterutrâque modus est. Sic & alvum copiosiores solvunt, modicæ sistunt. Lentitiam pituitæ digerunt, atque, ut aliqui tradiderunt, sensus purgant. Stomachi dissoluti utilissimè adjuvantur: in eo usu & oxypori obolis asperitatem addito dulci ad intinctum acei temperantes: si crassior pituita sit, scillite aut vino absinthite: & si tussis sentiatur, hyssopite admixto. Dantur cœliacis cum intubo erratico, & ad duritiam præcordiorum. Dantur & melancholicis candidæ copiosiores, & ad vesicæ viia. Praxagoras & dysentericis dedit. Ampustis quoque prosunt recentibus, priusquam pustulæ fiant, cum sale illitæ. Ulcera etiam, quæ serpunt, coercent, initio cum aphronitro, mox in vino. Tritæ igni sacro illinuntur. Convulsa & luxata caulibus tritis cum polentâ ex aquâ frigidâ leniunt. Eruptiones papularum, ex vino & polentâ. In cholerâ quoque coctas patinis dederunt: ad quod utilissimæ quàm maximi caulis & amaræ. Quidam lacti infundunt. Defervefacti hi caules & stomacho

utilissimi traduntur : sicut somno æstiva maximè lactuca, & amara lactensque, quam meconidem vocavimus. Hoc lac & oculorum claritati cum muliebri lacte utilissimum esse præcipitur, dum tempestivè capiti inunguntur. Oculorum quoque vitiis, quæ frigore in iis facta sunt. Miras & alias invenio laudes : thoracis etiam vitiis prodesse, non secus quàm abrotonum, cum melle Attico. Purgari & feminas hoc cibo. Semen sativarum contra scorpiones dari. Semine trito ex vino poto & libidinum imaginationes in somno compesci. Tentantes aquas non nocere lactucam edentibus. Quidam tamen frequentiores in cibo officere claritati oculorum tradiderunt.

XXVII. 8. Nec beta sine remediis est utraque. Sive candidæ, sive nigræ radix recens, & madefacta, suspensa funiculo, contra serpentium morsus efficax esse dicitur. Candida beta cocta, & cum allio crudo sumpta contra tineas : nigræ radices ita in aquâ coctæ, porriginem tollunt : atque in totum efficacior esse traditur nigra. Succus ejus capitis dolores veteres, & vertigines : item sonitum aurium sedat, infusus iis : ciet urinam. Medetur dysentericis injecta, & morbo regio. Dolores quoque dentium sedat illitus succus. Et contra serpentium ictus valet, sed hujus radici dumtaxat expressus. Ipsa verò deco-

cta, pernionibus occurrit. Albæ ſuccus epiphoras ſedat, fronte illitâ: aluminis pauco admixto, ignem ſacrum. Sine oleo trita licet, aduſtis medetur. Et contra eruptiones papularum, coctaque eadem contra ulcera quæ ſerpunt, illinitur: & alopeciis cruda, & ulceribus quæ in capite manant. Succus ejus cum melle naribus inditus caput purgat. Coquitur & cum lenticulâ addito aceto, ut ventrem molliat. Validiùs cocta fluxiones ſtomachi ſiſtit & ventris.

XXVIII. Eſt & beta silveſtris, quam limonium vocant, alii neuroides, multum minoribus tenuioribuſque ac denſioribus foliis, undecim ſæpe, caule lilii. Hujus folia ambuſtis utilia, guſtantium os adſtringunt. Semen acetabuli menſurâ dyſentericis prodeſt. Aquâ & e radice coctæ maculas veſtium elui dicunt, itemque membranarum.

XXIX. Intubi quoque non extra remedia ſunt. Succus eorum cum roſaceo & aceto capitis dolores lenit. Idemque cum vino potus, jocineris, & veſicæ: & epiphoris imponitur. Erraticum apud nos quidam ambulam appellavere. In Ægypto cichorium vocant, quod silveſtre sit. Sativum autem ſerin, quod eſt minus & venosius.

XXX. Cichorium refrigerat. In cibo ſumptum & illitum collectiones, ſuccuſque decocti ventrem ſolvit. Jocineri, & renibus, & ſtomacho prodeſt. Item si in

aceto decoquatur, urinæ tormina diſcutit. Item morbum regium e mulſo, si sine febre sit. Vesicam adjuvat. Mulierum quidem purgationibus decoctum in aquâ adeò prodeſt, ut emortuos partus trahat. Adjiciunt Magi, ſucco totius cum oleo perunctos favorabiliores fieri, & quæ velint, faciliùs impetrare. Quod quidem propter singularem ſalubritatem aliqui chreſton appellant, alii pancration.

XXXI. Et silveſtre genus, alii hedypnoida vocant, latioris folii. Stomachum diſſolutum adſtringit cocta: crudaque ſiſtit alvum. Et dyſentericis prodeſt, magis cum lente. Rupta & convulſa utroque genere juvantur. Item quibus genitura valetudinis morbo effluat.

XXXII. Seris & ipſa lactucæ simillima, duorum generum eſt: silveſtris melior. Nigra iſta, & æſtiva. Deterior hiberna, & candidior. Utraque amara, ſtomacho utilissima, præcipuè quem humor vexat. Cum aceto in cibo refrigerant vel illitæ: diſcutiuntque & alios, quàm ſtomachi. Cum polentâ silveſtrium radices ſtomachi causâ ſorbentur: & cardiacis illinuntur ſuper siniſtram mammam ex aceto. Omnes hæ & podagricis utiles, & ſanguinem rejicientibus: Item quibus genitura fluat, alterno dierum potu. Petronius Diodotus, qui anthologoumena ſcripsit, in totum dam-

navit ſerin multis modis arguens. Sed aliorum omnium opinio resiſtit.

XXXIII. 9. Brassicæ laudes longum eſt exſequi, cùm & Chrysippus medicus privatim volumen ei dicaverit, per singula membra hominis digeſtum, & Dieuches: ante omnes autem Pythagoras & Cato non parciùs celebrarint. Cujus ſententiam vel eò diligentiùs perſequi par eſt, ut noſcatur quâ medicinâ uſus sit annis DC. Romanus populus. In tres ſpecies diviſere eam Græci antiquissimi. Criſpam, quam ſelinoidea vocaverunt, a similitudine apii foliorum, ſtomacho utilem, alvum modicè mollientem. Alteram leam, latis foliis e caule exeuntibus. Unde caulodem quidam vocavere, nullius in medicinâ momenti. Tertia eſt propriè appellata crambe, tenuioribus foliis, & simplicibus, densissimiſque: amarior, ſed efficacissima. Cato criſpam maximè probat, dein lævem grandibus foliis, caule magno. Prodeſſe tradit capitis doloribus, oculorum caligini ſcintillationique, lieni, ſtomacho, præcordiis, crudam ex aceto & melle, coriandro, rutâ, mentâ, laſeris radiculâ, ſumptam acetabulis duobus matutinò: tantamque eſſe vim, ut qui terat hæc, validiorem fieri ſe ſentiat. Ergo vel cum his tritam, ſorbendam, vel ex hoc intinctu ſumendam. Podagræ autem morbiſque arti-

culariis illini cum rutæ, coriandri, & salis micâ, hordei farinâ. Aquâ quoque ejus decoctâ, nervos articulosque mirè juvari. Si foveantur vulnera, & recentia & vetera, etiam carcinomata, quæ nullis aliis medicamentis sanari possint. Foveri priùs aquâ calidâ jubet, ac bis die tritam imponi. Sic etiam fistulas, & luxata, & humores evocari, quæque discuti opus sit. Insomnia etiam, vigiliasque tollere decoctam, si jejuni edant quamplurimam ex oleo, & sale. Tormina, si decocta iterum decoquatur, addito oleo, sale, cumino, polentâ. Si ita sumatur sine pane, magis profuturam. Inter reliqua bilem detrahi per vinum nigrum potâ. Quin & urinam ejus qui brassicam esitaverit, adservari, calefactamque nervis remedio esse. Verba ipsius subjiciam, ad exprimendam sententiam : « Pueros pusillos si laves eâ urinâ : » numquam debiles fieri ». Auribus quoque ex vino succum brassicæ tepidum instillari suadet. Idque etiam tarditati audientium prodesse adseverat. Et impetigines eâdem sanari sine ulcere.

XXXIV. Græcorum quoque opiniones jam & Catonis causâ poni convenit, in iis dumtaxat, quæ ille prætermiserit. Biles detrahere non percoctam putant. Item alvum solvere, eamdemque bis coctam sistere. Vino adversari, ut inimicam viti-

bus. Antecedente in cibis caveri ebrietatem, postea sumptâ crapulam discuti. Hunc cibum & oculorum claritati conferre multùm: succum verò crudæ vel angulis tantùm tactis cum Attico melle, plurimùm. Facillimè concoqui, ciboque eo sensus purgari. Erasistrati schola clamat, nihil esse utilius stomacho nervisque, ideo & paralyticis & tremulis dari jubet, & sanguinem exscreantibus. Hippocrates cœliacis & dysentericis bis coctam cum sale. Item ad tenesmum, & renum causâ: lactis quoque ubertatem puerperis hoc cibo fieri judicans, & purgationem feminis. Crudus quidem caulis si mandatur, partus quoque emortuos pellit. Apollodorus adversùs fungorum venena semen aut succum bibendum censet. Philistion opisthotonicis succum ex lacte caprino cum sale & melle. Invenio & a podagrâ liberatos edendo eam, decoctæque jus bibendo. Hoc & cardiacis datum, & comitialibus morbis, addito sale. Item splenicis in vino albo per dies XL. Ictericis, nec non & phreneticis radicis crudæ succum gargarizandum bibendumque demonstrat. Contra verò singultus cum coriandro & anetho, melle ac pipere, ex aceto. Illitam quoque prodesse inflationibus stomachi. Item serpentium ictibus, & sordidis ulceribus, ac vetustis, vel ipsam aquam cum hordeaceâ

farinâ: ſuccum ex aceto, vel cum feno Græco. Sic aliqui & articulis, podagriſque imponunt. Epinyctidas, ac quidquid aliud ſerpit in corpore, impoſita levat. Item repentinas caligines: has & si manditur ex aceto. Sugillata verò & alios livores pura illita. Lepras, & pſoras cum alumine rotundo ex aceto. Sic & fluentes capillos retinet. Epicharmus teſtium & genitalium malis hanc utilissimè imponi aſſerit. Efficaciùs eamdem cum fabâ tritâ. Item convulsis cum rutâ. Contra ardorem febrium & ſtomachi vitia cum rutæ ſemine: & ad ſecundas. Et muris aranei morſus, foliorum aridorum farina alterutrâ parte exinanit.

XXXV. Ex omnibus brassicæ generibus ſuavissima eſt cyma, etsi inutilis habetur, difficilis in coquendo, & renibus contraria. Illud quoque non eſt omittendum, aquam decoctæ, ad tot uſus laudatam, fœtere humi effuſam. Stirpium brassicæ aridorum cinis, inter cauſtica intelligitur. Ad coxendicum dolores cum adipe vetuſto. At cum laſere & aceto in vicem psilothri evulsis illitus pilis, naſci alios prohibet. Bibitur & cum oleo ſubfervefactus, vel per ſe elixus, ad convulſa & rupta intus, lapſumque ex alto. Nulla ergo ſunt crimina brassicæ? immo verò apud eoſdem animæ gravitatem facere, dentibus

& gingivis nocere: & in Ægypto propter amaritudinem non eſtur.

XXXVI. Silveſtris, sive erraticæ immensò plus effectus laudat Cato, adeò ut aridæ quoque farinam in olfactorio collectam, vel odore tantùm naribus rapto, vitia earum graveolentiamque ſanare adfirmet. Hanc alii petræam vocant, inimiciſsimam vino, quam præcipuè vitis fugiat: aut si non possit fugere, moriatur. Folia habet una, parva, rotunda, lævia, plantis oleris similior, candidior ſativâ, & hirſutior. Hanc inflationibus mederi, melancholicis quoque, ac vulneribus recentibus, cum melle, ita ne ſolvantur ante diem ſeptimum: ſtrumis, fiſtulis, in aquâ contritam, Chrysippus auctor eſt. Et alii verò compeſcere mala corporis quæ ſerpant: nomas vocant. Item excreſcentia abſumere. Cicatrices ad planum redigere. Oris ulcera & tonsillas, manducatam & coctam, ſucco gargarizato cum melle tollere. Item pſoras, & lepras veteres, ipsius tribus partibus cum duabus aluminis in aceto acri illitis. Epicharmus ſatis eſſe eam contra canis rabioſi morſum imponi. Meliùs si cum laſere, & aceto acri. Necari quoque canes eâ, si detur, ex carne. Semen ejus toſtum auxiliatur contra ſerpentes, fungos, tauri ſanguinem. Folia cocta ſplenicis in cibo data, & cruda illita cum ſulphure &

nitro profunt. Item mammarum duritiæ. Radicum cinis uvæ in faucibus tumenti tactu medetur : & parotidas cum melle illitus reprimit : ferpentium morfus fanat. Virium brassicæ unum & magnum argumentum addemus, & mirabile. Cruftæ si occupent intus vafa omnia, in quibus aquæ fervent in tantum, ut non sit eas avellere, si brassica in iis decoquatur, abfcedunt.

XXXVII. Inter silveftres brassicas & lapfana eft, pedalis altitudinis, hirfutis foliis, sinapi similis, nisi candidior effet flore. Coquitur in cibo. Alvum lenit & mollit.

XXXVIII. Marina brassica vehementissimè ex omnibus alvum ciet. Coquitur propter acrimoniam cum pingui carne, ftomacho inimicissima.

XXXIX. Scillarum in medicinâ alba eft quæ mafculus, femina nigra. Quæ candidissima fuerit, utilissima erit. Huic aridis tunicis direptis quod reliquum e vino eft, confectum fufpenditur lino, modicis intervallis. Poftea arida frufta in cadum aceti quàm afperrimi pendentia immerguntur, ita ne ullâ parte vas contingant. Hoc fit ante folftitium, diebus XLVIII. Gypfo deinde oblitus cadus ponitur fub tegulis, totius diei Solem accipientibus. Poft eum numerum dierum tollitur vas, fcilla eximitur, acetum transfunditur. Hoc

clariorem oculorum aciem facit. Salutare eſt ſtomachi laterumque doloribus, parum ſumptum binis diebus. Sed tanta vis eſt, ut avidiùs hauſtum extinctæ animæ momento aliquo ſpeciem præbeat. Prodeſt & gingivis, & dentibus, vel per ſe commanducata. Tineas & reliqua ventris animalia pellit ex aceto & melle ſumpta. Linguæ quoque recens ſubjecta præſtat, ne hydropici ſitiant. Coquitur pluribus modis: in ollâ, quæ conjiciatur in clibanum aut furnum, vel adipe aut luto illita, aut fruſtatim in patinis. Et cruda ſiccatur, deinde conciditur, coquiturque in aceto, tum ſerpentium ictibus imponitur. Toſta quoque purgatur, & medium ejus iterum in aquâ coquitur. Uſus ſic coctæ ad hydropicos, ad urinam ciendam tribus obolis cum melle & aceto potæ. Item ad ſplenicos, & ſtomachicos, (si non ſentiant ulcus;) quibus innatet cibus. Ad tormina, regios morbos, tuſſim veterem cum ſuſpirio. Diſcutit & foliis ſtrumas, quadrinis diebus ſoluta. Furfures capitis, & ulcera manantia illita, ex oleo cocta. Coquitur & in melle cibi gratiâ, maximè uti coctionem facias. Sic & interiora purgat. Rimas pedum ſanat in oleo cocta, & mixta reſinæ. Semen ejus lumborum dolori ex melle imponitur. Pythagoras ſcillam in limine quoque januæ ſuſpenſam malorum

medicamentorum introitum pellere tradit.

XL. Ceterum bulbi ex aceto & ſulphure vulneribus in facie medentur. Per ſe verò triti nervorum contractioni, & ex vino porrigini: cum melle, canum morsibus: Erasiſtrato placet cum pice. Sanguinem idem eos siſtere tradit illitos cum melle. Alii si e naribus fluat, coriandrum & farinam adjiciunt. Theodorus & lichenas ex aceto bulbis curat: & erumpentia in capite, cum vino auſtero aut ovo. Et bulbos epiphoris idem illinit, & sic lippitudini medetur. Æquè vitia quæ ſunt in facie, eorum rubentes maximè, in Sole illiti cum melle & nitro emendant: lentiginem cum vino, aut cucumi cocto. Vulneribus quoque mirè proſunt per ſe, aut, ut Damion, ex mulſo, si quinto die ſolvantur. Iiſdem & auriculas fractas curat, & teſtium pituitas. In articulorum doloribus miſcent farinam. In vino cocti illiti ventri, duritiam præcordiorum emolliunt. Dyſentericis in vino ex aquâ cæleſti temperato dantur. Ad convulſa intus, cum silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad ſudorem tusi illinuntur. Nervis utiles: ideo & paralyticis dantur. Luxata in pedibus, qui ſunt rufi ex his, citissimè ſanant cum melle & ſale. Venerem maximè Megarici ſtimulant: hortensii, partum cum ſapâ aut paſſo ſumpti: silveſtres, intera-

neorum plagas & vitia, cum silphio pilulis devoratis ſedant. Et ſativorum ſemen contra phalangia bibitur in vino. Ipsi ex aceto illinuntur contra ſerpentium ictus. Semen antiqui bibendum inſanientibus dabant. Flos bulborum tritus crurum maculas varietateſque igne factas emendat. Diocles oculos hebetari ab iis putat. Elixos assis minùs utiles eſſe adjicit, & difficilè concoqui ex vi uniuſcujuſque naturæ.

XLI. Bulbinem Græci vocant herbam porraceis foliis, rubicundo bulbo. Hæc traditur vulneribus mirè utilis dumtaxat recentibus. Bulbus quem vomitorium vocant ab effectu, folia habet nigra, ceteris longiora.

XLII. 10. Utilissimus ſtomacho cibus aſparagi traduntur. Cumino quidem addito inflationes ſtòmachi colique diſcutiunt: iidem oculis claritatem adferunt. Ventrem leniter molliunt. Pectoris & ſpinæ doloribus, inteſtinorumque vitiis proſunt, vino cùm coquuntur addito. Ad lumborum & renum dolores, ſemen trium obolorum pondere, pari cumini bibitur. Venerem ſtimulant. Urinam cient utilissimè, præterquam vesicam exulcerant. Radix quoque, plurimorum prædicatione, trita, & ex vino albo pota, calculos quoque exturbat, lumborum & renum dolores ſedat. Quidam & ad vulvæ dolorem radi-

cem cum vino dulci propinant. Eadem in aceto decocta contra elephantiasin proficit. Asparago trito ex oleo perunctum pungi ab apibus negant.

XLIII. Silvestrem asparagum aliqui Libycum vocant, Attici hormenum. Hujus ad suprà dicta omnia efficacior vis, & candidiori major. Regium morbum extenuat. Veneris causâ aquam eorum decoctam bibi jubent ad heminam. Ad idem & semen valet cum anetho, ternis utriusque obolis. Datur & ad serpentium ictus succus decoctus. Radix miscetur radici marathri inter efficacissima auxilia. Si sanguis per urinam reddatur, semen asparagi, & apii, & cumini ternis obolis in vini cyathis duobus, quinis diebus, Chrysippus dari jubet. Sic & hydropicis contrarium esse, quamvis urinam moveat, docet: item Veneri. Vesicæ quoque, nisi decoctum: quæ aqua si canibus detur, occidi eos: In vino decoctæ radicis succum, si ore contineatur, dentibus mederi.

XLIV. 11. Apio gratia in vulgo est. Namque rami largis portionibus per jura innatant, & in condimentis peculiarem gratiam habent. Præterea oculis illitum cum melle, ita ut subinde foveantur ferventi succo decocti, aliisque membrorum epiphoris: per se tritum, aut cum pane, vel polentâ impositum, mirè auxiliatur. Pis-

ces quoque si ægrotent in piſcinis, apio viridi recreantur. Verùm apud eruditos non aliud erutum terrâ in majore ſententiarum varietate eſt. Diſtinguitur ſexu. Chrysippus feminam eſſe dicit criſpioribus foliis & duris, craſſo caule, ſapore acri & fervido. Dionysius nigriorem, brevioris radicis, vermiculos gignentem: ambo neutrum ad cibos admittendum, immo omnino nefas: nam id defunctorum epulis feralibus dicatum eſſe: visûs quoque claritati inimicum. Caule feminæ vermiculos gigni. Ideoque eos qui ederint, ſterileſcere, mares feminaſque. In puerperiis verò ab eo cibo comitiales fieri qui ubera hauriunt. Innocentiorem tamen eſſe marem. Eaque cauſa eſt, ne inter nefaſtos frutices damnetur. Mammarum duritiam impositis foliis emollit. Suaviores aquas potui incoctum præſtat. Succo maximè radicis cum vino lumborum dolores mitigat. Eodem jure inſtillato gravitatem aurium. Semine urinam ciet, menſtrua, ac ſecundas partûs. Et, si foveantur ſemine decocto, ſugillata reddit colori. Cum ovi albo illitum, aut ex aquâ coctum potumque renibus medetur: in frigidâ tritum oris ulceribus. Semen cum vino, vel radix cum veteri vino, vesicæ calculos frangunt. Semen datur & arquatis ex vino albo.

XLV. Apiastrum Hyginus quidem melissophyllon appellat. Sed in confessâ damnatione est venenatum in Sardiniâ. Contexenda enim sunt omnia, ex eodem nomine apud Græcos pendentia.

XLVI. Olusatrum, quod hipposelinum vocant, adversatur scorpionibus. Poto semine torminibus, & interaneis medetur. Itemque difficultatibus urinæ semen ejus decoctum ex mulso potum. Radix ejus in vino decocta calculos pellit, & lumborum ac lateris dolores. Canis rabiosi morsibus potum & illitum medetur. Succus ejus algentes calefacit potus. Quartum genus ex eodem faciunt aliqui oreoselinon, palmum alto frutice ac recto semine, cumino simili, urinæ & menstruis efficax. Helioselino vis privata contra araneos. Sed & oreoselino feminæ purgantur e vino.

XLVII. 12. Alio genere petroselinum quidam appellant in saxis natum, præcipuum ad vomicas, cochlearibus binis succi additis in cyathum marrubii succi, atque ita aquæ calidæ tribus cyathis. Addidere quidam buselinum, differens brevitate caulis a sativo & radicis colore rufo, ejusdem effectûs. Prævalere contra serpentes potu & linitu.

XLVIII. Ocimum quoque Chrysippus graviter increpuit, inutile stomacho, urinæ, oculorum quoque claritati. Praeterea

insaniam facere, & lethargos, & jocineris vitia: ideoque capras id aspernari, hominibus quoque fugiendum censet. Addunt quidam tritum si operiatur lapide, scorpionem gignere: commanducatum & in Sole positum, vermes. Afri verò, si eo die feriatur quispiam a scorpione, quo ederit ocimum, servari non posse. Quinimmo tradunt aliqui manipulo ocimi cum cancris decem marinis vel fluviatilibus trito, convenire ad id scorpiones ex proximo. Diodotus in empiricis, etiam pediculos facere ocimi cibum.

Secuta ætas acriter defendit: nam id esse capras. Nec cuiquam mentem motam, & scorpionum terrestrium ictibus, marinorumque venenis mederi ex vino, addito aceto exiguo. Usu quoque compertum deficientibus ex aceto odoratu salutare esse. Item lethargicis, & inflammatis refrigerationi. Illitum capitis doloribus cum rosaceo, aut myrteo, aut aceto: item oculorum epiphoris impositum ex vino. Stomacho quoque utile, inflationes & ructum ex aceto dissolvere sumptum. Alvum sistere impositum, urinam ciere. Sic & morbo regio & hydropicis prodesse. Choleras eo & distillationes stomachi inhiberi. Ergo etiam cœliacis Philistion dedit: & coctum dysentericis, & colicis Plistonicus. Aliqui & in tenesmo, & sanguinem ex-

ſcreantibus, in vino: duritiâ quoque præcordiorum. Illinitur mammis, extinguitque lactis proventum. Auribus utilissimum infantium, præcipuè cum adipe anſerino. Semen tritum & hauſtum naribus ſternutamenta movet, & diſtillationes quoque capiti illitum: vulvas purgat in cibo, ex aceto. Verrucas mixto atramento ſutorio tollit. Venerem ſtimulat. Ideo etiam equis aſiniſque, admiſſuræ tempore ingeritur.

13. Silveſtri ocimo vis efficacior ad eadem omnia: peculiaris ad vitia, quæ vomitionibus crebris contrahuntur. Vomiciſque vulvæ, contraque beſtiarum morſus e vino radice efficacissimâ.

XLIX. Erucæ ſemen ſcorpionum venenis & muris aranei medetur. Beſtiolas omnes innaſcentes corpori arcet: Vitia cutis in facie cum melle illitum. Lentigines ex aceto. Cicatrices nigras reducit ad candorem cum felle bubulo. Aiunt verbera ſubituris potum ex vino duritiam quamdam contra ſenſum inducere. In condiendis obſoniis tanta eſt ſuavitas, ut Græci euzomon appellaverint. Putant ſubtritâ erucâ si foveantur oculi, claritatem reſtitui: tussim infantium ſedari. Radix ejus in aquâ decocta fracta oſſa extrahit. Nam de Venere ſtimulandâ diximus: tria folia silveſtris erucæ siniſtrâ manu decerpta, & trita, in aquâ mulsâ si bibantur.

L.

L. E contrario nasturtium Venerem inhibet, animum exacuit, ut diximus. Duo ejus genera: Alvum purgat, detrahit bilem potum x. pondere in aquâ. Cum lomento strumis illitum, opertumque brassicâ, præclarè medetur. Alterum est nigrius, quod capitis vitia purgat. Visum compurgat. Commotas mentes sedat ex aceto sumptum. Lienem ex vino potum, vel cum fico. Tussim ex melle, si quotidie jejuni sumant. Semen ex vino omnia intestinorum animalia pellit: efficaciùs addito mentastro. Prodest & contra suspiria & tussim, cum origano & vino dulci. Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino. Panos discutit cum pice, extrahitque corpori aculeos. Et maculas illitum ex aceto. Contra carcinomata adjicitur ovorum album. Et lienibus illinitur ex aceto. Infantibus verò e melle utilissimè. Sextius adjicit, ustum serpentes fugare, scorpionibus resistere. Capitis dolores contrito, & alopecias emendari addito sinapi: gravitatem aurium trito imposito auribus cum fico. Dentium dolores infuso in aures succo. Porriginem & ulcera capitis cum adipe anserino. Furunculos concoquit cum fermento. Carbunculos ad suppurationem perducit, & rumpit. Phagedænas ulcerum expurgat cum melle. Coxendicibus & lumbis cum polentâ ex aceto illinitur: item

licheni: item unguibus ſcabris: quippe natura ejus cauſtica eſt. Optimum autem Babylonium. Silveſtri verò ad omnia ea effectus major.

LI. In præcipuis autem medicaminibus ruta eſt. Latiora ſativæ folia, rami fruticosiores. Silveſtris horrida ad effectum eſt, & ad omnia acrior. Succus exprimitur, tusâ & aſpersâ modicè, & in pyxide Cypriâ adſervatur. Hic copiosior datus veneni noxiam obtinet, in Macedoniâ maximè juxta flumen Aliacmonem. Mirumque, cicutæ ſucco extinguitur: adeò etiam venenorum venena ſunt, quando cicutæ ſuccus prodeſt manibus colligentium rutam. Ceterò inter prima miſcetur antidotis, præcipuéque Galatica. Quæcumque autem ruta & per ſe pro antidoto valet, foliis tritis, & ex vino ſumptis. Contra aconitum maximè, & viſcum. Item fungos, sive in potu detur, sive in cibo. Simili modo contra ſerpentium ictus, utpote cùm muſtelæ dimicaturæ cum his, rutam priùs edendo ſe muniant. Valent & contra ſcorpionum, & contra araneorum, apium, crabronum, veſparum aculeos, & cantharidas, ac ſalamandras, caniſve rabiosi morſus: acetabuli menſurâ ſuccus e vino bibitur, & folia trita vel commanducata imponuntur cum melle & ſale, vel cum aceto & pice decocta. Succo verò perunctos

aut eam habentes, negant feriri ab his maleficiis: ſerpenteſque, ſi uratur ruta, nidorem fugere. Efficaciſſima tamen eſt silveſtris radix cum vino ſumpta. Eamdem adjiciunt efficaciorem eſſe ſub dio potam. Pythagoras & in hac marem minoribus herbaceique coloris foliis a feminâ diſcrevit: eam lætioribus foliis & colore. Idem oculis noxiam putavit: falſum, quoniam ſcalptores & pictores hoc cibo utuntur oculorum causâ, cum pane vel naſturtio: capræ quoque silveſtres propter viſum, ut aiunt. Multi ſucco ejus cum melle Attico inuncti diſcuſſerunt caligines, vel cum lacte mulieris puerum enixæ, vel puro ſucco angulis oculorum tactis. Epiphoras cum polentâ impoſita lenit. Item capitis dolores pota cum vino, aut cum aceto & roſaceo illita. Si verò sit cephalæa, cum farinâ hordeaceâ, & aceto. Eadem cruditates diſcutit, mox inflationes, dolores ſtomachi veteres. Vulvas aperit, corrigitque converſas, illita in melle, toto ventre & pectore. Hydropicis cum fico, & decocta ad dimidias partes, potaque ex vino. Sic bibitur & ad pectoris dolores, laterumque, & lumborum, tuſſes, ſuſpiria: pulmonum, jocinerum, renum vitia, horrores frigidos. Ad crapulæ gravedines decoquuntur folia poturis. Et in cibo vel cruda, vel decocta conditave prodeſt. Item tor-

minibus in hyssopo decocta, & cum vino. Sic & sanguinem sistit interiorem, & narium indita: sic & collutis dentibus prodest. Auribus quoque in dolore succus infunditur: custodito, ut diximus, modo, in silvestri. Contra tarditatem verò sonitumque, cum rosaceo, vel cum laureo oleo, aut cumino & melle. Succus & phreneticis ex aceto tritæ instillatur in tempora & cerebrum. Adjecerunt aliqui & serpyllum, & laurum, illinentes capita, & colla. Dederunt & lethargicis ex aceto olfaciendum. Dederunt & comitialibus bibendum decoctæ succum in cyathis quatuor ante accessiones, quarum frigus intolerabile est: alsiosisque crudam in cibo. Urinam quoque vel cruentam pellit. Feminarum etiam purgationes, secundasque, etiam emortuos partus, ut Hippocrati videtur, ex vino dulci nigro pota. Itaque illitam & vulvarum causâ etiam suffire jubet. Diocles & cardiacis imponit ex aceto & melle cum farinâ hordeaceâ. Et contra ileum decocta farina in oleo, & velleribus collecta. Multi verò & contra purulentas exscreationes siccæ drachmas duas, sulphuris unam & dimidiam sumi censent: Et contra cruentas, ramos tres in vino decoctos. Datur & dysentericis cum caseo in vino contrita. Dederunt & cum bitumine infriatam potioni propter anhelitum.

Ex alto lapsis ſeminis tres uncias. Olei librâ vinique ſextario illinitur cum oleo coctis foliis, partibus quas frigus aduſſerit. Si urinam movet (ut Hippocrati videtur) mirum eſt quoſdam dare velut inhibentem potui, contra incontinentiam urinæ. Pſoras & lepras cum melle & alumine illita emendat. Item vitiligines, verrucas, ſtrumas, & ſimilia, cum ſtrychno & adipe ſuillo ac taurino ſevo. Item ignem ſacrum ex aceto & oleo, vel pſimmythio: carbunculum ex aceto. Nonnulli laſerpitium unà illini jubent, ſine quo epinyctidas puſtulas curant. Imponunt & mammis turgentibus decoctam, & pituitæ eruptionibus cum cerâ. Teſtium verò epiphoris cum ramis laureæ teneris, adeò peculiari in viſceribus his effectu, ut silveſtri rutâ cum axungiâ veteri illitos ramices ſanari prodant. Fracta quoque membra ſemine trito cum cerâ impoſito. Radix rutæ ſanguinem oculis ſuffuſum, & toto corpore cicatrices aut maculas illita emendat. Ex reliquis quæ traduntur, mirum eſt, cùm ferventem rutæ naturam eſſe conveniat, faſciculum ejus in roſaceo decoctum additâ unciâ aloes, perunctis ſudorem reprimere. Itemque generationes impediri hoc cibo: ideo in profluvio genitali datur, & Venerem crebrò per ſomnia imaginantibus. Præcavendum eſt gravidis abſti-

neant hoc cibo : necari enim partus invenio. Eadem ex omnibus ſatis quadrupedum quoque morbis in maximo uſu eſt, sive difficilè ſpirantibus, sive contra maleficorum animalium ictus, infuſa per nares ex vino : aut si ſanguiſugam exhauſerint, ex aceto : & quocumque in simili morborum genere, ut in homine, temperata.

LII. 14. Mentaſtrum silveſtris menta eſt, differens ſpecie foliorum, quæ ſunt figurâ ocimi, pulegii colore. Propter quod quidam silveſtre pulegium vocant. Iis commanducatis & impositis ſanari elephantiasin, Magni Pompeii ætate, fortuito cujuſdam experimento propter pudorem faciei illitâ compertum eſt. Eadem illinuntur bibunturque adversùs ſcolopendras, & ſerpentium ictus, drachmis duabus in vini cyathis duobus. Adversùs ſcorpionum ictus cum ſale, oleo, & aceto. Item adversùs ſcolopendras jus decocti : adversùs omnia venena ſervantur folia arida, ad farinæ modum. Subſtratum vel accenſum fugat etiam ſcorpiones. Potum feminas purgat a partu : ſed partus necat. Ruptis, convulsis, ſed parciùs : orthopnoicis, torminibus, choleris, efficacissimum : item lumbis, podagris impositum. Succus auribus verminosis inſtillatur. In regio morbo bibitur. Strumis illinitur. Somnia Veneris inhibet. Tineas pellit ex aceto po-

tum. Contra porriginem ex aceto infunditur capiti in Sole.

LIII. Mentæ ipsius odor animum excitat, & ſapor aviditatem in cibis, ideo embammatum mixturæ familiaris. Ipſa aceſcere, aut coire, denſerique lac non patitur. Quare lactis potionibus additur, ne hujus coagulati potu ſtrangulentur. Datur in aquâ aut mulſo: eâdem vi resiſtere generationi creditur, cohibendo genitalia denſeri. Æquè maribus ac feminis ſiſtit ſanguinem: & purgationes feminarum inhibet: cum amylo ex aquâ pota, cœliacorum impetus. Syriation & vomicas vulvæ curavit illâ. Jocinerum vitia ternis obolis ex mulſo datis. Item ſanguinem exſcreantibus in ſorbitionem. Ulcera in capite infantium mirè ſanat. Arterias humidas ſiccat, ſiccas adſtringit. Pituitas corruptas purgat in mulſo & aquâ. Voci ſuccus ſub certamine utilis dumtaxat, qui & gargarizatur uvâ tumente, adjectâ rutâ & coriandro ex lacte. Utilis & contra tonſillas cum alumine: linguæ aſperæ cum melle. Ad convulſa intus per ſe, vitiiſque pulmonis. Singultus & vomitiones ſiſtit cum ſucco granati, ut Democritus monſtrat. Recentis ſuccus narium vitia ſpiritu ſubductus emendat. Ipſa trita choleras, in aceto quidem pota. Sanguinis fluxiones intus. Ileum etiam impoſita cum

polentâ : & si mammæ tendantur. Illinitur & temporibus in capitis dolore. Sumitur & contra ſcolopendras, & ſcorpiones marinos, & ad ſerpentes. Epiphoris illinitur, & omnibus in capite eruptionibus : item ſedis vitiis. Intertrigines quoque, vel si teneatur tantùm, prohibet. Auribus cum mulſo inſtillatur. Aiunt & lieni mederi eam in horto guſtatam, ita ne vellatur : si is qui mordeat, dicat ſe lieni mederi, per dies IX. Aridæ quoque farinam tribus digitis adprehenſam, & ſtomachi dolorem ſedare in aquâ : & similiter aſperſam in potionem, ventris animalia expellere.

LIV. Magna ſocietas cum hac ad recreandos defectos animo pulegio, cum ſurculis ſuis in ampullas vitreas aceti utriſque dejectis. Quâ de causâ dignior e pulegio corona Varroni, quàm e rosis, cubiculis noſtris pronuntiata eſt. Nam & capitis dolores imposita dicitur levare. Quin & olfactu capita tueri contra frigorum æſtuſque injuriam, & ab siti traditur : neque æſtuare eos, qui duos e pulegio ſurculos impositos auribus in Sole habeant. Illinitur etiam in doloribus cum polentâ & aceto. Femina efficacior. Eſt autem hæc flore purpureo. Mas candidum habet. Nauſeas cum ſale & polentâ in frigidâ aquâ pota inhibet. Sic & pectoris ac ven-

tris dolorem. Stomachi autem ex aquâ item rosiones sistit, & vomitiones cum aceto & polentâ. Intestinorum vitia melle decoctum & nitro sanat. Urinam pellit ex vino: & si amineum sit, & calculos, & interiores omnes dolores. Ex melle & aceto sedat menstrua, & secundas. Vulvas conversas corrigit. Defunctos partus ejicit. Semen obmutescentibus olfactu admovetur. Comitialibus in aceto cyathi mensurâ datur. Si aquæ insalubres bibendæ sint, tritum aspergitur. Salsitudines corporis, si cum vino tradatur, minuit. Nervorum causâ, & in contractione, cum sale & aceto, & melle confricatur in opisthotono. Bibitur ad serpentium ictus decoctum: ad scorpionum & in vino tritum, maximè quod in siccis nascitur. Ad oris exulcerationes, ad tussim efficax habetur. Flos recentis incensus, pulices necat odore. Xenocrates pulegii ramum lanâ involutum, in tertianis ante accessionem olfactandum dari, aut stragulis subjici, & ita collocari ægrum, inter remedia tradit.

LV. Silvestri ad eadem vis efficacior est, quod simile est origano, minoribus foliis, quàm sativum: & a quibusdam dictamnus vocatur. Gustatum a pecore caprisque, balatum concitat. Unde quidam Græci literâ mutatâ blechona vocaverunt.

Natura tam fervens eſt, ut illitas partes exulceret. Tuſſi in perfrictione fricari ante balnea convenit: & ante acceſſionum horrorem, convulſis, & torminibus. Podagris mirè prodeſt. Hepaticis cum melle & ſale bibendum datur: pulmonum vitia exſcreabilia facit. Ad lienem cum ſale utile eſt, & veſicæ, & ſuſpiriis, & inflationibus: decoctum ſucco æqualiter, & vulvas corrigit: & contra ſcolopendram terreſtrem vel marinam: item ſcorpiones: privatimque valet contra hominis morſum. Radix contra increſcentia ulcera recens potentiſſima. Arida verò cicatricibus decorem adfert.

LVI. Item pulegio eſt nepetæque ſocietas. Decocta enim in aquâ ad tertias diſcutiunt frigora, mulierumque menſtruis proſunt. Et æſtate ſedant calores. Nepeta quoque vires contra ſerpentes habet. Fumum ex eâ nidoremque fugiunt, quam & ſubſternere in metu obdormituris utile eſt. Tuſa ægilopiis imponitur, & capitis doloribus recens cum tertiâ parte panis temperata aceto illinitur. Succus ejus inſtillatus naribus ſupinis, profluvium ſanguinis ſiſtit. Item radix, quæ cum myrti ſemine in paſſo tepido gargarizata anginis medetur.

LVII. Cuminum silveſtre eſt prætenue, quaternis aut quinis foliis veluti ſerratis:

Sed & ſativo magnus uſus, in ſtomachi præcipuè remediis. Diſcutit pituitas, & inflationes, tritum & cum pane ſumptum, vel potum ex aquâ vinoque: tormina quoque & inteſtinorum dolores. Verumtamen omne pallorem bibentibus gignit. Ita certè ferunt Porcii Latronis, clari inter magiſtros dicendi, adſectatores, ſimilitudinem coloris ſtudiis contracti imitatos, & paulo ante Julium Vindicem adſertorem illum a Nerone libertatis, captatione teſtamenti ſic lenocinatum. Narium ſanguinem paſtillis inditum vel ex aceto recens ſiſtit. Et oculorum epiphoris per ſe impoſitum, tumentibus cum melle prodeſt. Infantibus imponi in ventre ſatis eſt. Morbo regio in vino albo a balineis datur.

15. Æthiopicum maximè in poſcâ, & in ligmate cum melle. Africano privatim urinæ incontinentiam cohiberi putant. Sativum datur ad jocineris vitia toſtum, tritum in aceto. Item ad vertiginem. Iis verò quos acrior urina mordeat, in dulci tritum vino. Ad vulvarum vitia in vino: præterque, impoſitis vellere foliis: teſtium tumoribus, toſtum tritumque cum melle, aut cum roſaceo & cerâ.

Silveſtre ad omnia eadem efficacius. Præterea ad ſerpentes cum oleo, ad ſcorpiones, ad ſcolopendras. Siſtit & vomitionem nauſeaſque ex vino, quantùm adprehen-

derint tres digiti. Propter colum quoque bibitur illiniturque, vel penicillis fervens adprimitur fasciis. Strangulationes vulvæ potum in vino aperit, tribus drachmis in tribus cyathis vini. Auribus instillatur ad sonitus atque tinnitus cum sebo vitulino, vel melle. Sugillatis illinitur cum melle, & uvâ passâ, & aceto. Lentigini nigræ ex aceto.

LVIII. Est cumino simillimum, quod Græci vocant ammi. Quidam verò Æthiopicum cuminum id esse existimant. Hippocrates regium appellat, videlicet quia efficacius Ægyptio judicavit. Plerique alterius naturæ in totum putant, quoniam sit exilius & candidius. Similis autem & huic usus: namque & panibus Alexandrinis subjicitur, & condimentis interponitur. Inflationes & tormina discutit. Urinas & menstrua ciet. Sugillata & oculorum epiphoras mitigat. Cum lini semine scorpionum ictus in vino potum drachmis duabus, privatimque cerastarum, cum pari portione myrrhæ. Colorem quoque bibentium similiter mutat in pallorem. Suffitum cum uvâ passâ & resinâ, vulvam purgat. Tradunt faciliùs concipere eas, quæ odorentur id per coitum.

LIX. De cappari satis diximus inter peregrinos frutices. Non utendum transmarino: innocentius Italicum est. Ferunt,

eos qui quotidie id edunt, paralysi non periclitari, nec lienis doloribus. Radix ejus vitiligines albas tollit, si tritâ in Sole fricentur. Splenicis prodest in vino potus radicis cortex duabus drachmis, dempto balinearum usu. Feruntque xxxv. diebus per urinam & alvum totum lienem emitti. Bibitur in lumborum doloribus, ac paralysi. Dentium dolores sedat tritum ex aceto semen decoctum, vel manducata radix. Infunditur & aurium dolori decoctum oleo. Ulcera quæ phagedænas vocant, folia & radix recens cum melle sanant. Sic & strumas discutit radix: parotidas, vermiculosque cocta in aquâ. Jocineris quoque malis medetur. Dant & ad tænias in aceto & melle. Oris exulcerationes in aceto decocta tollit: stomacho inutile esse inter auctores convenit.

LX. Ligusticum (aliqui panacem vocant) stomacho utile est. Item convulsionibus & inflationibus. Sunt & qui cunilam bubulam appellaverint, ut diximus, falsò.

LXI. 16. Cunilæ præter sativam plura sunt in medicinâ genera. Quæ bubula appellatur, semen pulegii habet, utile ad vulnera commanducatum impositumque, ut quinto pòst die solvatur. Et contra serpentes in vino bibitur, ac tritum plagæ imponitur. Vulnera ab iis facta perfricant,

tur. Item teſtudines cum ſerpentibus pugnaturæ hac ſe muniunt: quidamque in hoc uſu panaceam vocant. Sedat & tumores, & virilium mala, sicca, vel foliis tritis, in omni uſu mirè congruens ex vino.

LXII. Eſt alia cunila, gallinacea appellata noſtris, Græcis origanum heracleoticum. Prodeſt oculis trita addito ſale. Tussim quoque emendat, & jocinerum vitia. Laterum dolores cum farinâ, oleo & aceto in ſorbitionem temperata. Præcipuè verò ſerpentium morſus.

LXIII. Tertium genus eſt ejus, quæ a Græcis maſcula, a noſtris cunilago vocatur, odoris fœdi, radicis lignoſæ, folio aſpero. Vires ejus vehementissimas in omnibus generibus earum tradunt. Manipulo quoque ejus abjecto, omnes e totâ domo blattas convenire ad eam. Privatim adversùs ſcorpiones ex poſcâ pollere. Tribus foliis ex oleo peruncto homine, fugari ſerpentes.

LXIV. E contrario quæ mollis vocatur, pilosioribus foliis ac ramis aculeatis, trita mellis odorem habet, digitis tactu ejus cohæreſcentibus. Altera thuris, quam libanotidem appellamus. Medetur utraque contra ſerpentes ex vino vel aceto. Pulices etiam contritæ cum aquâ ſparſæ necant.

LXV. Sativa quoque ſuos uſus habet. Succus ejus cum roſaceo auriculas juvat. Ipſa ad ictus bibitur. Fit ex eâ montana, ſerpyllo ſimilis, efficax contra ſerpentes. Urinam movet: purgat & a partu mulieres. Concoctionem mirè adjuvat, & ad cibos aviditatem. Utraque vel in cruditate jejunis in potione aſperſa. Luxatis quoque utilis. Contra veſparum & ſimiles ictus, ex farinâ hordeaceâ & poſcâ, utilissima. Libanotidis alia genera ſuis dicentur locis.

LXVI. 17. Piperitis, quam & siliquaſtrum appellavimus, contra morbos comitiales bibitur. Caſtor & aliter demonſtrabat, caule rubro & longo, denſis geniculis, foliis lauri, ſemine albo, tenui, guſtu piperis, utilem gengivis, dentibus, oris ſuavitati, & ructibus.

LXVII. Origanum quod in ſapore cunilam æmulatur, ut diximus, plura genera in medicinâ habet: onitin vel prasion appellant, non diſſimile hyſſopo. Privatim ejus uſus contra rosiones ſtomachi in tepidâ aquâ, & contra cruditates: contra araneos ſcorpioneſque in vino albo: luxata & incuſſa in aceto, & oleo, & lanâ.

LXVIII. Tragoriganum similius eſt ſerpyllo silveſtri. Urinam ciet, tumores diſcutit, contra viſcum potum, viperæque ictum efficacissimum, ſtomachoque acida ructanti, & præcordiis. Tussientibus quo-

que cum melle datur, & pleuriticis, & peripneumonicis.

LXIX. Heraclium quoque tria genera habet, nigrius, latioribus foliis, glutinosum. Alterum exilioribus, mollius, sampsucho non dissimile, quod aliqui prasion vocare malunt. Tertium est inter hæc medium, minùs quàm cetera efficax. Optimum autem Creticum. Nam & jucundè olet. Proximum Smyrnæum, odorius. Heracleoticum, ad potum utilius, quod onitin vocant.

Communis autem usus serpentes fugare, percussis esui dare decoctum, potu urinam ciere, ruptis, convulsis mederi cum panacis radice, hydropicis cum fico, aut cum hyssopo, acetabuli mensuris decoctum ad sextam. Item ad scabiem, pruriginem, psoras, in descensione balinearum. Succus auribus infunditur cum lacte. Tonsillis quoque & uvis medetur, & capitis ulceribus. Venena opii & gypsi extinguit decoctum, si cum cinere in vino bibatur. Alvum mollit acetabuli mensurâ. Sugillatis illinitur. Item dentium dolori, quibus etiam & candorem facit, cum melle & nitro. Sanguinem narium sistit. Ad parotidas decoquitur cum hordeaceâ farinâ. Ad arterias asperas cum gallâ & melle teritur: ad lienem folia cum melle & sale. Crassiores pituitas & nigras extenuat

coctum cum aceto & sale, sumptum paulatim. Regio morbo tritum cum oleo in nares infunditur. Lassi perunguntur ex eo, ita ut ne venter attingatur. Epinyctidas cum pice sanat. Furunculos aperit cum fico tritâ : strumas cum oleo & aceto & farinâ hordeaceâ. Lateris dolores cum fico illitum. Fluxiones sanguinis in genitalibus tusum, & aceto illitum. Reliquias purgationum a partu.

LXX. Lepidium inter urentia intelligitur. Sic & in facie cutem emendat exulcerando, ut tamen cerâ & rosaceo facilè sanetur. Sic & lepras, & psoras tollit semper facilè, & cicatricum ulcera. Tradunt in dolore dentium adalligatum brachio quà doleat, convertere dolorem.

LXXI. Gith ex Græcis, alii melanthium, alii melanspermon vocant. Optimum, quàm excitatissimi odoris, & quàm nigerrimum. Medetur serpentium plagis & scorpionum. Illini ex aceto ac melle reperio, incensoque serpentes fugari. Bibitur drachmâ unâ & contra araneos. Distillationem narium discutit tusum in linteolo olfactum. Capitis dolores illitum ex aceto & infusum naribus. Cum irino oculorum epiphoras & tumores. Dentium dolores coctum cum aceto. Ulcera oris tritum aut commanducatum. Item lepras & lentigines ex aceto. Difficultates spirandi addito nitro po-

tum. Duritias, tumoresque veteres, & suppurationes, illitum. Lacte mulierum auget continuis diebus sumptum. Colligitur succus ejus, ut hyoscyami. Similiterque largior, venenum est, quod miremur: cùm semen gratissimè panes etiam condiat. Oculos quoque purgat: urinam & menses ciet. Quinimmo linteolo deligatis tantùm granis XXX. secundas trahi reperio. Aiunt & clavis in pedibus mederi tritum in urinâ: culices suffitu necare: item muscas.

LXXII. Et anesum adversùs scorpiones ex vino bibitur, Pythagoræ inter pauca laudatum, sive crudum, sive decoctum. Item viride aridumve, omnibus quæ condiuntur, quæque intinguntur, desideratum. Panis etiam crustis inferioribus subditum. Saccis quoque additur: cum amaris nucibus vina commendat. Quin ipsum oris halitum jucundiorem facit, fœtoremque tollit manducatum matutinis cum smyrnio, & melle exiguo, mox vino collutum. Vultum juniorem præstat. Insomnia levat suspensum in pulvino, ut dormientes olfaciant. Appetentiam ciborum præstat, quando id quoque inter artificia deliciæ fecere, ex quo labor desiit cibos poscere. Ob has causas quidam anicetum id vocavere.

LXXIII. Laudatissimum est Creticum, proximum Ægyptium. Hoc ligustici vi-

cem præſtat in condimentis. Dolores capitis levat ſuffitum naribus. Epiphoris oculorum Evenor radicem ejus tuſam imponit: Iollas ipſum cum croco pari modo & vino, & per ſe tritum cum polentâ ad magnas fluxiones, extrahendiſque, si qua in oculos inciderint. Narium quoque carcinodes conſumit illitum ex aquâ. Sedat anginas cum melle & hyſſopo ex aceto gargarizatum. Auribus infunditur cum roſaceo. Thoracis pituitas purgat toſtum: cum melle ſumptum melius. Cum acetabulo anesi nuces amaras L. purgatas tere in melle ad tussim. Facillimè verò anesi drachmæ tres, papaveris duæ miſcentur melle ad fabæ magnitudinem, & ternis diebus ſumuntur. Præcipuum autem eſt ad ructus: ideo inflationibus ſtomachi, & inteſtinorum torminibus, & cœliacis medetur. Singultus & olfactum potumque decoctum inhibet. Foliis decoctis digerit cruditates. Succus decocti cum apio olfactus ſternutamenta inhibet. Potum ſomnum concitat: calculos pellit: vomitiones cohibet, & præcordiorum tumores. Et pectorum vitiis, nervis quoque, quibus ſuccinctum eſt corpus, utilissimum. Prodeſt & capitis doloribus inſtillari ſuccum cum oleo decocti. Non aliud utilius ventri & inteſtinis putant: ideo dyſentericis & in teneſmo datur toſtum. Aliqui addunt & opium, pi-

lulis in die ternis lupini magnitudine in vini cyatho dilutis. Dieuches & ad lumborum dolores ſucco uſus eſt. Semen hydropicis, & cœliacis dedit tritum cum mentâ: Evenor radicem ad renes. Dalion herbarius parturientibus ex eo cataplaſma impoſuit cum apio: item vulvarum dolori: deditque bibendum cum anetho parturientibus. Phreneticis quoque illinivit recens cum polentâ. Sic & infantibus comitiale vitium, aut contractiones ſentientibus. Pythagoras quidem negat corripi vitio comitiali in manu habentes: ideoque quamplurimum domi ſerendum. Parere quoque faciliùs olfactantes. Et ſtatim a partu dandum potui polentâ aſpersâ. Soſimenes contra omnes duritias ex aceto uſus eſt eo, & contra laſſitudines, in oleo decoquens addito nitro. Semine ejus poto, laſſitudinis auxilium viatoribus ſpopondit. Heraclides ad inflationes ſtomachi ſemen tribus digitis cum caſtorei obolis duobus ex mulſo dedit. Similiter ad ventris aut inteſtinorum inflationes. Et orthopnoicis, quod ternis digitis prehenderit ſeminis, tantumdem hyoſcyami cum lacte aſinino. Multi vomituris acetabula ejus & folia lauri decem trita in aquâ, bibenda inter cenam ſuadent. Strangulatus vulvæ, ſi manducetur & linatur calidum, vel ſi bibatur cum caſtoreo in aceto & melle, ſedat. Verti-

gines a partu cum ſemine cucumeris & lini pari menſurâ ternûm digitorum, vini albi tribus cyathis diſcutit. Tlepolemus ad quartanas ternis digitis ſeminis anesi & feniculi uſus eſt in aceto & mellis cyatho uno. Lenit articulares morbos, cum amaris nucibus illitum. Sunt qui & aſpidum venenis adverſari naturam ejus putent. Urinam ciet. Sitim cohibet. Venerem ſtimulat. Cum vino ſudorem leniter præſtat. Veſtes quoque a tineis defendit. Efficacius ſemper recens, & quò nigrius. Stomacho tamen inutile eſt, præterquam inflato.

LXXIV. 18. Anethum quoque ructus movet, & tormina ſedat. Alvum ſiſtit. Epiphoris radices illinuntur ex aquâ vel vino. Singultus cohibet ſemen fervens, olfactum. Sumptum ex aquâ, ſedat cruditates. Cinis ejus uvam in faucibus levat: oculos & genituram hebetat.

LXXV. Sacopenium, quod apud nos gignitur, in totum tranſmarino alienatur. Illud enim Hammoniaci lacrimæ ſimile, ſagapenon vocatur. Prodeſt laterum & pectoris doloribus, convulſis, tuſſibus vetuſtis, exſcreationibuſque, præcordiorum tumoribus. Sanat & vertigines, tremulos, opiſthotonicos, lienes, lumbos, perfrictiones. Datur & olfactandum ex aceto in ſtrangulatu vulvæ. Ceteris & potui datur, & cum oleo infricatur. Prodeſt & contra mala medicamenta.

LXXVI. Papaveris sativi tria diximus genera: & sponte nascentis alia promisimus. E sativis, albi calyx ipse teritur, & e vino bibitur somni causâ. Semen elephantiasi medetur. E nigro papavere sopor gignitur scapo inciso, ut Diagoras suadet, cùm turgescit: ut Iollas, cùm deflorescit, horâ sereni diei, hoc est, cùm ros in eo exaruerit. Incidi jubent sub capite & calyce. Nec in alio genere ipsum inciditur caput.

Succus & hic, & herbæ cujuscumque lanâ excipitur: aut si exiguus est, ungue pollicis, ut lactucis, & postero die magis quod inaruit. Papaveris verò largus densatur, & in pastillos tritus in umbrâ siccatur, non vi soporiferâ modò, verùm si copiosior hauriatur, etiam mortiferâ per somnos: opium vocant. Sic scimus interemptum Postumii Licinii Cæcinæ prætorii viri patrem in Hispaniâ bavili, cùm valetudo impatibilis odium vitæ fecisset: item plerosque alios. Quâ de causâ magna concertatio exstitit. Diagoras & Erasistratus in totum damnavere, ut mortiferum, infundi vetantes. Præterea, quoniam visui noceret. Addidit Andreas, ideo non protinus excæcari eo, quoniam adulteraretur Alexandriæ. Sed postea usus ejus non improbatus est medicamento nobili, quod diacodion vocant. Semine quoque

ejus trito in pastillos, e lacte utuntur ad somnum: Item ad capitis dolores cum rosaceo: cum hoc & aurium dolori instillatur. Podagris illinitur cum lacte mulierum. Sic & foliis ipsis utuntur. Item ad sacros ignes & vulnera ex aceto. Ego tamen damnaverim collyriis addi: multóque magis quas vocant lexipyretos, quasque pepticas & cœliacas. Nigrum tamen cœliacis in vino datur. Sativum omne majus: rotunda ei capita; at silvestri longa ac pusilla, & ad omnes effectus valentiora. Decoquitur & bibitur contra vigilias: eâdemque aquâ fovent ora. Optimum in siccis, & ubi raro pluat. Cùm capita ipsa & folia decoquuntur, succus meconium vocatur, multùm opio ignavior.

Experimentum opii est primùm in odore: sincerum enim perpeti non est: mox in lucernis, ut purâ luceat flammâ, & ut extinctum demum oleat: quæ in fucato non eveniunt. Accenditur quoque difficiliùs, & crebrò extinguitur. Est sinceri experimentum & in aquâ, quoniam in nubila innatat: fictum in pustulas coit. Sed maximè mirum, æstivo Sole deprehendi. Sincerum enim sudat, & se diluit, donec succo recenti simile fiat. Mnesides optimè servari putat hyoscyami semine adjecto: alii in fabâ.

LXXVII. 19. Inter sativa & silvestria

medium genus, quoniam in arvis, sed sponte nasceretur, rhœam vocavimus & erraticum. Quidam id decerptum protinus cum toto calyce mandunt. Alvum exinaniunt capita quinque decocta in vini tribus heminis pota, & somnum faciunt.

LXXVIII. Silvestrium unum genus, ceratitin vocant, nigrum, cubitali altitudine, radice crassâ & corticosâ, calyculo inflexo, ut corniculâ. Folia minora & tenuiora, quàm ceteris silvestribus. Semen exile, tempestivum est messibus: alvum purgat dimidio acetabulo in mulso. Folia trita cum oleo, argema jumentorum sanant. Radix acetabuli mensurâ cocta in duobus sextariis ad dimidias, datur ad lumborum vitia & jocineris. Carbunculis medentur ex melle folia. Quidam hoc genus glaucion vocant, alii paralion. Nascitur enim in adflatu maris, aut nitroso loco.

LXXIX. Alterum e silvestribus genus heraclion vocatur, ab aliis aphron, foliis (si procul intuearis) speciem passerum præbentibus, radice in summâ terræ cute, semine spumeo. Ex hoc lina splendorem trahunt æstate. Tunditur in pilâ comitialibus morbis, acetabuli mensurâ in vino albo: vomitionem enim facit. Medicamento, quod diacodion & arteriace vocatur, utilissimum. Fit autem hujus papaveris aut cujuscumque silvestris capitibus CXX. in aquæ

cæleſtis ſextariis tribus biduò maceratis, in eâdemque diſcoctis: deinde ſaccatis, iterumque cum melle decoctis ad dimidias partes vapore tenui. Addidere poſtea drachmas ſenas croci, hypociſthidis, thuris, acaciæ, & passi Cretici ſextarium. Hæc oſtentatione: simplex quidem & antiqua illa ſalubritas papavere & melle conſtat.

LXXX. Tertium genus eſt tithymalon, mecona vocant, alii paralion, folio lini, albo, capite magnitudinis fabæ. Colligitur uvâ florente. Siccatur in umbrâ. Semen potum purgat alvum, dimidio acetabulo in mulſo. Cujuſcumque autem papaveris caput viride, vel siccum, illitum epiphoras oculorum lenit. Opium ex vino meraculo si protinus detur, ſcorpionum ictibus resiſtit. Aliqui hoc tantùm nigro tribuunt, si capita ejus vel folia terantur.

LXXXI. 20. Eſt & porcilaca, quam peplin vocant, non multùm ſativâ efficacior: cujus memorabiles uſus traduntur. Sagittarum venena, & ſerpentium hæmorrhoidum, & preſterum reſtingui: pro cibo ſumptâ, & plagis impositâ, extrahi. Item hyoſcyami, potâ e paſſo expreſſo ſucco. Cùm ipſa non eſt, ſemen ejus simili effectu prodeſt. Resiſtit & aquarum vitiis, capitis dolori, ulceribuſque in vino tuſa & imposita. Reliqua ulcera com-

manducata cum melle ſanat. Sic & infantium cerebro imponitur, umbilicoque prociduo. In epiphoris verò omnium, fronte temporibuſque cum polentâ. Sed ipsis oculis, e lacte & melle. Eadem, si procidant oculi, foliis tritis cum corticibus fabæ. Puſtulis cum polentâ & ſale & aceto. Ulcera oris tumoremque gingivarum commanducata cruda ſedat: item dentium dolores. Tonsillarum ulcera, ſuccus decoctæ. Quidam adjecere paulum myrrhæ. Nam & mobiles dentes ſtabilit commanducata. Cruditates ſedat, vocemque firmat, & ſitim arcet. Cervicis dolores, cum gallâ, & lini ſemine, & melle, pari menſurâ ſedat. Mammarum vitia, cum melle, aut Cimoliâ cretâ. Salutaris eſt ſuſpiriosis, ſemine cum melle hauſto. Stomachum in acetariis ſumpta corroborat. Ardentibus febribus imponitur cum polentâ. Et aliàs manducata refrigerat etiam inteſtina. Vomitiones ſiſtit. Dyſenteriæ & vomicis eſtur ex aceto, vel bibitur cum cumino. Teneſmis autem cocta, & comitialibus cibo vel potu prodeſt. Purgationibus mulierum, acetabuli menſurâ in ſapâ. Podagris calidis, cum ſale illita, & ſacro igni. Succus ejus potus renes juvat, ac vesicas. Ventris animalia pellit. Ad vulnerum dolores ex oleo cum polentâ imponitur. Nervorum duritias emollit. Metrodorus, qui

Ἐπιτομὴν τῶν ῥιζοτομουμένων scripsit, purgationibus a partu dandam censuit. Venerem inhibet, Venerisque somnia. Prætorii viri pater est, Hispaniæ princeps, quem scio propter impatibiles uvæ morbos, radicem ejus filo suspensam e collo gerere, præterquam in balineis: ita liberatum incommodo omni. Quin etiam inveni apud auctores, caput illitum eâ distillationem anno toto non sentire. Oculos tamen hebetare putatur.

LXXXII. Coriandrum inter silvestria non invenitur. Præcipuum tamen esse constat Ægyptium. Valet contra serpentium genus unum, quod amphisbænas vocant, potum impositumque. Sanat & alia vulnera. Epinyctidas, pustulas tritum. Sic & omnes tumores collectionesque cum melle, aut uva passâ. Panos verò ex aceto tritum. Seminis grana tria in tertianis devorari jubent aliqui ante accessionem: vel plura illini fronti. Sunt qui & ante Solis ortum cervicalibus subjici efficaciter putent. Vis magna ad refrigerandos ardores viridi. Ulcera quoque, quæ serpunt, sanat cum melle vel uvâ passâ: item testes, ambusta, carbunculos, aures: cum lacte mulieris epiphoras oculorum: ventris & intestinorum fluxiones semen ex aquâ potum. Bibitur & in choleris cum rutâ. Pellit animalia interaneorum, cum

mali Punici ſucco & oleo ſemen potum. Xenocrates tradit rem miram, si vera eſt: menſtrua contineri uno die, si unum granum biberint feminæ: biduo, si duo: & totidem diebus quot grana ſumpſerint. Marcus Varro, coriandro ſubtrito cum aceto, carnem incorruptam æſtate ſervari putat.

LXXXIII. Atriplex & silveſtre & ſativum eſt. Pythagoras tamquam faceret hydropicos, morboſque regios, & pallorem, concoqueretur difficillimè: ac ne in hortis quidem juxta id naſci quidquam, nisi languidum, culpavit. Addidere Dionysius & Diocles, plurimos gigni ex eo morbos. Nec nisi mutatâ ſæpe aquâ coquendum: ſtomacho contrarium eſſe, lentigines & papulas gignere. Miror, quare difficulter in Italiâ id naſci tradiderit Solon Smyrnæus. Hippocrates vulvarum vitiis id infundit cum betâ. Lycus Neapolitanus contra cantharidas bibendum dedit. Panos, furunculos incipientes, duritias omnes, vel coĉto vel crudo utiliter illini putavit. Item ignem ſacrum, cum melle, aceto nitroque: similiter podagras. Ungues ſcabros detrahere dicitur sine ulcere. Sunt qui & morbo regio dent ſemen ejus cum melle, arterias & tonsillas nitro addito perfricent, alvum moveant, coĉto vel per ſe, vel cum malvâ aut lenticulâ, concitantes

vomitiones. Silveſtri capillos tinguunt, & ad ſuprà ſcripta utuntur.

LXXXIV. 21. E contrario in magnis laudibus malva eſt utraque, & ſativa & silveſtris. Duo genera earum amplitudine folii diſcernuntur. Majorem Græci malopen vocant in ſativis. Alteram ab emolliendo ventre dictam putant malachen. E silveſtribus, cui grande folium & radices albæ, althæa vocatur, ab excellentiâ effectûs: a quibuſdam pliſtolocia. Omne ſolum, in quo ſerantur, pinguius faciunt. Huic contra omnes aculeatos ictus efficax vis, præcipuè ſcorpionum, veſparum, similiumque, & muris aranei. Quin & tritâ cum oleo qualibet earum peruncti antè, vel habentes eas non feriuntur. Folium impositum ſcorpionibus torporem adfert. Valent & contra venena. Aculeos omnes extrahunt illitæ crudæ cum nitro: potæ verò decoctæ cum radice ſuâ, leporis marini venena reſtinguunt: & ut quidam dicunt, si vomatur.

De eiſdem mira & alia traduntur. Sed maximè, si quotidie quis ſucci ex qualibet earum ſorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis cariturum. Ulcera manantia in capite ſanant in urinâ putrefactæ, lichenas & ulcera oris cum melle. Radix decocta, furfures capitis & dentium mobilitates. Ejus, quæ unum caulem habet,

radice circa dentem qui doleat pungunt, donec desinat dolor. Eadem strumas & parotidas panosque, additâ hominis salivâ, purgat citra vulnus. Semen in vino nigro potum a pituitâ & nauseis liberat. Radix mammarum vitiis occurrit, adalligata in lanâ nigrâ. Tussim in lacte cocta, & sorbitionis modo sumpta, quinis diebus emendat. Stomacho inutiles Sextius Niger dicit. Olympias Thebana, abortivas esse cum adipe anseris: aliqui purgari feminas, foliis earum manûs plenæ mensurâ in oleo & vino sumptis. Utique constat parturientes foliis substratis celeriùs solvi: protinus a partu revocandum, ne vulva sequatur. Dant & succum bibendum parturientibus jejunis, in vino decoctæ heminâ. Quin & semen adalligant brachio, genitale non continentium. Adeóque eæ Veneri nascuntur, ut semen unicaulis aspersum genitali, feminarum aviditates augere ad infinitum Xenocrates tradat: itemque tres radices juxtà adalligatas: tenesmo & dysentericis utilissimè infundi: item sedis vitiis, vel si foveantur. Melancholicis quoque succus datur cyathis ternis tepidus: & insanientibus, quaternis. Decoctæ comitialibus heminæ succi. His & calculosis, & inflatione, & torminibus, aut opisthotonico laborantibus, tepidus illinitur. Et sacris ignibus, & am-

bustis, decocta in oleum folia imponuntur: & ad vulnerum impetus cruda cum pane. Succus decoctæ nervis prodest, & vesicæ, & intestinorum rosionibus. Vulvas & cibo & infusione emollit in oleo: succus decoctæ permeatus suaves facit.

Althææ in omnibus suprà dictis efficacior radix: præcipuè convulsis ruptisque. Cocta in aquâ alvum sistit. Ex vino albo strumas, & parotidas, & mammarum inflammationes, & panos in vino folia decocta & illita tollunt. Eadem arida in lacte decocta, quamlibet perniciosæ tussi citissimè medentur. Hippocrates vulneratis, sitientibusque defectu sanguinis, radicis decoctæ succum bibendum dedit: & ipsam vulneribus cum melle & resinâ: item contusis, luxatis, tumentibus, & musculis, nervis, articulis imposuit: & asthmaticis ac dysentericis in vino bibendum dedit. Mirum, aquam radice eâ additâ addensari sub dio, atque lactescere. Efficacior autem, quò recentior.

LXXXV. Nec lapathum dissimiles effectus habet. Est autem & silvestre, quod alii oxalidem appellant, sapore proximum, foliis acutis, colore betæ candidæ, radice minimâ: nostri verò rumicem, alii lapathum cantherinum, ad strumas cum axungiâ efficacissimum. Est & alterum genus fere, oxylapathon vocant, sativo idem si-

milius, & acutiora habet folia ac rubriora, non nisi in paluſtribus naſcens. Sunt qui hydrolapathon tradunt in aquâ natum. Eſt & aliud hippolapathon majus ſativo, candidiuſque, ac ſpissius. Silveſtria ſcorpionum ictibus medentur, & ferire prohibent habentes. Radix aceto decocta, si colluatur ſuccus, dentibus auxiliatur: si verò bibatur, morbo regio. Semen ſtomachi inextricabilia vitia ſanat. Hippolapathi radices privatim ungues ſcabros detrahunt. Dyſentericos ſemen duabus drachmis in vino potum liberat. Oxylapathi ſemen lotum in aquâ cæleſti, ſanguinem rejicientibus adjectâ acaciâ lentis magnitudine prodeſt. Præſtantissimos paſtillos faciunt ex foliis & radice, addito nitro & thure exiguo. In uſu aceto diluunt.

LXXXVI. Sed ſativum in epiphoris oculorum illinunt frontibus. Radice lichenas & lepras curant. In vino verò decoctâ, ſtrumas, & parotidas, & calculos: potâ vino & lienes illitâ, cœliacos æquè, & dyſentericos, & teneſmos. Ad eademque omnia efficacius jus lapathi: & ructus facit, & urinam ciet, & caliginem oculorum diſcutit: item pruritum corporis, in ſolia balinearum additum, aut priùs ipſum illitum sine oleo. Firmat & commanducata radix dentes. Eadem decocta cum vino, siſtit alvum: folia ſolvunt. Ad-

jecit Solon (ne quid omittamus) bulapathon, radicis tantùm altitudine differens, & erga dysentericos effectu, potæ ex vino.

LXXXVII. 22. Sinapi, cujus in sativis tria genera diximus, Pythagoras principatum habere ex his, quorum sublimè vis feratur, judicavit, quoniam non aliud magis in nares & cerebrum penetret. Ad serpentium ictus & scorpionum tritum cum aceto illinitur. Fungorum venena discutit. Contra pituitam tenetur in ore, donec liquescat, aut gargarizatur cum aquâ mulsâ. Ad dentium dolorem manditur: ad uvam gargarizatur cum aceto & melle. Stomacho utilissimum contra omnia vitia, pulmonibusque. Exscreationes faciles facit in cibo sumptum: datur & suspiriosis. Item comitialibus tædiis cum succo cucumerum. Sensus, atque sternutamentis caput purgat, alvum mollit, menstrua & urinam ciet. Hydropicis imponitur, cum fico & cumino tusum ternis partibus. Comitiali morbo, & vulvarum conversione suffocatos excitat odore, aceto mixto: item lethargicos. Adjicitur tordylion. Est autem id semen ex seseli. Et si vehementior somnus lethargicos premat, cruribus aut etiam capiti illinitur cum fico ex aceto. Veteres dolores thoracis, lumborum, coxendicum, humerorum, & in quacumque parte

corporis ex alto vitia extrahenda ſunt, illitum cauſticâ vi emendat, puſtulas faciendo. At in magnâ duritiâ sine fico impoſitum: vel si vehementior uſtio timeatur, per duplices pannos. Utuntur ad alopecias cum rubricâ, pſoras, lepras, phthiriaſes, litanicos, opiſthotonicos. Inungunt quoque ſcabras genas, aut caligantes oculos cum melle. Succuſque tribus modis exprimitur in fictili, caleſcitque in eo Sole modicè. Exit & e cauliculo ſuccus lacteus, qui ita cùm induruit, dentium dolori medetur. Semen ac radix cùm immaduere muſto, conteruntur, manûſque plenæ menſurâ ſorbentur ad firmandas fauces, ſtomachum, oculos, caput, ſenſuſque omnes: mulierum etiam lassitudines, ſaluberrimæ genere medicinæ. Calculos quoque diſcutit potum in aceto. Illinitur & livoribus ſugillatiſque cum melle & adipe anſerino, aut cerâ Cypriâ. Fit & oleum ex eo ſemine madefacto in oleo expreſſoque, quo utuntur ad nervorum rigores, lumborumque & coxendicum perfrictiones.

LXXXVIII. Sinapis naturam effectuſque eoſdem habere traditur adarca, inter silvas tacta, in cortice calamorum ſub ipsâ comâ naſcens.

LXXXIX. Marrubium plerique inter primas herbas commendavere, quod Græci prasion vocant, alii linoſtrophon, non-

nulli philopæda, aut philochares, notius quàm ut indicandum sit. Hujus folia ſemenque contrita proſunt contra ſerpentes, pectorum & lateris dolores, tussim veterem. Et iis qui ſanguinem rejecerint, eximiè utile, ſcopis ejus cum panico aquâ decoctis, ut aſperitas ſucci mitigetur. Imponitur ſtrumis cum adipe. Sunt qui viridis ſemen quantùm duobus digitis capiant, cum farris pugillo decoctum, addito exiguo olei & ſalis, ſorberi jejunis ad tussim jubeant. Alii nihil comparant in eâdem cauſâ marrubii & feniculi ſuccis ad ſextarios ternos expressis, decoctiſque ad ſextarios duos, tum addito mellis ſextario, rurſus decocto ad ſextarios duos, si cochlearii menſura in die ſorbeatur in aquæ cyatho. Et virilium vitiis tuſum cum melle mirè prodeſt. Lichenas purgat ex aceto. Ruptis, convulsis, ſpaſticis nervis ſalutare. Potum alvum ſolvit cum ſale & aceto. Item menſtrua & ſecundas mulierum. Arida farina cum melle ad tussim siccam efficacissima eſt. Item ad gangrænas, & pterygia. Succus verò auriculis, & naribus, & morbo regio, minuendæque bili cum melle prodeſt. Item contra venena inter pauca potens. Ipſa herba ſtomachum & exſcreationes pectoris purgat, cum iride & melle. Urinam ciet: cavenda tamen exulceratæ vesicæ, & renum vitiis. Dicitur ſuccus &

claritatem oculorum adjuvare. Castor marrubii duo genera tradit: nigrum, & quod magis probat, candidum. In ovum inane succum addit is, ipsumque ovum infundit melle æquis portionibus, tepefactum: vomicas rumpere, purgare, persanare promittens: illitis etiam vulneribus a cane factis tuso cum axungiâ veteri.

XC. Serpyllum a serpendo putant dictum. Quod in silvestri evenit, in petris maximè. Sativum non serpit, sed ad palmæ altitudinem increscit. Pinguius voluntarium, & candidioribus foliis ramisque, adversùs serpentes efficax, maximè cenchrin, & scolopendras terrestres ac marinas, & scorpiones, decoctis ex vino ramis foliisque. Fugat & odore omnes, si uratur. Et contra marinorum venena præcipuè valet. Capitis doloribus decoctum in aceto illinitur temporibus ac fronti cum rosaceo. Item phreneticis, lethargicis: contra tormina, & urinæ difficultates, anginas, vomitiones, drachmis quatuor datur. Ex aquâ bibitur & ad jocinerum desideria. Folia obolis quatuor dantur ad lienem ex aceto. Ad cruentas exscreationes teritur in cyathis duobus aceti & mellis.

XCI. Sisymbrium silvestre a quibusdam thymbræum appellatum, pedali non ampliùs altitudine. Quod in riguis nascitur,

simile nasturtio est. Utrumque efficax adversùs aculeata animalia, ut crabrones & similia. Quod in sicco ortum, odoratum est, & inseritur coronis, angustiore folio. Sedant utraque capitis dolorem: item epiphoras, ut Philinus tradit. Alii panem addunt: alii per se decoquunt in vino. Sanat & epinyctidas, cutisque vitia in facie mulierum intra quartum diem noctibus impositum, diebusque detractum. Vomitiones, singultus, tormina, stomachi dissolutiones cohibet, sive in cibo sumptum, sive succo potum. Non edendum gravidis, nisi mortuo conceptu. Quippe etiam impositum ejicit. Movet urinam cum vino potum: silvestre & calculos. Quos vigilare opus sit, excitat infusum capiti cum aceto.

XCII. Lini semen cum aliis quidem in usu est: & per se mulierum cutis vitia emendat in facie. Oculorum aciem succo adjuvat. Epiphoras cum thure & aquâ, aut cum myrrhâ ac vino sedat: parotidas cum melle, aut adipe, aut cerâ: stomachi solutiones inspersum polentæ modo: anginas in aquâ & oleo decoctum, & cum aneso illitum. Torretur, ut alvum sistat. Cœliacis, & dysentericis imponitur ex aceto. Ad jocineris dolores estur cum uvâ passâ. Ad phthisin utilissimè e semine fiunt ecligmata. Musculorum, nervorum,

articulorum, cervicum duritias, cerebri membranas mitigat farina seminis, nitro aut sale, aut cinere additis. Eadem cum fico idem concoquit ac maturat. Cum radice verò cucumeris silvestris extrahit quæcumque corpori inhæreant. Sic & fracta ossa. Serpere ulcus in vino decocta prohibet, eruptiones pituitæ cum melle. Emendat ungues scabros cum pari modo nasturtii: testium vitia & ramices cum resinâ & myrrhâ: & gangrænas ex aquâ. Stomachi dolores cum feno Græco sextariis utriusque decoctis in aquâ mulsâ. Intestinorum & thoracis perniciosa vitia, clystere in oleo, aut melle.

XCIII. Blitum iners videtur ac sine sapore, aut acrimoniâ ullâ. Unde convicium feminis apud Meriandrum faciunt mariti. Stomacho inutile est. Ventrem adeò turbat, ut choleram faciat aliquibus. Dicitur tamen adversùs scorpiones potum e vino prodesse, & clavis pedum illini: item lienibus, & temporum dolori, ex oleo. Hippocrates menstrua sisti eo cibo putat.

XCIV. 23. Meum in Italiâ non nisi a medicis seritur, & iis admodum paucis. Duo genera ejus. Nobilius Athamanticum vocant, illi tamquam ab Athamante inventum, hi quoniam laudatissimum in Athamante reperiatur, foliis aneso simile, & caule aliquando bicubitali, radicibus mul-

tis, obliquis, nigris, quibuſdam altissimis: Minùs rufum, quàm illud alterum. Ciet urinam in aquâ potum, radice tritâ vel decoctâ. Inflationes ſtomachi mirè diſcutit. Item tormina, & vesicæ vitia: vulvarumque articulis cum melle, infantibus cum apio illitum imo ventri urinas movet.

XCV. Feniculum nobilitavere ſerpentes guſtatu, ut diximus, ſenectam exuendo, oculorumque aciem ſucco ejus reficiendo: unde intellectum eſt, hominum quoque caliginem præcipuè eo levari. Colligitur hic caule turgeſcente, & in Sole siccatur, inungiturque ex melle. Ubique hoc eſt. Laudatissimus in Iberiâ e lacrimis fit, & e ſemine recenti. Fit & e radicibus primâ germinatione incisis.

XCVI. Eſt & in hoc genere silveſtre, quod alii hippomarathron, alii myrsineum vocant, foliis majoribus, guſtu acriore, procerius, brachiali crassitudine, radice candidâ. Naſcitur in calidis, ſed ſaxosis. Diocles & aliud hippomarathri genus tradit, longo & anguſto folio, ſemine coriandri. Medicinæ in ſativo, ad ſcorpionum ictus & ſerpentium, ſemine in vino poto. Succus & auribus inſtillatur, vermiculoſque in his necat. Ipſum condimentis propè omnibus inſeritur: oxyporis etiam aptissimè. Quin & panis cruſtis ſubditur. Semen ſtomachum diſſolutum adſtringit,

vel in febribus sumptum. Nauseam ex aquâ tritum sedat. Pulmonibus & jocineribus laudatissimum. Ventrem sistit, cùm modicè sumitur, urinam ciet, & tormina mitigat decoctum, lactisque defectu potum mammas replet. Radix cum ptisanâ sumpta renes purgat, sive decocto succo, sive semine sumpto. Prodest & hydropicis radix ex vino cocta. Item convulsis. Illinuntur folia tumoribus ardentibus ex aceto. Calculos vesicæ pellunt. Genituræ abundantiam quoquo modo haustum facit. Venerendis amicissimum, sive ad fovendum radice cum vino coctâ, sive contritâ in oleo illitum. Multi tumoribus & sugillatis cum cerâ illinunt. Et radice in succo vel cum melle contra canis morsum utuntur, & contra multipedam ex vino.

Hippomarathron ad omnia vehementius. Calculos præcipuè pellit. Prodest vesicæ cum vino leni, & feminarum menstruis hærentibus. Efficacius in eo semen, quàm radix. Modus in utroque, quod duobus digitis tritum additur in potionem. Petrichus, qui Ophiaca scripsit, & Micton, qui Rhizotomumena, adversùs serpentes nihil hippomarathro efficacius putavere. Sanè & Nicander non in novissimis posuit.

XCVII. Cannabis in silvis primùm nata est, nigrior foliis, & asperior. Semen ejus extinguere genituram virorum dicitur.

Succus ex eo vermiculos aurium, & quodcumque animal intraverit, ejicit, ſed cum dolore capitis. Tantaque vis ei eſt, ut aquæ infuſa, coagulare eam dicatur. Et ideo jumentorum alvo ſuccurrit pota in aquâ. Radix contractos articulos emollit in aquâ cocta: item podagras, & similes impetus. Ambuſtis cruda illinitur, ſed ſæpius mutatur priuſquam areſcat.

XCVIII. Ferula ſemen anetho simile habet. Quæ ab uno caule dividitur in cacumine, femina putatur. Caules eduntur decocti, commendanturque muſto ac melle, ſtomacho utiles. Sin plures ſumpti, capitis dolorem faciunt. Radix denarii pondere in vini cyathis duobus, bibitur adversùs ſerpentes. Et ipſa radix imponitur. Sic & torminibus medetur. Ex oleo autem & aceto, contra ſudores immodicos, vel in febribus proficit. Succus ferulæ alvum ſolvit fabæ magnitudine devoratus. E viridi medulla vulvis utilis, & ad omnia ea vitia. Ad ſanguinem siſtendum decem grana ſeminis bibuntur, in vino trita, vel medulla. Sunt qui comitialibus morbis dandum putant Lunâ quartâ, ſextâ, ſeptimâ, lingulæ menſurâ. Natura ferularum murænis infeſtiſſima eſt: tactæ siquidem eâ moriuntur. Caſtor radicis ſuccum & oculorum claritati conferre multùm putavit.

XCIX. Et de carduorum ſatu inter hortensia diximus : quapropter & medicinam ex iis non differamus. Silveſtrium genera ſunt duo, unum fruticosius a terrâ ſtatim : alterum unicaule crassius. Utrique folia pauca, ſpinoſa, muricatis cacuminibus. Sed alter florem purpureum mittit inter medios aculeos, celeriter caneſcentem, & abeuntem cum aurâ : ſcolymon Græci vocant. Hic antequam floreat contuſus atque expreſſus, illito ſucco alopecias replet. Radix cujuſcumque ex aquâ decocta potoribus sitim facere narratur. Stomachum corroborat : & vulvis (si credimus) etiam conferre aliquid traditur, ut mares gignantur. Ita enim Chæreas Atheniensis ſcripsit, & Glaucias, qui circa carduos diligentissimus videtur. Maſtiche cardui odorem commendat oris.

C. 24. Ante diſceſſum ab hortensiis, unam compositionem ex his clarissimam ſubtexemus, adversùs venenata animalia, inciſam lapide versibus in limine ædis Æſculapii. Serpylli duûm denariorum pondus : opopanacis, & mei, tantumdem singulorum, trifolii pondus denarii : anesi, & feniculi ſeminis, & ammi, & apii, denariorum ſenûm singulis generibus, ervi farinæ duodecim. Hæc tuſa cribrataque vino quàm possit excellenti, digeruntur in

paſtillos, victoriati pondere. Ex his singuli dantur ex vini mixti cyathis ternis. Hac theriacâ magnus Antiochus rex adversùs omnia venenata uſus traditur.

LIBER XXI.

Natura florum & coronamentorum.

I. 1. In hortis ſeri & coronamenta juſſit Cato, inenarrabili florum maximè ſubtilitate: quando nulli poteſt facilius eſſe loqui, quàm rerum naturæ pingere, laſcivienti præſertim, & in magno gaudio fertilitatis tam variæ ludenti. Quippe reliqua usûs alimentique gratiâ genuit: ideoque ſæcula annoſque tribuit iis. Flores verò odoreſque in diem gignit: magnâ, ut palam eſt, admonitione hominum, quæ ſpectatissimè floreant, celerrimè marceſcere. Sed ne picturâ quidem ſufficiente imagini colorum reddendæ, mixturarumque varietati, sive alterni atque multiplices inter ſe nectantur, sive privatis generum funiculis in orbem, in obliquum, in ambitum, quædam coronæ per coronas currunt.

II. 2. Tenuioribus utebantur antiqui, ſtruppos appellantes: unde nata ſtrophiola. Quin & vocabulum ipſum tardè communicatum eſt, inter ſacra tantùm & bellicos honores coronis ſuum nomen vin-

dicantibus. Cùm verò e floribus fierent serta, a ferendo serieve appellabantur: quod apud Græcos quoque non adeò antiquitus placuit.

III. Arborum enim ramis coronari in sacris certaminibus, mos erat primùm. Postea variari cœptum mixturâ versicolori florum, quæ invicem odores coloresque accenderet, Sicyone, ex ingenio Pausiæ pictoris atque Glyceræ coronariæ, dilectæ admodum illi, cùm opera ejus picturâ imitaretur, & illa provocans variaret, essetque certamen artis ac naturæ: quales etiam nunc exstant artificis illius tabellæ, atque in primis appellata Stephaneplocos, quâ pinxit ipsam. Idque factum est post Olympiadem centesimam. Sic coronis e floribus receptis, paulo mox subiere, quæ vocantur Ægyptiæ, ac deinde hibernæ, cùm terra flores negat, ramento e cornibus tincto. Paulatimque & Romæ subrepsit appellatio, corollis inter initia propter gracilitatem nominatis: mox & corollariis, postquam e laminâ æreâ tenui inauratâ aut inargentatâ dabantur.

IV. 3. Crassus dives, primus argento auroque folia imitatus, ludis suis coronas dedit. Accesseruntque & lemnisci, quos adjici ipsarum coronarum honos erat, propter Etruscas, quibus jungi nisi aurei non debebant. Puri diu fuere ii. Cælare eos

primus instituit P. Claudius Pulcher, bracteasque etiam philyræ dedit.

V. Semper tamen auctoritas vel ludicro quæsitarum fuit. Namque ad certamina in Circum per ludos & ipsi descendebant, & servos suos quique mittebant. Inde illa XII. tabularum lex: « Qui coronam parit » ipse, pecuniave ejus virtutis ergo dui- » tor ei ». Quam servi equive meruissent, pecuniâ partam lege dici, nemo dubitavit. Quis ergo honos? ut ipsi mortuo, parentibusque ejus, dum intus positus esset, forisve ferretur, sine fraude esset imposita. Aliàs in usu promiscuo ne ludicræ quidem erant.

VI. Ingensque & hinc severitas. L. Fulvius argentarius, bello Punico secundo, cum coronâ rosaceâ interdiu e pergulâ suâ in forum prospexisse dictus, ex auctoritate senatûs in carcerem abductus, non ante finem belli emissus est. P. Munatius, cùm demptam Marsyæ coronam e floribus capiti suo imposuisset, atque ob id duci eum in vincula triumviri jussissent, appellavit tribunos plebis. Nec intercessere illi: aliter quàm Athenis, ubi comessabundi juvenes ante meridiem conventus sapientium quoque doctrinæ frequentabant. Apud nos exemplum licentiæ hujus non est aliud quàm filia divi Augusti, cujus luxuriâ noctibus coronatum Marsyam, literæ illius dei gemunt.

VII. Florum quidem populus Romanus honorem Scipioni tantùm habuit. Serapio cognominabatur, propter similitudinem ſuarii cujuſdam negotiatoris. Ob id erat in tribunatu plebi admodum gratus, dignuſque Africanorum familiâ. Nec erat in bonis funeris impenſa. Aſſes ergo contulit populus, ac funus elocavit, quaque præferebatur, flores e proſpectu omni ſparsit.

VIII. Et jam tunc coronæ deorum honos erant, & Larium ſpublicorum privatorumque, ac ſepulcrorum, & Manium: ſummaque auctoritas pactili coronæ. Sutiles Saliorum ſacris invenimus, & ſollemnes cenis. Transiere deinde ad roſaria: eóque luxuria processit, ut non eſſet gratia nisi mero folio: ſutilibus mox petitis ab Indiâ, aut ultra Indos. Lautissimum quippe habetur e nardi folio eas dari, aut veſte ſericâ versicolores unguentis madidas. Hunc habet novissimè exitum luxuria feminarum.

IX. Et apud Græcos quidem de coronis privatim ſcripſere Mnesitheus atque Callimachus medici, quæ nocerent capiti: quoniam & in hoc eſt aliqua valetudinis portio, in potu atque hilaritate præcipuè odorum vi ſubrepente fallaciter, ſceleratâ Cleopatræ ſolertiâ. Namque in apparatu belli Actiaci gratificationem ip-

sius reginæ Antonio timente, nec nisi prægustatos cibos sumente, fertur pavore ejus lusisse, extremis coronæ floribus veneno illitis, ipsâque capiti impositâ, mox procedente hilaritate invitavit Antonium, ut coronas biberent. Quis ita timeret insidias? Ergo concerptâ in scyphum incipienti haurire oppositâ manu: « En ego sum, » inquit, illa, Marce Antoni, quam tu no» vâ prægustantium diligentiâ caves: adeò » mihi, si possim sine te vivere, occasio » aut ratio deest ». Inde eductum custodiâ bibere jussit, illico exspirantem. De floribus supra dictos scripsit Theophrastus apud Græcos. Ex nostris autem inscripsere aliqui libros Anthologicôn: flores verò persecutus est nemo, quod equidem inveniam. Nec nos nunc scilicet coronas nectemus: id enim frivolum est: sed de floribus, quæ videbuntur digna, memorabimus.

X. 4. Paucissima nostri genera coronamentorum inter hortensia novere, ac pæne violas rosasque tantùm. Rosa nascitur spinâ veriùs, quàm frutice, in rubo quoque proveniens, illic etiam jucundi odoris, quamvis angusti. Germinat omnis primò inclusa granoso cortice. Quo mox intumescente, & in virides alabastros fastigato, paulatim rubescens dehiscit, ac sese pandit, in calycis medio sui stantis complexa

plexa luteos apices. Usus ejus in coronis propè minimus est. Oleo maceratur, idque jam a Trojanis temporibus, Homero teste. Præterea in unguenta transit, ut diximus. Per se medicas artes præbet. Emplastris atque collyriis inseritur mordaci subtilitate. Mensarum etiam deliciis perungendis minimè noxia.

Genera ejus nostri fecere celeberrima, Prænestinam & Campanam. Addidere alii Milesiam, cui sit ardentissimus colos, non excedenti duodena folia. Proximam ei Trachiniam minùs rubentem. Mox Alabandicam viliorem, albicantibus foliis. Vilissimam verò plurimis, sed minutissimis, spineolam. Differunt enim multitudine foliorum, asperitate, lævore, colore, odore. Paucissima quina folia, ac deinde numerosiora: cùm sit genus ejus, quam centifoliam vocant: quæ est in Campaniâ Italiæ, Græciæ verò circa Philippos: sed ibi non suæ terræ proventu. Pangæus mons in vicino fert, numerosis foliis ac parvis: unde accolæ transferentes conserunt, ipsâque plantatione proficiunt. Non autem talis odoratissima est, nec cui latissimum maximumque folium. Breviterque indicium est odoris, scabritia corticis. Cæpio Tiberii Cæsaris principatu, negavit centifoliam in coronas addi; præterquam extremas velut ad cardines. Nec odore,

nec ſpecie probabilis eſt, quæ Græca appellatur a noſtris, a Græcis lychnis, non nisi in humidis locis proveniens, nec umquam excedens quinque folia, violæque magnitudine, odore nullo. Eſt & alia Græcula appellata, convolutis foliorum paniculis, nec dehiſcens nisi manu coacta, ſemperque naſcenti similis, latissimis foliis. Alia funditur e caule malvaceo, folia oleæ habente, moſceuton vocant. Atque inter has media magnitudine autumnalis, quam coroneolam vocant. Omnes sine odore, præter coroneolam & in rubo natam: tot modis adulterantur. Et aliàs vera quoque plurimùm ſolo prævalet. Cyrenis odoratissima eſt: ideoque ibi unguentum pulcherrimum. Carthagine Hiſpaniæ, hieme totâ præcox. Refert & cæli temperies. Quibuſdam enim annis minùs odorata provenit. Præterea omnis siccis quàm humidis odoratior. Seri nec pinguibus vult, nec argillosis locis, nec riguis, contenta raris, propriéque ruderatum agrum amat. Præcox Campana eſt, ſera Milesia. Novissimè tamen desinit Præneſtina. Fodiuntur altiùs quàm fruges, leviùs quàm vites. Tardissimè proveniunt ſemine, quod in ipſo cortice eſt, ſub ipſo flore, opertum lanugine: ob id potiùs caule conciſo inſeruntur: & ocellis radicis, ut arundo, unum genus inſeritur pallidæ, ſpinoſæ,

longissimis virgis, quinquefoliæ, quæ e Græcis altera eſt. Omnis autem recisione atque uſtione proficit: tranſlatione quoque, ut vitis, optimè ocissiméque provenit, ſurculis quaternûm digitorum longitudine, aut ampliore, poſt Vergiliarum occaſum ſata: dein per Favonium tranſlata, pedalibus intervallis crebróque circumfoſſa. Qui præcocem faciunt, pedali circa radicem ſcrobe aquam calidam infundunt germinare incipiente calyce.

XI. 5. Lilium roſæ nobilitate proximum eſt, & quadam cognatione unguenti oleique, quod lirinon appellatur. Et impoſitum etiam maximè roſas decet, medio proventu earum incipiens. Nec ulli florum excelsitas major, interdum cubitorum trium, languido ſemper collo, & non ſufficiente capitis oneri. Candor ejus eximius, foris ſtriati, & ab anguſtiis in latitudinem paulatim ſeſe laxantis effigie calathi, reſupinis per ambitum labris, tenuique filo, & ſemine, ſtantibus in medio crocis. Ita odor, colorque duplex, & alius calycis, alius ſtaminis, differentiâ anguſtâ. In unguenti verò oleique uſu, & folia non ſpernuntur.

Eſt flos non diſſimilis illi in herbâ, quam convolvulum vocant, naſcens per fruteℓta, nullo odore, nec crocis intus: candorem tantùm referens, ac veluti naturæ rudimentum lilia facere condiſcentis.

Alba lilia iisdem omnibus modis seruntur, quibus rosa: & hoc ampliùs lacrimâ suâ, ut hipposelinum: nihilque est fecundius, unâ radice quinquagenos sæpe emittente bulbos. Est & rubens lilium, quod Græci crinon vocant. Alii florem ejus cynorrhodon. Laudatissimum in Antiochiâ, & Laodiceâ Syriæ, mox in Phaselide. Quartum locum obtinet in Italiâ nascens.

XII. Sunt & purpurea lilia, aliquando gemino caule, carnosiore tantùm radice, majorisque bulbi, sed unius: narcissum vocant. Hujus alterum genus flore candido, calyce purpureo. Differentia a liliis est & hæc, quòd narcissis folia in radice sunt, probatissimis in Lyciæ montibus. Tertio generi cetera eadem, calyx herbaceus. Omnes serotini. Post Arcturum enim florent, ac per æquinoctium autumnum.

XIII. Inventa est & in his ratio inserendi, monstrificis hominum ingeniis. Colliguntur namque mense Julio scapi arescentes, liliaque suspenduntur in fumo. Dein nudantibus se nodulis, in fæce nigri vini, vel Græci, mense Martio macerantur, ut colorem percipiant, atque ita in scrobiculis seruntur, heminis fæcis circumfusis. Sic fiunt purpurea lilia: mirumque, tingui aliquid, ut nascatur infectum.

XIV. 6. Violis honos proximus. Earumque plura genera. Purpureæ, luteæ, al-

bæ : plantis omnes, ut olus, ſatæ. Ex iis verò, quæ ſponte apricis & macris locis proveniunt, purpureæ, latiore folio, ſtatim ab radice carnoſo, exeunt : ſolæque Græco nomine a ceteris diſcernuntur, appellatæ ia, & ab his ianthina veſtis. E ſativis maxima auctoritas luteis. Genera iis Tuſculana, & quæ marina appellatur, folio aliquantò latiore, ſed minùs odorato. In totum verò sine odore, minutoque folio Calatiana, munus autumni, ceteræ veris.

XV. Proxima ei caltha eſt concolori amplitudine. Vincit numero foliorum marinam, quinque non excedentem. Eadem odore ſuperatur : eſt enim gravis calthæ. Non levior ei, quam ſcopam regiam appellant : quamquam folia ejus olent, non flores.

XVI. Bacchar quoque radicis tantùm odoratæ eſt, a quibuſdam nardum ruſticum appellatum. Unguenta ex eâ radice fieri ſolita apud antiquos, Ariſtophanes priſcæ comœdiæ poeta teſtis eſt. Unde quidam errore falſo barbaricam eam appellabant. Odor eſt ei cinnamomo proximus. Gracili ſolo nec humido provenit. Simillimum ei, combretum appellatur, foliorum exilitate uſque in fila attenuatâ, & procerius quàm bacchar : hæc ſunt tantùm. Sed eorum quoque error corrigen-

dus eſt, qui bacchar ruſticum nardum appellavere. Eſt enim alia herba sic cognominata, quam Græci aſaron vocant, cujus ſpeciem figuramque diximus in nardi generibus. Quin immo aſaron invenio vocitari, quoniam in coronas non addatur.

XVII. Crocum silveſtre optimum: ſerere in Italiâ minimè expedit, ad ſcripula uſque singula areis decoquentibus. Seritur radicis bulbo. Sativum latius, majuſque, & nitidius, ſed multò lenius, degenerans ubique, nec fecundum etiam Cyrenis, ubi ſemper flores laudatissimi. Prima nobilitas Cilicio, & ibi in Coryco monte: dein Lyciæ monte Olympo: mox Centuripino Siciliæ. Aliqui Phlegræo ſecundum locum dedêre. Adulteratur nihil æquè. Probatio sinceri, si impositâ manu crepat, veluti fragile. Humidum enim, quod evenit adulteratione, cedit. Altera probatio: si manu prolatâ ad ora leniter faciem oculoſque mordeat. Eſt per ſe genus ſativi blandissimum vulgò, cùm sit mediocre, dialeucon vocant. Contrà Cyrenaico vitium, quod omni croco nigrius eſt, & celerrimè marceſcit. Optimum ubicumque quod pinguissimum, & brevis capilli: peſsimum verò, quod situm redolet. Mucianus auctor eſt, in Lyciâ anno ſeptimo aut octavo transferri in locum ſubactum, atque ita degenerans renovari. Uſus ejus in co-

ronis nusquam. Herba enim est folio angusto pæne in capillamenti modum. Sed vino mirè congruit, præcipuè dulci: tritum ad theatra replenda. Floret Vergiliarum occasu paucis diebus, folioque florem expellit. Viret brumâ. Colligitur; siccatur umbrâ, meliùs etiam hibernâ. Carnosa & illi radix, vivaciorque quàm ceteris. Gaudet calcari & atteri pede, quo meliùs provenit. Ideo juxta semitas ac fontes lætissimum. Trojanis temporibus jam erat honos ei. Hos certè flores Homerus tres laudat, loton, crocon, hyacinthum.

XVIII. 7. Omnium autem odoramentorum, atque adeo herbarum differentia est in colore, & odore, & succo. Odorato sapor raro ulli non amarus: e contrario dulcia raro odorata. Itaque & vina mustis odoratiora, & silvestria magis omnia sativis. Quorumdam odor suavior e longinquo, propiùs admotus hebetatur, ut violæ. Rosa recens a longinquo olet, sicca propiùs. Omnis autem verno tempore acrior, & matutinis: quidquid ad meridianas horas diei vergit, hebetatur. Novella quoque vetustis minùs odorata. Acerrimus tamen odor omnium æstate mediâ. Rosa & crocum odoratiora, cùm serenis diebus leguntur: & omnia in calidis, quàm in frigidis. In Ægypto tamen minimè odo-

rati flores, quia nebulosus & roscidus aer est a Nilo flumine. Quorumdam suavitati gravitas inest. Quædam, dum virent, non olent, propter humorem nimium: ut buceros, quod est fenum Græcum. Acutus odor non omnium sine succo est, ut violæ, rosæ, croco. Quæ verò ex acutis succo carent, eorum omnium odor gravis, ut in lilio utriusque generis. Abrotonum & amaracus acres habent odores. Quorumdam flos tantùm jucundus, reliquæ partes ignavæ, ut violæ, ac rosæ. Hortensiorum odoratissima quæ sicca, ut ruta, menta, apium, & quæ in siccis nascantur. Quædam vetustate odoratiora, ut cotonea: eademque decerpta, quàm in suis radicibus. Quædam non nisi defracta, aut ex attritu olent: alia non nisi detracto cortice: quædam verò non nisi usta: sicut thura myrrhæque. Flores triti omnes amariores, quàm intacti. Aliqua arida diutiùs odorem continent, ut melilotos. Quædam locum ipsum odoratiorem faciunt, ut iris: quin & arborem totam, cujuscumque radices attingit. Hesperis noctu magis olet, inde nomine invento. Animalium nullum odoratum, nisi si de pantheris, quod dictum est, credimus.

XIX. Illa quoque omittenda differentia est, odoramentorum multa nihil pertinere ad coronamenta, ut irin, atque sa-

liuncam, quamquam nobilissimi odoris utramque. Sed iris radice tantùm commendatur, unguentis & medicinæ nascens. Laudatissima in Illyrico, & ibi quoque non in maritimis, sed in silvestribus Drilonis, & Naronæ. Proxima in Macedoniâ, longissima hæc & candicans, & exi-is. Tertium locum habet Africana, am-plissima inter omnes, gustuque amarissi-na. Illyrica quoque duorum generum est: aphanitis a similitudine: & quæ melior, hizotomos subrufa. Optima, quæ sternuamenta tactu movet. Caulem habet cubi-alem, erectum. Floret diversi coloris spe-ie, sicut arcus cælestis, unde & nomen. Non improbatur & Pisidica. Et fossuri tri-ous antè mensibus mulsâ aquâ circumfu-â, hoc veluti placamento terræ blandiun-ur, circumscriptâ mucrone gladii orbe tri-lici: & cùm legerint eam, protinus in cæ-um adtollunt. Natura est fervens, tractaaque pusulas ambusti modo facit. Præci-itur ante omnia, ut casti legant. Teredi-es non sicca modò, verùm & in terrâ elerrimè sentit. Optimum antea irinum eucade & Elide ferebatur: jampridem nim & seritur: nunc e Pamphyliâ: sed Cilicium maximè laudatur, atque e Sep-emtrionalibus.

XX. Saliunca folio quidem subbrevi, & quod necti non possit, radici numero-

sæ cohæret, herba veriùs quàm flos, densa veluti manu pressa, breviterque cespes sui generis. Pannonia hanc gignit & Norici, Alpiumque aprica : urbium, Eporedia : tantæ suavitatis, ut metallum esse cœperit. Vestibus interponi eam gratissimum.

XXI. Sic & apud Græcos polion herbam, inclytam Musæi & Hesiodi laudibus, ad omnia utilem prædicantium, superque cetera ad famam etiam ac dignitates, prorsusque miram, si modò (ut tradunt) folia ejus mane candida, meridie purpurea, Sole occidente cærulea aspiciuntur. Duo genera ejus : campestre, majus : silvestre, quod minus est. Quidam teuthrion vocant. Folia canis hominis similia, a radice protinus, numquam palmo altiora.

XXII. 8. Et de odoratis floribus satis dictum : in quibus unguento vicisse naturam gaudens luxuria, vestibus quoque provocavit eos flores qui colore commendantur. Hos animadverto tres esse principales. Rubentem, in cocco, qui a rosis migrante gratiâ, idem trahitur suspectu & in purpuras Tyrias, dibaphasque, ac Laconicas. Alium in amethysto, qui a violâ, & ipse in purpureum, quemque ianthinum appellavimus. Genera enim tractamus, in species multas sese spargentia. Tertius est, qui, propriè conchylii intelligitur, multis modis : unus in heliotro-

pio, & in aliquo ex his plerumque saturatior : alius in malvâ, ad purpuram inclinans : alius in violâ serotinâ, conchyliorum vegetissimus. Paria nunc componuntur, & natura atque luxuria depugnant. Lutei video honorem antiquissimum, in nuptialibus flammeis totum feminis concessum : & fortassis ideo non numerari inter principales, hoc est, communes maribus ac feminis, quoniam societas principatum dedit.

XXIII. Amarantho non dubiè vincimur. Est autem spica purpurea veriùs, quàm flos aliquis, & ipse sine odore. Mirum in eo, gaudere decerpi & lætiùs renasci. Provenit Augusto mense : durat in autumnum. Alexandrino palma, qui decerptus adservatur. Miréque, postquam defecere cuncti flores, madefactus aquâ revivescit; & hibernas coronas facit. Summa ejus natura in nomine est, appellato, quoniam non marcescat.

XXIV. In nomine & cyani colos : item holochrysi. Omnes autem hi flores non fuere in usu Alexandri Magni ætate, quoniam proximi a morte ejus auctores siluere de illis : quo manifestum est postea placuisse. A Græcis tamen repertos quis dubitet : non aliter Italiâ usurpante nomina illorum ?

XXV. At Hercules petilio ipsa nomen

impoſuit, autumnali, circaque vepres naſcenti, & tantùm colore commendato, qui eſt roſæ silveſtris. Folia parva, quina. Mirumque in eo flore, inflecti cacumen, & non nisi retorto folia naſci, parvo calyce, ac versicolori, luteum ſemen includente.

Luteus & bellio paſtillicantibus quinquagenis quinis barbulis coronatur. Pratenſes hi flores, ac sine uſu plerique, & ideo sine nominibus. Quin & his ipsis alia alii vocabula imponunt.

XXVI. Chryſocome sive chrysitis, non habet Latinam appellationem. Palmi altitudine eſt, comantibus fulgore auri corymbis, radice nigrâ, ex auſtero dulci, in petrosis opaciſque naſcens.

XXVII. 9. Et fere peractis colorum quoque celeberrimis, tranſeat ratio ad eas coronas, quæ varietate ſolâ placent. Duo earum genera, quando aliæ flore conſtant, aliæ folio. Florem eſſe dixerim geniſtas: (namque & iis decerpitur luteus:) item rhododendron: item zizipha, quæ & Cappadocia vocantur: his odoratus, similis olearum floribus. In vepribus naſcitur cyclaminum, de quo plura aliàs. Flos ejus colossinus in coronas admittitur.

XXVIII. Folia in coronamentis ſmilacis & ederæ, corymbique earum obtinent principatum, de quibus in fruticum loco

abundè diximus. Sunt & alia genera nominibus Græcis indicanda, quia noſtris majore ex parte hujus nomenclaturæ defuit cura. Et pleraque eorum in exteris terris naſcuntur, nobis tamen conſectanda, quoniam de naturâ ſermo, non de Italiâ eſt.

XXIX. Ergo in coronamenta folio venêre melothron, ſpiræa, origanon, cneoron, quod casiam Hyginus vocat: & quod cunilaginem, quæ conyza: meliſſophyllon quod apiaſtrum: meliloton, quod ſertulam Campanam vocamus. Eſt enim in Campaniâ Italiæ laudatissima, Græcis in Sunio: mox Chalcidica & Cretica: ubicumque verò aſperis & silveſtribus nata. Coronas ex eâ antiquitus factitatas, indicio eſt nomen ſertulæ, quod occupavit. Odor ejus croco vicinus eſt, & flos, ipſa cana. Placet maximè foliis brevissimis atque pinguissimis.

XXX. Folio coronat & trifolium. Tria ejus genera. Minyanthes vocant Græci, alii aſphaltion, majore folio, quo utuntur coronarii. Alterum acuto, oxytriphyllon. Tertium ex omnibus minutissimum. Inter hæc nervosi cauliculi quibuſdam, ut marathro, hippomarathro, myophono. Utuntur e ferulis & corymbis, & ederæ flore purpureo. Eſt & in alio genere earum silveſtribus rosis similis. Et in iis quoque co-

los tantùm delectat, odor autem abest.

10. Et cneori duo genera, nigri atque candidi. Hoc & odoratum: ramosa ambo. Florent post æquinoctium autumnum. Totidem & origani in coronamentis species. Alterius enim nullum semen. Id, cui odor est, Creticum vocatur.

XXXI. Totidem & thymi: candidum, ac nigricans. Floret autem circa solstitia, cùm & apes decerpunt, & augurium mellis est. Proventum enim sperant apiarii largè florescente eo. Læditur imbribus, amittitque florem. Semen thymi non potest deprehendi, cùm origani perquam minutum, non tamen fallat. Sed quid interest occultasse id naturam? In flore ipso intelligitur, satoque eo nascitur. Quid non tentavere homines? Mellis Attici in toto orbe summa laus existimatur. Ergo translatum est ex Atticâ thymum, & vix flore (uti docemus) satum. Sed alia ratio naturæ obstitit, non durante Attico thymo, nisi in adflatu maris. Erat quidem hæc opinio antiqua in omni thymo, ideoque non nasci in Arcadiâ. Tunc oleam non putabant gigni, nisi intra CCC. stadia a mari. Thymis quidem nunc etiam lapideos campos in provinciâ Narbonensi refertos scimus: hoc pæne solo rèditu, e longinquis regionibus pecudum millibus convenientibus, ut thymo vescantur.

XXXII. Et conyzæ duo genera in coronamentis, mas ac femina. Differentia in folio. Tenuius feminæ, & conſtrictius, anguſtiuſque : imbricatum maris, & ramoſius. Flos quoque magis ſplendet ejus, ſerotinus utrique poſt Arcturum. Mas odore gravior, femina acutior : & ideo contra beſtiarum morſus aptior. Folia feminæ mellis odorem habent. Maſculæ radix a quibuſdam libanotis appellatur, de quâ diximus.

XXXIII. Et tantùm folio coronant. Jovis flos, amaracus, hemerocalles, abrotonum, helenium, ſiſymbrium, ſerpyllum, omnia ſurculoſa, roſæ modo. Colore tantùm placet Jovis flos, odor abeſt : ſicut & illi, qui Græcè phlox vocatur. Et ramis autem & folio odorata ſunt, excepto ſerpyllo. Helenium e lacrimis Helenæ dicitur natum, & ideo in Helene inſulâ laudatissimum. Eſt autem frutex humi ſe ſpargens dodrantalibus ramulis, folio simili ſerpyllo.

XXXIV. Abrotonum odore jucundè gravi floret : eſt autem flos aurei coloris. Vacuum ſponte provenit. Cacumine ſuo ſe propagat. Seritur autem ſemine meliùs, quàm radice aut ſurculo : ſemine quoque non sine negotio : plantaria transferuntur. Sic & Adonium. Utrumque æſtate. Alsioſa enim admodum ſunt : & Sole tamen

nimio læduntur. Sed ubi convaluere, rutæ vice fruticant. Abrotono simile odore leucanthemum eſt, flore albo folioſum.

XXXV. 11. Amaracum Diocles medicus & Sicula gens appellavere, quod Ægyptus & Syria ſampſuchum. Seritur utroque genere, & ſemine & ramo, vivacius ſupradictis, & odore melius. Copioſum amaraco æquè, quàm abrotono, ſemen. Sed abrotono radix una & altè deſcendens: ceteris in ſummâ terrâ leviter hærens. Reliquorum ſatio autumno fere incipiente, nec non & vere quibuſdam locis, quæ umbrâ gaudent, & aquâ, ac fimo.

XXXVI. Nyctegreton inter pauca miratus eſt Democritus, coloris hyſgini, folio ſpinæ, nec a terrâ ſe adtollentem, præcipuam in Gedrosiâ narrat. Erui poſt æquinoctium vernum radicitus, siccarique ad Lunam triginta diebus, ita lucere noctibus. Magos Parthorumque reges uti hac herbâ ad vota ſuſcipienda. Eamdem vocari chenomychon, quoniam anſeres a primo conſpectu ejus expaveſcant: ab aliis nyctalopa, quoniam e longinquo noctibus fulgeat.

XXXVII. Melilotos ubique naſcitur: laudatissima tamen in Atticâ: ubicumque verò recens nec candicans, & croco quàm simillima: quamquam in Italiâ odoratior candida.

XXXVIII. Florum prima ver nuntiantium viola alba. Tepidioribus verò locis etiam hieme emicat. Poſtea quæ ion appellatur, & purpurea. Proximè flammea, quæ & phlox vocatur, silveſtris dumtaxat. Cyclaminum bis anno, vere & autumno: æſtates hiemeſque fugit. Seriores ſuprà dictis aliquando narciſſus & lilium trans maria: in Italiâ quidem, ut diximus, poſt roſam. Nam in Græciâ tardiùs etiamnum anemone. Eſt autem hæc silveſtrium bulborum flos, aliaque quàm quæ dicetur in medicinis. Sequitur œnanthe, melianthum: ex silveſtribus heliochryſos. Deinde alterum genus anemones, quæ limonia vocatur. Poſt hanc gladiolus comitatus hyacinthis. Novissima roſa: eademque prima deficit, exceptâ ſativâ: e ceteris hyacinthus maximè durat, & viola alba, & œnanthe: ſed hæc ita, si divulſa crebrò prohibeatur in ſemen abire. Naſcitur locis tepidis. Odor idem ei, qui germinantibus uvis, atque inde nomen.

Hyacinthum comitatur fabula duplex, luctum præferens ejus quem Apollo dilexerat, aut ex Ajacis cruore editi, ita diſcurrentibus venis, ut Græcarum literarum figura A I legatur inſcripta.

Heliochryſos florem habet auro similem, folium tenue, cauliculum quoque gracilem, ſed durum. Hoc coronare ſe

Magi, si & unguenta ſumantur ex auro, quod apyron vocant, ad gratiam quoque vitæ gloriamque pertinere arbitrantur. Et verni quidem flores hi ſunt.

XXXIX. Succedunt illis æſtivi, lychnis, & Jovis flos, & alterum genus lilii. Item tiphyon, & amaracus, quem Phrygium cognominant. Sed maximè ſpectabilis pothos. Duo genera hujus: unum, cui flos hyacinthi eſt: alterum candidius, qui fere naſcitur in tumulis, quoniam fortius durat. Et iris æſtate floret. Abeunt & hi, marceſcuntque. Alii rurſus ſubeunt autumno: tertium genus lilii: & crocum in utroque genere: unum hebes, alterum odoratum: primis omnia imbribus emicantia. Coronarii quidem & ſpinæ flore utuntur: quippe cùm ſpinæ albæ cauliculi inter oblectamenta gulæ quoque condiantur. Hic eſt trans maria ordo florum. In Italiâ violis ſuccedit roſa: huic intervenit lilium: roſam cyanus excipit, cyanum amaranthus. Nam vincapervinca ſemper viret, in modum lineæ foliis geniculatim circumdata, topiaria herba. Inopiam tamen florum aliquando ſupplet. Hæc a Græcis chamædaphne vocatur.

XL. Vita longissima violæ albæ trimatu. Ab eo tempore degenerat. Roſa & quinquennium perfert, nec reciſa, nec aduſta. Illo enim modo juveneſcit. Dixi-

mus & terram referre plurimùm. Nam & in Ægypto sine odore hæc omnia: tantúmque myrtis odor præcipuus. Alicubi etiam binis mensibus antecedit germinatio omnium. Roſaria a Favonio foſſa oportet eſſe, iterumque ſolſtitio. Et id agendum, ut intra id tempus purgata ac pura ſint.

XLI. 12. Verùm hortis coronamentiſque maximè alvearia & apes conveniunt, res præcipui quæſtûs compendiique, cùm favit. Harum ergo causâ oportet ſerere thymum, apiaſtrum, roſam, violas, lilium, cytiſum, fabam, erviliam, cunilam, papaver, conyzam, casiam, melilotum, meliſſophyllum, cerinthen. Eſt autem cerinthe folio candido, incurvo, cubitalis, capite concavo, mellis ſuccum habente. Horum floris avidissimæ ſunt, atque etiam sinapis, quod miremur, cùm olivæ florem ab his non attingi conſtet. Ideoque hanc arborem procul eſſe melius sit: cùm aliquas quàm proximè ſeri conveniat, quæ & evolantium examina invitent, nec longiùs abire patiantur.

XLII. Cornum quoque arborem caveri oportet: flore ejus deguſtato, alvo citâ moriuntur. Remedium, ſorba contuſa e melle præbere his, vel urinam hominum, vel boum, aut grana Punici mali, amineo vino conſperſa. At geniſtas circumſeri alveariis gratissimum.

XLIII. Mirum eſt dignumque memoratu, de alimentis quod comperi. Hoſtilia vicus adluitur Pado. Hujus inquilini pabulo circà deficiente imponunt navibus alvos, noctibuſque quina millia paſſuum contrario amne naves ſubvehunt. Egreſſæ luce apes paſtæque, ad naves quotidie remeant, mutantes locum, donec pondere ipſo pressis navibus plenæ alvi intelligantur, revectiſque eximantur mella. Et in Hiſpaniâ mulis provehunt, simili de causâ.

XLIV. 13. Tantúmque pabulum refert, ut mella quoque venenata fiant. Heracleæ in ponto, quibuſdam annis perniciosissima exsiſtunt, ab iiſdem apibus facta. Nec dixere auctores, e quibus floribus ea fierent. Nos trademus, quæ comperimus. Herba eſt ab exitio & jumentorum quidem, ſed præcipuè caprarum, appellata ægolethron. Hujus flores concipiunt noxium virus, aquoſo vere marceſcentes. Ita fit, ut non omnibus annis ſentiatur hoc malum. Venenati ſigna ſunt, quòd omnino non denſatur, quòd color magis rutilus eſt, odor alienus, ſternutamenta protinus movens, quòd ponderosius innoxio. Qui edêre, abjiciunt ſe humi, refrigerationem quærentes: nam & ſudore diffluunt. Remedia ſunt multa, quæ ſuis locis dicemus. Sed quoniam ſtatim repræſentari aliqua in tantis insidiis oportet, mulſum vetus e melle

optimo & rutâ : falſamenta etiam, ſi rejiciantur ſumpta crebrò. Certumque eſt id malum per excrementa ad canes etiam pervenire, ſimiliterque torqueri eos. Mulſum tamen ex eo inveteratum, innocuum eſſe conſtat : & feminarum cutem nullo meliùs emendari cum coſto, ſugillata cum aloe.

XLV. Aliud genus in eodem Ponti ſitu, gente Sannorum, mellis, quod ab inſaniâ, quam gignit, mænomenon vocant. Id exiſtimatur contrahi flore rhododendri, quo ſcatent ſilvæ. Genſque ea, cùm ceram in tributa Romanis præſtet, mel (quoniam exitiale eſt) non vendit. Et in Perſide, & in Mauretaniæ Cæſarienſis Gætuliâ, conterminâ Maſſæſylis, venenati favi gignuntur : quidamque a parte, quo nihil eſſe fallacius poteſt, niſi quòd livore deprehenduntur. Quid ſibi voluiſſe naturam iis arbitremur inſidiis, ut ab iiſdem apibus, nec omnibus annis fierent, aut non totis favis ? Parum erat genuiſſe rem, in quâ venenum facillimè daretur : etiamne hoc ipſa in melle tot animalibus dedit ? Quid ſibi voluit, niſi ut cautiorem minúſque avidum faceret hominem ? non enim & ipſis jam apibus cuſpides dederat, & quidem venenatas ? remedio adversùs has utique non differendo. Ergo malvæ ſucco, aut foliorum ederæ perungi ſalutare

eſt, vel percuſſos ea bibere. Mirum tamen eſt, venena portantes ore, fingenteſque ipſas non mori: nisi quòd illa domina rerum omnium hanc dedit repugnantiam apibus: sicut contra ſerpentes Pſyllis Marsiſque inter homines.

XLVI. 14. Aliud in Cretâ miraculum mellis. Mons eſt Carma IX. M paſſuum ambitu: intra quod ſpatium muſcæ non reperiuntur, natumque ibi mel nuſquam attingunt. Hoc experimento singulare medicamentis eligitur.

XLVII. Alvearia orientem æquinoctialem ſpectare convenit. Aquilonem evitent: nec Favonium minùs. Alvos optimas e cortice, ſecundas ferulâ, tertias vimine. Multi eas & ſpeculari lapide fecere, ut operantes intus ſpectarent, Circumlini alvos fimo bubulo utilissimum, operculum a tergo eſſe ambulatorium, ut proferatur intus, si magna sit alvus, aut ſterilis operatio, ne deſperatione curam abjiciant: id paulatim reduci, fallente operis incremento. Alvos hieme ſtramento operiri, crebrò ſuffiri, maximè fimo bubulo. Cognatum hoc iis, innaſcentes beſtiolas necat, araneos, papiliones, teredines: apeſque ipſas excitat. Et araneorum quidem exitium facilius eſt: papilio peſtis major. Tollitur vere, cùm matureſcit malva, noctu, interlunio, cælo ſereno, accensis lucernis ante

alvos. In eam flammam ſeſe ingerunt.

XLVIII. Si cibus deeſſe cenſeatur apibus, uvas paſſas siccaſve, ficoſque tuſas, ad fores earum poſuiſſe conveniet : item lanas tractas madentes paſſo, aut defruto, aut aquâ mulsâ : gallinarum etiam crudas carnes. Quibuſdam etiam æſtatibus iidem cibi præſtandi, cùm siccitas continua florum alimentum abſtulit. Alvorum, cùm mel eximitur, illini oportet exitus, meliſſophyllo aut geniſtâ tritis : aut medias albâ vite præcingere, ne apes diffugiant. Vaſa mellaria aut favos lavari aquâ præcipiunt : hac decoctâ, fieri ſaluberrimum acetum.

XLIX. Cera fit expressis favis, ſed antè purificatis aquâ, & triduò in tenebris siccatis, quarto die liquatis igni in novo fictili, aquâ favos tegente, tunc ſportâ colatis. Rurſus in eâdem ollâ coquitur cera cum eâdem aquâ, excipiturque alia frigida, vasis melle circumlitis. Optima, quæ Punica vocatur. Proxima quàm maximè fulva, odoriſque mellei, pura, natione autem Pontica, quam conſtare equidem miror inter venenata mella: deinde Cretica, plurimùm enim ex propoli habet, de quâ diximus in naturâ apum. Poſt has Corsica, quoniam ex buxo fit, habere quamdam vim medicaminis putatur. Punica fit hoc modo. Ventilatur ſub divo ſæpius cera ful-

va. Deinde fervet in aquâ marinâ, ex alto petitâ, addito nitro. Inde lingulis hauriunt florem, id eſt, candidissima quæque, transfunduntque in vas, quod exiguum frigidæ habeat. Et rurſus marinâ decoquunt ſeparatim: dein vas ipſum refrigerant. Et cùm hæc ter fecere, junceâ crate ſub dio siccant Sole, Lunâque: hæc enim candorem facit. Sol siccat: & ne liquefaciat, protegunt tenui linteo. Candidissima verò fit, poſt inſolationem etiamnum recocta. Punica medicinis utilissima. Nigreſcit cera addito chartarum cinere, sicut anchusâ admixtâ rubet. Varioſque in colores pigmentis traditur, ad edendas similitudines, & innumeros mortalium uſus, parietumque etiam & armorum tutelam. Cetera de melle apibuſque in naturâ earum dicta ſunt. Et hortorum quidem omnis fere ratio peracta eſt.

L. 15. Sequuntur herbæ ſponte naſcentes, quibus pleræque gentium utuntur in cibis, maximéque Ægyptus, frugum quidem fertilissima, ſed ut propè ſola iis carere possit: tanta eſt ciborum ex herbis abundantia. In Italiâ paucissimas novimus, fraga, tamnum, ruſcum, batin marinam, batin hortensiam, quam aliqui aſparagum Gallicum vocant. Præter has paſtinacam pratenſem, lupum ſalictarium, eaque veriùs oblectamenta, quàm cibos.

LI.

LI. In Ægypto nobilissima eſt colocaſia, quam cyamon aliqui vocant. Hanc e Nilo metunt, caule, cùm coctus eſt, araneoſo in mandendo: thyrſo autem, qui inter folia emicat, ſpectabili: foliis latissimis, si arboreis comparentur, ad similitudinem eorum quæ perſonata in noſtris amnibus vocamus. Adeóque Nili ſui dotibus gaudent, ut implexis colocaſiæ foliis in variam ſpeciem vaſorum, potare gratissimum habeant. Seritur jam hæc in Italiâ.

LII. In Ægypto proxima auctoritas cichorio eſt, quam diximus intubum erraticum. Naſcitur poſt Vergilias. Floret particulatim. Radix ei lenta, quare etiam ad vincula utuntur illâ. Anthalium longiùs a flumine naſcitur, meſpili magnitudine & rotunditate, sine nucleo, sine cortice, folio cyperi. Mandunt igni paratum: mandunt & œtum, cui pauca folia minimaque, verùm radix magna. Arachidna quidem & aracos, cùm habent radices ramoſas ac mutiplices, nec folium, nec herbam ullam, aut quidquam aliud ſupra terram habent. Reliqua vulgarium in cibis apud eos herbarum nomina, candryala, hypochœris, & caucalis, anthriſcum, ſcandix, quæ ab aliis tragopogon vocatur, foliis croco simillimis: parthenium, ſtrychnum, corchorus, & æquinoctio naſcentes aphace, acinos: epipetron

vocant, quæ numquam floret. At e contrario aphace subinde marcescente flore emittit alium, totâ hieme, totoque vere, usque in æstatem.

LIII. Multas præterea ignobiles habent: sed maximè celebrant cnicon Italiæ ignotam, ipsis autem oleo, non cibo gratam. Hoc faciunt e semine ejus. Differentia prima, silvestris & sativæ. Silvestrium duæ species: una mitior est, simili caule, tamen rigido: itaque & colu antiquæ mulieres utebantur ex illis: quare quidam atractylida vocant. Semen ejus candidum & grande, amarum. Altera hirsutior, torosiore caule, & qui pæne humi serpat, minuto semine. Aculeatarum generis hæc est: quoniam distinguenda sunt & genera.

LIV. Ergo quædam herbarum spinosæ sunt, quædam sine spinis. Spinosarum multæ species. In totum spina est asparagus, scorpio: nullum enim folium habet. Quædam spinosa, foliata sunt, ut carduus, eryngion, glycyrrhiza, urtica. Iis enim omnibus foliis inest aculeata mordacitas. Aliqua & secundùm spinam habent folium, ut tribulus, & ononis. Quædam in folio habent & in caule, ut pheos, quod aliqui stœben appellavere. Hippophaes spinis geniculatum: tribulo proprietas, quòd & fructum spinosum habet.

LV. Ex omnibus his generibus urtica

maximè noſcitur, acetabulis in flore purpuream lanuginem fundentibus, ſæpe altior binis cubitis. Plures ejus differentiæ: Silveſtris, quam & feminam vocant: mitiorque. Et in silveſtri, quæ dicitur canina, acrior, caule quoque mordaci, fimbriatis foliis. Quæ verò etiam odorem fundit, Herculanea vocatur. Semen omnibus copioſum, nigrum. Mirum sine ullis ſpinarum aculeis lanuginem ipſam eſſe noxiam, & tactu tantùm leni pruritum, puſulaſque confeſtim aduſto similes exsiſtere. Notum eſt & remedium olei. Sed mordacitas non protinus cum ipsâ herbâ gignitur, nec nisi Solibus roborata. Incipiens quidem ipſa naſci vere, non ingrato, multis etiam religioſo in cibo eſt, ad pellendos totius anni morbos. Silveſtrium quoque radix omnem carnem teneriorem facit, simulque cocta innoxia eſt. Morſu carens, lamium vocatur. De ſcorpione dicemus inter medicas.

LVI. 16. Carduus & folia & caules ſpinoſæ lanuginis habet. Item acorna, leucacanthos, chalceos, cnicos, polyacanthos, onopyxos, helixine, ſcolymos. Chamæleon, in foliis non habet aculeos. Eſt & illa differentia, quòd quædam in iis multicaulia ramoſaque ſunt, ut carduus. Uno autem caule, nec ramoſum, cnicos. Quædam cacumine tantùm ſpinoſa ſunt, ut eryn-

gium. Quædam æſtate florent, ut tetralix, & helixine. Scolymus quoque floret ſerò & diu. Acorna colore tantùm rufo diſtinguitur, & pinguiore ſucco. Idem erat atractylis quoque, nisi candidior eſſet, & nisi ſanguineum ſuccum funderet. Quâ de causâ phonos vocatur a quibuſdam, odore etiam gravis, ſerò matureſcente ſemine, nec ante autumnum: quamquam id de omnibus ſpinosis dici poteſt. Verùm omnia hæc & ſemine & radice naſci poſſunt. Scolymus carduorum generis ab iis diſtat, quòd radix ejus veſcendo eſt decocta. Mirum, quòd sine intervallo totâ æſtate aliud floret in eo genere, aliud concipit, aliud parturit. Aculei areſcente folio desinunt pungere. Helixine rara viſu eſt, neque in omnibus terris: eſt a radice folioſa, ex aquâ mediâ veluti malum extuberat, contectum ſuâ fronde. Hujus vertex ſummus lacrimam continet jucundi ſaporis, acanthicen maſtichen appellatam.

LVII. Et cactos quoque in Siciliâ tantùm naſcitur, ſuæ proprietatis & ipſe: in terrâ ſerpunt caules, a radice emissi, lato folio & ſpinoſo. Caules vocant cactos: nec faſtidiunt in cibis, inveteratos quoque. Unum caulem rectum habent, quem vocant pternica, ejuſdem ſuavitatis, ſed vetuſtatis impatientem. Semen ei lanugi-

nis, quam pappon vocant: quo detracto & cortice, teneritas similis cerebro palmæ eſt: vocant aſcalian.

LVIII. Tribulus non nisi in paluſtribus naſcitur, dira res alibi, juxta Nilum & Strymonem amnes excipitur in cibis, inclinatus in vadum, folio ad effigiem ulmi, pediculo longo. At in reliquo orbe genera duo: uni cicerculæ folia, alteri aculeata. Hic & ſeriùs floret, magiſque ſepta obsidet villarum. Semen ei rotundius, nigrum, in siliquâ: alteri arenaceum. Spinoſorum etiamnum aliud genus anonis. In ramis enim ſpinas habet, adposito folio rutæ simili, toto caule foliata in modum coronæ: ſequitur a frugibus, aratro inimica, vivaxque præcipuè.

LIX. Aculeatarum caules aliquarum per terram ſerpunt, ut ejus quam coronopum vocant. E diverſo ſtant, anchuſa inficiendo ligno ceriſque radice aptâ, & e mitioribus anthemis, & phyllanthes, & anemone, & aphace. Caule foliato eſt & crepis, & lotos.

LX. Differentia foliorum & hîc quæ in arboribus, brevitate pediculi ac longitudine, anguſtiis ipsius folii, amplitudine, angulis, inciſuris, odore, flore. Diuturnior hic quibuſdam per partes florentibus, ut ocimo, heliotropio, aphacæ, onochili. Multis inter hæc æterna folia, sicut qui-

bufdam arborum, in primifque heliotropio, adianto, polio.

LXI. 17. Aliud rurfus fpicatarum genus, ex quo eft cynops, alopecuros, ftelephuros, (quam quidam ortygem vocant, alii plantaginem, de quâ plura dicemus inter medicas,) thryallis. Ex iis alopecuros fpicam habet mollem, & lanuginem denfam, non dissimilem vulpium caudis, unde ei & nomen. Proxima eft ei & ftelephuros, nisi quòd illa particulatim floret. Cichorion, & similia, circa terram folia habent, germinantibus ab radice poft Vergilias.

LXII. Perdicium & aliæ gentes, quàm Ægyptii, edunt: nomen dedit avis, id maximè eruens. Craffas plurimafque habet radices. Item ornithogale, caule tenero, candido, femipedali radice, bulbosâ, molli, tribus aut quatuor agnatis. Coquitur in pulte.

LXIII. Mirum, loton herbam, & ægilopa, non nisi poft annum e femine fuo nafci. Mira & anthemidis natura, quòd a fummo florere incipit, cùm ceteræ omnes, quæ particulatim florent, ab imâ fui parte incipiant.

LXIV. Notabile & in lappâ, quæ adhærefcit, quoniam in ipsâ flos nafcitur, non evidens, fed intus occultus, & intrà feminat, velut animalia, quæ in fe pariunt.

Circa Opuntem Opuntia eſt herba, etiam homini dulcis. Mirumque e folio ejus radicem fieri, ac sic eam naſci.

LXV. Iasione unum folium habet, ſed ita implicatum, ut plura videantur. Chondrylla amara eſt, & acris in radice ſucci. Amara & aphace, & quæ picris nominatur, & ipsa toto anno florens: nomen ei amaritudo impoſuit.

LXVI. Notabilis & ſcillæ crocique natura, quòd cùm omnes herbæ folium primùm emittant, mox in caulem rotundentur, in iis caulis prior intelligitur, quàm folium. Et in croco quidem flos impellitur caule: in ſcillâ verò caulis exit, deinde flos ex eo emergit. Eademque ter floret, ut diximus, tria tempora arationum oſtendens.

LXVII. Bulborum generi quidam adnumerant & cypiri, hoc eſt, gladioli, radicem. Dulcis ea eſt, & quæ decocta panem etiam gratiorem faciat, ponderosioremque simul ſubacta. Non dissimilis eſt & quæ thesion vocatur, guſtu aſpera.

LXVIII. Ceteræ ejuſdem generis folio differunt. Aſphodelus oblongum & anguſtum habet, ſcilla latum & tractabile, gladiolus simile nomini. Aſphodelus manditur, & ſemine toſto, & bulbo: ſed hoc in cinere toſto, dein ſale & oleo addito: præterea tuſo cum ficis, præcipuâ volupta-

te, ut videtur Hesiodo. Traditur & ante portas villarum satum, remedio esse contra veneficiorum noxiam. Asphodeli mentionem & Homerus fecit. Radix ejus napis modicis similis est: neque alia numerosior, LXXX. simul acervatis sæpe bulbis. Theophrastus, & fere Græci, princepsque Pythagoras, caulem ejus cubitalem, & sæpe duûm cubitorum, foliis porri silvestris anthericon vocavere: radicem verò, id est, bulbos, asphodelon. Nostri illud albucum vocant, & asphodelum hastulam regiam, caulis acinosi: ac duo genera faciunt. Albuco est scapus cubitalis, amplus, purus, lævis. De quo Mago præcipit, exitu mensis Martii, & initio Aprilis, cùm floruerit, nondum semine ejus intumescente, demetendum: findendosque scapos, & quarto die in Solem proferendos: ita siccatis manipulos faciendos. Idem pistanam dicit a Græcis vocari, quam inter ulvas sagittam appellamus. Hanc ab Idibus Maii usque ad finem Octobris mensis decorticari, atque leni Sole siccari jubet. Idem & gladiolum alterum, quem cypiron vocant, & ipsum palustrem, Julio mense toto secari jubet ad radicem, tertioque die in Sole siccari, donec candidus fiat. Quotidie autem ante Solem occidentem in tectum referri, quoniam palustribus desectis nocturni rores noceant.

LXIX. 18. Similia præcipit & de junco, quem marifcon appellat, ad texendas tegetes: & ipfum Junio menfe eximi ad Julium medium præcipiens. Cetera de ficcando, eadem quæ de ulvâ fuo loco diximus. Alterum genus juncorum facit, quod marinum, & a Græcis oxyfchœnon vocari invenio. Tria genera ejus: acuti, fterilis, quem marem, & oxyn Græci vocant: reliqua feminini, ferentis femen nigrum, quem melancranin vocant. Craffior hic & fruticofior: Magifque etiamnum tertius, qui vocatur holofchœnos. Ex his melancranis fine aliis generibus nafcitur. Oxys autem & holofchœnos eodem cefpite. Utiliffimus ad vitilia holofchœnos, quia mollis & carnofus eft. Fert fructum ovorum cohærentium modo. Nafcitur autem is, quem marem appellavimus, ex femetipfo, cacumine in terram defixo: melancranis autem fuo femine. Alioqui omnium radices omnibus annis intermoriuntur. Ufus ad naffas marinas, vitilium elegantiam, lucernarum lumina, præcipuâ medullâ, amplitudine juxta maritimas Alpes tantâ, ut incifo ventre impleant pæne unciarum latitudinem: in Ægypto verò cribrorum longitudinem, non aliis utiliorem.

Quidam etiamnum unum genus faciunt junci trianguli: cyperon vocant. Multi ve-

rò non discernunt a cypiro vicinitate nominis. Nos distinguemus utrumque. Cypirus est gladiolus, ut diximus, radice bulbosâ, laudatissimus in insulis Cretâ, dein Naxo, & postea in Phœnice. Cretico candor odorque vicinus nardo, Naxio acrior, Phœnicio exiguùm spirans, nullus Ægyptio. Nam & ibi nascitur. Discutit duritias corporum. Jam enim remedia dicemus: quoniam & florum odorumque generi est magnus usus in medicinâ.

Quod ad cypiron attinet, Apollodorum quidem sequar, qui negabat bibendum: quamquam professus efficacissimum esse adversùs calculos, os eo fovet. Feminis quidem abortus facere non dubitat. Mirumque tradit, barbaros suffitum hujus herbæ excipientes ore, lienes consumere: & non egredi domibus, nisi ab hoc suffitu: vegetiores enim firmioresque sic etiam in dies fieri. Intertriginum & alarum vitiis, perfrictionibusque cum oleo illitum, non dubiè mederi.

LXX. Cyperos juncus est, qualiter diximus, angulosus, juxta terram candidus, cacumine niger, pinguisque. Folia ima porraceis exiliora, in cacumine minuta, inter quæ est semen. Radix olivæ nigræ similis, quam, cùm oblonga est, cyperida vocant, magni in medicina usûs. Laus cypero prima Hammoniaco, secunda Rho-

dio, tertia Theræo, novissima Ægyptio: quod & confundit intellectum, quoniam & cypiros ibi nascitur. Sed cypiros durissima, vixque spirans. Ceteris odor & ipsis nardum imitans. Est & per se Indica herba, quæ cypira vocatur, zingiberis effigie: commanducata croci vim reddit. Cypero vis in medicinâ psilothri. Illinitur pterygiis, ulceribusque genitalium, & quæ in humore sunt omnibus, sicut oris ulceribus. Radix adversùs serpentium ictus, & scorpionum, præsenti remedio est. Vulvas aperit pota. Largiori tanta vis, ut expellat eas. Urinam ciet, & calculos, ob id utilissima hydropicis. Illinitur & ulceribus, quæ serpunt, sed his præcipuè, quæ in stomacho sunt, ex vino vel aceto illita.

LXXI. Junci radix in tribus heminis aquæ decocta ad tertias, tussi medetur. Semen tostum & in aquâ potum, sistit alvum, & feminarum menses. Capitis dolores facit, qui vocatur holoschœnos: ejus quæ proxima sunt radicis, commanducantur adversùs araneorum morsus. Invenio etiamnum unum junci genus, quod euripicen vocant. Hujus semine somnum allici, sed modum servandum, ne sopor fiat.

LXXII. Ob id & odorati junci medicinæ dicentur, quoniam & in Syriâ Cœle (ut suo loco retulimus) nascitur. Lau-

H vj

datissimus ex Nabatæâ, cognomine teuchites, proximus Babylonius, pessimus ex Africâ, ac sine odore. Eſt autem rotundus, vinoſæ mordacitatis ad linguam. Sincerus in confricando odorem roſæ emittit, rubentibus fragmentis. Diſcutit inflationes, ob id ſtomacho utilis, bilemque & ſanguinem rejicientibus. Singultus ſedat, ructus movet, urinam ciet, vesicæ medetur. Ad muliebres uſus decoquitur. Opiſthotonicis cum resinâ aridâ imponitur excalfactoriâ.

LXXIII. Roſa adſtringit, refrigerat. Uſus ejus dividitur in folia, & flores, & capita. Foliorum partes quæ candidæ, ungues vocantur: in flore aliud eſt ſemen, aliud capillus: in capite, aliud cortex, aliud calyx. Folium siccatur, aut tribus modis exprimitur. Per ſe, cùm ungues non detrahuntur: ibi enim humoris plurimùm. Aut cum detractis unguibus, reliqua pars aut oleo aut vino maceratur in Sole vaſis vitreis. Quidam & ſalem admiſcent, & anchuſam nonnulli, aut aſpalathum, aut juncum odoratum: quia talis maximè prodeſt vulvæ ac dyſentericis. Exprimuntur eadem folia detractis unguibus, trita per linteum ſpiſſum in æreum vas, lenique igni ſuccus coquitur, donec fiat crassitudo mellis. Ad hoc eligi oportet odoratissima quæque folia.

19. Vinum quomodo fieret e rosâ, diximus inter genera vini. Usus succi ad aures, oris ulcera, gingivas, tonsillas, gargarizatus, stomachum, vulvas, sedis vitia, capitis dolores. In febre per se, vel cum aceto ad somnos, nauseas. Folia uruntur in calliblepharum. Et siccis femina adsperguntur. Epiphoras quoque arida leniunt. Flos somnum facit. Inhibet fluxiones mulierum, maximè albas, in poscâ potus: & sanguinis exscreationes. Stomachi quoque dolores, quantùm in vini cyathis tribus. Semen his optimum crocinum, nec anniculo vetustius, & in umbrâ siccatur. Nigrum inutile. Dentium dolori illinitur. Urinam ciet. Stomacho imponitur. Item igni sacro non veteri. Naribus subductum caput purgat. Capita pota ventrem & sanguinem sistunt. Ungues rosæ epiphoris salubres. Ulcera enim oculorum rosâ sordescunt, præterquam initiis epiphoræ, ita ut arida cum pane imponatur. Folia quidem vitiis stomachi, rosionibus & vitiis ventris, & intestinorum, & præcordiis utilissima, vel illita. Cibo quoque lapathi modo condiuntur. Cavendus in his situs celeriter insidens. Et aridis & expressis aliquis usus. Diapasmata inde fiunt ad sudores coercendos, ita ut a balineis inarescant corpori, dein frigidâ abluantur. Silvestris pilulæ cum adipe ursino alopecias mirificè emendant.

LXXIV. Lilii radices multis modis florem suum nobilitavere, contra serpentium ictus ex vino potæ, & contra fungorum venena. Propter clavos pedum in vino decoquuntur, triduóque non solvuntur. Cum adipe aut oleo decoctæ, pilos quoque adustis reddunt. E mulso potæ inutilem sanguinem cum alvo trahunt. Lienique, & ruptis, vulsis prosunt, & mensibus feminarum. In vino verò decoctæ, impositæque cum melle nervis præcisis medentur. Lichenas, & lepras, & furfures in facie emendant. Erugant corpora. Folia in aceto cocta, vulneribus imponuntur: epiphoris testium, meliùs cum hyoscyamo & farinâ tritici. Semen illinitur igni sacro: flos & folia ulcerum vetustati. Succus qui flore expressus est, ab aliis mel vocatur, ab aliis syrium, ad emolliendas vulvas, sudoresque faciendos, & suppurationes concoquendas.

LXXV. Narcissi duo genera in usu medici recipiunt. Unum purpureo flore, & alterum herbaceum. Hunc stomacho inutilem, & ideo vomitorium, alvosque solventem, nervis inimicum, caput gravantem, & a narce narcissum dictum, non a fabuloso puero. Utriusque radix mulsei saporis est. Ambustis prodest cum exiguo melle. Sic & vulneribus, & luxatis. Panis verò cum melle & avenæ farinâ. Sic

& infixa corpori extrahit. In polentâ tritus oleoque, contusis medetur, & lapide percussis. Purgat vulnera permixtus farinæ. Nigras vitiligines emaculat. Ex hoc flore fit narcissinum oleum ad emolliendas duritias, calfacienda quæ alſerint. Auribus utilissimum: ſed & capitis dolores facit.

LXXVI. Violæ silveſtres, & ſativæ. Purpureæ refrigerant. Contra inflammationes illinuntur ſtomacho ardenti. Imponuntur & capiti in fronte. Oculorum privatim epiphoris, & ſede procidente, vulvâve: & contra ſuppurationes. Crapulam, & gravedines capitis impositis coronis olfactuque diſcutiunt. Anginas ex aquâ potæ. Id quod purpureum ex iis, comitialibus medetur, maximè pueris, in aquâ potum. Semen violæ ſcorpionibus adverſatur. Contrà flos albæ ſuppurata aperit: ipſa diſcutit. Et alba autem & lutea extenuant menſtrua, urinam cient. Minor vis eſt recentibus: ideoque aridis poſt annum utendum. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus, menſes trahit. Radices ejus cum aceto illitæ ſedant lienem: item podagram: oculorum autem inflammationes cum myrrhâ & croco. Folia cum melle purgant capitis ulcera: cum cerato rimas ſedis, & quæ in humidis ſunt. Ex aceto verò collectiones ſanant.

LXXVII. Bacchar in medicinæ uſu aliqui ex noſtris perpreſſam vocant. Auxiliatur contra ſerpentes, capitis dolores fervoreſque : item epiphoras. Imponitur mammis tumentibus a partu, & ægilopis incipientibus, & ignibus ſacris. Odor ſomnum gignit. Radicem decoctam bibere ſpaſticis, eversis, convulsis, ſuſpiriosis, ſalutare eſt. In tussi vetere radices ejus tres quatuorve decoquuntur ad tertias partes. Hæc potio mulieres ex abortu purgat. Laterum punctiones tollit ; & vesicæ calculos. Tunditur & in diapaſmata. Veſtibus odoris gratiâ inſeritur. Combretum, quod simile ei diximus, tritum cum axungiâ, vulnera mirè ſanat.

LXXVIII. Aſarum jocinerum vitiis ſalutare eſſe traditur, unciâ ſumptum in heminâ mulsi mixti. Alvum purgat ellebori modo. Hydropicis prodeſt, & præcordiis, vulviſque, ac morbo regio. In muſtum si addatur, facit vinum urinis ciendis. Effoditur cùm folia emittit. Siccatur in umbrâ. Situm celerrimè ſentit.

LXXIX. 20. Et quoniam quidam, ut diximus, nardum ruſticum nominavere radicem baccharis, contexemus & Gallici nardi remedia in hunc locum dilata in peregrinis arboribus. Ergo adversùs ſerpentes duabus drachmis in vino ſuccurrit. Inflammationibus coli, vel ex aquâ, vel ex vino.

Item jocineris, & renum: ſuffuſiſque felle. Et hydropicis per ſe, vel cum absinthio. Siſtit purgationum mulierum impetus.

LXXX. Ejus verò quod phu eodem loco appellavimus, radix datur potui trita, vel decocta ad ſtrangulatus, vel pectoris dolores, vel laterum. Menſes quoque ciet. Bibitur cum vino.

LXXXI. Crocum melle non ſolvitur, nulloque dulci: facillimè autem vino, aut aquâ. Utiliſſimum in medicinâ. Adſervatur corneâ pyxide. Diſcutit inflammationes omnes quidem, ſed oculorum maximè ex ovo illitum. Vulvarum quoque ſtrangulatus, ſtomachi exulcerationes, pectoris, & renum, jocinerum, pulmonum, veſicarumque, peculiariter inflammationi earum vehementer utile. Item tuſſi & pleuriticis. Tollit & pruritus. Urinas ciet. Qui crocum prius biberint, crapulam non ſentient, ebrietati resiſtent. Coronæ quoque ex eo mulcent ebrietatem. Somnum facit. Caput leniter movet. Venerem ſtimulat. Flos ejus igni ſacro illinitur cum cretâ Cimoliâ. Ipſum plurimis medicaminibus miſcetur.

LXXXII. Collyrio uni etiam nomen dedit. Fæx quoque expreſſi unguento crocino, quod crocomagma appellant, habet ſuas utilitates contra ſuffuſiones oculorum, urinas. Magis excalfacit, quàm cro-

cum ipſum. Optimum, quod guſtatu ſalivam denteſque inficit.

LXXXIII. Iris rufa melior quàm candida. Infantibus eam circumligari ſalutare eſt, dentientibus præcipuè, & tuſſientibus, tinearumve vitio laborantibus inſtillari. Ceteri effectus ejus non multùm a melle differunt. Ulcera purgat capitis, præcipuè ſuppurationes veteres. Alvum ſolvit duabus drachmis cum melle. Tuſſim, tormina, inflationes, pota: lienes ex aceto. Contra ſerpentium & araneorum morſus, ex poſcâ valet. Contra ſcorpiones, duarum drachmarum pondere in pane vel aquâ ſumitur. Contra canum morſus, ex oleo imponitur: & contra perfrictiones. Sic & nervorum doloribus. Lumbis verò & coxendicibus cum reſinâ illinitur. Vis ei concalfactoria. Naribus ſubducta, ſternutamenta movet, caputque purgat. Dolori capitis cum cotoneis malis aut ſtrutheis illinitur. Crapulas quoque & orthopnœas diſcutit. Vomitiones ciet, duobus obolis ſumpta. Oſſa fracta extrahit, impoſita cum melle. Ad paronychias farinâ ejus utuntur: cum vino, ad clavos, vel verrucas, triduóque non ſolvitur. Halitus oris commanducata abolet, alarumque vitia. Succo duritias omnes emollit. Somnum conciliat, ſed genituram conſumit. Sedis rimas, & condylomata, omniaque

in corpore excrefcentia fanat. Sunt qui silveftrem, xyrin vocent. Strumas hæc, vel panos, vel inguina difcutit. Præcipitur, ut siniftrâ manu ad hos ufus eruatur, colligentefque dicant, cujus hominis utique causâ eximant. Scelus herbariorum aperietur in hac mentione. Partem ejus fervant, & quarumdam aliarum herbarum, sicut plantaginis: & si parum mercedis tuliffe fe arbitrantur, rurfufque opus quærunt, partem eam quam fervavere, eodem loco infodiunt: credo, ut vitia, quæ fanaverint, faciant rebellare.

Saliuncæ radix in vino decocta fiftit vomitiones, corroborat ftomachum.

LXXXIV. Polio Mufæus & Hesiodus perungi jubent dignationis gloriæque avidos: polium tractari, coli: polium contra ferpentes fubfterni, uri, potari: in vino decoqui recens, vel aridum, illinique. Splenicis propinant ex aceto: morbo regio in vino: & hydropicis incipientibus in vino decoctum. Vulneribus quoque sic illinunt. Secundas mulierum, partufque emortuos pellit: item dolores corporis. Vesicas inanit: & epiphoris illinitur. Nec magis alia herba convenit medicamento, quod alexipharmacon vocant. Stomacho tamen inutile effe, caputque eo impleri, & abortum fieri poto, aliqui negant. Ad religionem addunt, ubi inventum sit, proti-

nus adalligandum contra oculorum ſuffuſiones, cavendumque ne terram attingat. Hi & folia ejus thymo ſimilia tradunt, niſi quòd molliora ſunt, & lanatiore canitie. Cum rutâ ſilveſtri, & ſi teratur ex aquâ cæleſti, aſpidas mitigare dicitur: & non ſecus atque cyanus adſtringit & cohibet vulnera, prohibetque ſerpere.

LXXXV. Holochryſos medetur ſtranguriæ in vino pota, & oculorum epiphoris illita. Cum fæce verò vini cremata & polentâ, lichenas emendat. Chryſocomes radix calfacit, & ſtringit. Datur potui ad jocinerum vitia: item pulmonum: vulvæ dolores in aquâ mulsâ decocta. Ciet menſtrua: & ſi cruda detur, hydropicorum aquam.

LXXXVI. Meliſſophyllo ſive melittænâ ſi perungantur alvearia, non fugient apes. Nullo enim magis gaudent flore. Copiâ iſtius examina facillimè continentur. Idem præſentiſſimum eſt contra ictus earum veſparumque, & ſimilium, ſicut araneorum: item ſcorpionum. Item contra vulvarum ſtrangulationes, addito nitro. Contra tormina, e vino. Folia ejus ſtrumis illinuntur, & ſedis vitiis, cum ſale. Decoctæ ſuccus feminas purgat, & inflammationes diſcutit, & ulcera ſanat. Articularios morbos ſedat, caniſque morſus. Pro-

deſt dyſentericis veteribus, & cœliacis, & orthopnoicis, lienibus, ulceribus thoracis. Caligines oculorum ſucco cum melle inungi eximium habetur.

LXXXVII. Melilotos quoque oculis medetur cum luteo ovi, aut lini ſemine. Maxillarum quoque dolores lenit; & capitis cum roſaceo: item aurium e paſſo, quæque in manibus intumeſcant, vel erumpant. Stomachi dolores in vino decocta, vel cruda tritaque. Idem effectus & ad vulvas. Teſtes verò, & ſedem prociduam, quæque ibi sint vitia, recens ex aquâ decocta, vel ex paſſo. Adjecto roſaceo illinitur ad carcinomata. Deferveſcit in vino dulci. Peculiariter & contra meliceridas efficax.

LXXXVIII. 21. Trifolium ſcio credi prævalere contra ſerpentium ictus & ſcorpionum, ex vino aut poſcâ, ſeminis granis viginti potis: vel foliis, & totâ herbâ decoctâ: ſerpenteſque numquam in trifolio aſpici. Præterea celebratis auctoribus, contra omnia venena pro antidoto ſufficere XXV. grana ejus, quod minyanthes ex eo appellavimus, tradi. Multa alia præterea in remediis ejus adſcribi. Sed me contra ſententias eorum graviſſimi viri auctoritas movet. Sophocles enim poeta venenatum id dicit. Simus quoque e medicis, decocti, aut contriti ſuccum infuſum

corpori, easdem uredines facere, quas si percussis a serpente imponatur. Ergo non aliter utendum eo, quàm contra venena, censuerim. Fortassis enim & his venenis inter se contraria sit natura, sicut multis aliis. Item animadverto, semen ejus, cujus minima sint folia, utile esse ad custodiendam mulierum cutis gratiam, in facie illitum.

LXXXIX. Thymum colligi oportet in flore, & in umbrâ siccari. Duo autem sunt genera ejus: candidum, radice lignosâ, in collibus nascens, quod & præfertur: alterum nigrius, florisque nigri. Utraque oculorum claritati multùm conferre existimantur, & in cibo, & in medicamentis. Item diutinæ tussi: in ecligmate faciles exscreationes facere cum aceto & sale. Sanguinem concrescere non pati e melle: longas faucium distillationes extrà illita cum sinapi, extenuare: item stomachi & ventris vitia. Modicè his tamen utendum est, quoniam excalfaciunt, quamvis sistunt alvum: quæ si exulcerata sit, denarii pondus in sextarium aceti & mellis addi oportet. Item si lateris dolor sit, aut inter scapulas, aut in thorace. Præcordiis medentur ex aceto cum melle: quæ potio datur & in alienatione mentis, ac melancholicis. Datur & comitialibus, quos correptos olfactus excitat thymi. Aiunt & dor-

mire eos oportere in molli thymo. Prodeſt & orthopnoicis, & anhelatoribus, mulierumque mensibus retardatis. Vel si emortui sint in utero partus, decoctum in aquâ ad tertias. Et viris verò contrà inflationes cum melle & aceto. Et si venter turgeat, teſteſve, aut si vesicæ dolor exigat. E vino tumores & impetus tollit impositum. Item cum aceto callum & verrucas. Coxendicibus imponitur, cum vino: articulariis morbis, & luxatis, tritum ac lanæ inſperſum ex oleo. Dant & potionem articulariis morbis trium obolorum pondere in tribus aceti & mellis. Et in faſtidio, tritum cum ſale.

XC. Hemerocalles pallidum e viridi & molle folium habet, radice odoratâ atque bulbosâ: quæ cum melle imposita ventri, aquas pellit, & ſanguinem etiam inutilem. Folia epiphoris oculorum, mammarumque poſt partum doloribus illinuntur.

XCI. Helenium ab Helenâ, ut diximus, natum, favere creditur formæ: cutem mulierum in facie reliquoque corpore nutrire incorruptam. Præterea putant uſu ejus quamdam gratiam iis veneremque conciliari. Adtribuunt & hilaritatis effectum eidem potæ in vino, eumque quem habuerit nepenthes illud prædicatum ab Homero, quo triſtitia omnis aboleatur. Eſt autem ſucci prædulcis. Prodeſt & orthop-

noicis radix ejus in aquâ jejunis pota. Eſt autem candida intus & dulcis. Bibitur & contra ſerpentium ictus ex vino. Mures quoque contrita dicitur necare.

XCII. Abrotonum duorum traditur generum, campeſtre ac montanum : hoc feminam, illud marem intelligi volumus. Amaritudo absinthii in utroque. Siculum laudatissimum, dein Galaticum. Uſus & foliis, ſed major ſemini ad excalfaciendum : ideo nervis utile, tussi, orthopnœæ, convulsis, ruptis, lumbis, urinæ anguſtiis. Datur bibendum manualibus faſciculis decoctis ad tertias partes. Ex his quaternis cyathis bibitur. Datur & ſemen tuſum in aquâ drachmæ pondere. Prodeſt & vulvæ. Concoquit panos cum farinâ hordeaceâ, & oculorum inflammationibus illinitur, cum cotoneo malo cocto. Serpentes fugat. Contra ictus earum bibitur cum vino, illiniturque. Efficacissimum contra ea, quorum veneno tremores & frigus accidunt, ut ſcorpionum & phalangiorum : & contra venena alia pota prodeſt, & quoquo modo algentibus, & ad extrahenda ea, quæ inhærent corporibus. Pellit & interaneorum mala. Ramo ejus, si ſubjiciatur pulvino, Venerem ſtimulari aiunt : efficacissimamque eſſe herbam contra omnia veneficia, quibus coitus inhibeatur.

XCIII. 22. Leucanthemum ſuſpiriosis medetur

medetur, duabus partibus aceti permixtum. Sampſuchum ſive amaracum, in Cypro laudatissimum & odoratissimum, ſcorpionibus adverſatur, ex aceto ac ſale illitum. Menſtruis quoque multùm confert impositum. Minor eſt eidem poto vis. Cohibet & oculorum epiphoras cum polentâ. Succus decocti tormina diſcutit. Et urinis & hydropicis utile. Movet & aridum ſternutamenta. Fit ex eo & oleum, quod ſampſuchinum vocatur aut amaracinum, ad excalfaciendos molliendoſque nervos: & vulvas calfacit. Folia ſugillatis cum melle, & luxatis cum cerâ proſunt.

XCIV. 23. Anemonas coronarias tantùm diximus: nunc reddemus & medicas. Sunt qui phrenion vocent. Duo ejus genera: silveſtris prima, altera in cultis naſcens; utraque ſabulosis. Hujus plures ſpecies. Aut enim phœniceum florem habet, quæ & copiosissima eſt: aut purpureum, aut lacteum. Harum trium folia apio similia ſunt. Nec temere ſemipedem altitudine excedunt, cacumine aſparagi. Flos numquam ſe aperit, nisi vento ſpirante: unde & nomen accepere. Silveſtri amplitudo major, latioribuſque foliis, flore phœniceo. Hanc, errore ducti, argemonem putant multi: alii rurſus papaver, quod rhœan appellavimus. Sed diſtinctio magna, quòd utraque hæc poſtea floret. Nec aut ſuc-

cum illarum anemonæ reddunt, aut calyces habent, nec nisi aſparagi cacumen. Proſunt anemonæ capitis doloribus & inflammationibus, vulvis mulierum, lacti quoque. Et menſtrua cient cum ptiſanâ ſumptæ, aut vellere adpoſitæ. Radix commanducata pituitam trahit, dentes ſanat: decocta oculorum epiphoras, & cicatrices. Magi multùm quidem iis tribuêre, quamprimùm aſpiciatur eo anno tolli jubentes: dicique, colligi eam tertianis & quartanis remedio. Poſtea alligari florem panno roſeo, & in umbrâ adſervari, ita cùm opus ſit adalligari. Quæ ex his phœniceum florem habet, radice contritâ, cuicumque animalium impoſita, ulcus facit ſepticâ vi. Et ideo expurgandis ulceribus adhibetur.

XCV. 24. Oenanthe herba naſcitur in petris, folio paſtinacæ, radice magnâ, numeroſâ. Caulis ejus & folia cum melle ac vino nigro pota, facilitatem pariendi præſtant, ſecundaſque purgant. Tuſſim e melle tollunt: urinam cient. Radix & veſicæ vitiis medetur.

XCVI. 25. Heliochryſum, quod alii chryſanthemon vocant, ramulos habet candidos, folia ſubalbida, abrotono ſimilia: ad Solis repercuſſum, aureæ lucis in orbem veluti corymbis dependentibus, qui numquam marceſcunt: quâ de cauſâ deos

coronant illo, quod diligentissimè servavit Ptolemæus rex Ægypti. Nascitur in fructectis. Ciet urinas e vino pota, & menses. Duritias & inflammationes discutit. Ambustis cum melle imponitur. Contra serpentium ictus, & lumborum vitia bibitur. Sanguinem concretum ventris aut vesicæ absumit cum mulso. Folia ejus trita trium obolorum pondere sistunt profluvia mulierum in vino albo. Vestes tuetur odore non ineleganti.

XCVII. 26. Hyacinthus in Galliâ maximè provenit. Hoc ibi fuco hysginum tinguunt. Radix est bulbacea, mangonicis venalitiis pulcre nota: quæ e vino dulci illita, pubertatem coercet, & non patitur erumpere. Torminibus & araneorum morsibus resistit. Urinam impellit. Contra serpentes & scorpiones, morbumque regium, semen ejus cum abrotono datur.

XCVIII. Lychnis quoque flammea illa adversùs serpentes, scorpiones, crabrones, similiaque bibitur e vino semine trito. Silvestris eadem stomacho inutilis. Alvum solvit. Ad detrahendam bilem efficacissima duabus drachmis. Scorpionibus adeò contraria, ut omnino visâ eâ torpescant. Radicem ejus Asiani boliten vocant: quâ alligatâ oculo; albugines tolli dicuntur.

XCIX. 27. Et vincapervinca, sive chamædaphne, arida tusa hydropicis datur in

aquâ., cochlearis mensurâ, celerrimèque reddunt aquam. Eadem decocta in cinere sparsa vino, tumores siccat. Auribus succo medetur. Alvinis imposita multùm prodesse dicitur.

C. Rusci radix decocta, bibitur alternis diebus in calculorum valetudine, & tortuosiore urinâ, vel cruentâ. Radicem pridie erui oportet, postero mane decoqui: ex eo sextarium vini cyathis duobus misceri. Sunt qui & crudam radicem tritam ex aquâ bibant: & in totum ad virilia, cauliculis ejus ex aceto tritis, nihil utilius putant.

CI. Batis quoque alvum mollit. Illinitur podagricis cruda & contusa. Acinon & coronarum causâ & ciborum Ægyptii serunt. Eademque erat, quæ ocimum, nisi hirsutior ramis ac foliis esset, & admodum odorata. Ciet menses & urinas.

CII. 28. Colocasiâ Glaucias acria corporis leniri putavit, & stomachum juvari.

CIII. 29. Anthalii, quod Ægyptii edunt, nullum alium reperi usum. Sed est herba anthyllion, quam alii anthyllum vocant, duorum generum, foliis & ramis lenticulæ similis, palmi altitudine, sabulosis apricis nascens, subsalsa gustanti. Altera chamæpityi similis, brevior & hirsutior, purpurei floris, odore gravis, in saxosis nascens. Prior vulvis aptissima, ex rosaceo ac

lacte imposita, & vulneribus. Bibitur in ſtranguriâ, reniumque arenis, tribus drachmis. Altera bibitur in duritiâ vulvarum, & in torminibus, & in comitiali morbo, cum melle & aceto, quatuor drachmis.

CIV. 30. Parthenium, alii leucanthes, alii amnacum vocant. Celſus apud nos, perdicium, & muralem. Naſcitur in hortorum ſepibus, flore albo, odore mali, ſapore amaro. Ad insidendum, decoctum in duritiâ vulvarum, & inflammationibus. Sicca cum melle, & aceto imposita, bilem detrahit atram. Ob hoc contra vertigines utilis, & calculosis. Illinitur & ſacro igni: item ſtrumis, cum axungiâ inveteratâ. Magi contra tertianas siniſtrâ manu evelli eam jubent, dicique cujus causâ vellatur, nec reſpicere. Dein ejus folium ægri linguæ ſubjicere, ut mox in cyatho aquæ devoretur.

CV. 31. Trychno, quam quidam ſtrychnon ſcripſere, utinam nec coronarii in Ægypto uterentur, quos invitat ederæ foliorum similitudo, in duobus ejus generibus. Quorum alterum, cui acini coccinei, granosi in folliculis, halicacabum vocant, alii callion. Noſtri autem vesicariam, quoniam vesicæ & calculis prosit. Frutex eſt ſurculoſus veriùs, quàm herba: folliculis magnis, latiſque, & turbinatis, grandi intus acino, qui matureſcit Novembri menſe.

Tertio folia ſunt ocimi, minimè diligenter demonſtrando, remedia non venena tractantibus : quippe inſaniam facit, parvo quoque ſucco. Quamquam & Græci auctores in jocum vertêre. Drachmæ enim pondere luſum pudoris gigni dixerunt, ſpecies vanas imagineſque conſpicuas obverſari demonſtrantes. Duplicatum hunc modum, legitimam inſaniam facere. Quidquid verò adjiciatur ponderi, repræſentari mortem. Hoc eſt venenum, quod innocentissimi auctores simpliciter dorycnion appellavere, ab eo, quòd cuſpides in prœliis tinguerentur illo passim naſcente. Qui parciùs inſectabantur, manicon cognominavere : qui nequiter occultabant, erythron, aut neurada : ut nonnulli, periſſon : cavendi causâ curiosiùs dicendum.

Quin & alterum genus, quod halicacabon vocant, ſoporiferum eſt, atque etiam opio velocius ad mortem : ab aliis morion, ab aliis moly appellatum. Laudatum verò a Diocle & Evenore, Timariſto quidem etiam carmine, mirâ oblivione innocentiæ : quippe præſentaneum remedium, ad dentium mobiles firmandos, si colluerentur halicacabo in vino : exceptionem addidere, ne diutiùs id fieret : delirationem enim gigni. En demonſtranda remedia, quorum medicina majoris mali periculum adferat. Commendatur ergo in ci-

bis tertium genus, licet præferatur hortensium ſaporibus. Et nihil eſſe corporis malorum, cui non ſalutare sit ſtrychnos, Xenocrates prædicat. Non tamen auxilia eorum tanti ſunt, ut vel profutura de iis commemorare fas putem, præſertim tantâ copiâ innoxiorum medicaminum. Halicacabi radicem bibunt, qui ſunt vaticinandi callentes, quòd furere ad confirmandas ſuperſtitiones aſpici ſe volunt. Remedio eſt (id enim libentiùs retulerim) aqua copioſa mulſa calida potui data. Nec illud præteribo, aſpidum naturæ halicacabum in tantum adverſam, ut radice ejus propiùs admotâ ſoporetur illa ſopore enecans vis earum. Ergo trita ex oleo percussis auxiliatur.

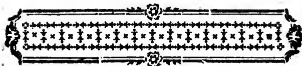
CVI. 32. Corchorum Alexandrini cibi herba eſt, convolutis foliis ad similitudinem mori, præcordiis (ut ferunt) utilis, alopeciiſque, & lentigini. Boum quoque ſcabiem celerrimè ſanari eâ invenio: apud Nicandrum quidem & ſerpentium morſus, antequam floreat.

CVII. Nec de cnico sive atractylide verbosiùs dici par eſſet, Ægyptiâ herbâ, ni magnum contra venenata animalia præberet auxilium: item adversùs fungos. Conſtat a ſcorpione percuſſos, quamdiu teneant eam herbam, non ſentire cruciatum.

CVIII. 33. Et perſolutam Ægyptus in hortis ſerit, coronarum gratiâ. Duo genera ejus, femina ac mas. Utrâque ſubditâ Venerem inhiberi, virorum maximè, tradunt.

CIX. 34. Et quoniam in menſuris quoque ac ponderibus crebrò Græcis nominibus utendum eſt, interpretationem eorum ſemel in hoc loco ponemus. Drachma Attica (fere enim Atticâ obſervatione medici utuntur) denarii argentei habet pondus. Eademque ſex obolos pondere efficit. Obolus x. chalcos. Cyathus pendet drachmas x. Cùm acetabuli menſura dicitur, ſignificat heminæ quartam partem, id eſt, drachmas xv. Mna, quam noſtri minam vocant, pendet drachmas Atticas centum.

LIBER XXII.

Auctoritas herbarum & frugum.

I. Implesse poterant miraculum sui natura atque tellus, reputantium vel prioris tantùm voluminis dotes, totque genera herbarum, utilitatibus hominum, aut voluptatibus genita. Sed quantò plura restant? quantóque mirabiliora inventu? Illa enim majore in parte cibi aut odoris decorisve commendatio ad numerosa experimenta duxit. Reliquarum potentia adprobat, nihil a rerum naturâ sine aliquâ occultiore causâ gigni.

II. 1. Equidem & formæ gratiâ ritûsque perpetui, in corporibus suis aliquas exterarum gentium uti herbis quibusdam, adverto animum. Illinunt certè aliis aliæ faciem in populis barbarorum feminæ, maresque etiam apud Dacos & Sarmatas corpora sua inscribunt. Simile plantagini glastum in Galliâ vocatur, quo Britannorum conjuges nurusque toto corpore oblitæ, quibusdam in sacris & nudæ incedunt, Æthiopum colorem imitantes.

III. 2. Jam verò infici veſtes ſcimus admirabili fuco. Atque ut sileamus Galatiæ, Africæ, Lusitaniæ granis, coccum imperatoriis dicatum paludamentis, Tranſalpina Gallia herbis Tyria atque conchylia tinguit, omneſque alios colores. Nec quærit in profundis murices, ſeque objiciendo eſcam, dum præripit belluis marinis, intacta etiam ancoris ſcrutatur vada, ut inveniat per quod faciliùs matrona adultero placeat, corruptor insidietur nuptæ. Stans & in sicco carpit, quo fruges modo: ſed culpa non ablui uſu: alioqui fulgentiùs inſtrui poterat luxuria, certè innocentiùs. Non eſt nunc propositum iſta conſectari: nec omittemus, ut ſubjiciendo utiliora luxuriam vilitate circumſcribamus, dicturi & aliàs herbis tingui lapides, parieteſque pingi. Nec tinguendi tamen rationem omisiſſemus, si umquam ea liberalium artium fuiſſet. Interim fortiùs agetur: auctoritaſque quanta debeatur etiam ſurdis, hoc eſt, ignobilibus herbis, perhibebitur. Siquidem auctores imperii Romani conditoreſque immenſum quiddam & hinc ſumpſere, quoniam non aliunde ſagmina in remediis publicis fuere, & in ſacris legationibuſque verbenæ. Certè utroque nomine idem significatur, hoc eſt, gramen ex arce cum ſuâ terrâ evulſum: ac ſemper e legatis cùm ad hoſtes clari-

gatumque mitterentur, id eſt, res raptas clarè repetitum, unus utique Verbenarius vocabatur.

IV. 3. Corona quidem nulla fuit gramineâ nobilior, in majeſtate populi terrarum principis, præmiiſque gloriæ. Gemmatæ & aureæ, vallares, murales, roſtratæ, civicæ, triumphales, poſt hanc fuere, ſuntque cunctæ magno intervallo, magnâque differentiâ. Ceteras omnes singuli, & duces ipsi, imperatoreſque militibus, aut aliquando collegiis dedêre: decrevit in triumphis ſenatus, curâ belli ſolutus, & populus otioſus.

4. Graminea numquam nisi in deſperatione ſupremâ contigit, nulli nisi ab univerſo exercitu ſervato decreta. Ceteras imperatores dedêre, hanc ſolam miles imperatori. Eadem vocatur obsidionalis, liberatis obsidione abominandoque exitio totis caſtris. Quòd si civicæ honos uno aliquo ac vel humillimo cive ſervato, præclarus ſacerque habetur, quid tandem exiſtimari debet, unius virtute ſervatus univerſus exercitus? Dabatur hæc viridi e gramine, decerpto inde ubi obſeſſos ſervaſſet aliquis. Namque ſummum apud antiquos signum victoriæ erat, herbam porrigere victos, hoc eſt, terrâ & altrice ipsâ humo, & humatione etiam cedere: quem morem etiam nunc durare apud Germanos ſcio.

V. 5. Donatus est eâ L. Siccius Dentatus semel, cùm civicas quatuordecim meruisset, depugnassetque CXX. prœliis semper victor. Tantò rarius est servatorem unum a servatis donari. Quidam imperatores & sæpius donati sunt, veluti P. Decius Mus, tribunus militum, ab exercitu: alterâ ab his, qui in præsidio obsessi fuerant, quanta esset ejus honoris auctoritas, confessus religione: siquidem donatus bovem album Marti immolavit, & centum fulvos, qui ei virtutis causâ dati fuerant simul ab obsessis. Hic Decius postea se consul, Imperioso collegâ, pro victoriâ devovit. Data est & a senatu populoque Romano, quâ claritate nihil equidem in rebus humanis sublimius duco, Fabio illi, qui rem omnem Romanam restituit non pugnando. Nec data, cùm magistrum equitum & exercitum ejus servasset, tunc satius fuit nomine novo coronari, appellatum patrem ab his quos servaverat: sed quo dictum est consensu honoratus est Annibale ex Italiâ pulso. Quæ corona adhuc sola ipsius imperii manibus imposita est, & quod peculiare ei est, sola a totâ Italiâ data.

VI. 6. Præter hos contigit ejus coronæ honos, M. Calpurnio Flammæ, tribuno militum in Siciliâ: centurioni verò uni ad hoc tempus Cn. Petreio Atinati, Cimbri-

co bello. Primum pilum is capessens sub Catulo, exclusam ab hoste legionem suam hortatus, tribunum suum dubitantem per castra hostium erumpere interfecit, legionemque eduxit. Invenio apud auctores eumdem præter hunc honorem, adstantibus Mario & Catulo coss. prætextatum immolasse ad tibicinem foculo posito. Scripsit & Sulla dictator, ab exercitu se quoque donatum apud Nolam, legatum bello Marsico. Idque etiam in villâ suâ Tusculanâ, quæ fuit postea Ciceronis, pinxit. Quod si verum est, hoc exsecrabiliorem eum dixerim, quandoquidem eam capiti suo proscriptione suâ ipse detraxit, tantò paucioribus civium servatis, quàm postea occisis. Addat etiamnum huic gloriæ superbum cognomen Felicem, ipse tamen obsessis in toto orbe proscriptis, hac coronâ Sertorio cessit. Æmilianum quoque Scipionem Varro auctor est donatum obsidionali in Africâ, Manilio consule, cohortibus servatis, totidemque ad servandas eas eductis: quod & statuæ ejus in foro suo divus Augustus subscripsit. Ipsum Augustum M. Cicerone filio consule Idibus Septembris senatus obsidionali donavit. Adeò civica non satis videbatur. Nec præterea quemquam hac invenimus donatum.

VII. Nullæ ergo herbæ fuere certæ in hoc honore: sed quæcumque fuerant in

periculi ſede, quamvis ignobiles ignotæque, honorem nobilem faciebant: quod latere apud nos minùs quidem miror, cernens negligi ea quoque, quæ ad valetudinem conſervandam, cruciatuſque corporis propulſandos, & mortem arcendam pertinent. Sed quis non mores jure caſtiget? Addidere vivendi pretia deliciæ luxuſque. Numquam fuit cupido vitæ major, nec minor cura. Aliorum hanc operæ eſſe credimus: ne mandato quidem noſtro alios id agere, mediciſque proviſum eſſe pro nobis. Ipſi fruimur voluptatibus, & (quo nihil equidem probrosius duco) vivimus alienâ fiduciâ. Immo verò pleriſque ultro etiam irriſui ſumus iſta commentantes, atque frivoli operis arguimur: magno, quamquam immensi laboris, ſolatio, ſperni cum rerum naturâ: quam certè non defuiſſe nobis docebimus, & invisis quoque herbis inſeruiſſe remedia: quippe cùm medicinas dederit etiam aculeatis. Hæc enim proximè reſtant ex his, quas priore libro nominavimus, in quibus ipſis providentiam naturæ ſatis mirari, amplectique non eſt. Dederat, quas diximus, molles cibiſque gratas. Pinxerat remedia in floribus, viſuque ipſo animos invitaverat, etiam deliciis auxilia permiſcens. Excogitavit aliquas aſpectu hiſpidas, tactu truces, ut tantùm non vocem ipsius fingentis illas, ra-

tionemque reddentis exaudire videamur, ne ſe depaſcat avida quadrupes, ne procaces manus rapiant, ne neglecta veſtigia obterant, ne insidens ales infringat: his muniendo aculeis teliſque armando, remediis ut tuta ac ſalva sint. Ita hoc quoque, quod in iis odimus, hominum causâ excogitatum eſt.

VIII. 7. Clara in primis aculeatarum erynge eſt, sive eryngion, contra ſerpentes & venena omnia naſcens. Adversùs ictus morſuſque radix ejus bibitur drachmæ pondere in vino: aut si plerumque tales injurias comitatur & febris, ex aquâ. Illinitur plagis, peculiariter efficax contra cherſydros ac ranas. Omnibus verò contra toxica & aconita efficaciorem Heraclides medicus, in jure anſeris decoctam, arbitratur. Apollodorus adversùs toxica cum ranâ decoquit, ceteri in aquâ. Ipſa dura, fruticoſa, ſpinosis foliis, caule geniculato, cubitali, & majore aliquando, alia albicans, alia nigra, radice odoratâ, & ſativa quidem eſt. Sed & ſponte naſcitur in aſperis & ſaxosis: & in litoribus maris, durior, nigriorque, folio apii.

IX. 8. Ex his candidam noſtri centum capita vocant. Omnes ejuſdem effectûs, caule & radice in cibos Græcorum receptis utroque modo, sive coquere libeat, sive cruda veſci. Portentoſum eſt, quod

de eâ traditur : radicem ejus alterutrius sexûs similitudinem referre, raram inventu : sed si viris contigerit mas, amabiles fieri. Ob hoc & Phaonem Lesbium dilectum a Sappho. Multæ circa hoc non magorum solùm vanitates, sed etiam Pythagoricorum. Sed in medico usu præter suprà dicta auxiliatur inflationibus, torminibus, cordis vitiis, stomacho, jocineri, præcordiis in aquâ mulsâ, lieni in poscâ. Item ex mulsâ renibus, stranguriæ, opisthotonicis spasmis, lumbis, hydropicis, comitialibus, mulierum mensibus, sive subsidant, sive abundent, vulvarumque omnibus vitiis. Extrahit infixa corpori cum melle. Strumas, parotidas, panos, recedentes ab ossibus carnes sanat cum axungiâ salsâ, & cerato : item fracturas. Crapulam præsumpta arcet, alvum sistit. Aliqui e nostris sub solstitio colligi eam jussere. Ex aquâ cælesti imponi omnibus cervicis vitiis. Oculorum quoque albugines sanare adalligatam tradiderunt.

X. 9. Sunt qui & acanon eryngio adscribant, spinosam brevemque, ac latam herbam, spinisque latioribus. Hanc impositam, sanguinem mirè sistere.

XI. Alii eryngen falsò eamdem putaverunt esse & glycyrrhizam, quare subjungi eam protinus refert. Et ipsa sine dubio inter aculeatas est, foliis echinatis,

pinguibus, tactuque gumminosis, fruticosa, binûm cubitorum altitudine, flore hyacinthi, fructu pilularum platani magnitudinis. Præstantissima in Ciliciâ, secunda Ponto, radice dulci; & hæc tantùm in usu. Capitur ea Vergiliarum occasu, longa ceu vitium: coloris buxei melior, quàm nigra: quæque lenta, quàm quæ fragilis. Usus in subditis decoctæ ad tertias, ceterò ad mellis crassitudinem, aliquando & tusæ: quo genere & vulneribus imponitur, & faucium vitiis omnibus. Item voci utilissimo succo: sic ut spissatus est, linguæ subdito. Item thoraci, jocineri. Hac diximus sitim famemque sedari. Ob id quidam adipson appellavere eam, & hydropicis dedêre, ne sitirent. Ideo & commanducata stomatice est, & ulceribus oris inspersa sæpe, & pterygiis. Sanat & vesicæ scabiem, renum dolores, condylomata, ulcera genitalium. Dedêre eam quidam potui in quartanis, drachmarum duarum pondere, & pipere, heminâ aquæ. Commanducata sanguinem ex vulnere sistit. Sunt & qui calculos eâ pelli tradiderunt.

XII. 10. Tribuli unum genus in hortis nascitur, alterum in fluminibus tantùm. Succus ex his colligitur ad oculorum medicinas. Est enim refrigerantis naturæ, & ideo utilis contra inflammationes collectio-

nesque. Ulcera per se erumpentia, & præcipuè in ore, cum melle sanat: item tonsillas. Potus calculos frangit. Thraces, qui ad Strymona habitant, foliis tribuli equos saginant: ipsi nucleo vivunt, panem facientes prædulcem, & qui contrahat ventrem. Radix castè puréque collecta, discutit strumas. Semen adalligatum, varicum dolores sedat: tritum verò, & in aquam sparsum, pulices necat.

XIII. 11. Stœbe, quam aliqui pheon vocant, decocta in vino, præcipuè auribus purulentis medetur: item oculis ictu cruentatis: hæmorrhagiæ quoque & dysenteriæ infusa.

XIV. 12. Hippophyes in sabulosis maritimisque nascitur, spinis albis. Ederæ modo racemosa est, candidis, & ex parte rubentibus acinis. Radix succo madet, qui aut per se conditur, aut pastillis farinæ. Hæc bilem detrahit obolo ponderis, saluberrimè cum mulso. Est altera hippophyes, sine caule, sine flore, foliis tantùm minutis. Hujus quoque succus hydropicis mirè prodest. Debent accommodatæ esse & equorum naturæ, neque ex aliâ causâ nomen accepisse. Quippe quædam animalium remediis nascuntur, locupleti divinitate ad generanda præsidia: ut non sit mirari satis ingenium ejus, disponentis auxilia in genera, in causas, in tem-

pora, ut aliis prosit aliud horis, diesque nullus propè sine præsidiis reperiatur.

XV. 13. Urticâ quid esse invisius potest? At illa præter oleum, quod in Ægypto ex eâ fieri diximus, vel plurimis scatet remediis. Semen ejus cicutæ contrarium esse Nicander adfirmat: item fungis & argento vivo. Apollodorus & salamandris cum jure decoctæ testudinis. Item adversari hyoscyamo, & serpentibus, & scorpionibus. Quin illa ipsa amaritudo mordax, uvas in ore, procidentesque vulvas, & infantium sedes, tactu resilire cogit: lethargicos expergiscit, tactis cruribus, magisque fronte. Eadem canis morsibus addito sale medetur. Sanguinem trita naribus indita sistit, & magis radice. Carcinomata & sordida ulcera, sale admixto: item luxata sanat, & panos, parotidas, carnesque ab ossibus recedentes. Semen potum cum sapâ, vulvas strangulantes aperit, & profluvia narium sistit impositum. Vomitiones in aquâ mulsâ sumptum a cenâ faciles præstat, duobus obolis: uno autem in vino poto lassitudines recreat. Vulvæ vitiis tostum, acetabuli mensurâ: potum in sapâ resistit stomachi inflationibus. Orthopnoicis prodest cum melle: & thoracem purgat eodem ecligmate. Et lateri medetur cum semine lini. Addunt hyssopum & piperis aliquid. Illinitur lieni. Diffici-

lem ventrem toſtum cibo emollit. Hippocrates vulvam purgari poto eo pronuntiat. Dolore levari toſto acetabuli menſurâ, dulci poto, & impoſito cum ſucco malvæ. Inteſtinorum animalia pelli cum hydromelite & ſale. Defluvia capitis ſemine illito cohoneſtari. Articulariis morbis & podagricis plurimi cum oleo vetere; aut folia cum urſino adipe trita imponunt. At eadem radix tuſa cum aceto non minùs utilis: item lieni. Et cocta in vino diſcutit panos, cum axungiâ vetere ſalsâ. Eadem psilothrum eſt ſicca.

Condidit laudes ejus Phanias phyſicus, utiliſſimam cibis coctam conditamve profeſſus arteriæ, tuſſi, ventris deſtillationi, ſtomacho, panis, parotidibus, pernionibus: cum oleo ſudorem, coctam cum conchyliis ciere alvum, cum ptiſanâ pectus purgare, mulierumque menſes: cum ſale, ulcera quæ ſerpant cohibere. Succo quoque in uſu eſt. Expreſſus illituſque fronti, ſanguinem narium ſiſtit: potus urinam ciet, calculos rumpit: uvam gargarizatus reprimit. Semen colligi meſſibus oportet. Alexandrinum maximè laudatur. Ad omnia hæc & mitiores quidem teneræque efficaces, ſed præcipuè ſilveſtris illa, & ampliùs lepras e facie tollit; in vino pota. Si quadrupes fetum non admittat, urticâ naturam fricandam monſtrant.

XVI. 14. Ea quoque, quam lamium inter genera earum appellavimus, mitissima, & foliis non mordentibus, medetur cum micâ ſalis contusis, incussiſque, inuſtis, & ſtrumis, tumoribus, podagris, vulneribus. Album habet in medio folio, quod ignibus ſacris medetur. Quidam e noſtris tempore diſcrevere genera. Autumnalis urticæ radicem alligatam in tertianis, ita ut ægri nuncupentur, cùm eruitur ea radix, dicaturque cui, & quorum filio eximatur, liberare morbo tradiderunt. Hoc idem & contra quartanas pollere. Iidem urticæ radice addito ſale, infixa corpori extrahi. Foliis cum axungiâ ſtrumas diſcuti: vel si ſuppuraverint, erodi complerique.

XVII. 15. Ex argumento nomen accepit ſcorpio herba. Semen enim habet ad similitudinem caudæ ſcorpionis, folia pauca. Valet & adversùs animal nominis ſui. Eſt & alia ejuſdem nominis effectûſque sine foliis, aſparagi caule, in cacumine aculeum habens, & inde nomen.

XVIII. 16. Leucacantham alii phyllon, alii iſchiada, alii polygonaton appellant, radice cyperi, quæ commanducata dentium dolores ſedat. Item laterum, & lumborum, ut Hicesius tradit, ſemine poto drachmis octo, aut ſucco. Eadem ruptis, convulsis medetur.

XIX. 17. Helxinen aliqui perdicium vocant, quoniam perdices eâ præcipuè vescantur. Alii sideritin, nonnulli parthenium. Folia habet mixtæ similitudinis plantagini & marrubio, cauliculos densos, leviter rubentes, semina in capitibus lappaceis adhærentia vestibus: unde & helxinem dictam volunt. Sed nos qualis vera esset helxine, diximus priore libro. Hæc autem inficit lanas, sanat ignes sacros, & tumores, collectionesque omnes, & adusta. Panos succus cum psimmythio, & guttura incipientia turgescere. Item veterem tussim cyatho hausto, & omnia in humido, sicut tonsillas, & varices, cum rosaceo. Imponitur & podagris cum caprino sevo, ceràque Cypriâ.

XX. Perdicium sive Parthenium (nam sideritis alia est) a nostris herba urceolaris vocatur, ab aliis astericum, folio similis ocimo, nigrior tantùm, nascens in tegulis, parietinisque. Medetur cum micâ salis trita iisdem omnibus, quibus lamium, & eodem modo: item vomicæ, calfacto succo potu. Sed contra ulcera, rupta, lapsusque, & præcipitia, aut vehiculorum eversiones, singularis. Verna carus Pericli Atheniensium principi, cùm is in arce templum ædificaret, repsissetque super altitudinem fastigii, & inde cecidisset, hac herbâ dicitur sanatus, monstratâ Pericli

ſomnio a Minervâ. Quare Parthenium vocari cœpta eſt, adsignaturque ei deæ. Hic eſt vernula, cujus effigies ex ære fuſa eſt, & nobilis ille Splanchnoptes.

XXI. 18. Chamæleonem aliqui ixiam vocant. Duo genera ejus. Candidior aſperiora folia habet: ſerpit in terrâ echini modo ſpinas erigens, radice dulci, odore graviſſimo. Quibuſdam in locis viſcum gignit album ſub alis foliorum, maximè circa Canis ortum, quo modo thura naſci dicuntur: unde & ixia appellatur. Hoc, ut maſtiche, utuntur mulieres. Quare & chamæleon vocetur, varietate foliorum evenit. Mutat enim cum terrâ colores, hîc niger, illic viridis, aliubi cyaneus, aliubi croceus, atque aliis coloribus.

Ex his candidus hydropicos ſanat ſucco radicis decoctæ. Bibitur drachma in paſſo. Pellit & interaneorum animalia acetabuli menſura ſucci ejuſdem, in vino auſtero, cum origani ſcopis. Facit ad difficultatem urinæ. Hic ſuccus occidit & canes ſueſque in polentâ. Additâ aquâ & oleo contrahit in ſe mures ac necat, niſi protinus aquam ſorbeant. Radicem ejus aliqui conciſam ſervari jubent funiculis pendentem, decoquuntque in cibo contra fluxiones, quas Græci rheumatiſmos vocant.

Ex nigris aliqui marem dixere, cui flos

purpureus esset: & feminam, cui violaceus. Uno nascuntur caule cubitali, crassitudine digitali. Radicibus earum lichenes curantur, cum sulphure & bitumine unà coctis: commanducatis verò dentes mobiles, aut in aceto decoctis. Succo scabiem etiam quadrupedum sanant. Et ricinos canum necant: juvencos quoque anginæ modo. Quare a quibusdam ulophon vocatur, & cynozolon, propter gravitatem odoris. Ferunt & hæc viscum ulceribus utilissimum. Omnium autem generum eorum radices scorpionibus adversantur.

XXII. 19. Coronopus oblonga herba est cum fissuris. Seritur interim, quoniam radix cœliacis præclarè facit in cinere tosta.

XXIII. 20. Et anchusæ radix in usu est, digitali crassitudine. Finditur papyri modo: manusque inficit sanguineo colore: præparat lanas pretiosis coloribus. Sanat ulcera in cerato, præcipuè senum: item adusta. Liquari non potest in aquâ: oleo dissolvitur: idque sinceræ experimentum est. Datur & ad renum dolores drachma ejus potui in vino: aut si febris sit, in decocto balani. Item in jocinerum vitiis, & lienis, & bile suffusis. Lepris & lentigini illinitur ex aceto. Folia trita cum melle & farinâ, luxatis imponuntur: & pota drachmis duabus in mulso alvum sistunt. Pulices necare radix in aquâ decocta traditur.

XXIV.

XXIV. Eſt & alia similis, pſeudoanchuſa ob id appellata, a quibuſdam verò echis, aut doris, & multis aliis nominibus: lanuginosior, & minùs pinguis, tenuioribus foliis & languidioribus. Radix in oleo non fundit rubentem ſuccum: & hoc ab anchusâ diſcernitur. Contra ſerpentes efficacissima potu foliorum, vel ſeminis. Folia ictibus imponuntur. Virus ſerpentium fugat. Bibitur & propter ſpinam. Folium ejus ſiniſtrâ decerpi jubent magi, & cujus causâ ſumatur dici, tertianiſque febribus adalligari.

XXV. 21. Eſt & alia herba proprio nomine onochiles, quam aliqui anchuſam vocant, alii arcebion, alii onochelim, aliqui rhexiam, multi enchryſam, parvo frutice, flore purpureo, aſperis foliis & ramis, radice messibus ſanguineâ, ceterò nigrâ, in ſabulosis naſcens, efficax contra ſerpentes, maximéque viperas, & radice & foliis, æquè cibo ac potu. Vires habet messibus. Folia trita odorem cucumeris reddunt. Datur in cyathis tribus vulvâ procidente. Pellit & tineas cum hyſſopo. Et in dolore renum aut jocineris ex aquâ mulsâ, si febris sit: sin aliter, ex vino bibitur. Lentigini ac lepris radix illinitur. Habentes eam, a ſerpentibus feriri negantur. Eſt & alia huic similis flore rubro, minor, & ipſa ad eoſdem uſus. Tra-

duntque commanducatâ eâ, si inſpuatur, mori ſerpentem.

XXVI. Anthemis magnis laudibus celebratur ab Aſclepiade. Aliqui leucanthemida vocant, alii leucanthemum, alii eranthemon, quoniam vere floreat : alii chamæmelon, quoniam odorem mali habeat. Nonnulli melanthemon vocant. Genera ejus tria flore tantùm diſtant, palmum non excedentia, parviſque floribus, ut rutæ, candidis, aut melinis, aut purpureis. In macro ſolo, aut juxta ſemitas colligitur vere, & in coronamenta reponitur. Eodem tempore & medici folia tuſa in paſtillos digerunt : item florem & radicem. Dantur omnia mixta drachmæ unius pondere, contra ſerpentium omnium ictus. Pellit mortuos partus : item menſtrua in potu, & urinam, calculoſque. Inflationes, jocinerum vitia, bilem ſuffuſam, ægilopia commanducata, ulcerum eruptiones manantes ſanat. Ex omnibus his generibus ad calculos efficacissima eſt, quæ florem purpureum habet : cujus & foliorum & fruticis amplitudo majuſcula eſt. Hanc propriè quidam eranthemon vocant.

XXVII. Loton qui arborem putant tantùm eſſe, vel Homero auctore coargui poſſunt. Is enim inter herbas ſubnaſcentes dearum voluptati, loton primam nominavit. Folia ejus cum melle, oculorum cicatrices, argema, nubeculas diſcutiunt.

XXVIII. Eſt & lotometra, quæ fit ex loto ſatâ, ex cujus ſemine ſimillimo porri, fiunt panes in Ægypto a paſtoribus, maximè aquâ vel lacte ſubacto. Negatur quidquam illo pane ſalubrius eſſe, aut levius, dum caleat: refrigeratus difficiliùs concoquitur, fitque ponderoſus. Conſtat eos qui illo vivant, nec dyſenteriâ, nec teneſmo, neque aliis morbis ventris infeſtari. Itaque inter remedia eorum habetur.

XXIX. Heliotropii miraculum ſæpius diximus, cum Sole ſe circumagentis, etiam nubilo die: tantus ſideris amor eſt: noctu velut deſiderio contrahi cæruleum florem. Genera ejus duo: tricoccum, & helioſcopium.

Hoc altius (quamquam utrumque ſemipedalem altitudinem non excedit) ab imâ radice ramoſum. Semen in folliculo meſſibus colligitur. Naſcitur non niſi in pingui ſolo, cultoque maximè: tricoccum ubique. Si decoquatur, invenio cibis placere: & in lacte jucundius alvum molliri: & si decocti ſuccus bibatur, efficacissimè exinaniri. Majoris ſuccus excipitur æſtate, horâ ſextâ: miſcetur cum vino, ſic firmior. Capitis dolores ſedat, roſaceo admixto. Verrucas cum ſale tollit ſuccus e folio: unde noſtri verrucariam herbam appellavere, aliis cognominari effectibus digniorem. Namque & ſerpentibus. & ſcor-

pionibus resiſtit, ex vino aut aquâ mulsâ, ut Apollophanes, & Apollodorus tradunt. Folia infantium deſtillationibus, quod siriasin vocant, illita medentur. Item contractionibus, etiam si id comitialiter accidat. Decocto quoque foveri os ſaluberrimum eſt. Potum id pellit tineas, & renum arenas. Si cuminum adjiciatur, calculos frangit. Decoqui cum radice oportet, quæ cum foliis & hircino ſevo podagris illinitur.

Alterum genus, quod tricoccum appellavimus, & alio nomine ſcorpiuron vocatur, foliis non ſolùm minoribus, ſed etiam in terram vergentibus. Semen ei eſt effigie ſcorpionis caudæ: quare ei nomen. Vis ad omnia venenata & phalangia: ſed contra ſcorpiones præcipuè illita. Non feriuntur habentes. Et si terram ſurculo heliotropii circumſcribat aliquis, negant ſcorpionem egredi. Impositâ verò herbâ, aut udâ omnino reſperſum, protinus mori. Seminis grana quatuor pota, quartanis prodeſſe dicuntur, tria verò tertianis: vel si herba ipſa ter circumlata ſubjiciatur capiti. Semen & Venerem ſtimulat. Cum melle panos diſcutit. Et verrucas hoc utique heliotropium radicitus extrahit, & excreſcentia in ſedibus. Spinæ quoque ac lumborum ſanguinem corruptum trahit illitum ſemen, & potum, in jure gallinacei de-

coctum, aut cum betâ & lente. Cortex seminis liventibus colorem reddit. Magi heliotropium quartanis quater, in tertianis ter alligari jubent ab ipso ægro, precarique eum, soluturum se nodos liberatum, & ita facere non exemptâ herbâ.

XXX. Aliud adianto miraculum: æstate viret, brumâ non marcescit: aquas respuit, perfusum mersumve sicco simile est: tanta dissociatio deprehenditur: unde & nomen a Græcis: alioqui frutici topiario. Quidam callitrichon vocant, alii polytrichon, utrumque ab effectu. Tinguit enim capillum: & ad hoc decoquitur in vino cum semine apii, adjecto oleo copiosè, ut crispum densumque faciat: defluere autem prohibet. Duo ejus genera: candidius, & nigrum breviusque. Id quod majus est, polytrichon: aliqui, trichomanes vocant. Utrique ramuli nigro colore nitent, foliis filicis: ex quibus inferiora aspera ac fusca sunt: omnia autem contrariis pediculis densa inter se ex adverso: radix nulla. Umbrosas petras, parietumque aspergines, ac fontium maximè specus sequitur: & saxa manantia, quod miremur, cùm aquas non sentiat. Calculos e corpore mirè pellit, frangitque, utique nigrum. Quâ de causâ potiùs quàm quòd in saxis nasceretur, a nostris saxifragum appellatum crediderim. Bibitur e vino,

quantùm terni decerpſere digiti. Urinam cient. Serpentium & araneorum venenis resiſtunt. In vino decocti alvum siſtunt. Capitis dolores corona ex his ſedat. Contra ſcolopendræ morſus illinuntur, crebrò auferendi, ne perurant : hoc & in alopeciis. Strumas diſcutiunt, furfureſque in facie, & capitis manantia ulcera. Decoctum ex his prodeſt ſuſpiriosis, & jocineri, & lieni, & felle ſuffusis, & hydropicis. Stranguriæ illinuntur, & renibus cum absinthio. Secundas cient, & menſtrua. Sanguinem siſtunt ex aceto, aut rubi ſucco poti. Infantes quoque exulcerati perunguntur ex iis cum roſaceo & vino priùs. Folium in urinâ pueri impubis, tritum quidem cum aphronitro, & illitum ventri mulierum, ne rugoſus fiat, præſtare dicitur. Perdices & gallinaceos pugnaciores fieri putant, in cibum eorum additis : pecorique eſſe utilissimos.

XXXI. 22. Picris ab insigni amaritudine cognominatur, ut diximus : rotundo folio. Tollit eximiè verrucas. Thesium quoque non dissimili amaritudine eſt : ſed purgat alvum : in quem uſum teritur ex aquâ.

XXXII. Aſphodelum de clarissimis herbarum, quam heroneon aliqui appellaverunt, Hesiodus & in silvis naſci dixit. Dionysius, marem ac feminam eſſe. Defectis corporibus & phthisicis conſtat bulbos ejus

cum ptiſanâ decoctos, aptiſſimè dari: panemque ex his cum farinâ ſubactis, ſaluberrimum eſſe. Nicander & contra ſerpentes ac ſcorpiones, vel caulem, quem anthericon vocavimus, vel ſemen, vel bulbos dedit in vino tribus drachmis: ſubſtravitque ſomno contra hos metus. Datur & contra venenata marina, & contra ſcolopendras terreſtres. Cochleæ mirè in Campaniâ caulem eum perſequuntur, & ſugendo arefaciunt. Folia quoque illinuntur venenatorum vulneribus ex vino. Bulbi nervis articuliſque cum polentâ tusi illinuntur. Prodeſt & conciſis ex aceto lichenas fricare: item ulceribus putreſcentibus ex aquâ imponere: mammarum quoque & teſtium inflammationibus. Decocti in fæce vini, oculorum epiphoris ſuppoſito linteolo medentur. Fere in quocumque morbo magis decoctis medici utuntur. Item ad tibiarum tetra ulcera, rimaſque corporum quacumque in parte, farinâ arefactorum. Autumno autem colliguntur, cùm plurimùm valent. Succus quoque tusis expreſſus aut decoctis utilis fit corporis dolori, cum melle: idem odorem corporis jucundum affectantibus, cum iri aridâ & ſalis exiguo. Folia etiam ſuprà dictis medentur, & ſtrumis, panis, ulceribus in facie, decocta in vino. Cinis e radice alopecias emendat, & rimas pe-

dum. Decoctæ radicis in oleo ſuccus, perniones & ambuſta. Et ad gravitatem aurium infunditur: a contrariâ aure in dolore dentium. Prodeſt & urinæ pota modicè radix, & menſtruis, & lateris doloribus: item ruptis, convulsis, tussibus, drachmæ pondere in vino pota. Eadem & vomitiones adjuvat commanducata. Semine ſumpto turbatur venter. Chryſermus & parotidas in vino decoctâ radice curavit: item ſtrumas, admixtâ cachry ex vino. Quidam aiunt, si impositâ radice pars ejus in fumo ſuſpendatur, quartoque die ſolvatur, unà cum radice areſcere ſtrumam. Sophocles ad podagras utroque modo, coctâ crudâque, uſus eſt. Ad perniones decoctam ex oleo dedit, & ſuffusis felle in vino, & hydropicis. Venerem quoque concitari cum vino & melle perunctis, aut bibentibus tradidere. Xenocrates & lichenas, pſoras, lepras, radice in aceto decoctâ, tolli dicit. Item si cocta sit cum hyoſcyamo & pice liquidâ alarum quoque & feminum vitia: capillum criſpiorem fieri, raſo priùs capite, si radice eâ fricetur. Simus lapides renium in vino decoctâ atque potâ eximit. Hippocrates ſemen ejus ad impetus lienis dari cenſet. Jumentorum quoque ulcera ac ſcabiem, radix illita, aut decoctæ ſuccus ad pilum reducit. Mures etiam eâdem

fugantur, cavernâ præclusâ moriuntur.

XXXIII. Aſphodelum ab Hesiodo quidam alimon appellari exiſtimavere, quod falſum arbitror. Eſt enim ſuo nomine halimon, non parvi & ipſum erroris inter auctores. Alii enim fruticem eſſe dicunt denſum, candidum, sine ſpinâ, foliis oleæ, ſed mollioribus: coqui autem hæc ciborum gratiâ. Radix tormina diſcutit, drachmæ pondere in aquâ mulsâ pota: item convulſa, & rupta. Alii olus maritimum eſſe dixere ſalſum, & inde nomen, foliis in rotunditatem longis, laudatum in cibis. Duorum præterea generum, silveſtre, & mitius: utrumque prodeſſe dyſentericis etiam exulceratis cum pane, ſtomacho verò ex aceto. Ulceribus vetuſtis illini crudum, & vulnerum recentium impetus leniri, & luxatorum pedum ac vesicæ dolores. Silveſtri tenuiora folia, ſed in eiſdem remediis effectus majores, & in ſanandâ hominum ac pecorum ſcabie. Præterea nitorem corpori fieri; dentibuſque candorem, si fricentur radice eâ. Semine linguæ ſubdito sitim non ſentiri. Hoc quoque mandi, & utraque etiam condiri. Cratevas tertium quoque genus tradidit, longioribus foliis & hirſutioribus, odore cupressi: naſci ſub ederâ maximè: prodeſſe opiſthotonis, contractionibus nervorum, tribus obolis in ſextarium aquæ.

XXXIV. Acanthi, topiariæ & urbanæ herbæ, elato longoque folio, crepidines marginum, adſurgentiumque pulvinorum toros veſtientis, duo genera ſunt : aculeatum & criſpum, quod brevius : alterum læve, quod aliqui pæderota vocant, alii melamphyllum. Hujus radices uſtis luxatiſque mirè proſunt : item ruptis, convulsis, & phthisin metuentibus incoctæ cibo, maximè ptiſanâ. Podagris quoque illinuntur tritæ & calefactæ calidis.

XXXV. Bupleuron in ſponte naſcentium olerum numero Græci habent, caule cubitali, foliis multis longiſque, capite anethi, laudatum in cibis ab Hippocrate : in medicinâ a Glaucone, & Nicandro. Semen contra ſerpentes valet. Folia ad ſecundas feminarum, vel ſuccum ex vino illinunt : & ſtrumis folia cum ſale & vino. Radix contra ſerpentes datur in vino, & urinæ ciendæ.

XXXVI. Bupreſtim magnâ inconſtantiâ Græci in laudibus ciborum etiam habuere : iidemque remedia tamquam contra venenum prodiderunt. Et ipſum nomen indicio eſt boum certè venenum eſſe, quos dissilire deguſtatâ fatentur. Quapropter nec de hac plura dicemus. Eſt verò cauſa, quare venena monſtremus inter gramineas coronas, nisi libidinis causâ expetenda alicui videtur, quam non aliter

magis accendi putant, quàm potâ eâ.

XXXVII. Elaphoboſcon ferulaceum eſt, geniculatum digiti craſſitudine, ſemine corymbis dependentibus, silis effigie, ſed non amaris, foliis oluſatri : & hoc laudatum in cibis. Quippe etiam conditum prorogatur ad urinam ciendam, lateris dolores ſedandos, rupta, convulſa ſananda, inflationes diſcutiendas, colique tormenta. Contra ſerpentium omniumque aculeatorum ictus. Quippe fama eſt, hoc pabulo cervos resiſtere ſerpentibus. Fiſtulas quoque radix nitro addito illita ſanat. Siccanda autem in eos uſus priùs eſt, ne ſucco ſuo madeat, qui contra ſerpentium ictus non facit eam deteriorem.

XXXVIII. Scandix quoque in olere silveſtri a Græcis ponitur, ut Opion & Eraſiſtratus tradunt. Item decocta alvum siſtit. Semine singultus confeſtim ex aceto ſedat. Illinitur ambuſtis, urinas ciet. Decoctæ ſuccus prodeſt ſtomacho, jocineri, renibus, vesicæ. Hæc eſt, quam Ariſtophanes Euripidi poetæ objicit joculariter, « matrem ejus ne olus quidem legi» timum venditaſſe, ſed ſcandicem ».

Eadem erat anthriſcus, si tenuiora folia & odoratiora haberet. Peculiaris laus ejus, quòd fatigato Venere corpori ſuccurrit, marcenteſque ſenio jam coitus excitat. Siſtit profluvia alba feminarum.

XXXIX. Et iasione olus silvestre habetur, in terrâ repens, cum lacte multo: florem fert candidum : concilium vocant. Et hujus eadem commendatio ad stimulandos coitus. Cruda ex aceto in cibo sumpta, mulieribus lactis ubertatem præstat. Salutaris est phthisim sentientibus. Infantium capiti illita, nutrit capillum, tenacioremque ejus cutem efficit.

XL. Estur & caucalis, feniculo similis, brevi caule, flore candido, cordi utilis. Succus quoque ejus bibitur, stomacho perquam commendatus, & urinæ, calculisque & arenis pellendis, & vesicæ pruritibus. Extenuat & lienis, jocineris, reniumque pituitas. Semen menses feminarum adjuvat, bilemque a partu siccat. Datur & contra profluvia geniturae viris. Chrysippus & conceptionibus eam putat conferre multùm: bibitur in vino jejunis. Illinitur & contra venena marinorum, sicut Petrichus in carmine suo significat.

XLI. His adnumerant & sium, latius apio, in aquâ nascens, pinguius, nigriusque, copiosum semine, sapore nasturtii. Prodest urinis, renibus, lienibus, mulierumque mensibus, sive ipsum in cibo sumptum, sive jus decocti, sive semen e vino drachmis duabus. Calculos rumpit, aquisque quæ gignunt eos, resistit. Dysentericis prodest infusum. Item illitum len-

tigini, & mulierum vitiis in facie noctu illitum, momentoque cutem emendat, & ramices lenit, equorum etiam ſcabiem.

XLII. Silybum, chamæleoni albo similem, æquè ſpinoſam, ne in Ciliciâ quidem, aut Syriâ, aut Phœnice, ubi naſcitur, coquere tanti eſt: ita operoſa ejus culina traditur. In medicinâ nullum uſum habet.

XLIII. Scolymon quoque in cibos recipit Oriens, & alio nomine limoniam appellat. Frutex eſt numquam cubitali altior, criſtiſque foliorum ac radice nigrâ, ſed dulci: Eratoſtheni quoque laudata in pauperis cenâ. Urinam ciere præcipuè traditur: ſanare lichenas & lepras ex aceto. Venerem ſtimulare in vino, Hesiodo & Alcæo teſtibus: qui florente eâ cicadas acerrimi cantûs eſſe, & mulieres libidinis avidissimas, viroſque in coitum pigerrimos ſcripſere, velut providentiâ naturæ hoc adjumento tunc valentissimo. Item graveolentiam alarum emendat radicis emedullatæ uncia, in vini Falerni heminis tribus decocta ad tertias, & a balineo jejuno, itemque poſt cibum cyathis singulis pota. Mirum eſt, quod Xenocrates promittit experimento, vitium id ex alis per urinam effluere.

XLIV. Eſtur & ſonchos, (ut quem Theſeo apud Callimachum adponat Hecale,) uterque, albus & niger: lactucæ similes

ambo, nisi ſpinosi eſſent: caule cubitali, anguloſo, intus cavo, ſed qui fractus copioſo lacte manet. Albus, qui e lacte nitor, utilis orthopnoicis lactucarum modo, ex embammate. Erasiſtratus calculos per urinam pelli eo monſtrat, & oris graveolentiam commanducato corrigi. Succus trium cyathorum menſurâ, in vino albo & oleo calefactus, adjuvat partus, ita ut a partu ambulent gravidæ. Datur & in ſorbitione. Ipſe caulis decoctus facit lactis abundantiam nutricibus, coloremque meliorem infantium: utilissimus his, quæ lac sibi coire ſentiant. Inſtillatur auribus ſuccus, caliduſque in ſtranguriâ bibitur cyathi menſurâ, & in ſtomachi rosionibus cum ſemine cucumeris, nucleiſque pineis. Illinitur & ſedis collectionibus. Bibitur contra ſerpentes ſcorpioneſque: radix verò illinitur. Eadem decocta in oleo, Punici mali calyce, aurium morbis præsidium eſt. Hæc omnia ex albo. Cleemporus nigro prohibet veſci, ut morbos faciente, de albo conſentiens. Agathocles etiam contra ſanguinem tauri demonſtrat ſuccum ejus. Refrigeratoriam tamen vim eſſe convenit nigro, & hac causâ imponendum cum polentâ. Zenon radice albi ſtranguriam docet ſanari.

XLV. Condrillon sive condrille, folia habet intubi, circumrosis similia, caulem

minùs pedalem, ſucco madentem amaro, radice fabæ ſimili, aliquando numeroſâ. Habet proximam terræ maſtichen tuberculo fabæ, quæ adpoſita feminarum menſes trahere dicitur. Tuſa cum radicibus tota dividitur in paſtillos, contra ſerpentes, argumento probabili: ſi quidem mures agreſtes læsi ab his, hanc eſſe dicuntur. Succus ex vino coctæ, alvum ſiſtit. Eadem palpebrarum pilos inordinatissimos, pro gummi efficacissimè regit. Dorotheus ſtomacho & concoctionibus utilem carminibus ſuis pronuntiavit. Aliqui feminis, & oculis, generationique virorum contrariam putavere.

XLVI. Inter ea quæ temere manduntur, & boletos meritò poſuerim, optimi quidem hos cibi, ſed immenſo exemplo in crimen adductos, veneno Tiberio Claudio principi per hanc occaſionem a conjuge Agrippinâ dato: quo facto illa terris venenum alterum, ſibique ante omnes, Neronem ſuum dedit. Quorumdam ex his facilè noſcuntur venena, diluto rubore, rancido aſpectu, livido intus colore, rimoſâ ſtriâ, pallido per ambitum labro. Non ſunt hæc in quibuſdam: siccique, & nitri ſimiles, veluti guttas in vertice albas ex tunicâ ſuâ gerunt. Volvam enim terra ob hoc priùs gignit, ipſum poſtea in volvâ, ceu in ovo eſt luteum.

Nec tunicæ minor gratia in cibo infantis boleti. Rumpitur hæc primò nafcente: mox increfcente, in pediculi corpus abfumitur, raróque umquam geminis ex uno pede. Origo prima caufaque e limo, & acefcente fucco madentis terræ, aut radicis fere glandiferæ: initioque fpuma lentior, dein corpus membranæ simile, mox partus. Ut diximus, illa pernicialia, prorfus improbanda. Si enim caligaris clavus, ferrive aliqua rubigo, aut panni marcor adfuit nafcenti, omnem illico fuccum alienum faporemque in venenum concoquit: deprehendiffe qui, nisi agreftes, poffunt, atque qui colligunt? Ducunt ipsi alia vitia: & quidem si ferpentis caverna juxtà fuerit, si patefcentem primò adhalaverit, capaci venenorum cognatione ad virus accipiendum. Itaque caveri conveniet, priùs quàm fe condant ferpentes. Signa erunt tot herbæ, tot arbores fruticefque, ab emerfu earum ad latebram ufque vernantes: & vel fraxini tantùm folia, nec poftea nafcentia, nec antè decidentia. Et boletis quidem ortus occafufque omnis intra dies feptem eft.

XLVII. 23. Fungorum lentior natura, & numerofa genera, fed origo non nisi ex pituitâ arborum. Tutissimi, qui rubent callo, minùs diluto rubore, quàm boleti. Mox candidi, velut apice flaminis in-

signibus pediculis. Tertium genus ſuilli, venenis accommodatissimi. Familias nuper interemere, & tota convivia, Annæum Serenum præfectum Neronis vigilum, & tribunos, centurioneſque. Quæ voluptas tanta ancipitis cibi? Quidam diſcrevere arborum generibus, fico, ferulâ, & gummim ferentibus: nos item fago, aut robore, aut cupreſſo, ut diximus. Sed iſta quis ſpondet in venalibus? Omnium colos lividus. Hic habebit veneni argumentum, quò ſimilior fuerit arborum fici. Adversùs hæc diximus remedia, diceműſque: interim ſunt aliqua & in his. Glaucias ſtomacho utiles putat boletos. Siccantur pendentes ſuilli, junco transfixi, quales e Bithyniâ veniunt. Hi fluxionibus alvi, quas rheumatiſmos vocant, medentur, excreſcentibuſque in ſede carnibus: minuunt enim eas, & tempore abſumunt. Item lentiginem, & mulierum vitia in facie. Lavantur etiam, ut plumbum, oculorum medicamento. Sordidis ulceribus & capitis eruptionibus, canum morsibus ex aquâ illinuntur.

Libet & coquendi dare aliquas communes in omni eo genere obſervationes, quando ipſæ ſuis manibus deliciæ præparant hunc cibum ſolum, & cogitatione antè paſcuntur, ſuccineis novaculis, aut argenteo apparatu comitante. Noxii erunt

fungi, qui in coquendo duriores fient: innocentiores, qui nitro addito coquentur, si utique percoquantur. Tutiores fiunt cum carne cocti, aut cum pediculo piri. Profunt & pira confeftim fumpta. Debellat eos & aceti natura, contraria iis.

XLVIII. Imbribus proveniunt omnia hæc. Imbre & silphion, Venit primò e Cyrenis, ut dictum eft. Ex Syriâ nunc maximè importatur, deterius Parthico, fed Medico melius, extincto omni Cyrenaico, ut diximus. Ufus silphii in medicinâ: foliorum, ad purgandas vulvas pellendofque emortuos partus: decoquuntur in vino albo & odorato, ut bibatur menfura acetabuli a balineis. Radix prodeft arteriis exafperatis: & collectionibus fanguinis illinitur. Sed in cibis concoquitur ægre. Inflationes facit & ructus. Urinæ quoque noxia. Sugillatis cum vino & oleo amicissima, & cum cerâ ftrumis. Verrucæ fedis crebriore ejus fuffitu cadunt.

XLIX. Lafer e silphio profluens, quo diximus modo, inter eximia naturæ dona numeratum, plurimis compositionibus inferitur. Per fe autem algores excalfacit, potum nervorum vitia extenuat. Feminis datur in vino. Et lanis mollibus admovetur vulvæ ad menfes ciendos. Pedum clavos circumfcarificatos ferro, mixtum ceræ extrahit. Urinam ciet ciceris magnitu-

dine dilutum. Andreas ſpondet, copiosiùs ſumptum nec inflationes facere, & concoctioni plurimùm conferre ſenibus & feminis: item hieme, quàm æſtate, utilius, & tum aquam bibentibus: cavendumque ne qua intus ſit exulceratio. Ab ægritudine recreationi efficax in cibo. Tempeſtivè enim datum, cauterii vim obtinet: adſuetis etiam utilius, quàm expertibus.

Ad extera corporum, indubitatas confeſſiones habet. Venena telorum & ſerpentium extinguit potum: ex aquâ vulneribus his circumlinitur: ſcorpionum tantùm plagis ex oleo: ulceribus verò non matureſcentibus cum farinâ hordeaceâ, vel fico ſiccâ. Carbunculis cum rutâ, vel cum melle, vel per ſe viſco ſuperlitum, ut hæreat: ſic & ad canis morſus. Excreſcentibus circa ſedem, cum tegmine Punici mali ex aceto decoctum. Clavis, qui vulgò morticini appellantur, nitro mixto. Alopecias nitro antè ſubactas replet cum vino, & croco, aut pipere, aut murium fimo, & aceto. Perniones ex vino fovet, & ex oleo coctum imponitur: ſic & callo. Clavis pedum ſuperraſis præcipuæ utilitatis. Contra aquas malas, peſtilentes tractus, vel dies. In tuſſi, uvâ, fellis veteri ſuffuſione, hydropiſi, raucitatibus: confeſtim enim purgat fauces, vocemque reddit. Podagras in ſpongiâ dilutum poſcâ le-

nit. Pleuriticis in ſorbitione vinum potu-ris datur: contractionibus, opiſthotonicis, ciceris magnitudine cerâ circumlitum. In anginâ gargarizatur. Anhelatoribus, & in tussi vetuſtâ cum porro ex aceto datur: æquè ex aceto his qui coagulum lactis ſorbuerint. Præcordiorum vitiis ſyntecticis, comitialibus in vino, in aquâ mulsâ linguæ paralysi. Coxendicibus & lumborum doloribus cum decocto melle illinitur. Non cenſuerim, quod auctores ſuadent, cavernis dentium in dolore inditum cerâ includi: magno experimento hominis, qui ſe eâ de causâ præcipitavit ex alto. Quippe tauros inflammat naribus illitis: ſerpentes avidissimas vini admixtum rumpit. Ideo nec inungi ſuaſerim cum Attico melle, licet præcipiant. Quas habeat utilitates admixtum aliis, immenſum eſt referre: & nos simplicia tractamus: quoniam in his naturam eſſe apparet, in illis conjecturam ſæpius fallacem, nulli ſatis cuſtoditâ in mixturis concordiâ naturæ ac repugnantiâ. Qua de re mox plura.

L. 24. Non eſſet mellis auctoritas in pretio minor, quàm laſeris, ni ubique naſceretur. Illud ipſa fabricata sit natura: ſed huic gignendo animal, ut diximus: innumeros ad uſus, si quoties miſceatur, æſtimemus.

Prima propolis alvorum (de quâ di-

ximus) aculeos & omnia infixa corpori extrahit, tubera difcutit, dura concoquit, dolores nervorum mulcet, ulceraque jam defperantia in cicatricem cludit.

Mellis quidem ipsius natura talis eft, ut putrefcere corpora non sinat, jucundo fapore atque non afpero, aliâ quàm falis naturâ. Faucibus, tonsillis, anginæ, omnibufque oris desideriis utilissimum, arefcentique in febribus linguæ. Jam verò peripneumonicis, pleuriticis decoctum. Item vulneribus, a ferpente percussis. Et contra venena fungorum. Paralyticis in mulfo: quamquam fuæ mulfo dotes conftant. Mel auribus inftillatur cum rofaceo: lendes & fœda capitis animalia necat. Ufus defpumati femper aptior: ftomachum tamen inflat, bilem auget, faftidium creat, & oculis per fe inutile aliqui arbitrantur. Rurfus quidam angulos exulceratos melle tangi fuadent. Mellis caufas, atque differentias, nationefque, & indicationem, in apium, ac deinde florum naturâ diximus, cùm ratio operis dividi cogeret mifcenda rurfus, naturam rerum pernofcere volentibus.

LI. In mellis operibus & aqua mulfa tractari debet. Duo genera ejus: fubitæ ac recentis, alterum inveteratæ. Repentina defpumato melle præclaram utilitatem habet in cibo ægrotantium levi, hoc eft,

alicæ elutæ: viribus recreandis, ore ſtomachoque mulcendo, ardore refrigerando. Frigidam enim utiliùs dari ventri molliendo, invenio apud auctores. Hunc potum bibendum alsiosis: item animi humilis & præparci quos illi dixere micropſychos. Et eſt ratio ſubtilitatis immenſæ a Platone deſcendens: corpuſculis rerum lævibus, ſcabris, angulosis, rotundis, magis aut minùs ad aliorum naturam accedentibus: ideo non eadem omnibus amara aut dulcia eſſe. Sic & in laſſitudine proniores eſſe ad iracundiam, & in siti. Ergo & hæc animi aſperitas, ſeu potiùs animæ, dulciore ſucco mitigatur. Lenit tranſitum ſpiritûs, & molliores facit meatus, ne ſcindant euntem redeuntemque. Experimenta in ſe cuique: nullius non ira luctuſque, triſtitia & omnis animi impetus cibo mollitur. Ideoque obſervanda ſunt, quæ non ſolùm corporum medicinam, ſed & morum habent.

LII. Aqua mulſa & tussientibus utilis traditur, calefacta invitat vomitiones. Contra venenum psimmythii ſalutaris, addito oleo. Item contra hyoſcyamum, cum lacte maximè asinino, & contra halicacabum, ut diximus. Infunditur & auribus, & genitalium fiſtulis. Vulvis imponitur cum pane molli, ſubitis tumoribus, luxatis, leniendiſque omnibus. Inveteratæ uſum damnavere poſteri, minùs innocentem

aquâ minúſque vino firmum. Longâ tamen vetuſtate transit in vinum, ut conſtat inter omnes, ſtomacho inutilissimum, nerviſque contrarium.

LIII. Semper mulſum ex vetere vino utilissimum, facillimèque cum melle concorporatur, & quod in dulci numquam evenit. Ex auſtero factum non implet ſtomachum, neque ex decocto melle, minúſque inflat, quod fere evenit. Adpetendi quoque revocat aviditatem cibi. Alvum mollit frigido potu, pluribus calido ſiſtit. Corpora auget. Multi ſenectam longam mulsi tantùm nutritu toleravere, neque alio ullo cibo, celebri Pollionis Romilii exemplo. Centesimum annum excedentem eum divus Auguſtus hoſpes interrogavit, « quanam maximè ratione vigorem » illum animi corporiſque cuſtodiſſet ». At ille reſpondit: « intus mulſo, foris oleo ». Varro regium cognominatum morbum arquatum tradit, quoniam mulſo curetur.

LIV. Melitites quo fieret modo ex muſto & melle, docuimus in ratione vini. Sæculis jam fieri non arbitror hoc genus, inflationibus obnoxium. Solebat tamen inveteratum alvi causâ dari in febre: item articulario morbo, & nervorum infirmitate laborantibus, & mulieribus vini abſtemiis.

LV. Mellis naturæ adnexa cera eſt: de

cujus origine, bonitate, nationibus, suis diximus locis. Omnis autem mollit, calefacit, explet corpora: recens melior. Datur in sorbitione dysentericis, favique ipsi, in pulte alicæ priùs tostæ. Adversatur lactis naturæ: ac milii magnitudine decem grana ceræ hausta non patiuntur coagulari lac in stomacho. Si inguen tumeat, albam ceram in pube fixisse remedio est.

LVI. Nec hujus usus, quos mixta aliis præstat, enumerare medicina possit: sicuti nec ceterorum, quæ cum aliis prosunt. Ista, ut diximus, ingeniis constant. Non fecit cerotum, malagmata, emplastra, collyria, antidota, parens illa ac divina rerum artifex: officinarum hæc, immo veriùs avaritiæ commenta sunt. Naturæ quidem opera absoluta atque perfecta gignuntur: paucis ex causâ, non ex conjecturâ, rebus adsumptis, ut succo aliquo sicca temperentur ad meatus: aut corpore alio humentia, ad nexus. Scripulatim quidem colligere ac miscere vires, non conjecturæ humanæ opus, sed impudentiæ est. Nos nec Indicarum Arabicarumque mercium, aut externi orbis adtingimus medicinas. Non placent remediis tam longè nascentia: non nobis gignuntur: immo ne illis quidem, alioqui non venderent. Odorum causâ, unguentorumque, & deliciarum, si placet, etiam superstitionis gratiâ emantur,

tur, quoniam thure ſupplicamus & coſto. Salutem quidem sine iſtis poſſe conſtare, vel ob id probabimus, ut tantò magis ſui delicias pudeat.

LVII. 25. Sed medicinas e floribus coronamentiſque & hortensiis, quæque manduntur herbis, proſecuti, quonam modo frugum omittimus? Nimirum & has indicare conveniat. In primis ſapientissima animalium eſſe conſtat, quæ fruge veſcantur. Siliginis grana combuſta, & trita in vino amineo, oculis illita epiphoras ſedant: tritici verò ferro combuſta iis, quæ frigus uſſerit, præſentaneo ſunt remedio. Farina tritici ex aceto coҫta, nervorum contraҫtionibus: cum roſaceo verò & fico siccâ, myxiſque decoҫtis, furfures tonsillis faucibuſque gargarizatione proſunt. Sextus Pomponius prætorii viri pater, Hiſpaniæ citerioris princeps, cùm horreis ſuis ventilandis præsideret, correptus dolore podagræ, mersit in triticum ſeſe ſuper genua: levatuſque siccatis pedibus mirabilem in modum, hoc poſtea remedio uſus eſt. Vis tanta eſt, ut cados plenos siccet. Paleam quoque tritici, vel hordei, calidam imponi ramicum incommodis experti jubent, quâque decoҫtæ ſunt aquâ foveri. Eſt & in farre vermiculus teredini similis: quo cavis dentium cerâ incluſo, cadere vitiati dicuntur, etiam si fricentur.

Olyram arincam diximus vocari. Hac decoctâ fit medicamentum, quod Ægyptii atheram vocant, infantibus utilissimum: sed & adultos illinunt eo.

LVIII. Farina ex hordeo & cruda & decocta collectiones, impetusque discutit, lenit, concoquitque. Decoquitur aliàs in mulsâ aquâ aut fico siccâ. Jocineris doloribus cum poscâ concoqui opus est, aut cum vino. Cùm verò inter coquendum discutiendumque cura est, tunc in aceto melius, aut in fæce aceti, aut in cotoneis, pirisve decoctis. Ad multipedarum morsus cum melle: ad serpentium, in aceto: & contra suppurantia, ad extrahendas suppurationes, ex poscâ, additâ resinâ & gallâ. Ad concoctiones verò, & ulcera vetera, cum resinâ. Ad duritias cum fimo columbarum, aut fico siccâ, aut cinere. Ad nervorum inflammationes, aut intestinorum, vel laterum, vel virilium dolores, cum papavere aut meliloto, & quoties ab ossibus caro recedit. Ad strumas cum pice & impubis pueri urinâ, cum oleo. Cum Græco feno contra tumores præcordiorum, vel in febribus cum melle vel adipe vetusto.

Suppuratis triticea farina multò lenior. Nervis cum hyoscyami succo illinitur: ex aceto & melle, lentigini. Zeæ, ex quâ alicam fieri diximus, efficacior etiam hor-

deaceâ videtur : trimeſtris, mollior. Ex vino rubro ad ſcorpionum ictus tepida, & ſanguinem exſcreantibus : item arteriæ. Tussi cum caprino ſebo, aut butyro. Ex feno Græco mollissima omnium. Ulcera manantia ſanat, & furfures corporis, ſtomachi dolores, pedes & mammas cum vino & nitro cocta. Ærina magis ceteris purgat ulcera vetera, & gangrænas : cum raphano & ſale & aceto, lichenas : lepras cum ſulphure vivo : & capitis dolores cum adipe anſerino imposita fronti. Strumas & panos coquit, cum fimo columbino & lini ſemine decocta in vino.

LIX. De polentæ generibus in frugum loco ſatis diximus, locorum ratione. A farinâ hordei diſtat eo quòd torretur, ob id ſtomacho utilis. Alvum siſtit, impetuſque rubicundi tumoris. Et oculis illinitur, & capitis dolori cum mentâ, aut aliâ refrigerante herbâ. Item pernionibus & ſerpentium plagis : item ambuſtis ex vino. Inhibet quoque puſulas.

LX. Farina in pollinem ſubacta, vim extrahendi humoris habet : ideo & cruore ſuffusis in faſcias uſque ſanguinem perducit : efficaciùs in ſapâ. Imponitur & pedum callo, claviſque. Nam cum oleo vetere ac pice decocto polline, condylomata, & alia omnia ſedis vitia, quàm maximè calido mirabilem in modum curantur. Pulte cor-

pus augetur. Farina, quâ chartæ glutinantur, ſanguinem exſcreantibus datur tepida ſorbenda efficaciter.

LXI. Alica res Romana eſt, & non pridem excogitata: alioqui non ptiſanæ potiùs laudes ſcripsiſſent Græci. Nondum arbitror Pompeii Magni ætate in uſu fuiſſe, & ideo vix quidquam de eâ ſcriptum ab Aſclepiadis ſcholâ. Eſſe quidem eximiè utilem nemo dubitat, sive eluta detur ex aquâ mulsâ, sive in ſorbitiones decocta, sive in pultem. Eadem in alvo ſiſtendâ torretur: dein favorum cerâ coquitur, ut ſuprà diximus. Peculiariter tamen longo morbo ad tabitudinem redactis ſubvenit, ternis ejus cyathis in ſextarium aquæ ſenſim decoctis, donec omnis aqua conſumatur. Poſtea ſextario lactis ovilli aut caprini addito per continuos dies, mox adjecto melle. Tali ſorbitionis genere emendantur ſyntexes.

LXII. Milio ſiſtitur alvus, diſcutiuntur tormina, in quem uſum torretur antè. Nervorum doloribus, & aliis, fervens in ſacco imponitur: neque aliud utilius: quoniam levissimum mollissimumque eſt, & caloris capacissimum. Itaque talis uſus ejus eſt ad omnia, quibus calor profuturus eſt. Farina ejus cum pice liquidâ, ſerpentium & multipedæ plagis imponitur.

LXIII. Panicum Diocles medicus mel

frugum appellavit. Effectus habet, quos milium. In vino potum prodest dysentericis. Similiter his quæ vaporanda sunt, excalfactum imponitur. Sistit alvum in lacte caprino decoctum, & bis die haustum: sic prodest & ad tormina.

LXIV. Sesama trita in vino sumpta, inhibet vomitiones. Aurium inflammationi illinitur, & ambustis. Eadem efficit, & dum in herbâ est. Hoc ampliùs, oculis imponitur decocta in vino. Stomacho inutilis cibus, & animæ gravitatem facit. Stellionum morsibus resistit. Item ulceribus, quæ cacoethe vocant, & auribus, oleum, quod ex eâ fit, prodesse diximus.

Sesamoides a similitudine nomen accepit, grano amaro, folio minore. Nascitur in glareosis. Detrahit bilem in aquâ potum. Semen illinitur igni sacro: discutit panos. Est etiamnum aliud sesamoides Anticyræ nascens, quod ideo aliqui Anticyricon vocant: cetera simile erigeronti herbæ, de quâ suo dicemus loco: grano sesamæ. Datur in vino dulci ad detractiones, quantùm tribus digitis capitur, miscentque ellebori albi unum & dimidium obolum, purgationem eam adhibentes, maximè insaniæ melancholicæ, comitialibus, podagris. Et per se drachmæ pondere exinanit.

LXV. Hordeum optimum, quod can-

didissimum. Succus decocti in aquâ cælesti digeritur in pastillos, ut infundatur exulceratis interaneis & vulvis. Cinis ejus ambustis illinitur, & carnibus quæ recedunt ab ossibus, & eruptionibus pituitæ, muris aranei morsibus. Idem adsperso sale ac melle, candorem dentibus, & suavitatem oris facit. Eos qui pane hordeaceo utuntur, morbo pedum tentari negant. Novem granis si furunculum quis circumducat, singulis ter, manu sinistrâ, & omnia in ignem abjiciat, confestim sanari aiunt. Est & herba Phœnicea appellata Græcis, nostris verò hordeum murinum. Hæc trita e vino pota præclarè ciet menses.

LXVI. Ptisanæ, quæ ex hordeo fit, laudes uno volumine condidit Hippocrates, quæ nunc omnes in alicam transeunt. Contrà quantò innocentior alica? Hippocrates tamen sorbitionis gratiâ laudavit, quoniam lubrica ex facili hauriretur, quoniam sitim arceret, quoniam in alvo non intumesceret, quoniam facilè redderetur, & adsuetis hic solus cibus in febri bis die possit dari: tantùm remotus ab istis, qui medicinam fame exercent. Sorbitionem tamen dari totam vetuit, aliudve quàm succum ptisanæ. Item quamdiu pedes frigidi essent, tunc quidem nec potionem dandam. Fit & ex tritico glutinosior, arteriæque exulceratæ utilior.

LXVII. Amylon hebetat oculos, gulæ inutile, contrà quàm creditur. Item sistit alvum, epiphoras oculorum inhibet, & ulcera sanat: item pusulas, & fluxiones sanguinis. Genas duras emollit. Datur cum ovo his qui sanguinem rejecerint. In vesicæ verò dolore, semuncia amyli cum ovo, & passi tribus ovis suffervefacta, a balineo. Quin & avenacea farina decocta in aceto nævos tollit.

LXVIII. Panis hic ipse, quo vivitur, innumeras pæne continet medicinas. Ex aquâ & oleo aut rosaceo mollit collectiones, ex aquâ mulsâ duritias valde mitigat. Datur & ex vino ad discutienda quæ præstringi opus sit, & si magis etiamnum, ex aceto, adversùs acutas pituitæ fluxiones, quas Græci rheumatismos vocant: item ad percussa, luxata. Ad omnia autem hæc fermentatus, qui vocatur autopyros, utilior. Illinitur & paronychiis, & callo pedum in aceto. Vetus aut nauticus panis tusus, atque iterum coctus, sistit alvum. Vocis studiosis, & contra distillationes, siccum esse primo cibo, utilissimum est. Sitanius (hoc est, e trimestri) incussa in facie, aut desquamata, cum melle aptissimè curat. Candidus ægris, aquâ calidâ frigidâve madefactus, levissimum cibum præbet. Oculorum tumori ex vino imponitur. Sic & pusulis capitis, aut ad-

jectâ aridâ myrto. Tremulis panem ex aquâ esse jejunis statim a balineis demonstrant. Quin & gravitatem odorum in cubiculis ustus emendat: & vini, in saccos additus.

LXIX. Auxiliatur & faba. Namque solida fricta, fervensque in acre acetum conjecta, torminibus medetur. In cibo fressa, & cum allio cocta, contra deploratas tusses, suppurationesque pectorum, quotidiano cibo sumitur: & commanducata jejuno ore, etiam ad furunculos maturandos discutiendosve imponitur: & in vino decocta, ad testium tumores, & genitalium. Lomento quoque ex aceto decocto, tumores maturat atque aperit: item livoribus, combustis medetur. Voci eam prodesse, auctor est M. Varro. Fabalium etiam siliquarumque cinis, ad coxendices, & ad nervorum veteres dolores cum adipis suilli vetustate prodest. Et per se cortices decocti ad tertias sistunt alvum.

LXX. Lens optima, quæ facillimè coquitur, & ea quæ maximè aquam absorbet. Aciem quidem oculorum obtundit, & stomachum inflat, sed alvum sistit in cibo, magisque discocta cælesti aquâ: eadem solvit, minùs percocta. Pusulas ulcerum rumpit, eaque quæ intra os sunt, purgat & adstringit. Collectiones omnes imposita sedat, maximéque exulcera-

tas & rimoſas. Oculorum autem epiphoras cum meliloto, aut cotoneo. Contra ſuppurantia cum polentâ imponitur. Decoctæ ſuccus ad oris exulcerationes & genitalium adhibetur: ad ſedem, cum roſaceo aut cotoneo. In his, quæ acrius remedium exigant, cum putamine Punici, melle modico adjecto. Ad id demum, ne celeriter inareſcat, adjiciunt & betæ folia. Imponitur & ſtrumis paniſque, vel maturis vel matureſcentibus, ex aceto diſcocta. Rimis ex aquâ mulsâ: & gangrænis cum Punici tegmine. Item podagris cum polentâ, & vulvis, & renibus, pernionibus, ulceribus difficilè cicatricem trahentibus. Propter diſſolutionem ſtomachi triginta grana lentis devorantur. In choleris quoque & dyſenteriâ efficacior eſt in tribus aquis cocta: in quo uſu melius ſemper eam torrere antè, & tundere, ut quàm tenuiſſima detur, vel per ſe, vel cum cotoneo malo, aut piris, aut myrto, aut intubo erratico, aut betâ nigrâ, aut plantagine. Pulmoni eſt inutilis, & capitis dolori, nervosiſque omnibus, & felli: nec ſomno facilis: ad puſulas utilis, ignique ſacro, & mammis in aquâ marinâ decocta: in aceto autem duritias & ſtrumas diſcutit. Stomachi quidem causâ, polentæ modo potionibus inſpergitur. Quæ ſunt ambuſta, aquâ ſemicocta curat, poſtea

L v

trita, & per cribrum effuso furfure, mox procedente curatione addito melle. Ex poscâ coquitur ad guttura. Est & palustris lens per se nascens in aquâ non profluente, refrigeratoriæ naturæ : propter quod collectionibus illinitur, & maximè podagris, & per se, & cum polentâ : glutinat & interanea procidentia.

LXXI. Est silvestris & elelisphacos dicta a Græcis, ab aliis sphacos. Ea est sativâ lente levior, & folio minore, atque sicciore, & odoratiore. Est & alterum genus ejus silvestrius, odore gravi : hæc mitior. Folia habet cotonei mali effigie, sed minora & candida, quæ cum ramis decoquuntur. Menses ciet, & urinas : & pastinacæ ictus sanat. Torporem autem obducit percusso loco. Bibitur cum absinthio ad dysenteriam. Cum vino eadem commorantes menses trahit : abundantes sistit decocto ejus poto. Per se imposita herba vulnerum sanguinem cohibet. Sanat & serpentium morsus. Et si in vino decoquatur, pruritus testium sedat. Nostri, quì nunc sunt, herbarii elelisphacon Græcè, Latinè salviam vocant, mentæ similem, canam, odoratam. Partus emortuos eâ adpositâ extrahunt : item vermes aurium ulcerumque.

LXXII. Cicer & silvestre est, foliis sativo simile, odore gravi. Si largiùs suma-

tur, alvus ſolvitur, & inflatio contrahitur, & tormina. Toſtum ſalubrius habetur. Cicercula etiamnum magis in alvo proficit. Farina utriuſque ulcera manantia capitis ſanat, efficaciùs silveſtris. Item comitiales, & jocinerum tumores, & ſerpentium ictus. Ciet menſes & urinas, grano maximè. Emendat & lichenas, & teſtium inflammationes, regium morbum, hydropicos. Lædunt omnia hæc genera exulceratam vesicam, & renes. Gangrænis utiliora cum melle, & his quæ cacoethe vocantur. Verrucarum in omni genere primâ Lunâ singulis granis singulas tangunt, eaque grana in linteolo deligata poſt ſe abjiciunt, ita fugari vitium arbitrantes. Noſtri præcipiunt arietinum in aquâ cum ſale diſcoquere, ex eo bibere cyathos binos in difficultatibus urinæ. Sic & calculos pellit, morbumque regium. Ejuſdem foliis ſarmentiſque decoctis, aqua quàm maximè calida morbos pedum mollit, & ipſum calidum tritumque illitum. Columbini decocti aqua, horrorem tertianæ & quartanæ minuere creditur. Nigrum autem cum gallæ dimidio tritum, oculorum ulceribus ex paſſo medetur.

LXXIII. De ervo quædam in mentione ejus diximus: nec potentiam ei minorem veteres, quàm braſſicæ tribuêre. Contra ſerpentium ictus ex aceto, ad croco-

dilorum hominumque morsum. Si quis ervum quotidie jejunus edat, lienem ejus absumi certissimi auctores adfirmant. Farina ejus varos, sed & maculas toto corpore emendat. Serpere ulcera non patitur: in mammis efficacissimum. Carbunculos rumpit ex vino. Urinæ difficultates, inflationem, vitia jocineris, tenesmon, & quæ cibum non sentiunt, atropha appellata, tostum, & in nucis avellanæ magnitudinem melle collectum devoratumque corrigit: item impetigines, ex aceto coctum & quarto die solutum. Panos in melle impositum suppurare prohibet. Aqua decocti perniones & pruritus sanat fovendo. Quin & universo corpori, si quis quotidie jejunus biberit, meliorem fieri colorem existimant. Cibis idem hominis alienum. Vomitiones movet, alvum turbat, capiti & stomacho onerosum. Genua quoque degravat. Sed madefactum pluribus diebus, mitescit, bubus jumentisque utilissimum. Siliquæ ejus virides, priùs quàm indurescant, cum suo caule foliisque contritæ, capillos nigro colore inficiunt.

LXXIV. Lupini quoque silvestres sunt, omni modo minores sativis, præterquam amaritudine. Ex omnibus quæ eduntur, sicco nulli minùs ponderis est, nec plus utilitatis. Mitescunt cinere aut aquâ calidis. Colorem hominis frequentiores in ci-

bo exhilarant : amari contra aſpidas valent. Ulcera atra, aridi decorticatique triti, ſupposito linteolo, ad vivum corpus redigunt. Strumas, parotidas, in aceto coĉti diſcutiunt. Succus decoĉtorum cum rutâ & pipere, vel in febri datur ad ventris animalia pellenda, minoribus triginta annorum : pueris verò impositi, in ventrem jejunis proſunt. Et alio genere toſti, & in defruto poti, vel ex melle ſumpti. Iidem aviditatem cibi faciunt, faſtidium detrahunt. Farina eorum aceto ſubaĉta, papulas pruritusque in balineis illita cohibet, & per ſe siccat ulcera. Livores emendat : inflammationes cum polentâ ſedat. Silveſtrium efficacior vis eſt contra coxendicum & lumborum debilitatem. Ex iiſdem decoĉta lentigines, & foventium cutem corrigunt : si verò ad mellis crassitudinem decoquantur vel ſativi, vitiligines nigras & lepras emendant. Sativi quoque rumpunt carbunculos impositi : panos & ſtrumas minuunt, aut maturant, coĉti ex aceto : cicatricibus candidum colorem reddunt. Si verò cæleſti aquâ diſcoquantur, ſuccus ille ſmegma fit : quo fovere gangrænas, eruptiones pituitæ, ulcera manantia, utilissimum. Expedit ad lienem bibere, & cum melle menſtruis hærentibus. Lieni crudi cum fico siccâ triti ex aceto imponuntur. Radix quoque in aquâ de-

cocta, urinas pellit. Medentur pecori cum chamæleone herbâ decocti, aquâ in potum collatâ. Sanant & ſcabiem quadrupedum omnium, in amurcâ decocti, vel utroque liquore poſtea mixto. Fumus crematorum culices necat.

LXXV. Irionem inter fruges ſeſamæ similem eſſe diximus, & a Græcis erysimon vocari : Galli velam appellant. Eſt autem fruticoſum, foliis erucæ, anguſtioribus paulo, ſemine naſturtii. Utilissimum tussientibus cum melle, & in thoracis purulentis exſcreationibus. Datur & regio morbo, & lumborum vitiis, pleuriticis, torminibus, cœliacis. Illinitur verò parotidum & carcinomatum malis. Teſtium ardoribus ex aquâ, aliàs cum melle. Infantibus quoque utilissimum. Item ſedis vitiis, & articulariis morbis, cum melle & fico. Contra venena etiam efficax potum. Medetur & ſuſpiriosis, item fiſtulis, cum axungiâ veteri, ita ne intus addatur.

LXXVI. Horminum ſemine (ut diximus) cumino simile eſt, ceterò porro, dodrantali altitudine. Duorum generum : alteri ſemen nigrius, & oblongum. Hoc ad Venerem ſtimulandam, & ad oculorum argema & albugines. Alteri candidius ſemen & rotundius. Utroque tuſo extrahuntur aculei ex corpore, per ſe illito ex aquâ : folia ex aceto imposita, panos per ſe vel

cum melle difcutiunt : item furunculos, priufquam capita faciant, omnefque acrimonias.

LXXVII. Quin & ipfæ frugum peftes in aliquo funt ufu. Infelix dictum eft a Virgilio lolium. Hoc tamen molitum, ex aceto coctum, impositumque, fanat impetigines, celeriùs, quò fæpius mutatum eft. Medetur & podagris, aliifque doloribus, ex oxymelite. Curatio hæc a ceteris differt. Aceti fextario uno dilui mellis uncias duas juftum eft : ita temperatis fextariis tribus, decoctâ farinâ lolii fextariis duobus ufque ad crassitudinem, calidumque ipfum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit offa fracta.

LXXVIII. Miliaria appellatur herba, quæ necat milium. Hæc trita, & cornu cum vino infufa, podagras jumentorum dicitur fanare.

LXXIX. Bromos femen eft fpicam ferentis herbæ : nafcitur inter vitia fegetis, avenæ genere : folio & ftipulâ triticum imitatur. In cacuminibus dependentes parvulas velut locuftas habet. Semen utile ad cataplafmata, atque hordeum, & similia. Prodeft tussientibus fuccus.

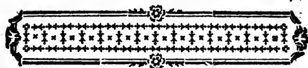
LXXX. Orobanchen appellavimus necantem ervum & legumina : alii cynomorion eam appellant, a similitudine canini genitalis : Cauliculus eft sine fanguine, fo-

liis rubens. Eſtur & per ſe, & in patinis cùm tenera eſt decocta.

LXXXI. Et leguminibus innaſcuntur beſtiolæ venenatæ, quæ manus pungunt, & periculum vitæ adferunt, ſolipugarum generis. Adversùs has omnia eadem medentur, quæ contra araneos & phalangia demonſtrantur. Et frugum quidem hæc ſunt in uſu medico.

LXXXII. Ex iiſdem fiunt & potus, zythum in Ægypto, celia & ceria in Hiſpaniâ, cervisia & plura genera in Galliâ, aliiſque provinciis, quorum omnium ſpuma cutem feminarum in facie nutrit Nam quod ad potum ipſum attinet, præſtat ad vini transire mentionem, atque a vite ordiri medicinas arborum.

LIBER XXIII.

Medicinæ ex arboribus cultis.

I. Peracta cerealium in medendo quoque natura eſt, omniumque quæ ciborum aut florum, odorumve gratiâ proveniunt ſupinâ tellure. Non cessit his Pomona, parteſque medicas & pendentibus dedit, non contenta protegere, arborumque alere umbrâ quæ diximus: immo velut indignata plus auxilii ineſſe his quæ longiùs a cælo abeſſent, quæque poſtea cœpiſſent. Primum enim homini cibum fuiſſe inde, & sic inducto cælum ſpectare, paſcique & nunc ex ſe poſſe sine frugibus.

II. Ergo hercule artes in primis dedit vitibus, non contenta delicias etiam, & odores, atque unguenta, omphacio, & œnanthe, ac maſſari, (quæ ſuis locis diximus,) nobiliter inſtruxiſſe. « Plurimùm, » inquit, homini voluptatis ex me eſt. » Ego ſuccum vini: liquorem olei gigno. » Ego palmas & poma, totque varieta- » tes: neque ut tellus, omnia per labo- » res, aranda tauris, terenda areis, deinde

» saxis, ut quando, quantove opere cibi » fiant? At ex me parata omnia, nec curvo laboranda, sed sese porrigentia ultro: & si pigeat attingere, etiam cadentia». Certavit ipsa secum, plusque utilitatis causâ genuit etiam, quàm voluptatis.

III. Folia vitium & pampini capitis dolores, inflammationesque corporum mitigant cum polentâ. Folia per se ardores stomachi ex aquâ frigidâ: cum farinâ verò hordei, articularios morbos. Pampini triti & impositi, tumorem omnem siccant. Succus eorum dysentericis infusus medetur. Lacrima vitium, quæ veluti gummis est, lepras & lichenas, & psoras nitro antè præparatas sanat. Eadem cum oleo sæpius pilis illitis, psilothri effectum habet, maximéque quam virides accensæ vites exsudant: quâ & verrucæ tolluntur. Pampini sanguinem exscreantibus, & mulierum a conceptu defectioni, diluti potu prosunt. Cortex vitium & folia arida, vulnerum sanguinem sistunt, ipsumque vulnus conglutinant. Vitis albæ viridis tusæ succo impetigines tolluntur. Cinis sarmentorum vitiumque & vinaceorum, condylomatis & sedis vitiis medetur ex aceto: item luxatis & ambustis, & lienis tumori, cum rosaceo & rutâ & aceto. Item igni sacro ex vino citra oleum adspergitur, & intertrigini: & pilos absumit. Dant

& bibendum cinerem sarmentorum ad lienis remedia aceto consperſum, ita ut bini cyathi in tepidâ aquâ bibantur, utque qui biberit, in lienem jaceat. Claviculæ ipsæ, quibus repunt vites, tritæ & ex aquâ potæ, siſtunt vomitionum consuetudinem. Cinis vitium cum axungiâ vetere contra tumores proficit, fiſtulas purgat, mox & perſanat: item nervorum dolores frigore ortos, contractionesque: contusas verò partes cum oleo, carnes excrescentes in ossibus cum aceto & nitro, scorpionum & canum plagas cum oleo. Corticis per se cinis combuſtis pilos reddit.

IV. Omphacium quâ fieret ratione incipientis uvæ pubertate, in unguentorum loco docuimus. Nunc ad medicinam de eo pertinentia indicabimus. Sanat ea, quæ in humido sunt ulcera, ut oris, tonsillarum, genitalium. Oculorum claritati plurimùm confert. Scabritiæ genarum, ulceribusque angulorum, nubeculis, ulceribus quacumque in parte manantibus, cicatricibus marcidis, ossibus purulentè limosis. Mitigatur vehementia ejus melle aut paſſo. Prodeſt & dysentericis, sanguinem exscreantibus, anginis.

V. Omphacio cohæret œnanthe, quam vites silveſtres ferunt, dicta a nobis in unguenti ratione. Laudatissima in Syriâ, maximè circa Antiochiæ & Laodiceæ mon-

tes: & ex albâ vite refrigerat, adstringit, vulneribus inspergitur, stomacho illinitur, utilis urinæ, jocineri, capitis doloribus, dysentericis. Contra fastidia obolo ex aceto pota. Siccat manantes capitis eruptiones, efficacissima ad vitia quæ sunt in humidis: ideo & oris ulceribus, & verendis, ac sedi cum melle & croco. Alvum sistit. Genarum scabiem emendat, oculorumque lacrimationes, ex vino stomachi dissolutionem: ex aquâ frigidâ pota sanguinis exscreationes. Cinis ejus ad collyria, & ad ulcera purganda, & paronychia, & pterygia, probatur. Uritur in furno, donec panis percoquatur. Massaris odoribus tantùm gignitur: omniaque ea aviditas humani ingenii nobilitavit, rapere festinando.

VI. 1. Maturescentium autem uvæ vehementiores nigræ, ideoque vinum ex his minùs jucundum: suaviores albæ, quoniam e translucido faciliùs accipitur aer. Recentes stomachum, & spiritûs inflatione alvum turbant: itaque in febri damnantur, utique largiores. Gravedinem enim capiti, morbumque lethargicum faciunt. Innocentiores, quæ decerptæ diu pependere: quâ ventilatione etiam utiles fiunt stomacho, ægrisque. Nam & refrigerant leviter & fastidium auferunt.

VII. Quæ autem in vino dulci condi-

tæ fuere, caput tentant. Proximæ ſunt penſilibus in paleâ ſervatæ. Nam in vinaceis ſervatæ, & caput, & vesicam, & ſtomachum infeſtant. Siſtunt tamen alvum, ſanguinem exſcreantibus utilissimæ. Quæ verò in muſto fuere, pejorem vim etiamnum habent, quàm quæ in vinaceis. Sapa quoque ſtomacho inutiles facit. Saluberrimas putant medici in cæleſti aquâ ſervatas, etiamsi minimè jucundas: ſed voluptatem earum in ſtomachi ardore ſentiri, & in amaritudine jecoris, fellisſque vomitione in choleris: hydropicis, cum ardore febrium ægrotantibus. At in ollis ſervatæ, & os, & ſtomachum, & aviditatem excitant. Paulo tamen graviores exiſtimantur fieri vinaceorum halitu. Uvæ florem in cibis si edêre gallinacei, uvas non attingunt.

VIII. Sarmenta earum, in quibus acini fuere, adſtringendi vim habent, efficaciora ex ollis.

IX. Nuclei acinorum eamdem vim obtinent. Hi ſunt qui in vino capitis dolorem faciunt. Toſti tritique ſtomacho utiles ſunt. Inſpergitur farina eorum, polentæ modo, potioni, dyſentericis, & cæliacis, & diſſoluto ſtomacho. Decocto etiam eorum fovere pſoras & pruritum utile eſt.

X. Vinacei per ſe minùs capiti aut ve-

sicæ nocent, quàm nuclei: mammarum inflammationi triti cum ſale utiles. Decoctum eorum veteres dyſentericos & cœliacos juvat, & potione, & fotu.

XI. Uva theriace, de quâ ſuo loco diximus, contra ſerpentium ictus eſtur. Pampinos quoque ejus edendos cenſent, imponendoſque, vinumque & acetum ex his factum auxiliarem contra eadem vim habet.

XII. Uva paſſa, quam aſtaphida vocant, ſtomachum, ventrem & interanea tentaret, nisi pro remedio in ipsis acinis nuclei eſſent: iis exemptis vesicæ utilis habetur: & tussi, alba utilior. Utilis & arteriæ & renibus: sicut ex his paſſum privatim e ſerpentibus contra hæmorrhoida potens. Teſtium inflammationi cum farinâ cumini, aut coriandri imponuntur: item carbunculis, articulariis morbis, sine nucleis tritæ cum rutâ: fovere antè vino ulcera oportet. Sanant epinyctidas, & ceria: & dyſenteriam cum ſuis nucleis. Et in oleo coctæ gangrænis illinuntur cum cortice raphani & melle. Podagris & unguium mobilibus cum panace, & per ſe ad purgandum os caputque, cum pipere commanducantur.

XIII. Aſtaphis agria, sive ſtaphis, quam uvam taminiam aliqui vocant falsò: ſuum enim genus habet, cauliculis nigris, re-

ctis, foliis labruscæ: fert folliculos veriùs, quàm acinos, virides, similes ciceri: in his nucleum triangulum. Maturescit cum vindemiâ: nigrescitque, cùm taminiæ rubentes norimus acinos, sciamusque illam in apricis nasci, hanc non nisi in opacis. His nucleis ad purgationem uti non censuerim, propter ancipitem strangulationem: nec ad pituitam oris siccandam, fauces enim lædunt. Phthiriasi caput & reliquum corpus liberant triti, faciliùs admixtâ sandarachâ: item pruritu, & psoris. Ad dentium dolores decoquuntur in aceto, ad aurium vitia, rheumatismum cicatricum, ulcerum manantia. Flos tritus in vino contra serpentes bibitur: semen enim abdicaverim, propter nimiam vim ardoris. Quidam eam pituitariam vocant, & plagis serpentium utique illinunt.

XIV. Labrusca quoque œnanthen fert, satis dictam, quæ a Græcis ampelos agria appellatur, spissis & candicantibus foliis, geniculata, rimoso cortice: fert uvas rubentes cocci modo, quæ cutem in facie mulierum purgant, & varos: coxendicum & lumborum vitiis tusæ, cum foliis & succo prosunt. Radix decocta in aquâ, pota in vini Coi cyathis duobus, humorem alvi ciet: ideo hydropicis datur. Hanc potiùs crediderim esse, quam vulgus uvam taminiam vocat. Utuntur eâ pro amuleto:

& ad exſpuitionem ſanguinis quoque adhibent, non ultra gargarizationes, & ne quid devoretur, addito ſale thymo, aceto mulſo. Ideo & purgationibus ancipitem putant.

XV. Eſt huic similis, ſed in ſalictis naſcens: ideo diſtinguitur nomine, cùm eoſdem uſus habeat, & ſalicaſtrum vocatur. Scabiem & pruriginem hominum quadrupedumque aceto mulſo trita hæc efficaciùs tollit.

XVI. Vitis alba eſt, quam Græci ampeloleucen, alii ophioſtaphylon, alii melothron, alii psilothrum, alii archezoſtin, alii cedroſtin, alii madon appellant. Hujus ſarmenta longis & exilibus internodiis geniculata ſcandunt. Folia pampinoſa ad magnitudinem ederæ, dividuntur ut vitium. Radix alba, grandis, raphano similis initio: ex eâ caules aſparagi similitudine exeunt. Hi decocti in cibo alvum & urinam, cient. Folia & caules exulcerant corpus: utique ulcerum phagedænis & gangrænis, tibiarumque tædio cum ſale illinuntur. Semen in uvâ raris acinis dependet, ſucco rubente, poſtea croci. Novere id qui coria perficiunt: illo enim utuntur. Pſoris & lepris illinitur. Lactis abundantiam facit coctum cum tritico, potumque. Radix numeroſis utilitatibus nobilis, contra ſerpentium ictus trita drachmis duabus

bus bibitur. Vitia cutis in facie, varoſque, & lentigines, & ſugillata emendat, & cicatrices. Eademque præſtat decocta in oleo. Decoctæ datur & comitialibus potus: item mente commotis, & vertigine laborantibus, drachmæ pondere quotidie anno toto. Et ipſa autem largior aliquantò ſenſus purgat. Illa vis præclara, quòd oſſa infracta extrahit in aquâ, impoſita, ut bryonia; quare quidam hanc albam bryoniam vocant. Alia verò nigra efficacior in eodem uſu cum melle & thure. Suppurationes incipientes diſcutit, veteres maturat & purgat. Ciet menſes & urinam. Ecligma ex eâ fit ſuſpiriosis, & contra lateris dolores, vulsis, ruptis. Splenem ternis obolis pota triginta diebus conſumit. Illinitur eadem cum fico & pterygiis digitorum. Ex vino ſecundas feminarum adpoſita trahit: & pituitam, drachmâ potâ in aquâ mulsâ, ſuccus radicis. Colligi debet ante maturitatem ſeminis: qui illitus per ſe & cum ervo, lætiore quodam colore & cutis teneritate mangonizat corpora. Tunditur ipſa radix cum pingui fico, erugatque corpus, si ſtatim bina ſtadia ambulentur: aliàs urit, nisi frigidâ abluatur. Jucundiùs hoc idem præſtat nigra vitis, quoniam alba pruritum adfert.

XVII. Eſt ergo & nigra, quam propriè bryoniam vocant, alii Chironiam, alii gy-

næcanthen, aut aproniam, similem priori, præterquam colore. Hujus enim nigrum eſſe diximus. Aſparagos ejus Diocles prætulit veris aſparagis in cibo, urinæ ciendæ, lienique minuendo. In frutectis & arundinetis maximè naſcitur. Radix foris nigra, intus buxeo colore, oſſa infracta vel efficaciùs extrahit, quàm ſuprà dicta. Ceterùm eidem peculiare eſt, quòd jumentorum cervicibus unicè medetur. Aiunt si quis villam eâ præcinxerit, fugere accipitres, tutaſque fieri villaticas alites. Eadem in jumento homineque, flemina, aut ſanguinem, qui ſe ad talos dejecerit, circumligata ſanat. Et hactenus de vitium generibus.

XVIII. Muſta differentias habent naturales has, quòd ſunt candida, aut nigra, aut inter utrumque: aliaque, ex quibus vinum fiat, alia ex quibus paſſum: cura differentias innumerabiles facit. In plenum ergo hæc dixiſſe conveniat. Muſtum omne ſtomacho inutile, venis jucundum. A balineis raptim & sine interſpiratione potum, necat. Cantharidum naturæ adverſatur. Item ſerpentibus, maximè hæmorrhoidi, & ſalamandræ. Capitis dolores facit, & gutturi inutile: prodeſt renibus, jocineri, & interaneis vesicæ: collævat enim ea. Privatim contra bupreſtim valet. Contra meconium, lactis coagulationem, cicutam,

toxica, dorycnium, ex oleo potum, redditumque vomitionibus. Ad omnia infirmius album, jucundius passi mustum, & quod minorem capitis dolorem adferat.

XIX. Vini genera differentiasque perquam multas exposuimus, & fere cujusque proprietates. Neque ulla pars difficilior tractatu, aut numerosior: quippe cùm sit tardum dictu, pluribus prosit an noceat. Præterea quàm ancipiti eventu potu statim auxilium fit, aut venenum? Etenim de naturâ ad remedia tantùm pertinente nunc loquimur. Unum de dando eo volumen Asclepiades condidit, ab eo cognominatum: qui verò postea de volumine illo disseruere, innumera. Nos ista Romanâ gravitate, artiumque liberalium adpetentiâ, non ut medici, sed ut judices salutis humanæ, diligenter distinguemus. De generibus singulis disserere immensum & inexplicabile est, discordibus medicorum sententiis.

XX. Surrentinum veteres maximè probavere: sequens ætas Albanum aut Falernum. Deinde alia alii iniquissimo genere decreti, quod cuique gratissimum, ceteris omnibus pronuntiando. Quin, ut constarent sententiæ, quota portio tamen mortalium his generibus posset uti? Jam verò nec proceres umquam sinceris. Eò venêre mores, ut nomina modò cellarum ve-

neant, ſtatimque in lacubus vindemiæ adulterentur. Ergo hercle, mirum dictu, innocentius jam eſt quodcumque & ignobilius. Hæc tamen facere conſtantissimè videntur victoriam, quorum mentionem fecimus. Si quis hoc quoque diſcrimen exigit, Falernum nec in novitate, nec in nimiâ vetuſtate corpori ſalubre eſt. Media ejus ætas a quintodecimo anno incipit. Hoc non rigido potu ſtomacho utile, non item in calido. Et in diutinâ tussi ſorbetur merum utiliter a jejunis: item in quartanis. Nullo æquè venæ excitantur. Alvum ſiſtit, corpus alit. Creditum eſt obſcuritatem visûs facere: nec prodeſſe nervis, aut vesicæ. Albana nervis utiliora. Stomacho minùs, quæ ſunt dulcia: auſtera vel Falerno utiliora. Concoctionem minùs adjuvant: ſtomachum modicè implent. At Surrentina nullo modo, nec caput tentant: ſtomachi & inteſtinorum rheumatiſmos cohibent. Cæcuba jam non gignuntur.

XXI. At quæ ſuperſunt Setina, cibos concoqui cogunt. Virium plus Surrentina, auſteritatis Albana, vehementiæ minùs Falerna habent. Ab his Statana non longo intervallo afuerint. Alvo citæ Signinum maximè conducere indubitatum eſt.

XXII. Reliqua in commune dicentur. Vino aluntur vires, ſanguis, coloſque hominum. Hoc quoque diſtat orbis medius,

& mitior plaga a circumjectis: quantùm illis feritas facit roboris, tantùm nobis hic succus. Lactis potus ossa alit, frugum nervos, aquæ carnes. Ideo minùs ruboris est in corporibus illis, & minùs roboris, contraque labores patientiæ. Vino modico nervi juvantur, copiosiore læduntur: sic & oculi. Stomachus recreatur: adpetentia ciborum invitatur: tristitia & cura hebetatur: urina & algor expellitur: somnus conciliatur. Præterea vomitiones sistit: collectiones extrà lanis humidis impositis mitigat. Asclepiades utilitatem vini æquari vix deorum potentiâ pronuntiavit. Vetus copiosiore aquâ miscetur, magisque urinam expellit: minùs siti resistit. Dulce minùs inebriat, sed stomacho innatat: austerum faciliùs concoquitur. Levissimum est, quod celerrimè inveteratur. Minùs infestat nervos, quod vetustate dulcescit. Stomacho minùs utile est pingue, nigrum, sed corpora magis alit. Tenue & austerum minùs alit, magis stomachum nutrit. Celeriùs per urinam transit, tantóque magis capita tentat: hoc & in omni alio succo semel dictum sit. Vinum si sit fumo inveteratum insaluberrimum est. Mangones ista in apothecis excogitavere. Jam & patresfamilias ætatem addi his, quæ per se cariem traxere. Quo certè vocabulo satis consilii dedêre prisci: quoniam & in ma-

teriis cariem fumus erodit: at nos e diverſo fumi amaritudine vetuſtatem indui perſuaſum habemus. Quæ ſunt admodum exalbida, hæc vetuſtate inſalubria fiunt. Quò generosius vinum eſt, hoc magis vetuſtate craſſeſcit, & in amaritudinem corpori minimè utilem coit. Condire eo aliud minùs annoſum, inſalubre eſt. Sua cuique vino ſaliva innocentissima, ſua cuique ætas gratissima, hoc eſt, media.

XXIII. Corpus augere volentibus, aut mollire alvum, conducit inter cibos bibere. Contrà minuentibus, alvumque cohibentibus, sitire in edendo, poſtea parum bibere. Vinum jejunos bibere, novitio invento, inutilissimum eſt curis, vigoremque animi ad procinctum tendentibus: ſomno verò ac ſecuritatibus jamdudum hoc fuit, quod Homerica illa Helena ante cibum miniſtravit. Sic quoque in proverbium cessit, «Sapientiam vino obumbrari». Vino damus homines, quòd ſoli animalium non sitientes bibimus. Aquæ potum interponere utilissimum: itemque jugi ſuperbibere. Ebrietatem quidem frigidæ potus extemplo diſcutit.

Meracis potionibus per viginti dies ante Canis ortum, totidemque poſtea, ſuadet Hesiodus uti. Merum quidem remedio eſt contra cicutas, coriandrum, aconita, viſcum, meconium, argentum vivum,

apes, vespas, crabrones, phalangia, serpentium scorpionumque ictus, contraque omnia quæ refrigerando nocent. Privatim contra hæmorrhoidas, presteras, fungos. Item contra inflationes, rosionesque præcordiorum, & quorum stomachus in vomitiones effunditur : & si venter aut interanea rheumatismum sentiant. Dysentericis, sudatoribus, in longâ tussi, in epiphoris, meracum. At verò cardiacis, in mammâ lævâ merum in spongiâ imponi prodest. Ad omnia autem maximè album inveterascens. Utiliter etiam fovetur vino calido virilitas jumentis : quo etiam infuso cornu lassitudinem auferri aiunt. Simias, quadrupedesque, quibus digiti sunt, negant crescere adsuetas meri potu.

XXIV. Nunc circa ægritudines sermo de vinis erit. Saluberrimum liberaliter genitis, Campaniæ quodcumque tenuissimum : vulgo verò, quod quemque maximè juverit validum. Utilissimum omnibus sacco viribus fractis. Meminerimus succum esse, qui fervendo vires e musto sibi fecerit. Misceri plura genera, omnibus inutile. Saluberrimum, cui nihil in musta additum est : meliusque, si nec vasis pix adfuit. Marmore enim, & gypso, aut calce condita, quis non etiam validus expaverit ? In primis igitur vinum marinâ aquâ factum, inutile est stomacho,

M iv

nervis, vesicæ. Resinâ condîta, frigidis stomachis utilia existimantur. Non expedire vomitionibus, sicut neque mustum, neque sapa, neque passum. Novitium resinatum nulli conducit. Capitis dolorem & vertigines facit: ab hoc dicta crapula est. Tussienbus & in rheumatismo nominata prosunt. Item cœliacis & dysentericis, mulierum mensibus. In hoc genere rubrum nigrumve magis constringit, magisque calfacit. Innocentius pice solâ condîtum. Sed & picem meminisse debemus non aliud esse, quàm combustæ resinæ fluxum. Hoc genus vini excalfacit, concoquit, purgat: pectori, ventri utile: item vulvarum dolori, si sine febre sint, veteri rheumatismo, exulcerationi, ruptis, convulsis, vomicis, nervorum infirmitati, inflationibus, tussi, anhelationibus, luxatis, in succidâ lanâ impositum. Ad omnia hæc utilius id, quod sponte naturæ suæ picem resipit, picatumque appellatur. Helvenaco quoque tamen nimio caput tentari convenit.

Quod ad febrium valetudines attinet, certum est non dandum in febri, nisi veteribus ægris: nec nisi declinante morbo. In acutis verò periculis, nullis nisi qui manifestas remissiones habeant, & has noctu potiùs: dimidia enim pars periculi est noctu, hoc est spe somni, bibentibus: nec a partu abortuve, nec a libidine ægro-

tantibus, nec in capitis doloribus, nec quorum accessiones cum frigore extremitatum fiant, nec in febri tussientibus, nec in tremore nervorumque doloribus, vel faucium, aut si vis morbi circa illa intelligatur: nec in duritiâ præcordiorum, venarum vehementiâ: neque in opisthotono, tetano: nec singultientibus, nec si cum febri dyspnœa sit. Minimè verò oculis rigentibus, & genis stantibus, aut defectis gravibusque: nec quorum conniventium perlucebunt oculi, palpebrisve non coeuntibus, vel si dormientibus hoc idem eveniet: aut si cruore suffunduntur oculi, vel si lemæ in oculis erunt. Minimè linguâ fungosâ, nec gravi, & subinde imperfecta loquentibus: nec si urina difficilè reddetur, neque expavescentibus repentè, nec spasticis, aut rursus torpentibus, nec si per somnos genitura effundatur.

XXV. Cardiacorum morbo unicam spem in vino esse certum est. Sed id dandum quidam non nisi in accessione censent, alii non nisi in remissione. Illi, ut sudorem coerceant: hi, quia tutiùs putant, minuente se morbo: quam plurium sententiam esse video. Dari utique non nisi in cibo debet, a somno, nec præcedente alio potu, hoc est, utique sitienti, nec nisi in desperatione supremâ, & viro faciliùs quàm feminæ: seni, quàm juveni: juveni,

quàm puero: hieme, quàm æstate: adsuetis potiùs, quàm expertibus. Modus dandi pro vehementiâ vini: item mixturâ. Atque vulgò satis putant unum vini cyathum duobus aquæ misceri. Si dissolutio sit stomachi, dandum: & si cibus non descendat.

XXVI. Inter vini genera, quæ fingi docuimus, nec fieri jam arbitror, & supervacuum eorum usum: cùm ipsis rebus, ex quibus finguntur, doceamus uti. Et aliàs modum excesserat medicorum in his ostentatio, veluti e napis vinum utile esse ab armorum equitandive lassitudine præcipientium: atque ut reliqua omittamus, etiam e junipero. Et quis satiùs censeat, absinthite vino utendum potiùs, quàm absinthio ipso? In reliquis omittetur & palmeum, capiti noxium, ventrique tantùm molliendo, & sanguinem exscreantibus non inutile. Fictitium non potest videri, quod bion appellavimus, cùm sit in eo sola pro arte festinatio. Prodest stomacho dissoluto, aut cibos non perficienti, prægnantibus, defectis, paralyticis, tremulis, vertigini, torminibus, ischiadicis. In pestilentiâ quoque ac peregrinationibus, vim magnam auxiliandi habere dicitur.

XXVII. Vini etiam vitium transit in remedia. Aceto summa vis est in refrigerando, non tamen minor in discutiendo:

ita fit ut infusum terræ spumet. Dictum est sæpius, diceturque quoties cum aliis prosit. Per se haustum fastidia discutit, singultus cohibet, sternutamenta olfactu. Vim in balineis æstûs arcet, si contineatur ore. Quin & cum aquâ bibitur. Multorum stomacho utiliter gargarizatur: cum eâdem convalescentium & a Solis ardoribus. Oculis quoque illo modo saluberrimum fotu. Medetur potæ hirudini. Item lepris, furfuribus, ulceribus manantibus, canis morsibus, scorpionum ictibus, scolopendrarum, muris aranei, contraque omnium aculeatorum venena & pruritus. Item contra multipedæ morsum. Calidum in spongiâ, adjecto sulphuris sextante sextariis tribus aceti, aut hyssopi fasciculo, medetur sedis vitiis. In sanguinis fluxione post excisos calculos, & omni aliâ, foris in spongiâ impositum, intus potum cyathis binis quàm acerrimum. Conglobatum utique sanguinem discutit. Contra lichenas & bibitur, & imponitur. Sistit alvum, & rheumatismos interaneorum infusum: item procidentia sedis, vulvæque. Tussim veterem inhibet, & gutturis rheumatismos, orthopnœam, dentium labefactationem. Vesicæ nocet, nervorumque infirmitatibus. Nesciere medici, quantùm contra aspidas polleret. Nuper ab aspide calcatâ percussus utrem aceti ferens, quoties de-

posuisset, sentiebat ictum, aliàs illæso similis. Intellectum ibi remedium est, potuque succursum. Neque altero os colluunt venena exsugentes. In totum domitrix vis hæc non ciborum modò est, verùm & rerum plurimarum. Saxa rumpit infusum, quæ non ruperit ignis antecedens. Cibos quidem & sapores non alius magis succus commendat aut excitat: in quo usu mitigatur usto pane, aut cum vino: vel accenditur pipere ac lasere: utique sale compescitur. Non est prætereundum in eo exemplum ingens. Siquidem M. Agrippa supremis suis annis conflictatus gravi morbo pedum, cùm dolorem eum perpeti nequiret, unius medicorum portentosâ scientiâ, ignorante divo Augusto, tanti putavit usu pedum sensuque omni carere, dummodo & dolore illo careret, demersis in acetum calidum cruribus in acerrimo impetu morbi.

XXVIII. 2. Acetum scillinum inveteratum magis probatur. Prodest, super ea quæ diximus, acescentibus cibis: gustatum enim discutit pœnam eam. Et his qui jejuni vomunt: callum enim faucium facit, ac stomachi: odorem oris tollit, gingivas adstringit, dentes firmat, colorem meliorem præstat. Tarditatem quoque aurium gargarizatione purgat, & transitum auditûs aperit. Oculorum aciem obiter exa-

cuit. Comitialibus, melancholicis, vertiginosis, vulvarum ſtrangulationibus, percussis, aut præcipitatis, & ob id ſanguine conglobato, nervis infirmis, renum vitiis perquam utile. Cavendum exulceratis.

XXIX. Oxymeli antiqui (ut Dieuches tradit) hoc modo temperabant: mellis minas decem, aceti veteris heminas quinque, ſalis marini pondo libram & quadrantem, aquæ marinæ ſextarios quinque pariter coquebant, decies deferveſcente cortinâ, atque ita diffundebant, inveterabantque. Suſtulit totum id Aſclepiades, coarguitque. Nam etiam in febribus dabant. Profuiſſe tamen fatentur contra ſerpentes, quas ſepas vocant, & contra meconium, ac viſcum: & anginis calidum gargarizatum, & auribus, & oris gutturiſque deſideriis, quæ nunc omnia oxalme contingunt: id ſale & aceto recente efficacius eſt.

XXX. Vino cognata res ſapa eſt, muſto decocto, donec tertia pars ſupersit. Ex albo hoc melius. Uſus contra cantharidas, bupreſtim, pinorum erucas, quas pityocampas vocant, ſalamandras, & contra mordentia venenata. Secundas partuſque emortuos trahit, cum bulbis potum. Fabianus auctor eſt, venenum eſſe, si quis jejunus a balineis id bibat.

XXXI. Conſequens horum eſt vini fæx, cujuſque generis. Ergo vini fæci tanta vis

eſt, ut deſcendentes in cupas enecet. Experimentum demiſſa præbet lucerna, quamdiu extinguatur, periculum denuntians. Illota miſcetur medicamentis. Cum iridis verò pari pondere, eruptionibus pituitæ illinitur: & ſicca vel madida contra phalangia, & teſtium mammarumque inflationes, vel in quacumque parte corporis. Item cum hordeaceâ farinâ: & thuris polline in vino decocta crematur & ſiccatur. Experimentum eſt legitimè coctæ, ut refrigerata linguam tactu videatur urere. Celerrimè exanimatur, loco non incluſo condita. Crematio ei multùm virium adjicit. Utiliſſima eſt ad compeſcendos lichenas furfureſque cum fico decocta. Sic & lepris & ulceribus manantibus imponitur. Fungorum naturæ contraria eſt pota, ſed magis cruda. Oculorum medicamentis cocta & lota miſcetur. Medetur illita & teſtibus, & genitalibus. In vino autem adverſùs ſtrangurias bibitur. Cùm exſpiravit quoque, lavandis corporibus & veſtibus utilis: tuncque uſum acaciæ habet.

XXXII. Fæx aceti pro materiâ acrior ſit neceſſe eſt, multóque magis exulceret. Reſiſtit ſuppurationum incrementis: ſtomachum, interanea, ventrem illita adjuvat. Siſtit earum partium rheumatiſmos, & mulierum menſes. Panos diſcutit nondum exulceratos, & anginas: ſacros ignes

cum cerâ. Mammas lactis sui impatientes eadem extinguit. Ungues scabros aufert. E serpentibus contra cerastas validissima cum polentâ. Cum melanthio autem contra crocodili morsus, & canis. Et hæc cremata ampliat vires. Tunc addito lentiscino oleo illita unâ nocte rufat capillum. Eadem ex aquâ in linteolo adposita, vulvas purgat.

XXXIII. Sapæ fæce ambusta sanantur, meliùs additâ lanugine arundinis. Eâdem fæce decoctâ potâque, tusses veteres. Decoquitur in patinis cum sale & adipe ad tumorem quoque maxillarum & cervicum.

XXXIV. 3. Olearum proxima auctoritas intelligitur. Folia earum vehementissimè adstringunt, purgant, sistunt. Itaque commanducata imposita ulceribus medentur, & capitis doloribus illita cum oleo. Decoctum eorum cum melle his quæ medici usserint, gingivarum inflammationibus, paronychiis, sordidisque ulceribus, & putrescentibus. Cum melle profluvium sanguinis e nervosis partibus cohibet. Succus eorum carbunculantibus circa oculos ulceribus & pusulis, procidentique pupillæ efficax: quapropter in collyria additur. Nam & veteres lacrimationes sanat, & genarum erosiones. Exprimitur autem succus tusis, adfuso vino & aquâ cælesti, siccatusque in pastillos digeritur. Sistit menses in lanâ admotus vulvæ. Utilis & sa-

nie manantibus. Item condylomatis, ignibus ſacris, quæque ſerpunt ulcera, epinyctidi.

XXXV. Eoſdem & flos earum habet effectus. Uruntur & cauliculi floreſcentes, ut ſpodii vicem cinis præſtet: vinoque infuſo iterum uritur. Suppurationes & panos illinunt cinere eo, vel foliis tuſis cum melle, oculos verò cum polentâ. Succus fruticis recentis accenſi diſtillans ſanat lichenas, furfures, manantia ulcera. Nam & lacrimâ quæ ex arbore ipsâ diſtillat, Æthiopicæ maximè oleæ, mirari ſatis non eſt repertos, qui dentium dolores illinendos cenſerent, venenum eſſe prædicantes, atque etiam in oleaſtro quærendum. E radice oleæ quàm tenerrimæ cortex deraſus, in melle crebro guſtatu medetur ſanguinem rejicientibus, & ſuppurata extuſſientibus. Ipſius oleæ cinis cum axungiâ tumores ſanat: extrahitque fiſtulis vitia, & ipſas ſanat.

XXXVI. Olivæ albæ ſtomacho utiliores, ventri minùs. Præclarum habent, antequam condiantur, uſum recentes per ſe cibi modo devoratæ. Medentur enim arenoſæ urinæ, item dentibus carnem mandendo attritis, aut convulsis. Nigra oliva ſtomacho inutilior, ventri facilior, capiti & oculis non convenit. Utraque ambuſtis prodeſt trita & illita. Sed nigra com-

manducatur, & protinus ex ore imposita, pusulas gigni prohibet. Colymbades sordida ulcera purgant, inutiles difficultatibus urinæ.

XXXVII. De amurcâ poteramus videri satis dixisse, Catonem secuti: sed reddenda medicinæ quoque est. Gingivis & oris ulceribus, dentium stabilitati efficacissimè subvenit. Item ignibus sacris infusa, & his quæ serpunt. Pernionibus nigræ olivæ amurca utilior: item infantibus fovendis. Albæ verò, mulierum vulvæ in lanâ admovetur. Multò autem omnis amurca decocta efficacior. Coquitur in Cyprio vase ad crassitudinem mellis. Usus ejus cum aceto, aut vino vetere, aut mulso, ut quæque causa exigat, in curatione oris, dentium, aurium, ulcerum manantium, genitalium, rhagadum. Vulneribus in linteolis imponitur, luxatis in lanâ: ingens hic usus, utique inveterato medicamento: tale enim fistulas sanat. Infunditur sedis, genitalium, vulvæ exulcerationi. Illinitur verò podagris incipientibus: item articulariis morbis. Si verò cum omphacio recoquatur ad mellis crassitudinem, casuros dentes extrahit. Item jumentorum scabiem, cum decocto lupinorum, & chamæleone herbâ, mirè sanat. Crudâ amurcâ podagras foveri utilissimum.

XXXVIII. 4. Oleastri foliorum eadem

natura. Spodium e cauliculis vehementiùs inhibet rheumatiſmos. Sedat & inflammationes oculorum, purgat ulcera, alienata explet, excreſcentia leniter erodit, ſiccatque, & ad cicatricem perducit: cetera, ut in oleis. Peculiare autem, quòd folia decoquuntur ex melle, & dantur cochlearibus contra ſanguinis exſcreationes. Oleum tantùm acrius, efficaciuſque: & de eo os quoque colluitur ad dentium firmitatem. Imponuntur folia & paronychiis, & carbunculis, & contra omnem collectionem cum vino: iis verò quæ purganda ſunt, cum melle. Miſcentur oculorum medicamentis, & decoctum foliorum, & ſuccus oleaſtri. Utiliter etiam auribus inſtillatur cum melle, vel si pus effluat. Flore oleaſtri condylomata illinuntur, & epinyctides. Item cum farinâ hordeaceâ venter, in rheumatiſmo: cum oleo, capitis dolores. Cutem in capite ab oſſibus recedentem cauliculi decocti, & cum melle impoſiti comprimunt. Ex oleaſtro maturi in cibo ſumpti ſiſtunt alvum. Toſti autem & cum melle triti, nomas repurgant, carbunculos rumpunt.

XXXIX. Olei naturam cauſaſque abundè diximus. Ad medicinam ex olei generibus hæc pertinent. Utiliſſimum eſſe omphacium, proximè viride. Præterea quàm maximè recens, (nisi cùm vetuſtiſſimum

quæritur,) tenue, odoratum, quodque non mordeat, e diverſo quàm in cibos eligitur. Omphacium prodeſt gingivis. Si contineatur in ore, colorem dentium cuſtodit magis, quàm aliud: ſudores cohibet.

XL. Œnanthino idem eſt effectus, qui roſaceo. Omni autem oleo mollitur corpus, vigorem & robur accipit: ſtomacho contrarium. Auget ulcerum incrementa. Fauces exaſperat, & venena omnia hebetat, præcipuè psimmythii, & gypsi, in aquâ mulsâ, aut ficorum siccarum decocto potum: contra meconium, ex aquâ: contra cantharidas, bupreſtin, ſalamandras, pityocampas: per ſe potum, redditumque vomitionibus, contra omnia ſuprà dicta. Et laſſitudinum perfrictionumque refectio eſt. Tormina calidum potum cyathis ſex, magiſque rutâ simul decoctâ pellit. Item ventris animalia. Solvit alvum heminæ menſurâ, cum vino & calidâ aquâ potum, aut ptiſanæ ſucco. Vulnerariis emplaſtris utile. Faciem purgat. Bubus infuſum per nares, donec ructent, inflationem ſedat. Vetus autem magis excalfacit corpora, magiſque diſcutit ſudores. Duritias magis diffundit. Lethargicis auxiliare, & inclinato morbo. Oculorum claritati confert aliquid, cum portione mellis acapni. Capitis doloribus remedium eſt.

Item ardoribus in febri cum aquâ: & si vetuſti non sit occasio, decoquitur, ut vetuſtatem repræſentet.

XLI. Oleum cicinum bibitur ad purgationes ventris cum pari caldæ menſurâ. Privatim dicitur purgare præcordia. Prodeſt & articulorum morbis, duritiis omnibus, vulvis, auribus, ambuſtis. Cum cinere verò muricum, ſedis inflammationibus, item pſoræ. Colorem cutis commendat, capillumque fertili naturâ evocat. Semen ex quo fit, nulla animans attingit. Ellychnia ex uvâ fiunt, claritatis præcipuæ. Ex oleo lumen obſcurum propter nimiam pinguitudinem. Folia igni ſacro illinuntur ex aceto: per ſe autem recentia mammis & epiphoris. Eadem decocta in vino inflammationibus, cum polentâ & croco: per ſe autem triduò imposita faciem purgant.

XLII. Oleum amygdalinum purgat, mollit corpora, cutem erugat, nitorem commendat, varos cum melle tollit e facie. Prodeſt & auribus, cum roſaceo & melle & mali Punici germine decoctum, vermiculoſque in his necat, & gravitatem auditûs diſcutit, ſonos incertos & tinnitus, obiter capitis dolores, & oculorum. Medetur furunculis, & a Sole uſtis cum cerâ. Ulcera manantia & furfures cum vino expurgat: condylomata cum meliloto.

Per ſe verò capiti illitum, ſomnum allicit.

XLIII. Oleum laurinum utilius quò recentius, quóque viridius colore. Vis ejus excalfactoria, & ideo paralyticis, ſpaſticis, iſchiadicis, ſugillatis, capitis doloribus, inveteratis diſtillationibus, auribus, in calyce Punici calfactum illinitur.

XLIV. Similis & myrtei olei ratio: adſtringit, indurat: medetur gingivis, dentium dolori, dyſenteriæ, vulvæ exulceratæ, vesicis, ulceribus vetuſtis vel manantibus, cum ſquamâ æris & cerâ. Item eruptionibus, ambuſtionibus. Attrita ſanat, & furfures, & rhagadas, condylomata, articulos luxatos, odorem gravem corporis. Adverſatur cantharidi, bupreſti, aliiſque malis medicamentis, quæ exulcerando nocent.

XLV. Chamæmyrsinæ, sive oxymyrsinæ eadem natura. Cupressinum oleum eoſdem effectus habet, quos myrteum. Item citreum. E nuce verò juglande, quod caryinum appellavimus, alopeciis utile eſt, & tarditati aurium infuſum. Item capitis dolori illitum. Ceterùm iners & gravi ſapore. Enimvero si quid in nucleo putridi fuerit, totus modus deperit. Ex Cnidio grano factum, eamdem vim habet, quam cicinum. E lentiſco factum, utilissimum acopo eſt. Idemque proficeret æquè ut roſaceum, ni durius paulo intellige-

retur. Utuntur eo & contra nimios ſudores, papulaſque ſudorum. Scabiem jumentorum efficacissimè ſanat. Balaninum oleum repurgat varos, furunculos, lentigines, gingivas.

XLVI. Cypros qualis eſſet, & quemadmodum ex eâ fieret oleum docuimus. Natura ejus excalfacit, emollit nervos. Folia ſtomacho illinuntur: & vulvæ concitatæ ſuccus quoque eorum adponitur. Folia recentia commanducata, ulceribus in capite manantibus, item oris medentur, collectionibus, condylomatis. Decoctum foliorum ambuſtis & luxatis prodeſt. Ipſa rufant capillum tuſa, adjecto ſtruthei mali ſucco. Flos capitis dolores ſedat cum aceto illitus. Idem combuſtus in crudâ ollâ nomas ſanat & putreſcentia ulcera per ſe, vel cum melle. Odor floris olet, qui ſomnum facit. Adſtringit gleucinum, & refrigerat, eâdem ratione quâ & œnanthinum.

XLVII. Balſaminum longè pretiosiſſimum omnium, ut in unguentis diximus, contra omnes ſerpentes efficax. Oculorum claritati plurimùm confert, caliginem diſcutit. Item dyſpnœas, collectiones omnes duritiaſque lenit. Sanguinem denſari prohibet, ulcera purgat: auribus, capitis doloribus, tremulis, ſpaſticis, ruptis perquam utile. Adverſatur aconito ex lacte

potum. Febres cum horrore venientes perunctis leviores facit. Utendum tamen modico, quoniam adurit, augetque vitia non servato temperamento.

XLVIII. Malobathri quoque naturam & genera exposuimus. Urinam ciet. Oculorum epiphoris vino expressum utilissimè imponitur. Item frontibus, dormire volentibus: efficacius, si & nares illinantur: aut si ex aquâ bibatur. Oris & halitûs suavitatem commendat linguæ subditum folium, sicut & vestium odorem interpositum.

XLIX. Hyoscyaminum emolliendo utile est, nervis inutile. Potum quidem cerebri motus facit. Therminum e lupinis emollit, proximum rosaceo effectum habens. Narcissinum dictum est cum suo flore. Raphaninum phthiriases longâ valetudine contractas tollit, scabritiasque cutis in facie emendat. Sesaminum aurium dolores sanat, & ulcera quæ serpunt, & quæ cacoethe vocant. Lirinon, quod & Phaselinum & Syrium vocavimus, renibus utilissimum est, sudoribusque evocandis, vulvæ molliendæ, concoquendoque intus. Selgiticum nervis utile esse diximus, sicut herbaceum quoque, quod Iguvini circa Flaminiam viam vendunt.

L. Elæomeli, quod in Syriâ ex ipsis oleis manare diximus, sapore melleo, non

sine nauseâ, alvum solvit: bilem præcipuè detrahit, duobus cyathis in heminâ aquæ datis: qui bibêre, torpescunt, excitanturque crebrò. Potores certaturi præsumunt ex eo cyathum unum. Pissino oleo usus ad tussim & quadrupedum scabiem est.

LI. A vitibus oleisque proxima nobilitas palmis: inebriant recentes: capitis dolorem adferunt: minùs, siccæ: nec, quantùm videtur, utiles stomacho: tussim exasperant, corpus alunt. Succum decoctarum antiqui pro hydromelite dabant ægris ad vires recreandas, sitim sedandam, in quo usu præferebant Thebaicas. Sanguinem quoque exscreantibus utiles, in cibo maximè. Illinuntur caryotæ stomacho, vesicæ, ventri, intestinis, cum cotoneis & cerâ & croco. Sugillata emendant. Nuclei palmarum cremati in fictili novo, cinere loto spodii vicem efficiunt, miscenturque collyriis, & calliblephara faciunt addito nardo.

LII. 5. Palma quæ fert myrobalanum, probatissima in Ægypto, ossa non habet reliquarum modo in balanis. Alvum & menses ciet in vino austero, & vulnera conglutinat.

LIII. Palma elate, sive spathe, medicinæ confert germina, folia, corticem. Folia imponuntur præcordiis, stomacho, jocineri,

cineri, ulceribus quæ serpunt, cicatrici repugnantia. Psoras cortex ejus tener cum resinâ & cerâ sanat diebus xx. Decoquitur & ad testium vitia. Capillum denigrat suffitu, partus extrahit. Datur bibendus renum vitiis, & vesicæ, & præcordiorum: & capiti, & nervis inimicus. Vulvæ ac ventris fluxiones sistit decoctum ejus. Item cinis ad tormina potus in vino albo, in vulvarum vitiis efficacissimus.

LIV. 6. Proximæ varietates generum medicinarumque, quæ mala habent. Ex his verna, acerba, stomacho inutilia sunt: alvum, vesicam circumagunt, nervos lædunt. Cocta meliora. Cotonea cocta suaviora. Cruda tamen, dumtaxat matura, prosunt sanguinem exscreantibus ac dysentericis, cholericis, cœliacis. Non idem prosunt decocta, quoniam amittunt constringentem illam vim succi. Imponuntur & pectori in febris ardoribus: & tamen decoquuntur in aquâ cælesti, ad eadem, quæ suprà scripta sunt. Ad stomachi autem dolores cruda decoctave cerati modo imponuntur. Lanugo eorum carbunculos sanat. Cocta in vino, & illita cum cerâ, alopeciis capillum reddunt. Quæ ex his cruda in melle condiuntur, alvum movent. Mellis autem suavitati multùm adjiciunt, stomachoque utilius id faciunt. Quæ verò in melle condiuntur cocta, quidam ad stomachi vi-

tia trita cum rosæ foliis decoctis dant pro cibo. Succus crudorum lienibus, orthopnoïcis, hydropicis prodest. Item mammis, condylomatis, varicibus. Flos & viridis & siccus inflammationibus oculorum, exscreationibus sanguinis, mensibus mulierum. Fit & succus ex his mitis, cum vino dulci tusis, utilis & cœliacis & jocineri. Decocto quoque eorum foventur, si procidant vulvæ & interanea. Fit & oleum ex his, quod melinum vocavimus, quoties non fuerint in humidis nata. Ideò utilissima, quæ ex Siciliâ veniunt. Minùs utilia struthia, quamvis cognata. Radix eorum circumscriptâ terrâ manu sinistrâ capitur, ita ut qui id faciet, dicat quæ capiat, & cujus causâ: sic adalligata strumis medetur.

LV. Melimela & reliqua dulcia, stomachum & ventrem solvunt, siticulosa, æstuosa: sed nervos non lædunt. Orbiculata sistunt alvum, & vomitiones, urinas cient. Silvestria mala similia sunt vernis acerbis, alvumque sistunt. Sanè in hunc usum immatura opus sunt.

LVI. Citrea contra venenum in vino bibuntur, vel ipsa, vel semen. Faciunt oris suavitatem, decocto eorum colluti, aut succo expresso. Horum semen edendum præcipiunt in malaciâ prægnantibus: ipsa verò contra infirmitatem stomachi, sed non nisi ex aceto facilè manduntur.

LVII. Punici mali novem genera nunc iterare ſupervacuum. Ex his dulcia, quæ apyrina alio nomine appellavimus, ſtomacho inutilia habentur, inflationes pariunt, dentes gingivaſque lædunt. Quæ verò ab his ſapore proxima vinoſa diximus, parvum nucleum habentia, utiliora paulo intelliguntur. Alvum ſiſtunt, & ſtomachum, dumtaxat pauca, citraque ſatietatem. Sed hæc minimè danda, quamquam omnino nulla, in febri, nec carne acinorum utili nec ſucco. Caventur æquè vomitionibus, ac bilem rejicientibus. Uvam in his, ac ne muſtum quidem, ſed protinus vinum aperuit natura. Utrumque aſperiore cortice. Hic ex acerbis in magno uſu. Vulgus coria maximè perficere illo novit: ob id malicorium appellant medici. Urinam cieri eodem monſtrant: mixtâque gallâ in aceto decoctum, mobiles dentes ſtabilire. Expetitur gravidarum malaciæ, quoniam guſtatu moveat infantem. Dividitur malum, cæleſtique aquâ madeſcit ternis fere diebus. Hæc bibitur frigida cœliacis, & ſanguinem exſcreantibus.

LVIII. Ex acerbo fit medicamentum, quod ſtomatice vocatur, utilissimum oris vitiis, narium, aurium, oculorum caligini: pterygiis, genitalibus, & his quas nomas vocant, & quæ in ulceribus excreſcunt. Contra leporem marinum hoc mo-

do : acinis detracto cortice tusis, succoque decocto ad tertias, cum croci, & aluminis scissi, myrrhæ, mellis Attici selibris. Alii & hoc modo faciunt : Punica acida multa tunduntur : succus in cacabo novo coquitur mellis crassitudine, ad virilitatis & sedis vitia, & omnia quæ Lycio curantur, aures purulentas, epiphoras incipientes, rubras maculas. In manibus rami Punicorum serpentes fugant. Cortice Punici ex vino decocti & impositi, perniones sanantur. Contusum malum ex tribus heminis vini, decoctum ad heminam, tormina & tænias pellit. Punicum in ollâ novâ, cooperculo inlito, in furno exustum, & contritum, potumque in vino, sistit alvum, discutit tormina.

LIX. Primus pomi hujus partus florere incipientis, cytinus vocatur Græcis, miræ observationis multorum experimento. Si quis unum ex his, solutus vinculo omni cinctûs & calceatûs, atque etiam anuli, decerpserit duobus digitis, pollice & quarto sinistræ manûs, atque ita lustratis levi tactu oculis, mox in os additum devoraverit, ne dente contingat, adfirmatur nullam oculorum imbecillitatem passurus eo anno. Iidem cytini siccati tritique, carnes excrescentes cohibent : gingivis & dentibus medentur : vel si mobiles sint, decocto succo. Ipsa corpuscula trita,

ulceribus quæ ſerpunt putreſcuntve, illinuntur. Item oculorum inflammationi inteſtinorumque : & fere ad omnia, quæ cortices malorum. Adverſantur ſcorpionibus.

LX. Non eſt ſatis mirari curam diligentiamque priſcorum, qui omnia ſcrutati, nihil intentatum reliquere. In hoc ipſo cytino floſculi ſunt, antequam ſcilicet malum ipſum prodeat, erumpentes, quos balauſtium vocari diximus. Hos quoque ergo experti invenerunt ſcorpionibus adverſari. Siſtunt potu menſes feminarum : ſanant oris ulcera, & tonsillas, uvam, ſanguinis exſcreationes, ventris & ſtomachi ſolutiones, genitalia, ulcera quacumque in parte manantia. Siccavere etiam ut sic quoque experirentur, inveneruntque tuſorum farinâ dyſentericos a morte revocari, alvum ſiſti. Quin & nucleos ipſos acinorum experiri non piguit. Toſti tusique ſtomachum juvant, cibo aut potioni inſperſi. Bibuntur ex aquâ cæleſti ad siſtendum alvum. Radix decocta ſuccum emittit, qui tænias necat, Victoriati pondere. Eadem diſcocta in aquâ, quas Lycium præſtat utilitates.

LXI. Eſt & silveſtre Punicum a similitudine appellatum. Ejus radices rubro cortice denarii pondere ex vino potæ ſomnos faciunt. Semine poto, aqua quæ ſub-

ierit cutem, siccatur. Mali Punici corticis fumo culices fugantur.

LXII. 7. Pirorum omnium cibus etiam valentibus onerosus, ægris quoque vini modo negatur. Decocta eadem mirè salubria & grata, præcipuè Crustumina. Quæcumque verò cum melle decocta, stomachum adjuvant. Fiunt cataplasmata e piris, ad discutienda corporum vitia: & decocto eorum ad duritias utuntur. Ipsa adversantur boletis atque fungis, pelluntque pondere & pugnante succo. Pirum silvestre tardissimè maturescit. Conciditur, suspensumque siccatur ad sistendam alvum: quod & decoctum ejus potu præstat. Decoquuntur & folia cum pomo ad eosdem usus. Pirorum ligni cinis contra fungos efficaciùs proficit. Mala piraque portatu jumentis mirè gravia sunt vel pauca. Remedio aiunt esse, si priùs edenda dentur aliqua, aut utique ostendantur.

LXIII. Fici succus lacteus, aceti naturam habet. Itaque coaguli modo lac contrahit. Excipitur ante maturitatem pomi, & in umbrâ siccatur, ad aperienda ulcera, cienda menstrua adpositu cum luteo ovi, aut potu cum amylo. Podagris illinitur cum farinâ Græci feni & aceto. Pilos quoque detrahit, palpebrarumque scabiem emendat: item lichenas & psoras. Alvum solvit. Lactis ficulni natura adver-

ſatur crabronum, veſparumque, & similium venenis, privatim ſcorpionum. Idem cum axungiâ verrucas tollit. Folia, & quæ non maturuere fici, ſtrumis illinuntur, omnibuſque quæ emollienda sint, diſcutiendave. Præſtant hoc & per ſe folia. Et alii uſus eorum, tamquam in fricando lichene, & alopeciis, & quæcumque exulcerari opus sit. Et adversùs canis morſus, ramorum teneri cauliculi cuti imponuntur. Iidem cum melle ulceribus, quæ ceria vocantur, illinuntur. Extrahunt infracta oſſa cum papaveris silveſtris foliis. Canum rabioſorum morſus folio trito ex aceto reſtringunt. E nigrâ ficu candidi cauliculi illinuntur furunculis, muris aranei morsibus cum cerâ. Cinis earum e foliis, gangrænis, conſumendiſque quæ excreſcunt.

Fici maturæ urinam cient, alvum ſolvunt, ſudorem movent, papulaſque. Ob id autumno inſalubres, quoniam ſudantia hujus cibi operâ corpora perfrigeſcunt. Nec ſtomacho utiles, ſed ad breve tempus: & voci contrariæ intelliguntur. Novissimæ ſalubriores, quàm primæ: medicatæ verò numquam. Juvenum vires augent: ſenibus meliorem valetudinem faciunt, minúſque rugarum. Sitim ſedant: calorem refrigerant. Ob id non negandæ in febribus conſtrictis, quas ſtegnas vocant.

Siccæ fici ſtomachum lædunt: gutturi &

faucibus magnificè utiles. Natura his excalfaciendi. Sitim adferunt. Alvum molliunt, rheumatiſmis ejus, & ſtomacho contrariæ. Vesicæ ſemper utiles, & anhelatoribus, ac ſuſpiriosis. Item jocinerum, renum, lienum vitiis. Corpus & vires adjuvant: ob id antè athletæ hoc cibo paſcebantur: Pythagoras exercitator, primus ad carnes eos tranſtulit. Recolligenti ſe a longâ valetudine utilissimæ. Item comitialibus, & hydropicis, omnibuſque, quæ maturanda aut diſcutienda ſunt, imponuntur: efficaciùs calce aut nitro admixto. Coctæ cum hyſſopo pectus purgant, pituitam, tussim veterem. Cum vino autem ad ſedem, & tumores maxillarum. Ad furunculos, panos, parotidas, decoctæ illinuntur. Utile & decocto earum fovere feminas. Decoctæ quoque eædem cum feno Græco utiles ſunt pleuriticis & peripneumonicis. Cum rutâ coctæ torminibus proſunt. Tibiarum ulceribus cum æris flore. Pterygiis cum Punico malo. Ambuſtis, pernionibus, cum cerâ. Hydropicis coctæ in vino, & cum absinthio & farinâ hordeaceâ, nitro addito. Manducatæ, alvum siſtunt. Scorpionum ictibus cum ſale tritæ illinuntur. Carbunculos extrahunt in vino coctæ & impositæ. Carcinomati, si sine ulcere eſt, quàm pinguissimam ficum imponi, pæne singulare remedium eſt: item phagedænæ.

Cinis non ex aliâ arbore acrior : purgat, conglutinat, replet, adſtringit. Bibitur & ad diſcutiendum ſanguinem concretum. Item percussis, præcipitatis, convulsis, ruptis, cyathis singulis aquæ & olei. Datur tetanicis & ſpaſticis : item potus vel infuſus cœliacis, & dyſentericis. Et si quis eo cum oleo perûngatur, excalfacit. Idem cum cerâ & roſaceo ſubactus, ambuſtis cicatricem tenuissimam obducit. Luſcioſos ex oleo illitus emendat, dentiumque vitia crebro fricatu. Produnt etiam, si quis inclinatâ arbore, ſupino ore aliquem nodum ejus morſu abſtulerit, nullo vidente, atque cum alutâ illigatum licio e collo ſuſpenderit, ſtrumas & parotidas diſcuti. Cortex tritus cum oleo, ventris ulcera ſanat. Crudæ grossi verrucas & thymos, nitro farinâque additis tollunt. Spodii vicem exhibet fruticum a radice exeuntium cinis. Bis toſtus adjecto psimmythio digeritur in paſtillos, ad ulcera oculorum & ſcabritiam.

LXIV. Caprificus etiamnum multò efficacior fico. Lactis minùs habet : ſurculo quoque ejus lac coagulatur in caſeum. Exceptum id coactumque in duritiam, ſuavitatem carnibus affert. Fricatur diluto ex aceto. Miſcetur exulceratoriis medicamentis. Alvum ſolvit : vulvam cum amylo aperit. Pota menſes ciet cum luteo ovi,

Podagricis cum farinâ Græci feni illinitur. Lepras, psoras, lichenas, lentigines expurgat: item venenatorum ictus, & canis morsus. Dentium quoque dolori hic succus adpositus in lanâ prodest, aut in cava eorum additus. Cauliculi & folia, admixto ervo, contra marinorum venena prosunt. Adjicitur & vinum. Bubulas carnes additi caules magno ligni compendio percoquunt. Grossi illitæ strumas, & omnem collectionem emolliunt, & discutiunt. Aliquatenus & folia. Quæ mollissima sunt ex his, cum aceto ulcera manantia, & epinyctidas, & furfures sanant. Cum melle foliis ceria sanant, & canis morsus. Recentes cum vino, phagedænas. Cum papaveris foliis ossa extrahunt. Grossi caprifici inflationes discutiunt suffitu. Resistunt & sanguini taurino poto, & psimmythio, & lacti coagulato potæ. Item in aquâ decoctæ atque illitæ parotidas sanant. Cauliculi aut grossi ejus quàm minutissimæ ad scorpionum ictus e vino bibuntur. Lac quoque instillatur plagæ, & folia imponuntur. Item adversùs murem araneum. Cauliculorum cinis uvam faucium sedat. Arboris ipsius cinis ex melle, rhagadia. Radix defervefacta in vino, dentium dolores. Hiberna caprificus in aceto cocta & trita, impetigines tollit. Illinuntur ramenta rami sine cortice quàm minutissima ad scobis modum,

Caprifico quoque medicinæ unius miraculum additur. Corticem ejus impubescentem puer impubis si defracto ramo detrahat dentibus, medullam ipsam adalligatam ante Solis ortum, prohibere strumas. Caprificus tauros quamlibet feroces, collo eorum circumdata, in tantum mirabili naturâ compescit, ut immobiles præstet.

LXV. Herba quoque, quam Græci erineon vocant, reddenda in hoc loco propter gentilitatem. Palmum alta est, cauliculis quinis fere, ocimi similitudine, flos candidus, semen nigrum, parvum: tritum cum melle Attico, oculorum epiphoris medetur: utcumque autem decerpta manat lacte multo & dulci. Herba perquam utilis aurium dolori, nitri exiguo addito. Folia resistunt venenis.

LXVI. Pruni folia decocta tonsillis, gingivis: uvæ prosunt in vino, decocto eo subinde ore colluto. Ipsa pruna alvum molliunt, stomacho non utilissima, sed brevi momento.

LXVII. Utiliora Persica, succusque eorum, etiamnum in vino aut in aceto expressus. Nec est alius eis pomis innocentior cibus. Nusquam minùs odoris, succi plus, qui tamen sitim stimulet. Folia ejus trita illita, hæmorrhagiam sistunt. Nuclei Persicorum cum oleo & aceto, capitis doloribus illinuntur.

LXVIII. Silveſtrium quidem prunorum baccæ, vel e radice cortex, in vino auſtero si decoquantur, ita ut triens ex heminâ ſupersit, alvum & tormina siſtunt. Satis eſt singulos cyathos decocti ſumi.

LXIX. Et in iis, & ſativis prunis eſt limus arborum, quem Græci lichena appellant, rhagadiis & condylomatis mirè utilis.

LXX. Mora in Ægypto & Cypro ſui generis, ut diximus, largo ſucco abundant, ſummo cortice deſquamato: altiore plagâ siccantur, mirabili naturâ. Succus adverſatur venenis ſerpentium, prodeſt dyſentericis, diſcutit panos, omneſque collectiones: vulnera conglutinat, capitis dolores ſedat, item aurium: ſplenicis bibitur, atque illinitur: & contra perfrictiones: celerrimè teredinem ſentit. Neque apud nos ſucco uſus minor. Adverſatur aconito & araneis, in vino potus. Alvum ſolvit: pituitas, tæniaſque, & similia ventris animalia extrahit. Hoc idem præſtat & cortex tritus. Folia tinguunt capillum cum fici nigræ & vitis corticibus simul coctis in aquâ cæleſti. Pomi ipsius ſuccus alvum ſolvit protinus. Ipſa poma ad præſens ſtomacho utilia, refrigerant, sitim faciunt. Si non ſuperveniat alius cibus, intumeſcunt. Ex immaturis ſuccus siſtit alvum: veluti animalis alicujus, in hac ar-

bore ·obſervandis miraculis, quæ in naturâ ejus diximus.

LXXI. Fit ex pomo panchreſtos ſtomatice, eadem arteriace appellata, hoc modo: sextarii tres ſucci e pomo, leni vapore ad crassitudinem mellis rediguntur. Pòſt additur omphacii aridi pondus x. duorum, aut myrrhæ x. unius, croci x. unius. Hæc simul trita miſcentur decocto. Neque eſt aliud oris, arteriæ, uvæ, ſtomachi, jucundius remedium. Fit & alio modo: ſucci ſextarii duo, mellis Attici ſextarius, decoquuntur, ut ſuprà diximus.

Mira ſunt præterea quæ produntur. Mori germinatione, priuſquam folia exeant, siniſtrâ decerpi jubentur futura poma: ricinos Græci vocant. Hi terram si non attigere, ſanguinem siſtunt adalligati, sive ex vulnere fluat, sive ore, sive naribus, sive hæmorrhoidis: ad hoc ſervantur repositi. Idem præſtare & ramus dicitur Lunâ plenâ defractus, incipiens fructum habere, si terram non attigerit, privatim mulieribus adalligatus lacerto, contra abundantiam mensium. Hoc & quocumque tempore ab ipsis decerptum, ita ut terram non attingat, adalligatumque exiſtimant præſtare. Folia mori trita, aut arida decocta, ſerpentium ictibus imponuntur. Ad idemque potu proficitur. Scorpionibus adverſatur e radice corticis ſuccus, ex vino aut poſcâ potus.

Reddenda eſt & antiquorum compoſitio. Succum expreſſum pomi maturi immaturique mixtum, coquebant in vaſe æreo ad mellis crassitudinem. Aliqui myrrhâ adjectâ & cupreſſo præduratum ad Solem torrebant, permiſcentes ſpathâ ter die. Hæc erat ſtomatice, quâ & vulnera ad cicatricem perducebant. Alia ratio: ſuccum siccato exprimebant pomo, multùm ſapori obſoniorum conferente. In medicinâ verò contra nomas, & pectoris pituitas, & ubicumque opus eſſet, adſtringi viſcera. Dentes quoque colluebant eo. Tertium genus ſucci foliis & radice decoctis ad ambuſta ex oleo illinenda. Imponuntur & per ſe folia. Radix per meſſes inciſa ſuccum dat aptissimum dentium dolori, collectionibuſque, & ſuppurationibus. Alvum purgat. Folia mori in urinâ madefacta, pilum coriis detrahunt.

LXXII. Ceraſa alvum molliunt, ſtomacho inutilia: eadem siccata alvum siſtunt, urinam cient. Invenio apud auctores, si quis matutinò roſcida cum ſuis nucleis devoret, in tantum levari alvum, ut pedes morbo liberentur.

LXXIII. Meſpila exceptis ſetaniis, quæ malo propiorem vim habent, reliqua adſtringunt ſtomachum, siſtuntque alvum. Item ſorba sicca: nam recentia ſtomacho & alvo citæ proſunt.

LXXIV. 8. Nuces pineæ, quæ resinam habent, contusæ leviter, additis in singulas sextariis aquæ ad dimidium decoctæ, sanguinis exscreationi medentur, ita ut cyathi bini bibantur ex eo. Corticis e pinu in vino decoctum contra tormina datur. Nuclei nucis pineæ sitim sedant, & acrimoniam stomachi rosionesque, & contrarios humores consistentes ibi: & infirmitatem virium roborant, renibus, & vesicæ utiles. Fauces videntur exasperare, & tussim. Bilem pellunt poti ex aquâ, aut vino, aut passo, aut balanorum decocto. Miscetur his contra vehementiores stomachi rosiones cucumeris semen, & succus porcilacæ. Item ad vesicæ ulcera & renes, quoniam & urinam cient.

LXXV. Amygdalæ amaræ radicum decoctum cutem in facie corrigit, coloremque hilariorem facit. Nuces ipsæ somnum faciunt, & aviditatem. Urinam & menses cient. Capitis dolori illinuntur, maximéque in febri: si ab ebrietate, ex aceto & rosaceo & aquæ sextario. Et sanguinem sistunt, cum amylo & mentâ. Lethargicis, & comitialibus prosunt. Capite perunсto epinyctidas sanant: e vino vetere ulcera putrescentia. Canum morsus cum melle. Et furfures ex facie, antè fotu præparatâ. Item jocineris & renum dolores ex aquâ potæ: & sæpe ex ecligmate cum resinâ

terebinthinâ. Calculosis & difficili urinæ in passo: & ad purgandam cutem in aquâ mulsâ tritæ, sunt efficaces. Prosunt ecligmate jocineri, tussi, & colo, cum elelisphaco modicè addito. In melle sumitur nucis avellanæ magnitudo. Aiunt, quinis fere præsumptis ebrietatem non sentire potores: vulpesque, si ederint eas, nec contingat e vicino aquam lambere, mori. Minùs valent in remediis dulces, & hæ tamen purgant, & urinam cient. Recentes stomachum implent.

LXXVI. Nucibus Græcis cum absinthii semine ex aceto sumptis, morbus regius sanari dicitur: item illitis per se vitia sedis, & privatim condylomata. Item tussis, & sanguinis rejectio.

LXXVII. Nuces juglandes Græci a capitis gravedine appellavere. Etenim arborum ipsarum foliorumque vires in cerebrum penetrant: hoc minore tormento, & in cibis, nuclei faciunt. Sunt autem recentes jucundiores, siccæ unguinosiores, & stomacho inutiles, difficiles concoctu, dolorem capitis inferentes, tussientibus inimicæ, & vomituris jejunis: aptæ in tenesmo solo: trahunt enim pituitam. Eædem præsumptæ venena hebetant: item anginam cum rutâ & oleo. Adversantur cepis, leniuntque earum saporem. Aurium inflammationi imponuntur cum mellis exi-

guo ; & cum rutâ mammis, & luxatis : cum cepâ autem & ſale & melle, canis hominiſque morſui. Putamine nucis juglandis, dens cavus inuritur. Putamen combuſtum tritumque in oleo aut vino, infantium capite peruncto, nutrit capillum : & ad alopecias eo sic utuntur. Quo plures nuces quis ederit, hoc faciliùs tineas pellit. Quæ perveteres ſunt nuces, gangrænis & carbunculis medentur : item ſugillatis : cortex juglandium, lichenum vitio, & dyſentericis. Folia trita cum aceto, aurium dolori. In ſanctuariis Mithridatis maximi regis devicti, Cn. Pompeius invenit in peculiari commentario ipsius manu compositionem antidoti, e duabus nucibus siccis, item ficis totidem, & rutæ foliis viginti simul tritis, addito ſalis grano : & qui hoc jejunus ſumat nullum venenum nociturum illo die. Contra rabiosi quoque canis morſum, nuclei a jejuno homine commanducati illitique præſenti remedio eſſe dicuntur.

LXXVIII. Nuces avellanæ capitis dolorem faciunt, inflationem ſtomachi : & pinguitudini corporis conferunt, plus quàm sit verisimile. Toſtæ & deſtillationi medentur. Tussi quoque veteri tritæ, & in aquâ mulsâ potæ. Quidam adjiciunt grana piperis, alii e paſſo bibunt. Piſtacia eoſdem uſus & effectus habent quos pinei

nuclei, præterque ad ſerpentium ictus, sive edantur, sive bibantur.

Caſtaneæ vehementer siſtunt ſtomachi & ventris fluxiones, alvum cient, ſanguinem exſcreantibus proſunt, carnes alunt.

LXXIX. Siliquæ recentes, ſtomacho inutiles, alvum ſolvunt. Eædem siccatæ siſtunt, ſtomachoque utiliores fiunt. Urinam cient. Syriacas in dolore ſtomachi ternas in aquæ ſextariis decoquunt quidam ad dimidium, eumque ſuccum bibunt. Sudor virgæ corni arboris laminâ ferreâ candente exceptus, non contingente ligno, illitaque inde ferrugo, incipientes lichenas ſanat. Arbutus sive unedo, fructum fert difficilem concoctioni, & ſtomacho inutilem.

LXXX. Laurus excalfactoriam naturam habet, & foliis, & cortice, & baccis: itaque decoctum ex his, maximè e foliis, prodeſſe vulvis & vesicis convenit. Illita verò veſparum, crabronumque, & apium, item ſerpentium venenis resiſtunt, maximè ſepis, dipſadis, & viperæ. Proſunt & mensibus feminarum cum oleo cocta. Cum polentâ autem, quæ tenera ſunt trita, ad inflammationes oculorum: cum rutâ, teſtium: cum roſaceo, capitis dolores, aut cum irino. Quin & commanducata atque devorata per triduum terna, liberant tuſsi: eadem ſuſpiriis trita cum melle. Cortex radicis cavendus gravidis. Ipſa radix

calculos rumpit, jocineri prodeſt tribus obolis in vino odorato pota. Folia pota vomitiones movent. Baccæ menſes trahunt adpositæ tritæ, vel potæ. Tussim veterem & orthopnœam ſanant binæ, detracto cortice in vino potæ. Si & febris sit, ex aquâ, aut ecligmate ex aquâ mulsâ, aut ex paſſo decoctæ. Proſunt & phthisicis eodem modo, & omnibus thoracis rheumatiſmis. Nam & coquunt pituitam & extrahunt. Adversùs ſcorpiones quaternæ ex vino bibuntur. Epinyctidas ex oleo illitæ, & lentigines, & ulcera manantia, & ulcera oris, & furfures. Cutis pruriginem ſuccus baccarum emendat, & phthiriasin. Aurium dolori & gravitati inſtillatur, cum vino vetere & roſaceo. Perunctos eo fugiunt venenata omnia. Prodeſt contra ictus & potus, maximè autem ejus laurûs, quæ tenuiora habet folia. Baccæ cum vino ſerpentibus, & ſcorpionibus, & araneis resiſtunt. Ex oleo & aceto illinuntur & lieni, & jocineri : gangrænis cum melle. Et in fatigatione etiam aut perfrictione ſucco eo perungi, nitro adjecto, prodeſt. Sunt qui celeritati partûs multùm conferre putent radicem, acetabuli menſurâ in aquâ potam : efficaciùs recentem, quàm aridam. Quidam adversùs ſcorpionum ictus, decem baccas dari jubent potui. Item & in remedio uvæ jacentis,

quadrantem pondo baccarum, foliorumve, decoqui in aquæ ſextariis tribus ad tertias, eamque calidam gargarizare: & in capitis dolore, impari numero baccas cum oleo conterere, & calfacere.

Laurûs Delphicæ folia trita olfactaque ſubinde, peſtilentiæ contagia prohibent: tantò magis si & urantur. Oleum ex Delphicâ, ad cerata, acopumque, ad perfrictiones diſcutiendas, nervos laxandos, lateris dolores, febres frigidas utile eſt. Item ad aurium dolorem, in mali Punici cortice tepefactum. Folia decocta ad tertias partes aquæ, uvam cohibent gargarizatione: potu alvi dolores, inteſtinorumque. Tenerrima ex his trita in vino, papulas, prurituſque, illita noctibus.

Proximè valent cetera laurorum genera. Laurus Alexandrina, sive Idæa, partus celeres facit, radice potâ trium denariorum pondere, in vini dulcis cyathis tribus. Secundas etiam pellit, menſeſque. Eodem modo pota Daphnoides, (sive his nominibus quæ diximus) silveſtris laurus prodeſt: alvum ſolvit, vel recenti folio, vel arido, drachmis tribus cum ſale in hydromelite manducata. Pituitas extrahit: folium & vomitus, ſtomacho inutile. Sic & baccæ quinædenæ purgationis causâ ſumuntur.

LXXXI. 9. Myrtus ſativa candida, minùs utilis eſt medicinæ, quàm nigra. Se-

men ejus medetur ſanguinem exſcreantibus. Item contra fungos in vino potum. Odorem oris commendat vel pridie commanducatum. Item apud Menandrum Synariſtoſæ hoc edunt. Datur & dyſentericis denarii pondere in vino. Ulcera difficilia in extremitatibus corporis ſanat, cum vino ſubfervefactum. Imponitur lippitudini cum polentâ, & cardiacis in mammâ siniſtrâ: & contra ſcorpionis ictus in mero: & ad vesicæ vitia, capitis dolores, & ægilopas, antequam ſuppurent: item tumoribus: exemptiſque nucleis in vino vetere tritum eruptionibus pituitæ. Succus ſeminis alvum ſiſtit, urinam ciet. Ad eruptiones puſularum, pituitæque, cum cerato illinitur: & contra phalangia. Capillum denigrat. Lenius ſucco oleum eſt ex eâdem myrto: lenius & vinum, quo numquam inebriatur. Inveteratum ſiſtit alvum & ſtomachum: tormina ſanat, faſtidium abigit. Foliorum arentium farina ſudores cohibet inſperſa, vel in febri. Utilis & cœliacis, & procidentiæ vulvarum, ſedis vitiis, ulceribus manantibus, igni ſacro fotu, capillis fluentibus, furfuribus: item aliis eruptionibus, ambuſtis. Additur quoque in medicamento, quod liparas vocant, eâdem de causâ quâ oleum ex his, efficacissimum ad ea quæ in humore ſunt, tamquam in ore & vulvâ. Folia ipſa fun-

gis adverſantur trita ex vino, cum cerâ verò articulariis morbis & collectionibus. Eadem in vino decocta dyſentericis & hydropicis potui dantur. Siccantur in farinam, quæ inſpergitur ulceribus, aut hæmorrhagiæ. Purgant & lentigines, pterygia, & paronychias, & epinyctidas, condylomata, teſtes, tetra ulcera: item ambuſta cum cerato. Ad aures purulentas & foliis crematis utuntur, & ſucco, & decocto. Comburuntur & in antidota. Item cauliculi flore decerpti, in novo fictili operto cremati in furno, dein triti ex vino. Et ambuſtis foliorum cinis medetur. Inguen ne intumeſcat ex ulcere, ſatis eſt ſurculum tantùm myrti habere ſecum, non ferro nec terrâ contactum.

LXXXII. Myrtidanum diximus quomodo fieret. Vulvæ prodeſt, adpoſitu, fotu, & illitu. Multò efficacius & cortice, & folio, & ſemine. Exprimitur & foliis ſuccus molliſſimis in pilâ tuſis, adfuſo paulatim vino auſtero, aliàs aquâ cæleſti: atque ita expreſſo utuntur ad oris ſediſque ulcera, vulvæ, & ventris: capillorum nigritiam, malarum perfuſiones, purgationes lentiginum, & ubi conſtringendum aliquid eſt.

LXXXIII. Myrtus ſilveſtris, ſive oxymyrsine, ſive chamæmyrsine, baccis rubentibus & brevitate a ſativâ diſtat. Radix ejus in honore eſt, decocta vino, ad

renum dolores pota, & difficili urinæ, præcipuéque craſſæ, & graveolenti: morbo regio, & vulvarum purgationi trita cum vino. Cauliculi quoque incipientes aſparagorum modo in cibo ſumpti, & in cinere coсti. Semen cum vino potum, aut oleo, aut aceto, calculos frangit. Item in aceto & roſaceo tritum, capitis dolores ſedat: & potum, morbum regium. Caſtor oxymyrsinen myrti foliis acutis, ex quâ fiunt ruri ſcopæ, ruſcum vocavit, ad eoſdem uſus. Et hactenus habent ſe medicinæ urbanarum arborum. Tranſeamus ad silveſtres.

LIBER XXIV.

Medicinæ ex arboribus silvestribus.

I. 1. NE silvæ quidem, horridiorque naturæ facies, medicinis carent, sacrâ illâ parente rerum omnium, nusquam non remedia disponente homini, ut medicina fieret etiam solitudo ipsa: sed ad singula illius discordiæ atque concordiæ miraculis occursantibus. Quercus & olea tam pertinaci odio dissident, ut altera in alterius scrobe depactæ moriantur: quercus verò & juxta nucem juglandem. Pernicialia & brassicæ cum vite odia: ipsum olus, quo vitis fugatur, adversum cyclamino & origano arescit. Quin & annosas jam, & quæ sternantur arbores, difficiliùs cædi, ac celeriùs inarescere tradunt, si priùs manu, quàm ferro, attingantur. Pomorum onera a jumentis statim sentiri: ac nisi priùs ostendantur his, quamvis pauca portent, sudare illico. Ferulæ asinis gratissimo sunt in pabulo, ceteris verò jumentis præsentaneo veneno: quâ de causâ id animal Libero patri adsignatur, cui & ferula. Surdis

dis etiam rerum ſua cuique ſunt venena, ac minimis quoque. Philyrâ coci & polline nimium ſalem cibi eximunt. Prædulcium faſtidium ſal temperat. Nitroſæ aut amaræ aquæ, polentâ additâ mitigantur, ut intra duas horas bibi possint. Quâ de causâ in ſaccos vinarios additur polenta. Similis vis Rhodiæ cretæ, & argillæ noſtrati. Concordiâ valent, cùm pix oleo extrahitur, quando utrumque pinguis naturæ eſt. Oleum ſolum calci miſcetur, quando utrumque aquas odit. Gummis aceto faciliùs eluitur, atramentum aquâ. Innumera præterea alia, quæ ſuis locis dicentur assiduè.

Hinc nata medicina. Hæc ſola naturæ placuerat eſſe remedia parata vulgò, inventu facilia, ac sine impendio, & quibus vivimus. Poſtea fraudes hominum & ingeniorum capturæ officinas invenere iſtas, in quibus ſua cuique homini venalis promittitur vita. Statim compositiones & mixturæ inexplicabiles decantantur. Arabia atque India in remedia æſtimantur: ulcerique parvo medicina a Rubro mari imputatur: cùm remedia vera quotidie paupertimus quiſque cenet. Nam si ex horto petantur, aut herba vel frutex quæratur, nulla artium vilior fiat. Ita eſt profectò, magnitudo populi Romani perdidit ritus, vincendoque victi ſumus. Paremus externis,

& unâ artium imperatoribus quoque imperaverunt. Verùm de his aliàs plura.

II. 2. Loton herbam, itemque Ægyptiam eodem nomine, aliàs & Syrticam arborem, diximus suis locis. Hæc lotos, quæ faba Græca appellatur a nostris, alvum baccis sistit. Ramenta ligni decocta in vino prosunt dysentericis, menstruis, vertigini, comitialibus. Cohibent & capillum. Mirum, his ramentis nihil esse amarius, fructuque dulcius. Fit & e scobe ejus medicamentum, ex aquâ myrti decoctâ, subactâ, & divisâ in pastillos, dysentericis utilissimum, pondere Victoriati cum aquæ cyathis tribus.

III. 3. Glans intrita duritias, quas cacoethes vocant, cum salsâ axungiâ sanat. Vehementiora sunt ligna, & in omnibus cortex ipse, corticique tunica subjecta. Hæc decocta juvat cœliacos. Dysentericis etiam illinitur, vel ipsa glans. Eademque resistit serpentium ictibus, rheumatismis, suppurationibus. Folia, & baccæ, vel cortex, vel succus decocti prosunt contra toxica. Cortex illinitur decoctus lacte vaccino, serpentis plagæ. Datur & ex vino dysentericis.

IV. 4. Eadem & ilici vis. Coccum ilicis vulneribus recentibus ex aceto imponitur. Epiphoris ex aquâ, & oculis suffusis sanguine, instillatur. Est autem genus

ex eo in Atticâ fere & Asiâ nascens, celerrimè in vermiculum se mutans, quod ideo scolecion vocant, improbantque. Principalia ejus genera diximus.

V. Nec pauciora gallæ genera fecimus, solidam, perforatam : item albam, nigram, majorem, minorem. Vis omnium similis. Optima Commagena. Excrescentia in corpore tollunt. Prosunt gingivis, uvæ, oris exulcerationi. Crematæ & vino extinctæ, cœliacis, dysentericis illinuntur. Paronychiis ex melle, & unguibus scabris, pterygiis, ulceribus manantibus, condylomatis, vulneribus quæ phagedænica vocantur. In vino autem decoctæ auribus instillantur, oculis illinuntur : adversùs eruptiones, & panos cum aceto. Nucleus commanducatus dentium dolorem sedat : item intertrigines, & ambusta. Immaturæ ex his ex aceto potæ, lienem consumunt. Eædem crematæ, & aceto salso extinctæ, menses sistunt, vulvasque procidentes fotu. Omnis capillos denigrat.

VI. Viscum e robore præcipuum diximus haberi, & quo conficeretur modo. Quidam contusum in aquâ decoquunt, donec innatet. Quidam commanducantes acinos, exspuunt cortices. Optimum est, quod sine cortice est, quodque levissimum, extrà fulvum, intus porraceum, quo nihil est glutinosius. Emollit, discutit tumores,

siccat ſtrumas. Cum resinâ & cerâ panos mitigat omnis generis. Quidam & galbanum adjiciunt, pari pondere singulorum: eoque modo & ad vulnera utuntur. Unguium ſcabritias expolit, si ſeptenis diebus ſolvantur, nitroque colluantur. Quidam id religione efficacius fieri putant, primâ Lunâ collectum e robore sine ferro. Si terram non attigit, comitialibus mederi. Conceptum feminarum adjuvare, si omnino ſecum habeant. Ulcera commanducato impositoque efficacissimè ſanari.

VII. Roboris pilulæ ex adipe ursino alopecias capillo replent. Cerri folia, & cortex, & glans, siccat collectiones ſuppurationeſque: fluxiones siſtit. Torpentes membrorum partes corroborat decoctum ejus fotu: cui & insidere expedit, siccandis adſtringendiſve partibus. Radix cerri adverſatur ſcorpionibus.

VIII. Suberis cortex tritus, ex aquâ calidâ potus, ſanguinem fluentem ex utralibet parte siſtit. Ejuſdem cinis ex vino calido, ſanguinem exſcreantibus magnopere laudatur.

IX. 5. Fagi folia manducantur in gingivarum labiorumque vitiis. Calculis glandis fagineæ cinis illinitur: item cum melle alopeciis.

X. Cupressi folia trita ſerpentium icti-

bus imponuntur: & capiti cum polentâ, si a Sole doleat: item ramici: quâ de causâ & bibuntur. Teſtium quoque tumori cum cerâ illinuntur. Capillum denigrant ex aceto. Eadem trita cum duabus partibus panis mollis, & e vino amineo ſubacta, pedum ac nervorum dolores ſedant. Pilulæ adversùs ſerpentium ictus bibuntur, aut si ejiciatur ſanguis: collectionibus illinuntur. Ramici quoque teneræ tuſæ cum axungiâ & lomento, proſunt. Bibuntur ex eadem causâ. Parotidi & ſtrumæ cum farinâ imponuntur. Exprimitur ſuccus tusis cum ſemine, qui mixtus oleo caliginem oculorum aufert. Item Victoriati pondere in vino potus illituſque cum fico siccâ pingui, exemptis granis, vitia teſtium ſanat, tumores diſcutit: & cum fermento ſtrumas. Radix cum foliis trita potaque, vesicæ & ſtranguriæ medetur: & contra ſcorlangia. Ramenta pota menſes cient, phapionum ictibus adverſantur.

XI. Cedrus magna, quam cedrelaten vocant, dat picem, quæ cedria vocatur, dentium doloribus utilissimam. Frangit enim eos & extrahit: dolores ſedat. Cedri ſuccus ex eâ quomodo fieret, diximus, magni ad lumina usûs, ni capiti dolorem inferret. Defuncta corpora incorrupta ævis ſervat, viventia corrumpit: mirâ differentiâ, cùm vitam auferat ſpiranti-

bus, defunctisque pro vitâ sit. Vestes quoque corrumpit, & animalia necat. Ob hæc non censeam in anginis hoc remedio utendum: neque in cruditatibus, quod suasere aliqui, gustu. Dentes quoque colluere ex aceto in dolore timuerim, vel gravitati aut vermibus aurium instillare. Portentum est: quod tradunt, abortivum fieri in Venere, antè perfusâ virilitate. Phthiriases perungere eo non dubitaverim, item porrigines. Suadent & contra venenum leporis marini bibere in passo. Faciliùs in elephantiasi illinunt. Et ulcera sordida & excrescentia in iis auctores quidam, & oculorum albugines caliginesque inunxere eo: & contra pulmonis ulcera cyathum ejus sorbere jusserunt: item adversùs tænias. Fit ex eo & oleum, quod pissellæon vocant, vehementioris ad omnia eadem usûs. Cedri scobe serpentes fugari certum est: item baccis tritis cum oleo, si qui perungantur.

XII. Cedrides, hoc est, fructus cedri tussim sanant, urinam cient, alvum sistunt: utiles ruptis, convulsis, spasticis, stranguriæ, vulvis, admoti: contra lepores marinos; eademque quæ suprà: collectionibus, inflammationibusque.

XIII. De galbano diximus. Neque humidum neque aridum probatur, sed quale docuimus. Per se bibitur ad tussim vete-

rem, ſuſpiria, rupta, convulſa. Imponitur iſchiadicis, lateris doloribus, panis, furunculis, corpori ab oſſibus recedenti, ſtrumis, articulorum nodis, dentium quoque doloribus. Illinitur & cum melle capitis ulceribus. Purulentis infunditur auribus cum roſaceo aut nardo. Odore comitialibus ſubvenit, & vulvâ ſtrangulante, & in ſtomachi defectu. Abortus non exeuntes trahit adpoſitu vel ſuffitu: item ramis ellebori circumlitum atque ſubjectum. Serpentes nidore urentium fugari diximus. Fugiunt & perunctos galbano. Medetur & a ſcorpione percuſſis. Bibitur & in difficili partu fabæ magnitudine in vini cyatho: vulvaſque converſas corrigit. Cum myrrhâ autem & in vino mortuos partus extrahit. Adverſatur & venenis, maximè toxicis, cum myrrhâ, & in vino. Serpentes oleo & ſpondylio mixto tactu necat. Nocere urinæ exiſtimatur.

XIV. 6. Similis Hammoniaci natura atque lacrimæ, probandæ, ut diximus: mollit, calfacit, diſcutit, diſſolvit. Claritati viſûs in collyriis convenit. Pruritum, cicatrices, albugines oculorum tollit. Dentium dolores ſedat, efficaciùs accenſum. Prodeſt dyſpnoicis, pleuriticis, pulmonibus, veſicis, urinæ cruentæ, lieni, iſchiadicis potum. Sic & alvum ſolvit. Articulis & podagræ cum pari pondere picis aut ceræ &

O iv

rosaceo coctum. Maturat panos, extrahit clavos cum melle. Sic & duritias emollit. Lieni cum aceto & cerâ Cypriâ, vel rosaceo, efficacissimè imponitur. Lassitudines perungi cum aceto & oleo, exiguoque nitro, utile.

XV. Et styracis naturam in peregrinis arboribus exposuimus. Placet præter illa quæ diximus, maximè pinguis, purus, albicantibus fragmentis. Medetur tussi, faucibus, pectoris vitiis, vulvæ præclusæ, duritieve laboranti. Ciet menses potu, adpositu ve, alvum mollit. Invenio potu modico tristitiam animi resolvi, largiore contrahi. Sonitus aurium emendat infusum: strumas illitum, nervorumque nodos. Adversatur venenis, quæ frigore nocent: ideo & cicutæ.

XVI. Spondylion unà demonstratum, infunditur capitibus phreneticorum, & lethargicorum: item capitis doloribus longis. Cum oleo vetere bibitur, & in jocinerum vitiis, morbo regio, comitialibus, orthopnoicis, vulvarum strangulatione: quibus & suffitu prodest. Alvum mollit. Illinitur ulceribus quæ serpunt cum rutâ. Flos auribus purulentis efficaciter infunditur. Sed succus cùm exprimitur, integendus est, quoniam mirè adpetitur a muscis & similibus. Radix derasa, & in fistulas conjecta, callum earum erodit. Au-

ribus quoque inſtillatur cum ſucco. Datur & ipſa contra morbum regium, & in jocineris vitio, & vulvarum. Capillos criſpos facit perunčto capite.

XVII. Sphagnos, sive ſphacos, sive bryon, & in Galliâ, ut indicavimus, naſcitur, vulvis decocto insidentium utilis: item genibus & feminum tumoribus, mixtus naſturtio, & aquâ ſalsâ tritus. Cum vino autem ac resinâ siccâ potus, urinam pellit celerrimè. Hydropicos inanit, cum vino & juniperis tritus ac potus.

XVIII. Terebinthi folia & radix collectionibus imponuntur. Decoctum eorum ſtomachum firmat. Semen in capitis dolore bibitur in vino, & contra difficultatem urinæ. Ventrem leniter emollit. Venerem excitat.

XIX. Piceæ, & laricis folia trita, & in aceto decocta, dentium dolori proſunt. Cinis corticum, intertrigini & ambuſtis. Potus alvum siſtit, urinam movet. Suffitu vulvas corrigit. Piceæ folia privatim jocineri utilia ſunt, drachmæ pondere in aquâ mulsâ pota. Silvas eas dumtaxat quæ picis resinæque gratiâ radantur, utilissimas eſſe phthisicis, aut qui longâ ægritudine non recolligant vires, ſatis conſtat: & illum cæli aera plus ita, quàm navigationem Ægyptiam, proficere, plus quàm lactis herbidos per montium æſtiva potus,

O v

XX. Chamæpitys Latinè abiga vocatur propter abortus, ab aliis thus terræ: cubitalibus ramis, flore pinûs & odore. Altera brevior, & incurvæ similis. Tertia eodem odore, & ideo nomine quoque, parvula, cauliculo digitali, foliis ſcabris, exilibus, albis, in petris naſcens. Omnes herbæ, ſed propter cognationem nominis non differendæ. Proſunt adversùs ſcorpionum ictus. Item jocineri illitæ cum palmis, aut cotoneis. Renibus & vesicæ, decoctum earum cum farinâ hordeaceâ. Morbo quoque regio, & urinæ difficultatibus, ex aquâ decoctæ bibuntur. Novissima contra ſerpentes valet cum melle. Sic & adpoſita vulvas purgat. Sanguinem denſatum extrahit pota. Sudores facit peruncтis eâ, peculiariter renibus utilis. Fiunt ex eâ & hydropicis pilulæ, cum fico alvum trahentes. Lumborum dolorem Victoriati pondere in vino finit, & tussim recentem. Mortuos partus, ex aceto cocta, & pota, ejicere protinus dicitur.

XXI. Cum honore & pytiuſa ſimili de causâ dicetur, quam quidam in tithymali genere numerant. Frutex eſt ſimilis piceæ, flore parvo purpureo. Bilem & pituitam per alvum detrahit radix, decocti heminâ: aut ſeminis lingula in balanis. Folia in aceto decocta, furfures cutis emendant: mammas quoque mixto rutæ decocto, & tor-

mina, & ſerpentium ictus, & in totum collectiones incipientes.

XXII. Resinam e ſuprà dictis arboribus gigni docuimus, & genera ejus & nationes in ratione vini, ac poſtea in arboribus. Summæ ſpecies duæ: ſicca, & liquida. Sicca e pinu & piceâ fit: liquida e terebintho, larice, lentiſco, cupreſſo. Nam & eæ ferunt in Aſiâ & Syriâ. Falluntur qui eamdem putant eſſe, e piceâ atque larice. Picea enim pinguem, & thuris modo ſuccoſam fundit: larix gracilem, ac mellei liquoris, virus redolentem. Medici liquidâ rarò utuntur, & in ovo fere: e larice propter tussim ulceraque viſcerum: nec pinea magnopere in uſu: ceteris non niſi coctis. Et coquendi genera ſatis demonſtravimus.

In arborum differentiâ placet terebinthina, odoratissima atque levissima: nationum, Cypria & Syriaca: utraque mellis Attici colore: ſed Cypria carnosior, ſicciorque. In ſicco genere quærunt ut ſit candida, pura, perlucida. In omni autem, ut montana potiùs, quàm campeſtris: item Aquilonia potiùs, quàm ab alio vento. Reſolvitur resina ad vulnerum uſus & malagmata, oleo: in potiones, amygdalis amaris. Natura in medendo contrahere vulnera, purgare, diſcutere collectiones: item pectoris vitia, terebinthina. Illinitur

O vj

eadem calida membrorum doloribus, spasticisque in Sole. Illinitur & totis corporibus, mangonum maximè curâ, ad gracilitatem emendandam, spatiis ita laxantium cutem per singula membra, capacioraque ciborum facienda corpora. Proximum locum obtinet e lentisco. Inest ei vis & adstringendi. Movet & ante ceteras urinam. Reliquæ ventrem molliunt, cruda concoquunt, tussim veterem sedant, vulvæ onera extrahunt etiam suffitæ. Privatim adversantur visco. Panos & similia, cum sevo taurino & melle sanant. Palpebras lentiscina commodissimè replicat. Fractis quoque utilissima, & auribus purulentis: item in pruritu genitalium. Pinea capitis vulneribus optimè medetur.

XXIII. 7. Pix quoque unde & quibus conficeretur modis, indicavimus: & ejus duo genera, spissum, liquidumque. Spissarum utilissima medicinæ Brutia, quoniam pinguissima & resinosissima utrasque præbet utilitates: ob id magis rutila, quàm ceteræ. Id enim quod in hoc adjiciunt, e masculâ arbore meliorem esse, non arbitror posse intelligi. Picis natura excalfacit, explet. Adversatur privatim cerastæ morsibus cum polentâ: item anginæ cum melle, distillationibus & sternutamentis e pituitâ. Auribus infunditur cum rosaceo:

illinitur cum cerâ. Sanat lichenas, alvum ſolvit, exſcreationes pectoris adjuvat ecligmate, aut illita tonsillis cum melle. Sic & ulcera purgat, explet. Cum uvâ paſſâ & axungiâ, carbunculos purgat, & putreſcentia ulcera: quæ verò ſerpunt, cum pineo cortice, aut ſulphure. Phthisicis cyathi menſurâ quidam dederunt, & contra veterem tussim. Rhagadas ſedis & pedum, panoſque, & ungues ſcabros emendat: vulvæ duritias & conversiones odore: item lethargicos. Strumas item cum farinâ hordeaceâ, & pueri impubis urinâ decoctâ ad ſuppurationem perducit. Et ad alopecias siccâ pice utuntur. Ad mulierum mammas Brutiâ, ex vino ſubferveſactâ cum polline farraceo, quàm calidissimis impositis.

XXIV. Liquida pix, oleumque quod piſſelæon vocant, quemadmodum fieret, diximus. Quidam iterum decoquunt, & vocant palimpiſſam. Liquidâ anginæ perunguntur intus, & uva. Ad aurium dolores, claritatem oculorum, oris circumlitiones, ſuſpirioſos, vulvas, tussim veterem, & crebras exſcreationes pectoris, ſpaſmos, tremores, opiſthotonos, paralyſes, nervorum dolores. Præſtantissimum ad canum & jumentorum ſcabiem.

XXV. Eſt & piſſaſphaltos, mixtâ bitumini pice naturaliter ex Apolloniatarum

agro. Quidam ipsi miſcent, præcipuum ad ſcabiem pecorum remedium, aut si fetus mammas læſerit. Maturum optimum ex eo, quod cùm fervet, innatat.

XXVI. Zopiſſam eradi navibus diximus cerâ marino ſale maceratâ. Optima hæc a tirocinio navium. Additur autem in malagmata ad diſcutiendas collectiones.

XXVII. Tedâ decoctâ in aceto, dentium dolores efficaciter colluunt.

XXVIII. Lentiſci ex arbore, & ſemen, & cortex, & lacrima urinam cient, alvum ſiſtunt. Decoctum eorum ulcera quæ ſerpunt, fotu. Illinitur in humidis, & igni ſacro: gingivas colluit. Folia dentibus in dolore atteruntur: mobiles decocto colluuntur. Capillum tinguunt. Lacrima ſedis vitiis prodeſt, cùm quid siccari excalfierive opus sit. Decoctum & e lacrimâ ſtomacho utile, ructum & urinam movens: quod & capitis doloribus cum polentâ illinitur. Folia tenera oculis inflammatis illinuntur. Item maſtiche lentiſci replicandis palpebris, & ad extendendam cutem in facie, & ſmegmata adhibetur, & ſanguinem rejicientibus, tussi veteri: & ad omnia quæ Hammoniaci vis. Medetur & adtritis partibus, sive oleo e ſemine ejus facto ceræque mixto, sive foliis, ex oleo decoctis, sive cum aquâ virilia foveantur. Scio Democratem medicum in valetudine

Considiæ M. Servilii consularis filiæ, omnem curationem austeram recusantis, diu efficaciter usum lacte caprarum, quas lentisco pascebat.

XXIX. 8. Platani adversantur vespertilionibus. Pilulæ earum in vino potæ denariorum quatuor pondere, omnibus serpentium & scorpionum venenis medentur : item ambustis. Tusæ autem cum aceto acri, magisque scilliti, sanguinem omnem sistunt. Et lentiginem, & carcinomata, melaniasque veteres, addito melle emendant. Folia & cortex illinuntur collectionibus & suppurationibus, & decoctum eorum. Corticis autem in aceto, dentium remedium est : foliorum tenerrima in vino albo decocta, oculorum. Lanugo foliorum, & auribus & oculis inutilis. Cinis pilularum sanat ambusta igni vel frigore. Cortex e vino scorpionum ictus restinguit.

XXX. Fraxinus quam vim adversùs serpentes haberet, indicavimus. Semen foliis ejus inest, quo medentur jocineris & lateris doloribus in vino : aquam quæ subit cutem, extrahunt. Corpus obesum levant onere, sensim ad maciem reducentes, iisdem foliis cum vino tritis ad virium portionem : ita ut puero quinque folia tribus cyathis diluantur, robustioribus septem folia, quinis cyathis vini. Non omittendum,

ramenta ejus & ſcobem a quibuſdam cavenda prædici.

XXXI. Aceris radix contuſa e vino jocineris doloribus efficacissimè imponitur.

XXXII. Populi albæ uvarum in unguentis uſum expoſuimus. Cortex potus iſchiadicis & ſtranguriæ prodeſt. Foliorum ſuccus calidus aurium dolori. Virgam populi in manu tenentibus intertrigo non metuitur. Populus nigra efficacissima habetur, quæ in Cretâ naſcitur. Comitialibus ſemen ex aceto utile. Fundit illa & resinam exiguam, quâ utuntur ad malagmata. Folia podagris in aceto decocta imponuntur. Humor e cavis populi nigræ effluens, verrucas, papulaſque ex adtritu ortas tollit. Populi ferunt & in foliis guttam, quâ apes propolim faciunt. Gutta æquè propoli ex aquâ efficax.

XXXIII. Ulmi & folia, & cortex, & rami, vim habent ſpiſſandi, & vulnera contrahendi. Corticis utique interior tilia lepras ſedat, & folia ex aceto illita. Corticis denarii pondus potum in heminâ aquæ frigidæ, alvum purgat, pituitaſque, & aquas privatim trahit. Imponitur & collectionibus lacrima, & vulneribus, & ambuſtis, quæ decocto fovere prodeſt. Humor in folliculis arboris hujus naſcens, cuti nitorem inducit, faciemque gratiorem præſtat. Cauliculi foliorum primi, vino decocti,

tumores ſanant, extrahuntque per fiſtulas. Idem præſtant & tiliæ corticis. Multi corticem commanducatum vulneribus utiliſſimum putant: folia trita aquâ adſperſa pedum tumori. Humor quoque e medullâ, uti diximus, caſtratæ arboris effluens, capillum reddit capiti illitus, defluenteſque continet.

XXXIV. Arbor tilia leniter tuſa ad eadem fere utilis eſt, atque oleaſter. Folia autem tantùm in uſu, & ad infantium ulcera in ore commanducata: decocta urinam cient: menſes ſiſtunt illita: ſanguinem pota detrahunt.

XXXV. Sambucus habet alterum genus magis silveſtre, quod Græci chamæacten, alii helion vocant, multò brevius. Utriuſque decoctum in vino veteri foliorum, vel ſeminis, vel radicis, ad cyathos binos potum, ſtomacho inutile eſt, alvo detrahens aquam. Refrigerat etiam inflammationem, maximè recentis ambuſti: & canis morſum cum polentâ molliſſimis foliorum illitis. Succus cerebri collectiones, privatimque membranæ, quæ circa cerebrum eſt, lenit infuſus. Acini ejus infirmiores, quàm reliqua, tinguunt capillum. Poti acetabuli menſurâ, urinam movent. Foliorum molliſſima ex oleo & ſale eduntur, ad pituitam bilemque detrahendam. Ad omnia efficacior, quæ minor. Radicis

ejus in vino decoctæ duo cyathi poti, hydropicos exinaniunt: vulvas emolliunt, has & foliorum decocta insidentium. Caules teneri mitioris sambuci, in patinis cocti, alvum solvunt. Resistunt folia & serpentium ictibus in vino pota. Podagricis cum sevo hircino vehementer prosunt cauliculi illiti. Iidemque in aquâ macerantur, ut eâ sparsâ pulices necentur. Foliorum decocto si locus spargatur, muscæ necantur. Boa appellatur morbus papularum, cùm rubent corpora: sambuci ramo verberatur. Cortex interior tritus, ex vino albo potus, alvum solvit.

XXXVI. Juniperus vel ante cetera omnia excalfacit, extenuat, cedro aliàs similis. Et ejus duo genera: altera major, altera minor. Utraque accensa serpentes fugat. Semen stomachi, pectoris, lateris doloribus utile. Inflationes algoresque discutit: tusses concoquit & duritias. Illitum tumores sistit: item alvum, baccis ex vino nigro potis: item ventris tumores illitis. Miscetur & antidotis oxyporis. Urinas ciet. Illinitur & oculis in epiphoris. Datur convulsis, ruptis, torminibus, vulvis, ischiadicis cum vino albo potum pilulis quaternis, aut decoctis viginti in vino. Sunt qui & perungant corpus e semine ejus in serpentium metu.

XXXVII. 9. Salicis fructus ante matu-

ritatem in araneam abit: ſed si priùs colligatur, ſanguinem rejicientibus prodeſt. Corticis e ramis primis cinis, clavum & callum aquâ mixtâ ſanat. Vitia cutis in facie emendat, magis admixto ſucco ſuo. Eſt autem hic trium generum. Unum arbor ipſa exſudat gummium modo. Alterum manat in plagâ, cùm floret, exciſo cortice trium digitorum magnitudine. Hic ad expurganda, quæ obſtent oculis: item ad ſpiſſanda quæ opus ſunt, ciendamque urinam, & ad omnes collectiones intus extrahendas. Tertius ſuccus eſt detruncatione ramorum a falce diſtillans. Ex his ergo aliquis cum roſaceo in calyce Punici calfactus auribus infunditur : vel folia cocta, & cum cerâ trita imponuntur: item podagricis. Cortice & foliis in vino decoctis foveri nervos utilissimum. Flos tritus cum foliis furfures purgat in facie. Folia contrita & pota intemperantiam libidinis coercent, atque in totum auferunt uſum ſæpius ſumpta. Amerinæ nigræ ſemen cum ſpumâ argenti pari pondere, a balneo illitum, psilothrum eſt.

XXXVIII. Non multùm a ſalice vitilium uſu diſtat vitex, foliorum quoque aſpectu, nisi odore gratior eſſet. Græci lygon vocant, alii agnon, quoniam matronæ Theſmophoriis Athenienſium caſtitatem cuſtodientes, his foliis cubitus sibi

sternunt. Duo genera ejus: major in arborem salicis modo adsurgit: minor ramosa, foliis candidioribus lanuginosis. Prima album florem mittit cum purpureo, quæ & candida vocatur: nigra, quæ tantùm purpureum. Nascuntur in palustribus campis. Semen potum vini quemdam saporem habet, & dicitur febres solvere: & cùm unguntur oleo admixto, sudorem facere: sic & lassitudines dissolvere. Urinam cient, & menses. Caput tentant vini modo: nam & odor similis est. Inflationes pellunt in inferiora. Alvum sistunt: hydropicis, & lienibus perquam utiles. Lactis ubertatem faciunt. Adversantur venenis serpentium, maximè quæ frigus inferunt. Minor efficacior ad serpentes: bibitur seminis drachmâ in vino vel poscâ, aut duabus foliorum tenerrimorum. Et illinuntur utraque adversùs araneorum morsus vel perunctis tantùm: suffitu quoque aut substratu fugant venenata. Ad venerem impetus inhibent: eóque maximè phalangiis adversantur, quorum morsus genitale excitat. Capitis dolorem ex ebrietate sedant cum rosaceo flos tenerique cauliculi. Seminis decoctum vehementiorem capitis dolorem dissolvit fotu: & vulvam etiam suffitu vel adpositu purgat: alvum cum pulegio & melle potum. Vomicas panosque difficilè concoquentes, cum sa-

rinâ hordeaceâ mollit. Lichenas & lentigines cum aphronitro & aceto ſemen ſanat: & oris ulcera, & eruptiones, cum melle: teſtium, cum butyro & foliis vitium: rhagadas ſedis, cum aquâ illitum: luxata, cum ſale, & nitro, & cerâ. Et ſemen, & folium additur in malagmata nervorum, & podagras. Semen inſtillatur in oleo decoctum capiti in lethargiâ, & phrenesi. Virgam qui in manu habeant, aut in cinctu, negantur intertriginem ſentire.

XXXIX. Ericen Græci vocant fruticem non multùm a myrice differentem, colore roriſmarini, & pæne folio. Hoc adverſari ſerpentibus tradunt.

XL. Geniſta quoque vinculi uſum præſtat. Flores apibus gratissimi. Dubito an hæc sit, quam Græci auctores ſparton appellavere, cùm ex eâ lina piſcatoria apud eos factitari docuerim: & numquid hanc designaverit Homerus, cùm dixit navium ſparta diſſoluta. Nondum enim fuiſſe Africanum vel Hiſpanum ſpartum in uſu, certum eſt: & cùm ſutiles fierent naves, lino tamen, non ſparto, umquam ſutas. Semen ejus, quod Græci eodem nomine appellant, in folliculis, phaſeolorum modo, naſcens, purgat ellebori vice, drachmâ & dimidiâ potâ in aquæ mulſæ cyathis quatuor jejunis. Rami similiter cum fronde in aceto macerati pluri-

ribus diebus, & tusi, ſuccum dant iſchiadicis utilem; cyathi unius potu. Quidam marinâ aquâ macerare malunt, & infundere clyſtere. Perunguntur eodem ſucco iſchiadici addito oleo. Quidam ad ſtranguriam utuntur ſemine. Geniſta tuſa cum axungiâ, genua dolentia ſanat.

XLI. Myricen, quam ericen vocat Lenæus, ſimilem ſcopis Amerinis dicit. Sanari eâ carcinomata in vino decoctâ tritâque cum melle illitâ. Arbitrantur quidam hanc eſſe tamaricen: ſed ad lienem præcipua eſt, si succus ejus expreſſus in vino bibatur. Adeóque mirabilem ejus antipathiam contra ſolum hoc viſcerum faciunt, ut adfirment, si eâ alveis factis bibant ſues, sine liene inveniri. Et ideo homini quoque ſplenico cibum potumque dant in vasis ex eâ factis. Gravis auctor in medicinâ, virgam ex eâ defractam, ut neque terram, neque ferrum attingeret, ſedare ventris dolores adſeveravit impoſitam, ita ut tunicâ cinctuque corpori adprimeretur. Vulgus infelicem arborem eam appellat, ut diximus, quoniam nihil ferat, nec feratur umquam.

XLII. Corinthus, & quæ circa eſt regio, bryam vocat, ejuſque duo genera facit: silveſtrem planè ſterilem: alteram mitiorem. Hæc fert in Ægypto Syriâque etiam abundanter lignoſum fructum, ma-

jorem gallâ, asperum gustu, quo medici utuntur vice gallæ, in compositionibus; quas antheras vocant. Et lignum autem, & flos, & folia, & cortex in eosdem usus adhibentur, quamquam remissiora. Datur sanguinem rejicientibus cortex tritus, & contra profluvia feminarum, cœliacis quoque. Idem tusus impositusque collectiones omnes inhibet. Foliis exprimitur succus ad hæc eadem. Et in vino decoquuntur: ipsa verò adjecto melle gangrænis illinuntur. Decoctum eorum in vino potum, vel imposita cum rosaceo & cerâ sedant. Sic & epinyctidas sanant. Ad dentium dolorem auriumque, decoctum eorum salutare est: radix ad eadem similiter. Folia hoc ampliùs, ad ea quæ serpunt imponuntur cum polentâ. Semen drachmæ pondere adversùs phalangia & araneos bibitur. Cum altilium verò pingui furunculis imponitur. Efficax & contra serpentium ictus, præterquam aspidum. Nec non morbo regio, phthiriasi, lendibusque, decoctum infusum prodest, abundantiamque mulierum sistit. Cinis arboris ad omnia eadem prodest. Aiunt, si bovis castrati urinæ immisceatur, in potu, vel in cibo, Venerem finiri. Carboque ex eo genere urinâ eâ restinctus in umbrâ conditur: idem cùm libeat accendere, resolvitur. Magi id & ex spadonis urinâ fieri tradiderunt.

XLIII. 10. Nec virga ſanguinea felicior habetur. Cortex ejus interior cicatrices, quæ præſanavere, aperit.

XLIV. Sileris folia illita fronti capitis dolores ſedant. Ejuſdem ſemen tritum, in oleo phthiriaſes coercet. Serpentes & hunc fruticem refugiunt: baculumque ruſtici ob id ex eo gerunt.

XLV. Liguſtrum si eadem arbor eſt, quæ in Oriente cypros, ſuos in Europâ uſus habet. Succus ejus nervis, articulis, algoribus, folia ubique veteri ulceri cum ſalis micâ, & oris exulcerationi proſunt. Acini contra phthiriasin: item contra intertrigines, foliave. Sanant & gallinaceorum pituitas acini.

XLVI. Folia alni ex ferventi aquâ certissimo remedio ſunt tumori.

XLVII. Ederæ genera viginti demonſtravimus. Natura omnium in medicinâ anceps. Mentem turbat, & caput purgat largiùs pota. Nervis intus nocet. Iiſdem nervis adhibita foris prodeſt. Eadem natura, quæ aceto, ei eſt. Omnia genera ejus refrigerant. Urinam cient potu: capitis dolorem ſedant, præcipuè cerebro, continentique cerebrum membranæ, utiliter mollibus impositis foliis: cum aceto & roſaceo tritis & decoctis, addito poſtea roſaceo oleo. Illinuntur autem fronti: & decocto eorum fovetur os, caputque perungitur,

perungitur. Lieni & pota & illita prosunt. Decoquuntur & contra horrores febrium, eruptionesque pituitæ, aut in vino teruntur. Corymbi quoque poti vel illiti lienem sanant: jocinera autem illiti. Trahunt & menses adpositi. Succus ederæ tædia narium graveolentiamque emendat, præcipuè albæ sativæ. Idem infusus naribus caput purgat, efficaciùs addito nitro. Infunditur etiam purulentis auribus, aut dolentibus cum oleo. Cicatricibus quoque decorem facit. Ad lienes efficacior albæ est, ferro calefactus: satisque est acinos sex in vini cyathis duobus sumi. Acini quoque ex eâdem albâ terni, in aceto mulso poti, tineas pellunt, in quâ curatione ventri quoque imposuisse eos utile est. Ederæ, quam chrysocarpon appellavimus, baccis aurei coloris viginti, in vini sextario tritis, ita ut terni cyathi potentur, aquam quæ cutem subierit, urinâ educit Erasistratus. Ejusdem acinos quinque tritos in rosaceo oleo, calfactosque in cortice Punici, instillavit dentium dolori a contrariâ aure. Acini, qui croci succum habent, præsumpti potu a crapulâ tutos præstant: item sanguinem exscreantes, aut torminibus laborantes. Ederæ nigræ candidiores corymbi poti, steriles etiam viros faciunt. Illinitur decocta quæcumque in vino omnium ulcerum generi, etiamsi ca-

coethe sint. Lacrima ederæ psilothrum eſt, phthiriasinque tollit. Flos cujuſcumque generis trium digitorum captu, dyſentericos & alvum etiam emendat, in vino auſtero bis die potus. Et ambuſtis illinitur utiliter cum cerâ. Denigrant capillum corymbi. Radicis ſuccus in aceto potus, contra phalangia prodeſt. Hujus quoque ligni vaſe ſplenicos bibentes ſanari invenio. Et acinos terunt, moxque comburunt, & ita illinunt ambuſta, priùs perfuſa aquâ calidâ. Sunt qui & incidant ſucci gratiâ, eoque utantur ad dentes eroſos: frangique tradunt, proximis cerâ munitis, ne lædantur. Gummim etiam in ederâ quærunt, quam ex aceto utilissimam dentibus promittunt.

XLVIII. Græci vicino vocabulo ciſthon appellant fruticem majorem thymo, foliis ocimi. Duo ejus genera. Flos maſculo roſaceus, feminæ albus. Ambo proſunt dyſentericis & ſolutionibus ventris, in vino auſtero, ternis digitis flore capto, & similiter bis die poto: ulceribus veteribus & ambuſtis cum cerâ: & per ſe oris ulceribus. Sub his maximè naſcitur hypociſthis, quam inter herbas dicemus.

XLIX. Ciſſos erythranos ab iiſdem appellatur similis ederæ, coxendicibus utilis e vino potus: item lumbis. Tantam vim acini aiunt, ut ſanguinem urinâ detrahat.

Item chamæciſſon appellant ederam, non attollentem ſe a terrâ. Et hæc contuſa in vino acetabuli menſurâ lieni medetur. Folia ambuſtis cum axungiâ. Smilax quoque, qui & nicophoros cognominatur, ſimilitudinem ederæ habet, tenuioribus foliis. Coronam ex eo factam impari foliorum numero, aiunt capitis doloribus mederi. Quidam duo genera ſmilacis dixere. Alterum immortalitati proximum, in convallibus opacis, ſcandentem arbores, comantibus acinorum corymbis, contra venena omnia efficacissimis in tantum ut acinorum ſucco infantibus ſæpe inſtillato, nulla poſtea venena nocitura ſint. Alterum genus culta amare, & in his gigni, nullius effectûs. Illam eſſe ſmilacem priorem cujus lignum ad aures ſonare diximus. Similem huic aliqui clematida appellaverunt, repentem per arbores, geniculatam & ipſam. Folia ejus lepras purgant. Semen alvum ſolvit acetabuli menſurâ, in aquæ heminâ aut aquâ mulsâ. Datur ex eâdem causâ & decoctum ejus.

L. 11. Arundinis genera XXIX. demonſtravimus, non aliter evidentiore illâ naturæ vi, quam continuis his voluminibus tractamus. Siquidem arundinis radix contrita & impoſita,[a] filicis ſtirpem corpore extrahit: item arundinem filicis radix. Et quoniam plura genera fecimus, illa quæ

in Judæâ Syriâque nafcitur odorum unguentorumque causâ, urinam movet cum gramine aut apii femine decocta. Ciet menftrua admota. Medetur convulsis duobus obolis pota jocineri, renibus, hydropi, tussi etiam fuffitu, magifque cum resinâ. Furfuribus ulcerumque manantibus cum myrrhâ decocta. Excipitur & fuccus ejus, fitque elaterio similis. Efficacissima autem in omni arundine quæ proxima radici. Efficacia & genicula. Arundo Cypria, quæ donax vocatur, corticis cinere alopecias emendat: item putrefcentia ulcera. Foliis ejus ad extrahendos aculeos utuntur: efficacibus & contra ignes facros, collectionefque omnes. Vulgaris arundo extractoriam vim habet, & recens tufa, non in radice tantùm. Multùm enim & ipfam arundinem valere tradunt. Medetur & luxatis, & fpinæ doloribus radix in aceto illita. Eadem recens trita in vino pota, Venerem concitat. Arundinum lanugo illata auribus, obtundit auditum.

LI. Cognata in Ægypto res eft arundini papyrus, præcipuæ utilitatis, cùm inaruit, ad laxandas siccandafque fiftulas, & intumefcendo ad introitum medicamentorum aperiendas. Charta quæ fit ex eâ, cremata, inter cauftica eft. Cinis ejus ex vino potus fomnum facit: ipfa ex aquâ impposita callum fanat.

LII. Ne in Ægypto quidem nascitur ebenus, ut docuimus: nec tractamus in medicinâ alienos orbes: non omittetur tamen propter miraculum. Scobem ejus oculis unicè mederi dicunt: lignoque ad cotem trito cum passo, caliginem discutit. Ex aquâ verò radice, albugines oculorum. Item tussim, pari modo dracunculi radicis adjecto cum melle. Ebenum medici & inter erodentia adsumunt.

LIII. Rhododendros ne nomen quidem apud nos invenit Latinum: rhododaphnen vocant, aut nerium. Mirum, folia ejus quadrupedum venenum esse, homini verò contra serpentes præsidium, rutâ additâ e vino pota. Pecus etiam, & capræ, si aquam biberint, in quâ folia ea maduerint, mori dicuntur.

LIV. Nec rhus Latinum nomen habet, cùm in usum pluribus modis veniat. Nam & herba est silvestris, foliis myrti, cauliculis brevibus, quæ tineas pellit; & frutex coriarius appellatur, subrutilus, cubitalis, crassitudine digitali: cujus aridis foliis, ut malicorio, coria perficiuntur. Medici autem rhoicis utuntur ad contusa: item cœliacos, & sedis ulcera, aut quæ phagedænas vocant, trita cum melle, & illita cum aceto. Decoctum eorum instillatur auribus purulentis. Fit & stomatice decoctis ramis, ad eadem, quæ ex mo-

ris : ſed efficacior admixto alumine. Illinitur eadem hydropicorum tumori.

LV. Rhus, qui erythros appellatur, ſemen eſt hujus fruticis. Vim habet adſtringendi refrigerandique. Adſpergitur pro ſale obſoniis. Alvos ſolvit, omneſque carnes cum silphio ſuaviores facit. Ulceribus medetur manantibus cum melle : aſperitati linguæ, percussis, lividis, deſquamatis eodem modo. Capitis ulcera ad cicatricem celerrimè perducit. Feminarum abundantiam ſiſtit cibo.

LVI. Alia res erythrodanus, quam aliqui ereuthodanum vocant, nos rubiam, quâ tinguuntur lanæ, pelleſque perficiuntur : in medicinâ urinam ciet : morbum regium ſanat ex aquâ mulsâ, & lichenas ex aceto illita : iſchiadicos, & paralyticos, ita ut bibentes laventur quotidie. Radix ſemenque trahunt menſes, alvum ſiſtunt, & collectiones diſcutiunt. Contra ſerpentes rami cum foliis imponuntur. Folia & capillum inficiunt. Invenio apud quoſdam morbum regium ſanari hoc frutice, etiamsi adalligatus ſpectetur tantùm.

LVII. Diſtat ab eo, qui alyſſon vocatur foliis tantùm & ramis minoribus : nomen accepit, quod a cane morſos rabiem ſentire non patitur, potus ex aceto adalligatuſque. Mirum eſt quod additur, ſaniem conſpecto omnino frutice eo siccari.

LVIII. Tinguentibus & radicula lanas præparat, quam ſtruthion a Græcis vocari diximus. Medetur morbo regio & ipſa decocto ejus poto, item pectoris vitiis. Urinam ciet, alvum ſolvit, & vulvas purgat. Quamobrem aureum poculum medici vocant. Ea & ex melle prodeſt magnificè ad tussim, orthopnœæ cochlearis menſurâ. Cum polentâ verò & aceto lepras tollit. Eadem cum panace & capparis radice calculos frangit, pellitque. Panos diſcutit, cum farinâ hordeaceâ & vino decocta. Miſcetur & malagmatis, & collyriis, claritatis causâ: ſternutamento utilis inter pauca: lieni quoque ac jocineri. Eadem pota denarii unius pondere ex mulsâ aquâ, ſuſpirioſos ſanat. Sic & pleuriticos, & omnes lateris dolores, ſemen ex aquâ.

Apocynum frutex eſt folio ederæ, molliore tamen, & minùs longis viticulis, ſemine acuto, diviſo, lanuginoſo, gravi odore. Canes & omnes quadrupedes necat in cibo datum.

LIX. Eſt & roſmarinum. Duo genera ejus. Alterum ſterile, alterum cui & caulis, & ſemen resinaceum, quod cachrys vocatur. Foliis odor thuris. Radix vulnera ſanat viridis imposita, & ſedis procidentia, condylomata, & hæmorrhoidas. Succus & fruticis & radicis morbum regium, & ea quæ repurganda ſunt. Oculo-

P iv

rum aciem exacuit. Semen ad vetera pectoris vitia datur potui. Et ad vulvas cum vino & pipere. Menſes adjuvat. Podagris illinitur cum ærinâ farinâ. Purgat etiam lentigines, & quæ excalfacienda ſunt, aut cùm ſudor quærendus, illitum : item convulsis. Auget & lac in vino potum : item radix. Ipſa herba ſtrumis cum aceto illinitur : ad tussim cum melle prodeſt.

LX. Cachrys multa genera habet, ut diximus. Sed hæc, quæ ex rore ſuprà dicto naſcitur, si fricetur, reſinoſa eſt. Adverſatur venenis & venenatis, præterquam anguibus. Sudores movet, tormina diſcutit, lactis ubertatem facit.

LXI. Herba ſabina, brathy appellata a Græcis duorum generum eſt : altera tamarici similis folio, altera cupreſſo. Quare quidam Creticam cupreſſum dixerunt. A multis in ſuffitus pro thure adſumitur : in medicamentis verò duplicato pondere eoſdem effectus habere, quos cinnamum, traditur. Collectiones minuit, & nomas compeſcit. Illita ulcera purgat. Partus emortuos adposita extrahit, & ſuffitu. Illinitur igni ſacro & carbunculis. Cum melle & vino pota, regio morbo medetur. Gallinacei generis pituitas fumo ejus herbæ ſanari tradunt.

LXII. Similis herbæ huic ſabinæ eſt ſelago appellata. Legitur sine ferro dextrâ

manu per tunicam, quâ siniſtra exuitur velut a furante, candidâ veſte veſtito, puréque lotis nudis pedibus, ſacro facto priùs quàm legatur, pane vinoque. Fertur in mappâ novâ. Hanc contra omnem perniciem habendam prodidere Druidæ Gallorum, & contra omnia oculorum vitia fumum ejus prodeſſe.

LXIII. Iidem ſamolum herbam nominavere naſcentem in humidis: & hanc ſiniſtrâ manu legi a jejunis contra morbos ſuum boumque, nec reſpicere legentem: nec alibi, quàm in canali, deponere, ibique conterere poturis.

LXIV. Gummium genera diximus. Ex his majores effectus melioris cujuſque erunt. Dentibus inutiles ſunt. Sanguinem coagulant, & ideo rejicientibus ſanguinem proſunt: item ambuſtis, arteriæ vitiis. Inutilem urinam cient, amaritudines hebetant adſtrictis ceteris. Quæ ex amygdalâ amarâ eſt, ſpiſſandique viribus efficacior, habet excalfactorias vires. Præponuntur autem prunorum, & ceraſorum, ac vitium. Siccant illitæ & adſtringunt: ex aceto verò infantium lichenas ſanant. Proſunt & tuſſi veteri, quatuor obolis in mixto potis. Creduntur & colorem gratiorem facere, ciborumque appetentiam, & calculoſis prodeſſe cum paſſo potæ. Oculorum vulnerum utilitatibus maximè conveniunt.

LXV. 12. Spinæ Ægyptiæ, sive Arabicæ laudes in odorum loco diximus: & ipſa ſpiſſat ſtringitque diſtillationes omnes, & ſanguinis exſcreationes, menſiumque abundantiam, etiamnum radice valentior.

LXVI. Spinæ albæ ſemen contra ſcorpiones auxiliatur. Corona ex eâ impoſita, capitis dolores minuit. Huic ſimilis eſt ſpina illa, quam Græci acanthion vocant, minoribus multò foliis, aculeatis per extremitates, & araneoſâ lanugine obductis: quâ collectâ, etiam veſtes quædam bombycinis ſimiles fiunt in Oriente. Ipſa folia vel radices ad remedia opiſthotoni bibuntur.

LXVII. Eſt & acacia e ſpinâ. Fit in Ægypto albâ nigrâque arbore, item viridi, ſed longè melior e prioribus. Fit & in Galatiâ deterrima, ſpinoſiore arbore. Semen omnium lenticulæ ſimile: minore eſt tantùm & grano & folliculo. Colligitur autumno: antè collectum nimiò validius. Spiſſatur ſuccus ex folliculis aquâ cæleſti perfuſis: mox in pilâ tuſis exprimitur organis: tunc denſatur in Sole mortariis in paſtillos. Fit & ex foliis minùs efficax. Ad coria perficienda ſemine pro gallâ utuntur. Foliorum ſuccus & Galaticæ acaciæ nigerrimus improbatur: item qui valde rufus. Purpurea aut leucophæa, & quæ facillimè diluitur, vi ſummâ ad ſpiſ-

ſandum refrigerandumque eſt, oculorum medicamentis ante alias utiles. Lavantur in eos usus paſtilli ab aliis, torrentur ab aliis. Capillum tinguunt. Sanant ignem ſacrum, ulcera quæ ſerpunt, & humida vitia corporis, collectiones, articulos contuſos, perniones, pterygia. Abundantiam mensium in feminis siſtunt, vulvamque, & ſedem, procidentes. Item oculos, oris vitia, & genitalium.

LXVIII. 13. Vulgaris quoque hæc ſpina, ex quâ cortinæ fulloniæ implentur, radicis uſus habet. Per Hiſpanias quidem multi, & inter odores, & ad unguenta utuntur illâ, aſpalathum vocantes. Eſt sine dubio hoc nomine ſpina silveſtris in Oriente (ut diximus) candida, magnitudine arboris juſtæ.

LXIX. Sed & frutex humilior, æquè ſpinoſus, in Niſyro, & Rhodiorum inſulis, quem alii erysiſceptrum, alii adipſatheon, sive diatiron vocant. Optimus, qui minimè ferulaceus, rubens, & in purpuram vergens, detracto cortice. Naſcitur pluribus locis, ſed non ubique odoratus. Quam vim haberet cæleſti arcu in eum innixo, diximus. Sanat tetra oris ulcera & ozænas, genitalia exulcerata aut carbunculantia: item rhagadia: inflationes, potu diſcutit, & ſtrangurias. Cortex ſanguinem reddentibus medetur. Decoctum ejus

alvum siſtit. Similia præſtare silveſtrem quoque putant.

LXX. Spina eſt appendix appellata, quoniam baccæ puniceo colore in eâ appendices vocantur. Hæ crudæ per ſe, & aridæ in vino decoctæ, alvum citam, ac tormina compeſcunt. Pyracanthæ baccæ contra ſerpentium ictus bibuntur.

LXXI. Paliurus quoque ſpinæ genus eſt. Semen ejus Afri zuram vocant, contra ſcorpiones efficacissimum: item calculosis & tussi. Folia adſtrictoriam vim habent. Radix diſcutit panos, collectiones, vomicas: urinas trahit pota. Decoctum ejus potum in vino alvum siſtit: ſerpentibus adverſatur. Radix præcipuè datur in vino.

LXXII. Agrifolia contuſa addito ſale, articulorum morbis proſunt: baccæ purgationi feminarum, cœliacis, dyſentericis, ac cholericis. In vino potæ alvum siſtunt. Radix decocta & illita extrahit infixa corpori. Utilissima eſt & luxatis, tumoribuſque. Aquifolia arbor in domo aut villâ ſata, veneficia arcet. Flore ejus aquam glaciari Pythagoras tradit: item baculum ex eâ factum, in quodvis animal emiſſum, etiamsi citrà ceciderit defectu mittentis, ipſum per ſe recubitu propiùs adlabi: tam præcipuam naturam ineſſe arbori. Taxi arboris fumus mures necat.

LXXIII. Nec rubos ad maleficia tan-

tùm genuit natura, ideoque & mora his, hoc eſt, vel hominibus cibos dedit. Vim habent siccandi, adſtringendique: gingivis, tonsillis, genitalibus accommodatissimi. Adverſantur ſerpentium ſceleratissimis, hæmorrhoidi & preſteri, flos, aut mora. Scorpionum vulnera sine collectionum periculo inungunt, urinam cient. Caules eorum tunduntur teneri, exprimitur ſuccus, mox Sole cogitur in crassitudinem mellis, singulari remedio contra mala oris, oculorumque, ſanguinem exſcreantes, anginas, vulvas, ſedes, cœliacos, potus aut illitus. Oris quidem vitiis etiam folia commanducata proſunt, & ulceribus manantibus, aut quibuſcumque in capite illinuntur. Cardiacis vel sic per ſe imponuntur a mammâ siniſtrâ: item ſtomachi doloribus, oculiſque procidentibus. Inſtillatur ſuccus eorum & auribus. Sanat condylomata cum roſaceo cerato. Cauliculorum ex vino decoctum uvæ præſentaneum remedium eſt. Iidem per ſe in cibo ſumpti cymæ modo, aut decocti in vino auſtero, labantes dentes firmant. Alvum siſtunt, & profluvia ſanguinis: dyſentericis proſunt. Siccantur in umbrâ, ut cinis crematorum uvam reprimat. Folia quoque areſacta & contuſa, jumentorum ulceribus utilia traduntur. Mora, quæ in his naſcuntur, vel efficaciorem ſtomaticen præbuerint;

quàm ſativa morus. Eâdem compoſitione, vel cum hyopciſthide tantùm & melle bibuntur in cholerâ, & a cardiacis, & contra araneos. Inter medicamenta, quæ ſtyptica vocant, nihil efficacius rubi mora ferentis radice decoctâ in vino ad tertias partes, ut colluantur eo oris ulcera, & ſedis foveantur: tantaque vis eſt, ut ſpongiæ ipſæ lapideſcant.

LXXIV. Alterum genus rubi eſt, in quo roſa naſcitur. Gignit pilulam caſtaneæ ſimilem, præcipuo remedio calculosis. Alia eſt cynorrhoda, quam proximo dicemus volumine.

14. Cynosbaton alii cynapanxin, alii neuroſpaſton, vocant: folium habet veſtigio hominis ſimile. Fert & uvam nigram, in cujus acino nervum habet, unde neuroſpaſtos dicitur. Alia eſt a cappari, quam medici cynosbaton appellaverunt. Hujus thyrſus, ad remedia ſplenis & inflationes, conditus ex aceto manditur. Nervus ejus cum maſtiche Chiâ commanducatus os purgat.

Ruborum roſa alopecias cum axungiâ emendat. Mora capillum tinguunt cum omphacino oleo. Flos mori per meſſes colligitur. Candidus pleuriticis præcipuus ex vino potus, item cœliacis. Radix ad tertias decocta, alvum ſiſtit, & ſanguinem: item dentes collutos decocto. Eodem ſuc-

co foventur ſedis atque genitalium ulcera. Cinis e radice deprimit uvam.

LXXV. Idæus rubus appellatus eſt, quoniam in Idâ non alius naſcitur. Eſt autem tenerior ac minor, rarioribus calamis innocentioribuſque, ſub arborum umbrâ naſcens. Hujus flos cum melle epiphoris illinitur, & ignibus ſacris: ſtomachiciſque ex aquâ bibendus datur. Cetera eadem præſtat, quæ ſuprà dicta.

LXXVI. Inter genera ruborum rhamnos appellatur a Græcis, candidior & fruticosior. Is floret, ramos ſpargens rectis aculeis, non, ut ceteri, aduncis: foliis majoribus. Alterum genus eſt silveſtre, nigrius, & quadamtenus rubens. Fert veluti folliculos. Hujus radice decoctâ in aquâ fit medicamentum, quod vocatur Lycium. Semen ſecundas trahit. Alter ille candidior adſtringit magis, refrigerat, collectionibus & vulneribus accommodatior. Folia utriuſque & cruda & decocta illinuntur cum oleo.

LXXVII. Lycium præſtantius e ſpinâ fieri tradunt, quam & pyxacanthon Chironiam vocant, quales in Indicis arboribus diximus, quoniam longè præſtantissimum exiſtimatur Indicum. Coquuntur in aquâ tusi rami, radiceſque, ſummæ amaritudinis, æreo vaſe per triduum, iterumque exempto ligno, donec mellis craſſitudo

fiat. Adulteratur amaris ſuccis, etiam amurcâ, ac felle bubulo. Spuma ejus ac flos quidam oculorum medicamentis additur. Reliquo ſucco faciem purgat, & pſoras ſanat, eroſos angulos oculorum, vetereſque fluxiones, aures purulentas, tonsillas, gingivas, tussim, ſanguinis exſcreationes, fabæ magnitudine devoratum: aut si ex vulneribus fluat, illitum: rhagadas, genitalium ulcera, attritus, ulcera recentia, & ſerpentia, ac putreſcentia. In naribus clavos, ſuppurationes. Bibitur & a mulieribus in lacte contra profluvia. Indici differentia, glebis extrinſecus nigris, intus rufis, cùm fregeris, citò nigreſcentibus. Adſtringit vehementer cum amaritudine. Ad eadem omnia utile eſt, ſed præcipuè ad genitalia.

LXXVIII. Sunt qui & ſarcocollam ſpinæ lacrimam putent, pollini thuris similem, cum quadam acrimoniâ dulcem, gumminoſam. Cum vino tuſa siſtit fluxiones: illinitur infantibus. Vetuſtate & hæc maximè nigreſcit: melior, quò candidior.

LXXIX. Unum etiamnum arborum medicinis debetur nobile medicamentum, quod oporicen vocant. Fit ad dyſentericos ſtomachique vitia, in congio muſti albi, lento vapore decoctis malis cotoneis quinque cum ſuis ſeminibus, Punicis totidem, ſorborum ſextario, & pari men-

ſurâ ejus quod rhun Syriacon vocant, croci ſemunciâ. Coquitur uſque ad craſſitudinem mellis.

LXXX. His ſubtexemus ea, quæ Græci communicatione nominum in ambiguo fecere, anne arborum eſſent.

15. Chamædrys herba eſt, quæ Latinè trixago dicitur. Aliqui eam chamæropem, alii Teucrion appellavere. Folia habet magnitudine mentæ, colore & diviſurâ quercûs. Alii ſerratam, & ab eâ ſerram inventam eſſe dixere, flore pæne purpureo. Carpitur prægnans ſucco in petroſis, adverſùs ſerpentium venena potu illituque efficaciſſima: item ſtomacho, tussi vetuſtæ, pituitâ in gulâ cohæreſcente, ruptis, convulsis, lateris doloribus. Lienem conſumit, urinam & menſes ciet. Ob id incipientibus hydropicis efficax, manualibus ſcopis ejus in tribus heminis aquæ decoctæ uſque ad tertias. Faciunt & paſtillos, terentes eam ex aquâ, ad ſuprà dicta. Sanat & vomicas, & vetera ulcera, vel ſordida cum melle. Fit & vinum ex eâ pectoris vitiis. Foliorum ſuccus cum oleo caliginem oculorum diſcutit. Ad ſplenem ex aceto ſumitur. Excalfacit perunctione.

LXXXI. Chamædaphne unico ramulo eſt, cubitali fere: folia tenuiora lauri folio. Semen rubens adnexum foliis illinitur capitis doloribus recens. Ardores refrigerat:

ad tormina cum vino bibitur. Menses succus ejus, & urinam ciet potu, partusque difficiles in lanâ adpositus.

LXXXII. Chamelæa similitudinem foliorum oleæ habet. Sunt autem amara, odorata, in petrosis, palmum altitudine non excedente. Alvum purgat: detrahit pituitam bilemque: foliis in duabus absinthii partibus decoctis, succoque eo cum melle poto. Foliis impositis & ulcera purgantur. Aiunt, si quis ante Solis ortum eam capiat, dicatque ad albugines oculorum se capere, adalligatâ discuti id vitium: quoquo modo verò collectam jumentorum pecorumque oculis salutarem esse.

LXXXIII. Chamæsyce lentis folia habet, nihil se attollentia, in aridis petrosisque nascens. Claritati oculorum, & contra suffusiones utilissima, & cicatrices, caligines, nubeculas in vino cocta, inuncta. Vulvæ dolores sedat adposita in linteolo. Tollit & verrucas omnium generum illita. Prodest & orthopnoicis.

LXXXIV. Chamæcissos spicata est tritici modo, ramulis quinis fere, foliosa: cùm floret, existimari potest alba viola, radice tenui: cujus bibunt ischiadici folia tribus obolis, in vini cyathis duobus, septem diebus, admodum amarâ potione.

LXXXV. Chamæleucen apud nos farfarum, sive farfugium vocant. Nascitur se-

cus fluvios, folio populi, sed ampliore. Radix ejus imponitur carbonibus cupressi, atque is nidor per infurnibulum imbibitur in vetere tussi.

LXXXVI. Chamæpeuce laricis folio similis, lumborum & spinæ doloribus propria est.

Chamæcyparissos herba ex vino pota contra venena serpentium omnium scorpionumque pollet.

Ampeloprason in vinetis nascitur, foliis porri, ructu gravis. Contra serpentium ictus efficax. Urinam & menses ciet: eruptiones sanguinis per genitale inhibet potum impositumque. Datur & a partu mulieribus, & contra canis morsum.

Ea quoque quæ stachys vocatur, porri similitudinem habet, longioribus foliis pluribusque, & odoris jucundi, colorisque in luteum inclinati. Pellit menstrua.

LXXXVII. Clinopodion, alii cleonicion, alii zopiron, alii ocymoides appellant, serpyllo similem, surculosam, palmi altitudine, in petrosis, orbiculato foliorum ambitu, speciem lecti pedum præbentem. Bibitur ad convulsa, rupta, strangurias, serpentium ictus. Item decoctæ succus.

LXXXVIII. Nunc subtexemus herbas mirabiles quidem, sed minùs claras, nobilibus in sequentia volumina dilatis. Centunculum vocant nostri, foliis ad simili-

tudinem capitis penularum, jacentem in arvis: Græci clematidem: egregii effe-ctûs ad siſtendam alvum in vino auſtero. Item ſanguinem siſtit tritus cum oxymelitis aut aquæ calidæ cyathis quinque, denarii unius pondere: sic & ad ſecundas mulierum efficax.

LXXXIX. Sed Græci clematidas & alias habent: unam, quam aliqui echiten vocant, alii laginem, nonnulli tenuem ſcammoniam: ramos habet bipedales, folioſos, non dissimiles ſcammoniæ, nisi quòd nigriora minoraque ſunt folia. Invenitur in vineis arviſque. Eſtur, ut olus, cum oleo ac ſale: alvum ciet. Eadem a dyſentericis cum lini ſemine ex vino auſtero ſorbetur. Folia epiphoris imponuntur cum polentâ, ſubposito udo linteolo. Strumas imposita ad ſuppurationem perducunt, deinde axungiâ adjectâ percurant. Item hæmorrhoidas cum oleo viridi, phthisicos juvant cum melle. Lactis quoque ubertatem faciunt in cibis ſumpta. Et infantibus illita capillum alunt. Ex aceto edentium Venerem ſtimulant.

XC. Eſt & alia clematis, Ægyptia cognomine, quæ ab aliis daphnoides, ab aliis polygonoides vocatur: folio lauri, longa tenuiſque: adversùs ſerpentes, ac privatim aſpidas, ex aceto pota efficax.

XCI. 16. Ægyptus hanc maximè gi-

gnit : quæ & aron, de quâ inter bulbos diximus, magnæ cum dracontio litis. Quidam enim eamdem eſſe dixerunt. Glaucias ſatu diſcrevit, dracontium silveſtrem arum pronuntiando. Aliqui radicem aron appellarunt, caulem verò dracontium, in totum alium, si modò hic eſt, qui apud nos dracunculus vocatur. Namque aros radicem nigram in latitudinem rotundam habet, multóque majorem, & quâ manus impleatur. Dracunculus ſubrutilam, & draconis convoluti modo : unde & ei nomen.

XCII. Quin & ipsi Græci immenſam poſuere differentiam, ſemen dracunculi fervens mordaxque tradendo : tantumque ei virus, ut olfactum gravidis abortum inferat. Aron miris laudibus extulere : primùm in cibis feminam præferentes, quoniam mas durior eſſet, & in coquendo lentior. Pectoris vitia purgare : & aridum in potione inſperſum, aut ecligmate, urinam & menſes ciere. Sic & in oxymelite potum ſtomacho : interaneiſque exulceratis ex lacte ovillo bibendum : ad tuſſim, in cinere coctum ex oleo dedêre. Alii coxere in lacte, ut decoctum biberetur. Epiphoris elixum impoſuere : item ſugillatis, tonsillis. Ex oleo hæmorrhoidum vitio infudere, lentigines ex melle illinentes. Laudavit Cleophantus & pro antidoto contra venena : pleuriticis, peripneu-

monicis, quo tussientibus modo: semen intritum cum oleo aut rosaceo infundens aurium dolori. Dieuches tussientibus, aut suspiriosis, & orthopnoicis, & pura exscreantibus, farinâ permixtum in pane cocto dedit. Diodotus phthisicis e melle ecligmate, & pulmonis vitiis, ossibus etiam fractis imposuit. Partus omnium animalium extrahit, naturæ circumlitum. Succus radicis cum melle Attico, oculorum caligines, ac stomachi vitia discutit, tussim decocti jus cum melle. Ulcera omnium generum, sive phagedænæ sint, sive carcinomata, sive serpant, sive polypi in naribus, succus mirè sanat. Folia ambustis prosunt ex vino & oleo cocta. Alvum inaniunt ex sale & aceto sumpta. Et luxatis cocta cum melle prosunt: item articulis podagricis cum sale, recentia vel sicca. Hippocrates utralibet ad collectiones cum melle imposuit. Ad menses trahendos seminis vel radicis drachmæ duæ in vini cyathis duobus sufficiunt. Eadem potio, si a partu non purgantur, & secundas trahit. Hippocrates & radicem ipsam adposuit. Dicunt & in pestilentiâ salutarem esse in cibis. Ebrietatem discutit. Serpentes nidore, cùm crematur, privatimque aspidas fugat, aut inebriat, ita ut torpentes inveniantur. Perunctos quoque aro e laureo oleo fugiunt. Ideo & contra

ictus dari potu in vino nigro putant utile. In foliis ari caseus optimè servari traditur.

XCIII. Dracunculus, quem dixi, hordeo maturescente effoditur, Lunâ crescente. Omnino habentem serpentes fugiunt. Ideo percussis prodesse in potu aiunt majorem : ut & menses, si ferro non attingatur, sistat. Succus ejus & aurium dolori prodest.

Id autem quod Græci dracontion vocant, triplici effigie demonstratum mihi est: foliis betæ, non sine thyrso, flore purpureo. Hoc est simile. aro. Alii radice longâ, veluti signatâ articulosâque, monstravere : tribus omnino cauliculis : folia ejus ex aceto decoqui contra serpentium ictus jubentes. Tertia demonstratio fuit, folio majore, quàm cornus, radice arundineâ, totidem (ut adfirmabant) geniculatâ nodis, quot haberet annos, totidem esse folia. Hi ea ex vino vel aquâ contra serpentes dabant.

XCIV. Est & aris, quæ in eâdem Ægypto nascitur, similis aro, minor tantùm minoribusque foliis, & utique radice, quæ tamen olivæ grandis magnitudinem implet: alba geminum caulem, altera unum tantùm emittens. Medetur utraque ulceribus manantibus : item combustis, ac fistulis collyrio immisso. Nomas sistunt decocta earum in aquâ, & postea tritarum rosaceo addito. Sed unum miraculum in-

gens, contacto genitali cujuſque feminini ſexûs, animal in perniciem agi.

XCV. Myriophyllon, quod noſtri millefolium vocant, caulis eſt tener, ſimilis feniculo, plurimis foliis: unde & nomen accepit. Naſcitur in paluſtribus, magnifici usûs ad vulnera. Cum aceto bibitur ad difficultates urinæ & veſicæ, & ſuſpiria, præcipitatiſque ex alto. Efficacissima eadem ad dentium dolores. Etruria hoc nomine appellat herbam in pratis tenuem a lateribus capillamenti modo folioſam, eximii usûs ad vulnera: boum nervos abſciſſos vomere ſolidari eâ, rurſuſque jungi additâ axungiâ adfirmans.

XCVI. Pſeudobunion napi folia habet, fruticans palmi altitudine. Laudatissima in Cretâ. Contra tormina atque ſtranguriam, laterum præcordiorumque dolores bibuntur rami ejus quini ſenive.

XCVII. Myrrhis, quam alii ſmyrrhizam, alii myrrham vocant, ſimillima eſt cicutæ, caule foliiſque & flore, minor tantùm, & exilior, cibo non inſuavis. Ciet menſtrua & partus cum vino. Aiunt eamdem potam in peſtilentiâ ſalutarem eſſe. Subvenit & phthiſicis in ſorbitione. Aviditatem cibi facit. Phalangiorum morſus reſtringit. Ulcera quoque in facie aut capite ſuccus ejus in aquâ triduò maceratæ ſanat.

XCVIII. Onobrychis folia habet lentis, longiora

longiora paulo, florem rubentem, radicem exiguam & gracilem. Nascitur circa fontes. Siccata in farinæ modum, & inspersa vino albo, strangurias finit. Alvum sistit. Succus ejus perunctis cum oleo sudores movet.

XCIX. 17. In promisso herbarum mirabilium, occurrit aliqua dicere & de magicis. Quæ enim mirabiliores sunt? Primi eas in nostro orbe celebravere Pythagoras atque Democritus, consectati magos. Coracesiâ & calyciâ Pythagoras aquam glaciari tradit: quarum mentionem apud alios non reperio, nec apud eum alia de his.

C. Idem minyada appellat, nomine alio corysidiam, cujus decocto in aquâ succo, protinus sanari ictus serpentium, si foveantur, dicit. Eumdem effusum in herbâ qui vestigio contigerint, aut fortè respersi fuerint, insanabili leto perire, monstrificâ prorsus naturâ veneni, præterquam contra venena.

CI. Ab eodem Pythagorâ aproxis appellatur herba, cujus radix e longinquo concipiat ignes, ut naphtha, de quâ in terræ miraculis diximus. Idem tradit: si qui morbi humano corpori acciderint florente brassicâ, quamvis sanatos admonitionem eorum sentire, quoties florere eam contigerit: & frumentum, & cicutam, &

violam similem conditionem habere. Nec me fallit, hoc volumen ejus a quibusdam Cleemporo medico adscribi: Pythagoræ pertinax fama antiquitasque vindicant. Et idipsum auctoritatem voluminibus adfert, si quis alius curæ suæ opus, illo viro dignum judicavit: quod fecisse Cleemporum, cùm alia suo & nomine ederet, quis credat?

CII. Democriti certè chirocmeta esse constat. At in his ille post Pythagoram magorum studiosissimus, quantò portentosiora tradit? Aglaophotin herbam, quæ admiratione hominum propter eximium colorem acceperit nomen, in marmoribus Arabiæ nascentem Persico latere. Quâ de causâ & marmoritin vocari. Magos utique eâ uti, cùm velint deos evocare. Achæmenida, colore electri sine folio, nasci in Taradastilis Indiæ, cujus radice in pastillos digestâ, in dieque potâ in vino, noxii per cruciatus nocte confiteantur omnia, per varias numinum imaginationes. Eamdem hippophobada appellat, quoniam equæ præcipuè caveant eam. Theônbrotion xxx. schœnis a Choaspe nasci, pavonis picturis similem, odore eximio. Hanc autem a regibus Persarum comedi aut bibi contra omnia corporum incommoda, instabilitatemque mentis, eamdem semnion a potentiæ majestate appellari. Aliam dein-

de adamantida, Armeniæ Cappadociæque alumnam. Hac admotâ leones resupinari cum hiatu laxo. Nominis causam esse, quòd conteri nequeat. Arianidem in Arianis gigni, igneam colore: colligi, cùm Sol in Leone sit. Hujus tactu peruncta oleo ligna accendi. Therionarcâ in Cappadociâ & Mysiâ nascente, omnes feras torpescere, nec nisi hyænæ urinæ adspersu recreari. Æthiopida in Meroe nasci. Ob id & Meroida appellari, folio lactucæ, hydropicis utilissimam e mulso potam. Ophiusam in Elephantine ejusdem Æthiopiæ, lividam, difficilemque aspectu, quâ potâ terrorem minasque serpentium obversari, ita ut mortem sibi eo metu consciscant: ob id cogi sacrilegos illam bibere. Adversari autem ei palmeum vinum. Thalasseglen circa Indum amnem inveniri, quæ ob id nomine alio potamaucis appellatur, hac potâ lymphari homines, obversantibus miraculis. Theangelida in Libano Syriæ, Dicte Cretæ montibus, & Babylone, & Susis Persidis nasci, quâ potâ magi divinent. Gelotophyllida in Bactris, & circa Borysthenen. Hæc si bibatur cum myrrhâ & vino, varias obversari species, ridendique finem non fieri, nisi potis nucleis pineæ nucis cum pipere, & melle in vino palmeo. Hestiatorida a convictu in Perside nominari: quoniam hilarentur illâ. Eamdem protome-

diam, quâ primatum apud reges obtineant. Casigneten, quoniam ſecum ipſa naſcatur, nec cum ullis aliis herbis. Eamdem Dionyſonymphadem, quoniam vino mirè conveniat. Helianthes vocat in Themiſcyrenâ regione & Ciliciæ montibus maritimis, folio myrti. Hac cum adipe leonino decoctâ, addito croco & palmeo vino, perungi magos & Perſarum reges, ut fiat corpus aſpectu jucundum. Ideo eamdem heliocallidem nominari. Hermesias ab eodem vocatur, ad liberos generandos pulcros bonoſque, non herba, ſed compositio e nucleis pineæ nucis tritis cum melle, myrrhâ, croco, vino palmeo, poſtea admixto theônbrotio & lacte, bibere generaturos jubet, & a conceptu puerperas partum nutrientes: ita fieri excellentes animo & formâ, atque bonos. Harum omnium magica quoque vocabula ponit. Adjecit his Apollodorus adſectator ejus, herbam æſchynomenen, quoniam adpropinquante manu folia contraheret. Aliam crocida, cujus tactu phalangia morerentur. Cratevas œnotheridem, cujus adſperſu e vino feritas omnium animalium mitigaretur. Anacampſerotem celeber arte grammaticâ paulo antè, cujus omnino tactu redirent amores, vel cum odio depositi. Et abundè sit hactenus adtigiſſe insignia magorum in his herbis, alio de his aptiore dictaris loco.

CIII. 18. Eriphiam multi prodidere. Scarabæum hæc in avenâ habet, sursum deorsum decurrentem cum sono hœdi, unde & nomen accepit. Hac ad vocem nihil præstantius esse tradunt.

CIV. Herba lanaria ovibus jejunis data, lactis abundantiam facit. Æquè nota lactoris vulgo est, plena lactis, quod degustatum vomitiones concitat. Eamdem hanc aliqui esse dicunt, alii similem illi, quam militarem vocant, quoniam vulnus ferro factum, nullum non intra dies quinque sanat, ex oleo imposita.

CV. Celebratur autem & a Græcis stratiotes, sed ea in Ægypto tantùm & inundatione Nili nascitur, aizoo similis, ni majora haberet folia. Refrigerat mirè, & vulnera sanat ex aceto illita. Item ignes sacros, ac suppurationes. Sanguinem quoque qui defluit a renibus, pota cum thure masculo mirificè sistit.

CVI. 19. Herba in capite statuæ nata, collectaque alicujus in vestis panno, & illigata in lino rufo, capitis dolorem confestim sedare traditur.

CVII. Herba quæcumque a rivis aut fluminibus ante Solis ortum collecta, ita ut nemo colligentem videat, adalligata lævo brachio, ita ut æger quid sit illud ignoret, tertianas arcere traditur.

CVIII. Lingua herba nascitur circa fon-

tes. Radix ejus combuſta & trita cum adipe ſuis, (adjiciunt ut nigra sit & ſterilis,) alopecias emendat ungentium in Sole.

CIX. Cribro in limite adjecto, herbæ intus exſtantes decerptæ adalligatæque gravidis, partus adcelerant.

CX. Herba quæ gignitur ſupra fimeta ruris, contra anginas efficacissimè pollet ex aquâ pota.

CXI. Herba, juxta quam canes urinam fundunt, evulſa ne ferro adtingatur, luxatis celerrimè medetur.

CXII. Rumpotinum arborem demonſtravimus inter arbuſta. Juxta hanc viduam vite naſcitur herba, quam Galli rhodoram vocant: caulem habet virgæ ficulneæ modo geniculatum, folia urticæ in medio exalbida, eadem procedente tempore tota rubentia, florem argenteum: præcipua contra tumores, fervoreſque, & collectiones, cum axungiâ vetere tuſa, ita ut ferro non adtingatur: qui perunctus eſt deſpuit ad ſuam dextram ter. Efficacius remedium eſſe aiunt, si tres quoque trium nationum homines perungant dextrorſus.

CXIII. Herba impia vocatur incana, roriſmarini aſpectu, thyrsi modo veſtita atque capitata. Inde alii ramuli exſurgunt ſua capitula gerentes: ob id impiam appellavere, quoniam liberi ſuper parentem

excellant. Alii potiùs ita appellatam, quòd nullum animal eam adtingat, exiſtimavere. Hæc inter duos lapides trita fervet, præcipuo adversùs anginas ſucco, lacte & vino admixto. Mirum traditur, numquam ab eo morbo tentari qui guſtaverint. Itaque & ſuibus dari: quæque medicamentum id noluerint haurire, eo morbo interimi. Sunt qui & in avium nidis inſeri aliquid ex eâ putent, atque ita non ſtrangulari pullos avidiùs devorantes.

CXIV. Veneris pectinem appellant a ſimilitudine pectinum, cujus radix cum malvâ tuſa, omnia corpori infixa extrahit.

CXV. Veterno liberat, quæ exedum vocatur, Nodia herba, coriariorum officinis nota: ea mularis eſt aliis, aliiſve nominibus. Nomas curat: efficacissimamque adversùs ſcorpiones eſſe potam in vino aut poſcâ reperio.

CXVI. Philanthropon herbam Græci appellant hirſutam, quoniam veſtibus adhæreſcat. Ex hac corona imposita capitis dolores ſedat.

Nam quæ canaria appellatur lappa, cum plantagine & millefolio trita ex vino carcinomata ſanat, ternis diebus ſoluta. Medetur & ſubus effoſſa sine ferro, & addita in colluviem poturis, vel ex lacte ac vino. Quidam adjiciunt & fodientem dicere oportere: « Hæc eſt herba argemon,

» quam Minerva reperit fubus remedium ;
» qui de illâ guftaverint ».

CXVII. Tordylon alii femen filis effe dixerunt: alii herbam per fe, quam & fyreon vocaverunt. Neque aliud de eâ proditum invenio, quàm in montibus nafci: combuftam potu ciere menfes, & pectoris exfcreationes, efficaciore etiamnum radice: fucco ejus ternis obolis haufto renes fanari: addi radicem ejus & in malagmata.

CXVIII. Gramen ipfum inter herbas vulgatissimum. Geniculatis ferpit internodiis, crebróque ab his, & ex cacumine novas radices fpargit. Folia ejus in reliquo orbe in exilitatem faftigantur. In Parnaffo tantùm ederaceâ fpecie, densiùs quàm ufquam fruticant, flore odorato candidoque. Jumentis herba non alia gratior, sive viridis, sive in feno siccata, cùm detur adfperfa aquâ. Succum quoque ejus in Parnaffo excipi tradunt propter ubertatem. Dulcis hic eft. In vicem ejus in reliquâ parte terrarum fuccedit decoctum ad vulnera conglutinanda, quod & ipfa herba tufa præftat, tueturque ab inflammationibus plagas. Decocto adjicitur vinum ac mel: ab aliquibus & thuris, & piperis, myrrhæque tertiæ portiones. Rurfufque coquitur in æreo vafe ad dentium dolores & epiphoras. Radix decocta in vino

torminibus medetur, & urinæ difficultatibus, ulceribusque vesicæ. Calculos frangit. Semen vehementiùs urinam impellit. Alvum vomitionesque sistit. Privatim autem draconum morsibus auxiliatur. Sunt qui genicula novem, vel unius, vel e duabus tribusve herbis, ad hunc articulorum numerum involvi lanâ succidâ nigrâ jubeant, ad remedia strumæ, panorumve. Jejunum debere esse qui colligat: ita ire in domum absentis cui medeatur, supervenientique ter dicere, jejuno jejunum medicamentum dare, atque ita adalligare, triduóque id facere. Quod e graminum genere septem internodia habet, efficacissimè capiti contra dolores adalligatur. Quidam propter vesicæ cruciatus decoctum ex vino gramen ad dimidias a balineis bibi jubent.

CXIX. Sunt qui & aculeatum gramen vocent trium generum: cùm in cacumine aculei sunt plurimùm quini, dactylon appellant: hos convolutos naribus inserunt, extrahuntque sanguinis ciendi gratiâ. Altero quod est aizoo simile, ad paronychia & pterygia unguium, & cùm caro unguibus increvit, utuntur cum axungiâ: ideo dactylon appellantes, quia digitis medeatur. Tertium genus dactyli, sed tenuis, nascitur in parietinis, aut tegulis. Huic caustica vis est. Sistit ulcera quæ serpunt.

Gramen capiti circumdatum, sanguinis e naribus fluxiones sistit. Camelos necare traditur in Babylonis regione, id quod juxta vias nascitur.

CXX. Nec feno Græco minor auctoritas, quod telin vocant, alii carphos: aliqui buceras, alii ægoceras, quoniam corniculis semen est simile, nos siliciam: quomodo sereretur, suo loco docuimus. Vis ejus siccare, mollire, dissolvere. Succus decocti feminarum pluribus malis subvenit, sive duritia, sive tumor, sive contractio sit vulvæ, foventur, insidunt: infusum quoque prodest. Furfures in facie extenuat. Spleni addito nitro decoctum & impositum medetur. Item ex aceto. Sic & jocineri decoctum. Diocles difficilè parientibus semen ejus dedit acetabuli mensurâ tritum in novem cyathis sapæ, ut cùm tertias partes biberint, calidâ lavarentur: & in balneo sudantibus dimidium ex relicto iterum dedit: mox a balneo reliquum, pro summo auxilio. Farinam feni Græci cum hordeo, aut lini semine decoctam aquâ mulsâ contra vulvæ cruciatus subjecit. Item imposuit imo ventri. Lepras, lentigines, sulphuris pari portione mixtâ farinâ curavit, nitro antè præparatâ cute, sæpius die illinens, perungique prohibens. Theodorus feno miscuit quartam partem purgati nasturtii acerrimo ace-

to ad lepras. Damon ſemen feni acetabuli dimidii menſurâ cum ſapæ & aquæ novem cyathis ad menſes ciendos dedit potu. Nec dubitatur, quin decoctum ejus utilissimum sit vulvis, interaneiſque exulceratis : sicuti ſemen articulis atque præcordiis. Si verò cum malvâ decoquatur, poſtea addito mulſo potus ante cetera vulvis interaneiſque laudatur : quippe cùm vapor quoque decocti plurimùm prosit : alarumque etiam graveolentiam decoctum feni emendat. Farina porrigines capitis furfureſque cum vino & nitro celeriter tollit. In hydromelite autem decocta additâ axungiâ genitalibus medetur : item pano, parotidi, podagræ, chiragræ, articulis, carnibuſque quæ recedunt ab ossibus : aceto verò ſubacta luxatis. Illinitur & lieni decocta in aceto & melle tantùm. Carcinomata ſubacta ex vino purgat : mox addito melle perſanat. Sumitur & ſorbitio e farinâ ad pectus exulceratum, longamque tussim. Diu decoquitur, donec amaritudo desinat. Poſtea mel additur. Nunc ipſa claritas herbarum dicetur.

LIBER XXV.

Herbarum ſponte naſcentium naturæ & auctoritas.

I. 1. Ipsa quæ nunc dicetur herbarum claritas, medicinæ tantùm gignente eas tellure, in admirationem curæ priſcorum diligentiæque animum agit. Nihil ergo intentatum inexpertumque illis fuit: nihil deinde occultatum, quodque non prodeſſe poſteris vellent. At nos elaborata iis abſcondere atque ſupprimere cupimus, & fraudare vitam etiam alienis bonis. Ita certè recondunt, qui pauca aliqua novere, invidentes aliis: & neminem docere, in auctoritatem ſcientiæ eſt. Tantùm ab excogitandis novis, ac juvandâ vitâ mores abſunt, ſummumque opus ingeniorum diu jam hoc fuit, ut intra unumquemque rectè facta veterum perirent. At hercules ſingula quoſdam inventa deorum numero addidere: omnium utique vitam clariorem fecere cognominibus herbarum, tam benignè gratiam memoriâ referente. Non æquè hæc cura eorum mira in his, quæ

ſatu blandiuntur, aut cibo invitant: culmina quoque montium invia & ſolitudines abditas, omniſque terræ fibras ſcrutati invenere, quid quæque radix polleret, ad quos uſus herbarum folia pertinerent, etiam quadrupedum pabulo intacta ad ſalutis uſus vertentes.

II. 2. Minùs hoc, quàm par erat, noſtri celebravere, omnium utilitatum & virtutum rapacissimi. Primuſque & diu ſolus idem ille M. Cato, omnium bonarum artium magiſter, paucis dumtaxat adtigit, boum etiam medicinâ non omiſsâ. Poſt eum unus illuſtrium tentavit C. Valgius eruditione ſpectatus, imperfecto volumine ad divum Auguſtum, inchoatâ etiam præfatione religiosâ, ut omnibus malis humanis illius potissimum principis ſemper mederetur majeſtas.

III. Antea condiderat ſolus apud nos; (quod equidem inveni,) Pompeius Lenæus, Magni libertus: quo primùm tempore hanc ſcientiam ad noſtros perveniſſe animo adverto. Namque Mithridates, maximus ſuâ ætate regum, quem debellavit Pompeius, omnium ante ſe genitorum diligentissimus vitæ fuiſſe argumentis, præterquam famâ intelligitur. Uni ei excogitatum, quotidie venenum bibere præſumptis remediis, ut conſuetudine ipsâ innoxium fieret. Primo inventa genera antidoti, ex

quibus unum etiam nomen .ejus retinet. Illius inventum autumant, sanguinem anatum Ponticarum miscere antidotis, quoniam veneno viverent. Ad illum Asclepiadis medendi arte clari, volumina composita exstant, cùm sollicitatus ex urbe Româ, præcepta pro se mitteret. Illum solum mortalium viginti duabus linguis locutum certum est, nec de subjectis gentibus ullum hominem per interpretem appellatum ab eo annis LXI. quibus regnavit. Is ergo reliquâ ingenii magnitudine medicinæ peculiariter curiosus, & ab omnibus subjectis, qui fuere pars magna terrarum, singula exquirens, scrinium commentationum harum & exemplaria, effectusque in arcanis suis reliquit. Pompeius autem omni regiâ prædâ potitus, transferre ea sermone nostro libertum suum Lenæum, grammaticæ artis, jussit: vitæque ita profuit non minùs, quàm reipublicæ victoria illa.

IV. Præter hos Græci auctores medicinæ prodidere, quos suis locis diximus. Ex his Cratevas, Dionysius, Metrodorus, ratione blandissimâ, sed quâ nihil pæne aliud, quàm rei difficultas intelligatur. Pinxere namque effigies herbarum, atque ita subscripsere effectus. Verùm & pictura fallax est, & coloribus tam numerosis, præsertim in æmulatione naturæ, multùm de-

generat transcribentium sors varia. Præterea parum est singulas earum ætates pingi, cùm quadripartitis varietatibus anni faciem mutent.

V. Quare ceteri sermone eas tradidere: aliqui ne effigie quidem indicatâ, & nudis plerumque nominibus defuncti, quoniam satis videbatur potestates vimque demonstrare quærere volentibus. Nec est difficile cognitu. Nobis certè, exceptis admodum paucis, contigit reliquas contemplari scientiâ Antonii Castoris, cui summa auctoritas erat in eâ arte nostro ævo, visendo hortulo ejus, in quo plurimas alebat, centesimum ætatis annum excedens, nullum corporis malum expertus, ac ne ætate quidem memoriâ aut vigore concussis. Neque aliud mirata magis antiquitas reperietur. Inventa jampridem ratio est prænuntians horas, non modò dies ac noctes, Solis Lunæque defectuum. Durat tamen tradita persuasio in magnâ parte vulgi, veneficiis & herbis id cogi, eamque num feminarum scientiam prævalere. Certè quid non replevere fabulis Colchis Medea, aliæque, in primis Itala Circe, diis etiam adscripta? unde arbitror natum, ut Æschylus e vetustissimis in poeticâ, refertam Italiam herbarum potentiâ, proderet, multique Circeios, ubi habitavit illa, magno argumento etiamnum durante

in Marsis a filio ejus ortâ gente, quos esse domitores serpentium constat. Homerus quidem primus doctrinarum & antiquitatis parens, multus aliàs in admiratione Circes, gloriam herbarum Ægypto tribuit: cùm etiam, quæ rigatur, Ægyptus illa non esset, postea fluminis limo invecta. Herbas certè Ægyptias a regis uxore traditas suæ Helenæ plurimas narrat, ac nobile illud nepenthes, oblivionem tristitiæ veniamque adferens, & ab Helenâ utique omnibus mortalibus propinandum.

Primus autem omnium, quos memoria novit, Orpheus de herbis curiosiùs aliqua prodidit. Post eum Musæus & Hesiodus polion herbam in quantum mirati sunt, diximus. Orpheus & Hesiodus suffitiones commendavere. Homerus & alias nominatim herbas celebrat, quas suis locis dicemus. Ab eo Pythagoras clarus sapientiâ, primus volumen de earum effectu composuit, Apollini, Æsculapioque, & in totum diis immortalibus inventione & origine adsignatâ. Composuit & Democritus, ambo peragratis Persidis, Arabiæ, Æthiopiæ, Ægyptique magis. Adeóque ad hæc adtonita antiquitas fuit, ut adfirmaverit etiam incredibilia dictu.

Xanthus historiarum auctor, in primâ earum tradit, occisum draconis catulum revocatum ad vitam a parente, herbâ, quam

balin nominat: eâdemque Thylonem, quem draco occiderat, reſtitutum ſaluti. Et Juba in Arabiâ herbâ revocatum ad vitam hominem tradit. Dixit Democritus, credidit Theophraſtus, eſſe herbam, cujus contactu illatæ ab alite, quam retulimus, exsiliret cuneus a paſtoribus arbori adactus: quæ etiam si fide carent, admirationem tamen implent: coguntque confiteri, multum eſſe quod vero ſupersit. Inde & pleroſque ita video exiſtimare, nihil non herbarum vi effici poſſe, ſed plurimarum vires eſſe incognitas: quorum in numero fuit Herophilus clarus medicinâ, a quo ferunt dictum, quaſdam fortassis etiam calcatas prodeſſe. Obſervatum certè eſt inflammari vulnera ac morbos ſuperventu eorum, qui pedibus iter confecerint.

VI. Hæc erat antiqua medicina, quæ tota migrabat in Græciæ linguas. Sed quare non plures noſcantur, cauſa eſt, quòd eas agreſtes literarumque ignari experiuntur, ut qui ſoli inter illas vivant: præterea ſecuritas quærendi, obviâ medicorum turbâ. Multis etiam inventis nomina deſunt, sicut illi, quam retulimus in frugum curâ, ſcimuſque defoſſam in angulis ſegetis præſtare, ne qua ales intret. Turpissima cauſa raritatis, quòd etiam qui ſciunt, demonſtrare nolunt, tamquam ipsis peritu-

rum sit, quod tradiderint aliis. Accedit ratio inventionis anceps. Quippe etiam in repertis, alias invenit casus, alias (ut verè dixerim) deus.

Insanabile ad hosce annos fuit rabidi canis morsus, pavorem aquæ, potûsque omnis adferens odium. Nuper cujusdam militantis in Prætorio mater vidit in quiete, ut radicem silvestris rosæ, quam cynorrhodon vocant, blanditam sibi aspectu pridie in fruteto, mitteret filio bibendam: in Lacetaniâ res gerebatur, Hispaniæ proximâ parte: casuque accidit, ut milite a morsu canis incipiente aquas expavescere, superveniret epistola orantis ut pareret religioni: servatusque est ex insperato, & postea quisquis auxilium simile tentavit. Aliàs apud auctores cynorrhodi una medicina erat: spongiolæ, quæ in mediis spinis ejus nascitur, cinere cum melle, alopecias capitis expleri. In eâdem provinciâ cognovi in agro hospitis nuper ibi repertum dracunculum appellatum caulem, pollicari crassitudine, versicoloribus viperarum maculis, quem ferebant contra omnium morsus esse remedio: alium, quàm quos in priore volumine ejusdem nominis diximus: sed huic alia figura aliudque miraculum exserentis se terrâ ad primas serpentium vernationes, bipedali fere altitudine, rursusque cum iisdem in terram

condentis : nec omnino occultato eo apparet ſerpens : vel hoc per ſe ſatis officioſo naturæ munere, ſi tantùm præmoneret, tempuſque formidinis demonſtraret.

3. Nec beſtiarum ſolùm ad nocendum ſcelera ſunt, ſed interim aquarum quoque ac locorum. In Germaniâ trans Rhenum caſtris a Germanico Cæſare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ dulcis ſolus, quâ potâ intra biennium dentes deciderent, compageſque in genibus ſolverentur. Stomacacen medici vocabant, & ſceloturben, ea mala. Reperta auxilio eſt herba, quæ vocatur brittanica non nervis modò & oris malis ſalutaris, ſed contra anginas quoque, & contra ſerpentes. Folia habet oblonga nigra, radicem nigram. Succus ejus exprimitur & ex radice. Florem vibones vocant : qui collectus priùs, quàm tonitrua audiantur, & devoratus, ſecuros in totum reddit. Friſii, quà caſtra erant, noſtris demonſtravere illam : miror que nominis cauſam : niſi fortè confines Oceano Britanniæ, velut propinquæ, dicavere. Non enim inde appellatam eam, quoniam ibi plurima naſceretur, certum eſt, etiamnum Britanniâ liberâ.

VII. Fuit quidem & hic quondam ambitus, nominibus ſuis eas adoptandi, ut docebimus feciſſe reges : tanta res videbatur, herbam invenire, vitam juvare, nunc

fortassis aliquibus curam noſtram frivolam quoque exiſtimaturis: adeò deliciis ſordent etiam quæ ad ſalutem pertinent. Auctores tamen quarum inveniuntur, in primis celebrare par eſt, effectu earum digeſto in genera morborum. Quâ quidem in reputatione miſereri ſortis humanæ ſubit, præter fortuita caſuſque, & quæ nomina omnis hora excogitat, ad millia morborum ſingulis mortalium timenda. Qui graviſsimi ex his ſint diſcernere, ſtultitiæ propè videri poteſt, cùm ſuus cuique ad præſens quiſque atrociſſimus videatur. Et de hoc tamen judicavere ævi experimenta, aſperrimos cruciatus eſſe calculorum a ſtillicidio veſicæ: proximum ſtomachi, tertium eorum quæ in capite doleant: non ob alios fere morte concitâ. A Græcis & noxias herbas demonſtratas miror equidem. Nec venenorum tantùm: quoniam ea vitæ conditio eſt, ut mori plerumque etiam optimi portus ſit: tradatque M. Varro, Servium Clodium equitem Romanum magnitudine doloris in podagrâ coactum, veneno crura perunxiſſe, & poſtea caruiſſe ſenſu omni, æquè quàm dolore in eâ parte corporis. Sed quæ fuit venia monſtrandi, quâ mentes ſolverentur, partus eliderentur, multaque ſimilia? Ego nec abortiva dico, ac ne amatoria quidem, memor Lucullum imperatorem clariſſi-

mum amatorio periisse : nec alia magica portenta, nisi ubi cavenda sunt aut coarguenda, in primis fide eorum damnatâ. Satis operæ fuit abundéque præstitum vitæ, salutares dixisse, ac postea inventas.

VIII. 4. Laudatissima herbarum est, Homero teste, quam vocari a diis putat moly, & inventionem ejus Mercurio adsignat, contraque summa veneficia demonstrat. Nasci eam hodie circa Pheneum, & in Cyllene Arcadiæ tradunt, specie illâ Homericâ, radice rotundâ nigrâque, magnitudine cepæ, folio scillæ: effodi autem difficulter. Græci auctores florem ejus luteum pinxere, cùm Homerus candidum scripserit. Inveni e peritis herbarum medicis, qui & in Italiâ nasci eam diceret, adferrique Campaniâ mihi aliquot diebus effossam inter difficultates saxeas, radicis XXX. pedes longæ, ac ne sic quidem solidæ, sed abruptæ.

IX. 2. Ab eâ maxima auctoritas herbæ est, quam dodecatheon vocant, omnium deorum majestatem commendantes. In aquâ potam omnibus morbis mederi tradunt. Folia ejus septem, lactucis simillima, exeunt a luteâ radice.

X. Vetustissima inventu Pæonia est; nomenque auctoris retinet, quam quidam pentorobon appellant, alii glycysidem. Hæc quoque difficultas est, quòd

eadem aliter alibi nuncupantur. Naſcitur opacis montibus, caule inter folia digitorum quatuor, ferente in cacumine veluti Græcas nuces quatuor aut quinque. Ineſt iis ſemen copioſum, rubrum, nigrumque. Hæc medetur & Faunorum in quiete ludibriis. Præcipiunt eruere noctu, quoniam si picus Martius videat, tuendo in oculos impetum faciat.

XI. Panaces ipſo nomine omnium morborum remedia promittit, numeroſum & diis inventoribus adſcriptum. Unum quippe Aſclepion cognominatur, quoniam is filiam Panaceam appellavit. Succus coactus ferulæ qualem diximus, radice multi corticis & ſalsi. Hac evulsâ ſcrobem repleri vario genere frugum religio eſt, ac terræ piamentum. Ubi, & quonam fieret modo, & quale maximè probaretur, inter peregrina docuimus. Id quod e Macedoniâ adfertur, bucolicon vocant, armentariis ſponte erumpentem ſuccum excipientibus: hoc celerrimè evaneſcit. Et in aliis autem generibus improbatur maximè nigrum ac molle. Id enim argumento eſt cerâ adulterati.

XII. Alterum genus Heraclion vocant, & ab Hercule inventum tradunt: alii origanum Heracleoticum silveſtre, quoniam eſt origano simile, radice inutili: de quo origano diximus.

XIII. Tertium panaces Chironion cognominatur ab inventore. Folium ejus lapatho simile, majus tamen & hirſutius. Flos aureus, radix parva. Naſcitur pinguibus locis. Hujus flos efficaciſſimus, eóque ampliùs, quàm ſuprà dicta, prodeſt.

XIV. Quartum genus panacis ab eodem Chirone repertum, centaurion cognominatur: ſed & Pharnaceon, in controversiâ inventionis, a Pharnace rege deductum. Seritur hoc, longioribus, quàm cetera, foliis, & ſerratis. Radix odorata in umbrâ ſiccatur, vinoque gratiam adjicit. Hujus genera duo fecere, alterum lævis folii, alterum tenuius.

XV. Heracleon siderion & ipſum ab Hercule inventum eſt, caule tenui digitorum quatuor altitudine, flore Puniceo, foliis coriandri. Juxta lacus & amnes invenitur, omniaque vulnera ferro illata efficaciſſimè ſanat.

XVI. Eſt Chironis inventum ampelos, quæ vocatur Chironia, de quâ diximus inter vites, sicuti de herbâ, cujus inventio adsignatur Minervæ.

XVII. Herculi eam quoque adſcribunt, quæ Apollinaris, apud Arabas altercum: apud Græcos verò hyoſcyamos appellatur. Plura ejus genera: unum nigro ſemine, floribus pæne purpureis, ſpinoſum. Talis naſcitur in Galatiâ. Vulgare autem

candidius eſt, & fruticoſius, altius papavere. Tertii ſemen irionis ſemini ſimile: & omnia inſaniam gignentia, capitiſque vertigines. Quartum genus molle, lanuginoſum, pinguius ceteris, candidi ſeminis, in maritimis naſcens; hoc recepere medici. Item rufi ſeminis. Nonnumquam autem candidum ruſeſcit, si non ematuruit, improbaturque. Et alioqui nullum, niſi cùm inaruit, legitur. Natura vini, ideoque mentem caputque infeſtans. Uſus ſeminis & per ſe, & ſucco expreſſo. Exprimitur ſeparatim, & caulibus foliiſque: utuntur & radice, temerariâ in totum (ut arbitror) medicinâ. Quippe etiam foliis conſtat mentem corrumpi, si plura quàm quatuor bibantur. Etiam antiqui in vino febrem depelli arbitrabantur. Et oleum fit ex ſemine, ut diximus, quod ipſum auribus infuſum tentat mentem. Miréque, ut contra venenum, remedia prodidere his qui id bibiſſent, & ipſum pro remediis: adeò nullo omnia experiendi fine, ut cogerentur etiam venena prodeſſe.

XVIII. 5. Linozoſtis, ſive parthenion, Mercurii inventum eſt: ideo apud Græcos Hermupoan multi vocant eam, apud nos omnes Mercurialem. Duo ejus genera: maſculus, & femina, quæ efficacior, caule cubitali, interdum ramoſo in cacumine, ocimo anguſtioribus foliis, geniculis

culis densis, alarum cavis multis, semine in geniculis dependente: feminæ copioso, mari juxta genicula stante, rariori ac brevi, contortoque: feminæ, soluto & candido. Folia maribus nigriora, feminis candidiora: radix supervacua, prætenuis. Nascuntur in campestribus cultis. Mirum est, quod de utroque eorum genere proditur, ut mares gignantur, hunc facere: ut feminæ, illam. Hoc contingere, si a conceptu succus protinus bibatur in passo, edanturve folia decocta ex oleo & sale, vel cruda ex aceto. Quidam decoquunt eam in novo fictili cum heliotropio, & duabus aut tribus spicis, donec decoquatur. Decoctum dari jubent, & herbam ipsam in cibo, altero die purgationis mulieribus per triduum, quarto die a balneo coire eas. Hippocrates miris laudibus in mulierum usu prædicavit has: ad hunc modum medicorum nemo novit. Ille eas vulvæ cum melle, vel rosaceo, vel irino, vel lirino admovit: item ad ciendos menses secundasque. Hoc idem præstare potu fotuque dixit. Instillavit auribus olidis succum, inunxitque cum vino vetere. Alvo folia imposuit, epiphoris, stranguriæ, & vesicæ. Decoctum ejus dedit cum myrrhâ & thure. Alvo quidem solvendæ, vel in febri decoquitur quantùm manus capiat in duobus sextariis aquæ ad di-

midias : bibitur ſale & melle admixto : necnon cum ungulâ ſuis, aut gallinaceo decoctum ſalubrius. Purgationis causâ putavere aliqui utramque dandam, sive cum malvâ decoctum. Thoracem purgant, bilem detrahunt, ſed ſtomachum lædunt. Reliquos uſus dicemus ſuis locis.

XIX. Invenit & Achilles diſcipulus Chironis, quâ vulneribus mederetur, quæ ob id Achilleos vocatur. Hac ſanaſſe Telephum dicitur. Alii primum æruginem inveniſſe, utilissimam emplaſtris, ideoque pingitur a cuſpide decutiens eam gladio in vulnus Telephi. Alii utroque uſum medicamento volunt. Aliqui & hanc panacem heracleon, alii sideritin, & apud nos millefoliam vocant, cubitali ſcapo, ramoſam, minutioribus quàm feniculi foliis veſtitam ab imo. Alii fatentur quidem illam vulneribus utilem, ſed veram Achilleon eſſe ſcapo cæruleo pedali, sine ramis, ex omni parte singulis foliis rotundis eleganter veſtitam. Alii quadrato caule, capitulis marrubii, folio quercûs. Hanc etiam præciſos nervos glutinare faciunt. Alii sideritin in maceriis naſcentem, cùm teratur, fœdi odoris. Etiamnum aliam similem huic, ſed candidioribus foliis & pinguioribus, tenuioribus cauliculis, in vineis naſcentem. Aliam verò binûm cubitorum, ramulis exilibus, triangulis, folio filicis,

pediculo longo, betæ femine, omnes vulneribus præcipuas. Noſtri eam, quæ eſt latissimo folio ſcopas regias vocant. Medetur anginis ſuum.

XX. Invenit & Teucer eâdem ætate Teucrion, quam quidam hemionion vocant, ſpargentem juncos tenues, folia parva, aſperis locis naſcentem, auſtero ſapore, numquam florentem: neque ſemen gignit. Medetur lienibus. Conſtatque sic inventam: cùm exta ſuper eam projecta eſſent, adhæsiſſe lieni, eumque exinaniſſe. Ob id a quibuſdam ſplenion vocatur. Narrant, ſues, qui radicem ejus ederint, sine ſplene inveniri. Quidam ramis hyſſopi ſurculoſam, folio fabæ, eodem nomine appellant, & colligi florentem adhuc jubent: adeò florere non dubitant: maximéque ex Ciliciis & Piſidiæ montibus laudant.

XXI. Melampodis fama, divinationis artibus nota eſt. Ab hoc apellatur unum ellebori genus Melampodion. Aliqui paſtorem eodem nomine inveniſſe tradunt, capras purgari paſto illo animadvertentem, datoque lacte earum ſanaſſe Prœtidas furentes. Quamobrem de omnibus ejus generibus dici simul convenit. Prima duo ſunt, candidum & nigrum. Hoc radicibus tantùm intelligi tradunt plerique. Alii folia nigri, platano similia, ſed minora, nigrioraque & pluribus diviſuris ſciſſa: al-

bi, betæ incipientis: hæc quoque nigriora, & canalium dorſo rubeſcentia. Utraque caule palmi ferulaceo, bulborum tunicis convoluto, radice fimbriatâ ceparum modo. Nigro equi, boves, ſues necantur: itaque cavent id, cùm candido veſcantur. Tempeſtivum eſſe tradunt meſſibus. Plurimum autem naſcitur in Oetâ monte: & optimum uno ejus loco circa Pyram. Nigrum ubique provenit, ſed melius in Helicone, qui mons & aliis laudatur herbis. Candidum probatur Oetæum: ſecundum Ponticum: tertio loco Eleaticum, quod in vitibus naſci ferunt: quarto Parnassium, quod adulteratur Ætolico, ex vicino. Nigrum ex his Melampodion vocant, quo & domos ſuffiunt, purgantque, ſpargentes & pecora, cum precatione ſollemni: hoc & religiosiùs colligitur. Primùm enim gladio circumſcribitur. Dein qui ſucciſurus eſt, ortum ſpectat: & precatur, ut id liceat sibi concedentibus diis facere, obſervatque aquilæ volatus: fere enim ſecantibus intereſt: & si propè advolavit, moriturum illo anno qui ſuccidat, augurium eſt. Nec album facilè colligitur, caput adgravans, maximè nisi præſumatur allium, & ſubinde vinum ſorbeatur, celeriterque fodiatur. Nigrum alii ectomon vocant, alii polyrrhizon: purgat per inferna; candidum au-

tem vomitione, causasque morborum extrahit: quondam terribile, postea tam promiscuum, ut plerique studiorum gratiâ ad pervidenda acriùs, quæ commentabantur, sæpius sumptitaverint. Carneadem responsurum Zenonis libris: Drusum quoque apud nos, tribunorum popularium clarissimum, (cui ante omnes plebs stans plausit, optimates verò bellum Marsicum imputavere:) constat hoc medicamento liberatum comitiali morbo in Anticyrâ insulâ. Ibi enim tutissimè sumitur, quoniam (ut diximus) sesamoides admiscent. Italia veratrum vocat. Farina eorum per se, & mixtâ radiculâ, quâ lanas diximus lavari, sternumentum facit, amboque somnum. Leguntur autem tenuissimæ radices brevesque, ac velut decurtatæ etiam hæ. Nam summa, quæ est crassissima, cepis similis, canibus tantùm datur purgationis causâ. Antiqui radicem cortice quàm carnosissimo seligebant, quò tenuior eximeretur medulla. Hanc humidis spongiis opertam, turgescentemque acu in longitudinem findebant. Deinde fila in umbrâ siccabant, iis utentes: nunc ramulos ipsos ab radice quàm gravissimi corticis ita dant. Optimum, quod acre gustu fervensque, in frangendo pulverem emittit. Durare vim ejus xxx. annis ferunt.

XXII. Nigrum medetur paralyticis, in-

ſanientibus, hydropicis, dum citra febrim, podagris veteribus, articulariis morbis. Trahit ex alvo bilem, pituitaſque. Ex aquâ datur ad leniter molliendam alvum, plurimùm drachmâ, modicè quatuor obolis. Miſcuere aliqui & ſcammoneam, ſed tutiùs ſalem. In dulcibus datum copiosiùs periculum infert: oculorum caliginem fotu diſcutit: ob id quidam & inunxere trito. Strumas, ſuppurata, duritias concoquit & purgat: item fiſtulas, tertiâ die exemptum. Verrucas tollit cum ſquamis æris & ſandarachâ. Hydropicorum ventri imponitur cum farinâ hordeaceâ & vino. Pecorum & jumentorum pituitas ſanat, ſurculo per aurem trajecto, & poſtero die eâdem horâ exempto. Scabiem quadrupedum cum thure aut cerâ, ac pice, vel cum piſſelæo.

XXIII. Album optimum, quod celerrimè movet ſternumenta: ſed multùm terribilius nigro, præcipuè si quis apparatum poturorum apud antiquos legat, contra horrores, ſtrangulatus, intempeſtivas ſomni vires, ſingultus infinitos aut ſternumenta, ſtomachi diſſolutiones, tardiores vomitus aut longiores, exiguos aut nimios. Quippe alia dare ſoliti, quæ concitarent vomitiones, ipſumque elleborum extraherent medicamentis, aut clyſteribus: ſæpe etiam ſanguine venis emiſſo. Jam verò & cùm

prosperè cedat, terribili visu, variis coloribus vomitionum & post vomitiones observatione alvi, balinearum dispensatione, totius corporis curâ, antecedente omnia hæc magno terrore famæ. Namque tradunt absumi carnem, si coquatur unà. Sed antiquorum vitium erat, quòd propter hos metus parciùs dabant: cùm celeriùs erumpat, quò largiùs sumitur. Themison binas non ampliùs drachmas datavit: sequentes & quaternas dedêre, claro Herophili præconio, qui elleborum fortissimi ducis similitudini æquabat. Concitatis enim intus omnibus, ipsum in primis exire. Præterea mirum inventum est, quòd incisum forficulis, ut diximus, cribrant: cortex remanet, hoc inaniunt: medulla cadit, hæc in nimiâ purgatione data vomitiones sistit.

XXIV. Cavendum est felici quoque curâ, ne nubilo die detur: quippe impetibiles cruciatus exsistunt. Nam æstate potiùs, quàm hieme dandum, non est in dubio. Corpus septem diebus antè præparandum cibis acribus, abstinentiâ vini, quarto & tertio die vomitionibus, pridie cenæ abstinentiâ. Album & in dulci datur, aptissimè verò in lente aut pulte. Nuper invenere, dissectis raphanis inserere elleborum, rursusque comprimere raphanos, ut transeat vis, atque eo lenimento dare. Reddi post quatuor fere horas incipit. Totum

opus ſeptenis peragitur horis. Medetur ita morbis comitialibus, ut diximus, vertigini, melancholicis, inſanientibus, lymphaticis, elephantiasi albæ, lepris, tetano, tremulis, podagricis, hydropicis, incipientibuſque tympanicis, ſtomachicis, ſpaſticis cynicis, iſchiadicis, quartanis, quæ aliter non desinant, tussi veteri, inflationibus, torminibus redeuntibus.

XXV. Vetant dari ſenibus & pueris: item mollis ac feminei corporis animive, exilibus aut teneris: & feminis minùs quàm viris. Item timidis, aut si exulcerata sint præcordia, vel tumeant: minimè ſanguinem exſcreantibus, cauſariis vel latere, vel faucibus. Medetur extrà corporis, eruptionibus pituitæ cum axungiâ ſalsâ illitum: item ſuppurationi veteri. Mures polentæ admixtum necat. Galli ſagittas in venatu elleboro tinguunt, circumciſoque vulnere teneriorem ſentiri carnem adfirmant. Muſcæ quoque necantur albo trito, & cum lacte ſparſo. Eodem & phthiriasis emendatur.

XXVI. 6. Ipsi Mithridati Cratevas adſcripsit unam Mithridatiam vocatam. Huic folia duo a radice acantho similia. Caulis inter utraque ſuſtinens roſeum florem.

XXVII. Alteram Lenæus, ſcordotin, sive ſcordion, ipsius manu adſcriptam, magnitudine cubitali, quadrangulo caule,

ramosam quernæ similitudine, foliis lanuginosis: reperitur in Ponto, campis pinguibus humidisque, gustûs amari. Est & alterius generis, latioribus foliis, mentastro similis, plurimosque utraque ad usus per se, & inter alia in antidotis.

XXVIII. Polemoniam, alii Philetæriam, a certamine regum inventionis appellant. Cappadoces autem chiliodynamam, radice crassâ, exilibus ramis, quibus in summis corymbi dependent, nigro semine: cęterò rutæ similis. Nascitur in montuosis.

XXIX. Eupatoria quoque regiam auctoritatem habet, caulis lignosi, nigricantis, hirsuti, cubitalis, & aliquando amplioris, foliis per intervalla quinquefolii, aut cannabis, per ambitum incisis quinquepartitò, nigris & ipsis, plumosisque: radice supervacuâ. Semen dysentericis in vino potum auxiliatur unicè.

XXX. Centaurio curatus dicitur Chiron, cùm Herculis excepti hospitio pertractanti arma, sagitta excidisset in pedem: quare aliqui Chironion vocant. Folia sunt lata & oblonga, serrato ambitu, densa ab radice, caules ternûm cubitorum, geniculati. In his capita ceu papaverum. Radix vasta, rubescens, tenera fragilisque, ad bina cubita, madida succo, amara cum quadam dulcedine. Nascitur in collibus pingui solo. Laudatissima in Arcadiâ, Elide,

Messeniâ, Pholoe, & Lyciâ: & in Alpibus verò, plurimisque aliis locis. In Lyciâ quidem & ex eâ Lycium faciunt. Vis in vulneribus tanta, ut cohærescere etiam carnes tradant, si coquantur simul. In usu radix tantùm duabus drachmis bibenda, quibus dicetur: si febris sit, in aquâ trita, ceteris in vinò. Medetur & iisdem morbis decoctæ succus.

XXXI. Est alterum centaurion cognomine lepton, minutis foliis, quod aliqui libadion vocant, quoniam secundùm fontes nascitur, origano simile, angustioribus & longioribus foliis, anguloso caule paululum alto, fruticante, flore lychnidis, radice tenui & supervacuâ, succo efficax. Ipsa herba autumno legitur, succus e fronde. Quidam caules concisos madefaciunt diebus XVIII. atque ita exprimunt. Hoc centaurion nostri fel terræ vocant, propter amaritudinem summam. Galli exacon, quoniam omnia mala medicamenta potum e corpore exigat per alvum.

XXXII. Tertia est centauris, cognomine triorchis. Qui eam secat, rarum est, ut non vulneret sese. Hæc succum sanguineum mittit. Theophrastus defendi eam, impugnarique colligentes tradit a triorche accipitrum genere, a quo & nomen accepit. Imperiti confundunt hæc omnia, & primo generi adsignant.

XXXIII. 7. Clymenus a rege herba appellata est, ederæ foliis, ramosa, caule inani, articulis præcincta, odore gravi, & semine ederæ, silvestribus & montuosis nascens. Quibus morbis pota medeatur, dicemus. Sed hîc indicandum est, dum medeatur, sterilitatem potâ etiam viris fieri. Græci plantagini similem esse dixerunt, caule quadrato, folliculis cum semine inter se implexis, velut in polyporum cirris. Et succus autem in usu, vi summâ in refrigerando.

XXXIV. Gentianam invenit Gentius rex Illyriorum, ubique nascentem, in Illyrico tamen præstantissimam, folio fraxini sed magnitudine lactucæ, caule tenero, pollicis crassitudine, cavo & inani, ex intervallis foliato, trium aliquando cubitorum, radice lentâ, subnigrâ, sine odore: aquosis montibus Subalpinis plurima. Usus in radice & succo. Radicis natura est excalfactoria, sed prægnantibus non bibenda.

XXXV. Invenit & Lysimachus herbam Lysimachiam, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Erasistrato. Folia habet salicis viridia, florem purpureum, fruticosa, ramulis erectis, odore acri: gignitur in aquosis. Vis ejus tanta est, ut jumentis discordantibus jugo imposita, asperitatem cohibeat.

XXXVI. Mulieres quoque hanc gloriam adfectavere, in quibus Artemisia uxor Mausoli, adoptatâ herbâ quæ antea parthenis vocabatur. Sunt qui ab Artemide Ilithyiâ cognominatam putant, quoniam privatim medeatur feminarum malis. Est autem absinthii modo fruticosa, majoribus foliis, pinguibusque. Ipsius duo genera : altera latioribus foliis, altera tenera tenerioribus, & non nisi in maritimis nascens. Sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellent, simplici caule, minimis foliis, floris copiosi, erumpentis cùm uva maturescit, odore non injucundo, quam quidem botryn, alii ambrosiam vocant. Talis in Cappadociâ nascitur.

XXXVII. Nymphæa nata traditur Nymphâ zelotypiâ erga Herculem mortuâ. Quare heracleon vocant aliqui, alii rhopalon, a radice clavæ simili. Ideoque eos, qui biberint eam duodecim diebus, coitu geniturâque privari. Laudatissima in Orchomeno & Marathone. Bœoti madon vocant, qui & semen edunt. Nascitur in aquosis, foliis magnis, in summâ aquâ, & aliis ex radice prodeuntibus, flore lilio simili, & cùm defloruit, capite papaveris, tenui caule : secatur autumno. Radix nigra in Sole siccatur, adversaturque alvinis. Est & alia nymphæa in Thessaliâ, amne Peneo, radice albâ, capite luteo, rosæ magnitudine.

XXXVIII. Invenit & patrum noſtrorum ætate rex Juba, quam appellavit Euphorbiam, medici ſui nomine. Frater is fuit Muſæ, a quo divum Auguſtum conſervatum indicavimus. Iidem fratres inſtituêre a balineis frigidâ multâ corpora adſtringere. Antea non erat mos, niſi calidâ tantùm lavari, ſicut apud Homerum etiam invenimus. Sed Jubæ volumen quoque exſtat de eâ herbâ, & clarum præconium. Invenit eam in monte Atlante: ſpecie thyrſi, foliis acanthinis. Vis tanta eſt, ut e longinquo ſuccus excipiatur: inciſæ conto, ſubditis excipulis ventriculo hœdino, humor lactis videtur effluere: ſiccatus cùm coiit, thuris effigiem habet. Qui colligunt, clariùs vident. Contra ſerpentes medetur, quacumque parte percuſsâ: vertice inciſo, & medicamento addito. Ibi Gætuli, qui legunt, hœdino lacte adulterant: ſed diſcernitur igni. Id enim, quod ſincerum non eſt, faſtidiendum odorem habet. Multùm infra hunc ſuccum eſt, qui in Galliâ fit ex herbâ chamelæâ, granum cocci ferente. Fractus Hammoniaco ſimilis eſt, etiam levi guſtu os accenſum diu detinens, & magis ex intervallo, donec fauces quoque ſiccet.

XXXIX. 8. Celebravit & Themiſon medicus vulgarem herbam plantaginem, tamquam inventor, volumine de eâ edito.

Duo ejus genera. Minor anguſtioribus foliis & nigrioribus, linguæ pecorum simillimis, caule anguloſo, in terram inclinato, in pratis naſcens. Altera major, foliis laterum modo incluſa: quæ quia ſeptena ſunt, quidam eam heptapleuron vocavere. Hujus & caulis cubitalis eſt, & anguloſus. Naſcitur in humidis multò efficacior. Vis mira in siccando denſandoque corpore, cauterii vicem obtinens. Nulla res æquè ſiſtit fluxiones, quas Græci rheumatiſmos vocant.

XL. Jungitur huic bugloſſos, boum linguæ similis, cui præcipuum, quòd in vinum dejecta, animi voluptates auget: & vocatur euphroſynum.

XLI. Jungitur & cynogloſſos, caninas imitans linguas, topiariis operibus gratissima. Aiuntque quæ tres thyrſos ſeminis emittit, ejus radicem potam ex aquâ ad tertianas prodeſſe: quæ quatuor, ad quartanas. Eſt alia similis ei, quæ ferat lappas minutas: ejus radix pota ex aquâ, ranis & ſerpentibus adverſatur.

XLII. Eſt & buphthalmus, similis boum oculis, folio feniculi, circa oppida naſcens, fruticoſa caulibus, qui & manduntur decocti. Quidam cachlam vocant. Hæc cum cerâ ſcirrhomata diſcutit.

XLIII. Invenere herbas & univerſæ gen-

tes. Scythia primùm eam, quæ Scythice vocatur, circa Bœotiam nascens, prædulcem aliàs, utilissimamque ad ea quæ spasmata vocant. Magna & ea commendatio, quòd in ore eam habentes, famem sitimque non sentiunt.

XLIV. Idem præstat apud eosdem hippace dicta, quòd in equis quoque eumdem effectum habeat. Traduntque his duabus herbis Scythas etiam in duodenos dies durare in fame sitique.

XLV. Ischæmonem Thracia invenit, quâ ferunt sanguinem sisti, non apertâ modò venâ, sed etiam præcisâ. Serpit e terrâ milio similis, foliis asperis & lanuginosis, farcitur in nares. Quæ in Italiâ nascitur, & sanguinem eadem adalligata sistit.

XLVI. Vettones in Hispaniâ eam, quæ Vettonica dicitur in Galliâ, in Italiâ autem serratula, a Græcis cestros, aut psychotrophon, ante cunctas laudatissima. Exit anguloso caule, cubitorum duûm, a radice spargens folia fere lapathi, serrata, semine purpureo. Folia siccantur in farinam plurimos ad usus. Fit vinum ex eâ & acetum, stomacho & claritati oculorum. Tantúmque gloriæ habet, ut domus in quâ sata sit, tuta existimetur a piaculis omnibus.

XLVII. In eâdem Hispaniâ inventa sic

Cantabrica, per divi Augusti tempora a Cantabris reperta. Nascitur ubique caule junceo pedali, in quo sunt flosculi oblongi, veluti calathi: in his semen perquam minutum. Nec aliàs defuere Hispaniæ herbis exquirendis, ut in quibus etiamnum hodie in numeroso & lætiore convictu, potionem e centum herbis mulso additis, credidere saluberrimam suavissimamque: nec quisquam genera earum jam novit aut multitudinem: numerus tamen constat in nomine.

XLVIII. Nostra ætas meminit herbam in Marsis repertam. Nascitur in Æquicolis circa vicum Nervesiæ: vocatur consiligo. Prodest, ut demonstrabimus suo loco, deploratis in phthisi.

XLIX. Invenit nuper & Servilius Democrates e primis medentium, quam appellavit iberida, quamquam ficto nomine, inventioni ejus adsignato carmine. Nascitur maximè circa vetera monumenta parietinasque, & inculta itinerum. Floret semper folio nasturtii, caule cubitali, semine tam parvo, ut vix aspici possit. Radici odor nasturtii. Usus æstate efficacior, & recenti tantùm. Tunditur difficulter. Coxendicibus & articulis omnibus cum axungiâ modicâ utilissima, viris plurimùm quaternis horis, feminis minùs dimidio adalligata, ut deinde in balineis descendatur

in calidam, & poſtea oleo ac vino corpus perungatur: diebuſque vicenis interpoſitis idem fiat, ſi qua admonitio doloris ſuperſit. Hoc modo rheumatiſmos omnes ſanat occultos. Imponitur non in ipsâ inflammatione, ſed imminutâ.

L. Animalia quoque invenere herbas, in primiſque chelidoniam. Hac enim hirundines oculis pullorum in nido reſtituunt viſum, ut quidam volunt, etiam erutis oculis. Genera ejus duo: major fruticoſa caule, folio paſtinacæ erraticæ ampliore, ipſa altitudine duûm cubitorum. Colos albicans, flos luteus. Minori folia ederæ rotundiora, minùs candida. Succus croci mordax, ſemen papaveris. Florent adventu hirundinum, diſceſſu marceſcunt. Florentibus ſuccus exprimitur, & in æreo vaſe cum melle Attico leniter cinere ferventi decoquitur, ſingulari remedio contra caligines oculorum. Utuntur & per ſe ſucco in collyriis, quæ chelidonia appellantur ab eâ.

LI. Invenerunt & canes canariam, quâ faſtidium deducunt, eamque in noſtro conſpectu mandunt, ſed ita ut numquam intelligatur quæ ſit: etenim depaſta cernitur. Notata eſt hæc animalis hujus malignitas in aliâ herbâ major. Percuſſus enim a ſerpente mederi quadam ſibi dicitur: ſed illam homine inſpectante non decerpit.

LII. Simpliciùs cervæ monſtravere ela-

phobofcon, de quâ diximus. Item fefeli enixæ a partu.

LIII. Dictamnum oftendêre (ut indicavimus) vulneratæ, paftu ftatim decidentibus telis. Non eft alibi, quàm in Cretâ; ramis prætenue, pulegio simile, fervens & acre guftu: foliis tantùm utuntur. Flos nullus, aut femen, aut caulis. Radix tenuis ac fupervacua. Et in Cretâ autem non fpatiosè nafcitur: miréque capris expetitur. Pro eo eft & pfeudodictamnum, multis in terris nafcens, folio simile, ramulis minoribus, a quibufdam chondris vocatum. Minoris effectûs ftatim intelligitur. Dictamnum enim minimâ portione accendit os. Qui legêre eam, in ferulâ vel arundine condunt, præligantque, ne potentia evanefcat. Sunt qui dicant, utramque nafci multifariam, fed deteriores in agris pinguibus, veram quidem dictamnum non nisi in afperis. Eft & tertium genus dictamnum vocatum, fed neque facie, neque effectu simile, folio sifymbrii, ramis majoribus, præcedente perfuasione illâ, quidquid in Cretâ nafcitur, infinitò præftare ceteris ejufdem generis alibi genitis: proximè quod in Parnaffo. Alioqui herbiferum effe & Pelium montem in Theffaliâ, & Telethrium in Eubœâ, & totam Arcadiam ac Laconicam tradunt. Arcades quidem non medicaminibus uti, fed lacte

circa ver, quoniam tunc maximè ſuccis herbæ turgeant, medicenturque ubera paſcuis. Bibunt autem vaccinum, quoniam boves omnivoræ fere ſunt in herbis. Potentia earum per quadrupedes etiamnum duobus claris exemplis manifeſta fit. Circa Abderam, & limitem, qui Diomedis vocatur, equi paſti inflammantur rabie: circa Potnias verò & aſini.

LIV. Inter nobilissimas ariſtolochiæ nomen dediſſe gravidæ videntur, quoniam eſſet ἀρίςη λεχέσαις. Noſtri malum terræ vocant, & quatuor genera ejus ſervant. Unum tuberibus radicis rotundis, foliis inter malvam & ederam, nigrioribus mollioribuſque. Alterum maſculæ, radice longâ quatuor digitorum longitudine, baculi crassitudine. Tertium longissimæ tenuitatis, vitis novellæ, cujus ſit præcipua vis, quæ clematitis vocatur, ab aliis Cretica. Omnes colore buxeo, caulibus parvis, flore purpureo. Ferunt bacculas parvas, ut capparis. Valent radice tantùm. Eſt & quæ pliſtolochia vocatur, quarti generis, tenuior, quàm proximè dicta, densis radicis capillamentis, junci plenioris crassitudine. Hanc quidem polyrrhizon cognominant. Odor omnium medicatus, ſed oblongæ radici tenuiorique gratior. Carnosi enim eſt corticis, unguentis quoque nardinis conveniens. Naſcuntur pinguibus

locis & campeſtribus. Effodere eas meſſibus tempeſtivum : ita deſquamato terreno ſervantur. Maximè tamen laudatur Pontica : & in quocumque genere ponderosissima quæque, medicinis aptior. Rotunda contra ſerpentes. Oblonga tamen in ſummâ gloriâ eſt, si modò a conceptu admota vulvis in carne bubulâ, mares figurat, ut traditur. Piſcatores Campaniæ radicem eam quæ rotunda eſt, venenum terræ vocant, coramque nobis contuſam immixtâ calce, in mare ſparſere : advolant piſces cupiditate mirâ, ſtatimque exanimati fluitant. Quæ polyrrhizos cognominatur, convulsis, contusis, ex alto præcipitatis, radice potâ ex aquâ, utilissima eſſe traditur : ſemine pleuriticis & nervis : confirmare, excalfacere, eadem ſatyrion eſſe.

LV. Verùm & effectus earum uſuſque dicendi ſunt : ordiendumque a malorum omnium pessimo, id eſt, ſerpentium ictu. Medentur ergo brittanica herba, panaciſque generum omnium radix e vino, Chironii flos & ſemen potum, illitumve ex vino & oleo : privatimque, quæ cunila bubula appellatur : Polemonia vel Philetæria radicis drachmis quatuor ex mero : teucria, sideritis, ſcordotis ex vino, privatim ad angues, potæ & illitæ, sive ſucco, sive folio, sive decocto : centaurii

majoris radix drachmâ in vini albi cyathis tribus: Gentiana præcipuè adversùs angues, duabus drachmis cum pipere & rutâ, vini cyathis ſex, sive viridis, sive sicca. Et Lysimachiæ odorem fugiunt. Datur ex vino percussis chelidonia. Morsibus imponitur Vettonica præcipuè, cui vis tanta perhibetur, ut incluſæ circulo ejus ſerpentes, ipſæ ſeſe interimant flagellando. Datur ad ictus ſemen ejus denarii pondere cum tribus cyathis vini: vel farina drachmis tribus ſextario aquæ imponitur. Cantabrica, dictamnum, ariſtolochia: radicis drachma in vini heminâ ſæpius bibenda. Prodeſt & illita ex aceto: similiter pliſtolochia. Quin & omnino ſuſpenſa ſupra focum fugat e domibus ſerpentes.

LVI. 9. Argemonia quoque, radice ejus denarii pondere in vini cyathis tribus potâ. Plura de eâ convenit dici, ceteriſque quæ primùm nominabuntur: in eo autem genere medendi primùm nominari quamque, in quo maximè valebit. Folia habet, qualia anemone, diviſa apii modo, caput in cauliculo papaveris silveſtris, item radicem. Succum croci colore acrem & acutum. Naſcitur & in arvis apud nos. Noſtri tria genera ejus faciunt, & id demùm probant, cujus radix thus redoleat.

LVII. Agaricon ut fungus naſcitur in

arboribus circa Bosporum, colore candido. Datur obolis quatuor contritum cum binis cyathis aceti mulsi. Id quod in Galliâ nascitur, infirmius habetur. Præterea mas spissior, amariorque. Hic & capitis dolores facit. Femina solutior, initio gustu dulcis, mox in amaritudinem transit.

LVIII. Echios utriusque generis: pulegio similis foliis coronata, drachmis duabus ex vini cyathis quatuor datur. Item altera, quæ lanugine distinguitur spinosa, cui & capitula viperæ similia sunt; hæc ex vino & aceto. Quidam echion personatam vocant, cujus folio nullum est latius, grandes lappas ferentem. Hujus radicem decoctam ex aceto dant potui. Hyoscyamum contusum cum foliis ex vino datur peculiariter contra aspidas.

LIX. Nulla tamen Romanæ nobilitatis plus habet, quàm hierabotane. Aliqui peristereona, nostri verbenacam vocant. Hæc est, quam legatos ferre ad hostes indicavimus. Hac Jovis mensa verritur, domus purgantur lustranturque. Genera ejus duo sunt: foliosa, quam feminam putant: mas rarioribus foliis. Ramuli utriusque plures, tenues, cubitales, angulosi. Folia minora, quàm quercûs, angustioraque, divisuris majoribus, flos glaucus, radix longa, tenuis. Nascitur ubique in planis aquosis. Quidam non distinguunt, sed unum

omnino genus faciunt, quoniam eosdem effectus habeat. Utrâque sortiuntur Galli, & præcinunt responsa. Sed magi utique circa hanc insaniunt. Hac perunctos impetrare quæ velint, febres abigere, amicitias conciliare, nullique non morbo mederi. Colligi circa Canis ortum debere, ita ut ne Luna aut Sol conspiciat, favis antè & melle terræ ad piamentum datis. Circumscriptam ferro effodi sinistrâ manu, & in sublime tolli. Siccari in umbrâ separatim folia, caulem, radicem. Aiuntque, si aquâ spargatur triclinium, quâ maduerit, lætiores convictus fieri. Adversùs serpentes conteritur ex vino.

LX. Est similis verbasco herba, quæ sæpe fallit pro eâ capta, foliis minùs candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Hæc abjecta blattas in se contrahit, ideoque Romæ blattaria vocatur.

LXI. Lemonium succum lacteum mittit, concrescentem gummi modo, humidis locis. Datur denarii pondus in vino.

LXII. Quinquefolium nulli ignotum est, cùm etiam fraga gignendo commendetur: Græci vocant pentapetes, sive pentaphyllon. Cùm effoditur, rubram habet radicem. Hæc inarescens, nigrescit & angulosa fit. Nomen a numero foliorum habet. Et ipsa herba incipit & desinit cum vite. Adhibetur & purgandis domibus.

LXIII. Adversùs serpentes bibitur & ejus radix, quæ sparganion vocatur, ex vino albo.

LXIV. Dauci genera quatuor fecit Petronius Diodotus, quæ persequi nihil attinet, cùm sint differentiæ duæ: probatissimi in Cretâ, mox in Achaiâ, & in siccis ubicumque nati, feniculi similitudine, candidioribus foliis & minoribus hirsutisque. Caule pedali recto, radice suavissimi gustûs & odoris. Hoc in saxosis nascitur meridianis. Reliqua genera ubique nascuntur terrenis collibus limitibusque, nec nisi pingui solo, foliis coriandri, caule cubitali, capitibus rotundis, sæpe pluribus quàm ternis, radice lignosâ, & cùm inaruit supervacuâ. Semen hujus cumino simile: prioris, milio: album, acre, odoratum omnibus, & fervens. Secundum priore vehementius est, ideoque parcè sumi debet. Si jam maximè tertium genus facere libeat, est simile staphylino, quod pastinacam erraticam appellant, semine oblongo, radice dulci. Omnia hæc & hieme & æstate sunt intacta quadrupedi, nisi post abortus. Ex aliis usus seminis: ex Cretico, radicis est: magis ad serpentes bibitur e vino drachmâ unâ. Datur & quadrupedibus percussis.

LXV. Therionarca alia quàm magica, & in nostro orbe nascitur fruticosa, foliis subviridibus,

ſubviridibus, flore roſeo: ſerpentes necat: cuicumque admota feræ & hæc torporem adfert.

LXVI. Perſolata, quam nemo ignorat, Græci verò arcion vocant, folia habet majora etiam cucurbitis & hirſutiora, nigrioraque & crassiora, radicem albam & grandem. Hæc ex vino bibitur denariorum duûm pondere.

LXVII. Item cyclamini radix contra ſerpentes omnes. Folia habet minora, quàm edera, nigrioraque & tenuiora, sine angulis: in quibus albicant maculæ. Caule exiguo, inani, floribus purpureis, radice latâ, ut rapum videri possit, cortice nigro. Naſcitur in umbrosis: a noſtris tuber terræ vocatur: in omnibus ſerenda domibus, si verum eſt, ubi ſata sit nihil nocere mala medicamenta: amuletum vocant. Narrant & ebrietatem repræſentari additâ in vinum. Radix siccata, ſcillæ modo conciſa, reponitur: decoquitur eadem ad crassitudinem mellis. Suum tamen venenum ei eſt: traduntque, si prægnans radicem tranſgrediatur, abortum fieri.

LXVIII. Eſt & altera cyclaminos cognomine ciſſanthemos, geniculatis caulibus, ſupervacuis, a priore diſtans, circa arbores ſe volvens, acinis ederæ, ſed mollibus, flore candido, ſpecioſo, radice ſupervacuâ. Acini tantùm in uſu, guſtu acri,

ſed lenti. Siccantur in umbrâ, tusique dividuntur in paſtillos.

LXIX. Mihi & tertia cyclaminos demonſtrata eſt, cognomine chamæciſſos, uno omnino folio, radice ramosâ, quâ piſces necantur.

LXX. Sed inter primas celebratur peucedanum, laudatissimum in Arcadiâ, mox Samothrace. Caulis ei tenuis, longus, feniculo similis, juxta terram folioſus, radice nigrâ, craſsâ, gravi odore, ſuccosâ: gignitur in montibus opacis: foditur exitu autumni. Placent tenerrimæ & altissimæ radices: hæ conciduntur in quaternos digitos oſſeis cultellis, funduntque ſuccum in umbrâ, capite priùs & naribus roſaceo perunctis, ne vertigo ſentiatur. Et alius ſuccus invenitur caulibus adhærens, inciſiſque manat. Probatur crassitudine melleâ, colore rufo, odore ſuaviter gravi, fervens guſtu. Et hic in uſu, & radix, & decoctum ejus, plurimis medicamentis. Succo tamen efficacissimo, qui reſolvitur amaris amygdalis, aut rutâ: bibiturque contra ſerpentes, & ex oleo perunctos tuetur.

LXXI. 10. Ebuli quoque, quem nemo ignorat, fumo fugantur ſerpentes.

LXXII. Privatim adverſatur ſcorpionibus polemoniæ radix, vel adalligata tantùm: item phalangio, ac ceteris minoribus ve-

nenatis. Scorpionibus ariſtolochia : agaricum obolis quatuor in vini mixti cyathis totidem. Verbenaca & phalangio cum vino aut poſcâ : item quinquefolium, daucum.

LXXIII. Verbaſcum Græci phlomon vocant. Genera habet prima duo : album, in quo mas intelligitur : alterum nigrum, in quo femina. Tertium genus non nisi in silvis invenitur. Sunt folia brassicæ latiora, pilosa, caulis erectus, cubitali amplior. Semen nigrum inutile. Radix una, crassitudine digiti. Naſcuntur & in campeſtribus. Silveſtri folia elelisphaci, alta, ramis lignosis.

LXXIV. Sunt & phlomides duæ hirſutæ, rotundis foliis, humiles. Tertia lychnitis vocatur, ab aliis thryallis, foliis ternis, aut cùm plurimùm quaternis, crassis, pinguibuſque, ad lucernarum lumina aptis. Aiunt in foliis ejus, quam feminam diximus, ficus omnino non putreſcere. Diſtingui genera hæc pæne ſupervacuum eſt, cùm sint omnia ejuſdem effectûs. Contra ſcorpiones bibitur radix cum rutâ ex aquâ, magnâ amaritudine, ſed effectu pari.

LXXV. Thelyphonon herba ab aliis ſcorpion vocatur, propter similitudinem radicis, cujus tactu moriuntur ſcorpiones. Itaque contra eorum ictus bibitur. Scorpionem mortuum si quis elleboro candido linat, reviveſcere aiunt. Thelyphonon

omnem quadrupedem necat, impositâ verendis radice: folio quidem intra eumdem diem, quod eſt simile cyclamino. Ipſa geniculata naſcitur in opacis. Scorpionibus adverſatur & Vettonicæ ſuccus, ac plantaginis.

LXXVI. Sunt & ranis venena, rubetis maximè: vidimuſque Pſyllos in certamine patinis candefactas admittentes, ocioꝛe etiam quàm aſpidum pernicie. Auxiliatur eis phrynion in vino pota. Aliqui neurada appellant, alii poterion, floribus parvis, radicibus multis, nervosis, bene olentibus.

LXXVII. Item aliſma, quam alii damaſonion, alii lyron appellant. Folia erant plantaginis, nisi anguſtiora eſſent, & magis laciniosa, convexaque in terram, aliàs etiam venoſa similiter, caule simplici & tenui, cubitali, capite thyrsi, radicibus densis, tenuibus, ut veratri nigri, acribus, odoratis, pinguibus. Naſcitur in aquosis. Alterum genus ejuſdem in silvis, nigrius, majoribus foliis. Uſus in radice utriuſque adversùs ranas & lepores marinos, drachmæ pondere in vini potu. Lepori marino adverſatur & cyclaminos. Veneni vim canis quoque rabidi morſus habent, contra quos erit cynorrhodum, de quo diximus. Plantago ad omnes beſtiarum morſus pota atque illita prodeſt: Vettonica ex mero vetere.

LXXVIII. Peristereos vocatur, caule alto, foliato, cacumine in alios caules se spargens, columbis admodum familiaris, unde & nomen. Hanc habentes negant latrari a canibus.

LXXIX. Proxima his malis venena sunt, quæ sibimetipsi homines excogitant. Contra hæc omnia magicasque artes erit primum illud Homericum moly, dein Mithridation, & scordotis, & centaurium. Potu omnia mala medicamenta exigit per alvum Vettonicæ semen in mulso aut passo, vel farinæ drachma in vini veteris cyathis IV. Vomere cogendi, atque iterum bibere. Iis qui quotidie gustent eam, nulla nocitura mala medicamenta tradunt. Poto veneno aristolochia subvenit eâdem mensurâ, quâ contra serpentes: quinquefolii succus: agaricum, postquam vomuerint, denarii pondere ex aquæ mulsæ cyathis tribus.

LXXX. Antirrhinon vocatur, sive anarrhinon, sive lychnis agria, similis lino, radice nullâ, flore hyacinthi, semine vituli narium. Et hoc perunctos venustiores fieri, nec ullo malo medicamento lædi posse aut veneno, si quis in brachiali habeat, arbitrantur magi.

LXXXI. Similiter ea, quam eupliam vocant, traduntque eâ perunctos commendatioris esse famæ. Artemisiam quoque se-

cum habentibus negant nocere mala medicamenta, bestiamve ullam, ne Solem quidem. Bibitur & hæc ex vino adversùs opium. Alligata privatim potens traditur, potave adversùs ranas.

LXXXII. Pericarpum bulbi genus est. Duæ ejus species: cortice rubro alterum, nigro papaveri simile. Sed vis major quàm priori: utrique autem excalfaciendi. Ideo contra cicutam dantur: contra quam & thus, & panaces, Chironium præcipuè. Hoc & contra fungos.

LXXXIII. 11. Verùm & generatim membratimque singulis corporum morbis remedia subtexemus, orsi a capite.

Alopecias emendat nymphææ & heracliæ radix, si unà tritæ illinantur. Polithrix distat a callitriche, quòd juncos albos habet, & folia plura, majoraque. Frutice quoque major est: defluentem capillum confirmat & densat.

LXXXIV. Item lingulaca circa fontes nascens, cujus radix admixta combusta teritur cum adipe suis nigræ. Id quoque excipitur, ut ejus sit suis quæ numquam peperit. Sol deinde plurimùm confert illitæ. Similis usus est cyclamini radicis. Porriginem veratri radix tollit in oleo decocta, vel in aquâ. Capitis dolori medetur panacis omnium generum radix in oleo contrita: aristolochia, & iberis adalligata ho-

râ, vel diutiùs, si pati possit, comitante balinei usu. Medetur & daucum. Purgat autem cyclaminos cum melle in nares addita: & ulcera capitis sanat illita. Medetur & peristereos.

LXXXV. Cacalia sive leontice vocatur, semen margaritis minutis simile, dependens inter folia grandia, in montibus fere. Hujus grana quindecim in oleo macerantur, atque ita adverso capillo caput ungitur.

LXXXVI. Fit & ex callitriche sternutamentum. Folia sunt lenticulæ: caules junci tenuis similes: radice minimâ. Nascitur in opacis & humidis, gustatu fervens.

LXXXVII. Hyssopum in oleo contritum phthiriasi resistit, & prurigini in capite. Est autem optimum Cilicium e Tauro monte, dein Pamphylium, ac Smyrnæum: stomacho contrarium. Purgat cum fico sumptum per inferna, cum melle vomitionibus. Putant & serpentium ictibus adversari, tritum cum melle & sale & cumino.

LXXXVIII. Lonchitis non (ut plerique existimaverunt) eadem est quæ xiphion, aut phasganion, quamquam cuspidi similis semine. Habet enim folia porri, rubentia ad radicem, & plura, quàm in caule, capitula, personis comicis similia, parvam exserentibus linguam, radicibus prælongis. Nascitur in sitientibus.

LXXXIX. E diverſo xiphion, & phaſganion in humidis: cùm primùm exit, gladii præbet ſpeciem, caule duûm cubitorum, radicis ad nucis avellanæ figuram fimbriatæ, quam effodi ante meſſes oportet, ſiccari in umbrâ. Superior pars ejus cum thure trita, æquo pondere admixto vino, oſſa fracta e capite extrahit: aut si quid in corpore ſuppurat, vel si calcata ſunt oſſa ſerpentis: eadem contra venena efficax.

Caput in dolore veratro, vel oleo, vel roſaceo decocto tritoque ungi convenit: peucedano ex oleo vel roſaceo, & aceto. Tepidum hoc prodeſt & doloribus, qui plerumque ex dimidiâ parte capitis ſentiuntur, & vertigini. Perungunt & radice ejus ſudoris cauſâ eliciendi, quoniam cauſtica vis ei eſt.

XC. Pſyllion alii cynoides, alii cryſtallion, alii Sicelicon, alii cynomyiam appellant, radice tenui, ſupervacuâ, ſarmentoſum, fabæ granis in cacuminibus, foliis canino capiti non diſſimilibus, ſemine autem pulici, unde & nomen: hoc in baccis, ipſa herba in vineis invenitur. Vis ei ad refrigerandum & diſcutiendum ingens. Semen in uſu. Fronti imponitur in dolore & temporibus, ex aceto & roſaceo aut poſcâ. Ad cetera illinitur acetabuli menſurâ ſextario aquæ: denſat ſe ac con-

trahit : tunc terere, & crassitudinem illinire oportet cuicumque dolori, & collectioni, inflammationique. Et vulneribus capitis medetur ariſtolochia, fracta extrahens oſſa, & in aliâ quidem parte corporis, ſed maximè capite : ſimiliter pliſtolochia. Rhyſſellium eſt non dissimile apio. Hujus radix commanducata purgat capitis pituitas.

XCI. Oculorum aciem centaurio majore putant adjuvari, si additâ aquâ foveantur. Succo verò minoris cum melle, culices, nubeculas, obſcuritatem diſcuti, cicatrices extenuari : albugines quidem etiam jumentorum sideriti. Jam chelidonia ſuprà dictis omnibus mirè medetur. Panacis radicem cum polentâ epiphoris imponunt. Hyoſcyami ſemen bibunt, obolo, tantumdem meconii adjicientes, vinumque, ad epiphoras inhibendas. Adjungunt & Gentianæ ſuccum, quem collyriis quoque acrioribus pro meconio miſcent. Facit claritatem & euphorbium inunctis. Inſtillatur plantaginis ſuccus lippitudini. Caligines ariſtolochia diſcutit. Iberis adalligata capiti cum quinquefolio, epiphoras, & si qua in oculis vitia ſunt, emendat. Verbaſcum epiphoris imponitur. Periſtereos ex roſaceo vel aceto. Ad hypochysin & caliginem, cyclaminon in paſtillos diluunt. Peucedani ſuccum, ut diximus, ad claritatem & caligines, cum meconio & roſa-

ceo. Psyllion illinitum fronti epiphoras suspendit.

XCII. 13. Anagallida aliqui corchoron vocant. Duo genera ejus: mas flore phœniceo, femina cæruleo, non altiores palmo: frutice tenero, foliis pusillis, rotundis, in terrâ jacentibus: nascuntur in hortis & aquosis. Prior floret cærulea. Utriusque succus oculorum caliginem discutit cum melle, & ex ictu cruorem, & argema rubens, magis cum Attico melle inunctis. Pupillas dilatat: & ideo hoc inunguntur antè, quibus paracentesis fit. Jumentorum quoque oculis medentur. Succus caput purgat per nares infusus, ita ut deinde vino colluatur. Bibitur & contra angues succi drachmâ in vino. Mirum, quòd pecora feminam vitant. At si decepta similitudine (flore enim tantùm distant) degustavere, statim eam, quæ asyla appellatur, in remedio quærunt: ea a nostris ferus oculus vocatur. Præcipiunt aliqui effossuris, ante Solis ortum, priusquam quidquam aliud loquantur, ter salutare eam, tum sublatam exprimere: ita præcipuas esse vires. De euphorbii succo satis dictum est. Lippitudini, si tumor erit, absinthium cum melle tritum, itemque Vettonicæ farina conveniet.

XCIII. Ægilopas sanat herba eodem nomine, quæ in hordeo nascitur, tritici

folio, semine contrito cum farinâ permixta impositaque, vel succo. Exprimitur hic e caule foliisque prægnantibus, demptâ spicâ, & in trimestri farinâ digeritur in pastillos.

XCIV. Aliqui & mandragorâ utebantur: postea abdicatus in hac curatione est. Epiphoris (quod certum est) medetur, & oculorum dolori, radix tusa cum rosaceo & vino. Nam succus multis oculorum medicamentis miscetur. Mandragoram, alii Circæum vocant. Duo ejus genera: candidus, qui & mas: niger, qui femina existimatur, angustioribus foliis, quàm lactucæ, hirsutis & caulibus, radicibus binis ternisve rufulis, intus albis, carnosis tenerisque, pæne cubitalibus. Ferunt mala avellanarum nucum magnitudine, & in his semen ceu pirorum. Album hoc alii arsena, alii morion, alii hippophlomon vocant. Hujus folia alba, quàm alterius latiora, ut lapathi sativæ. Cavent effossuri contrarium ventum, & tribus circulis antè gladio circumscribunt: postea fodiunt ad occasum spectantes. Succus fit & e malis, & caule, deciso cacumine, & radice punctis apertâ, aut decoctâ: utilis hæc vel surculo. Concisa quoque in orbiculos servatur in vino. Succus non ubique invenitur, sed ubi potest, circa vindemias quæritur. Odor gravis ei: sed radicis, & mali gra-

vior. Ex albo mala matura in umbrâ siccantur. Succus ex iis Sole densatur: item radicis tusæ, vel in vino nigro ad tertias decoctæ. Folia servantur in muriâ efficaciùs, aliàs recentium succus pestis est: sic quoque noxiæ vires. Gravedinem etiam adferunt olfactu: quamquam mala in aliquibus terris manduntur, nimio tamen odore obmutescunt ignari. Potu quidem largiore etiam moriuntur. Vis somnifica pro viribus bibentium. Media potio cyathi unius. Bibitur & contra serpentes, & ante sectiones punctionesque, ne sentiantur. Ob hæc satis est aliquibus somnum odore quæsisse. Bibitur & pro elleboro duobus obolis in mulso. Efficacius elleborum ad vomitiones, & ad bilem nigram extrahendam.

XCV. Cicuta quoque venenum est publicâ Atheniensium pœnâ invisa, ad multa tamen usûs non omittendi. Semen habet noxium. Caulis autem & viridis estur a plerisque & in patinis. Lævis hic & geniculatus, ut calami, nigricans, altior sæpe binis cubitis, in cacuminibus ramosus: folia coriandri teneriora, gravi odoratu: semen aneso crassius: radix concava, nullius usûs. Semini & foliis refrigeratoria vis: quos enecat, incipiunt algere ab extremitatibus corporis. Remedio est, priusquam perveniat ad vitalia, vini natura ex-

calfactoria. Sed in vino pota, irremediabilis existimatur. Succus exprimitur foliis floribusque, tunc enim maximè tempestivus est. Semine trito expressus, & Sole densatus in pastillos necat sanguine spissando. Hæc altera vis. Et ideo sic necatorum maculæ in corporibus apparent. Ad resolvenda medicamenta utuntur illo pro aquâ. Fit ex eo ad refrigerandum stomachum malagma. Præcipuus tamen ad cohibendas epiphoras æstivas, oculorumque dolores sedandos circumlitus. Miscetur collyriis, & alios omnes rheumatismos cohibet. Folia quoque tumorem omnem, doloremque, & epiphoras sedant. Anaxilaus auctor est, mammas a virginitate illitas, semper staturas. Quod certum est, lac puerperarum mammis imposita extinguit, Veneremque testibus circa pubertatem illita. Remedia liberationi, quibus bibenda censetur, non equidem præceperimus. Maxima vis natæ Susis Parthorum, mox Laconicæ, Creticæ, Asiaticæ. In Græciâ verò Megaricæ, deinde Atticæ.

XCVI. Crethmos agrios gramias tollit oculorum impositus, tumorem quoque polentâ additâ.

XCVII. Nascitur vulgò molybdæna, id est, plumbago, etiam in arvo, folio lapathi, crassâ radice, hispidâ. Hac commanducatâ si oculus subinde elingatur, plum-

bum (quod est genus vitii) ex oculo tollitur.

XCVIII. Capnos prima, quam pedes gallinaceos vocant, nascens in parietinis & sepibus, ramis tenuissimis, sparsisque, flore purpureo, viridis, succo caliginem discutit : itaque in medicamenta oculorum additur.

XCIX. Similis & nomine & effectu, sed alia est capnos fruticosa, prætenera, foliis coriandri, cineracei coloris, flore purpureo. Nascitur in hortis & segetibus hordeaceis. Claritatem facit inunctis oculis, delacrimationemque, ceu fumus: unde nomen. Eadem evulsas palpebras renasci prohibet.

C. Acoron iridis folia habet, angustiora tantùm, & longiore pediculo, radices nigras, minúsque venosas: ceterò & has similes iridis, gustu acres, odore non ingratas, ructu faciles. Optimæ Ponticæ, dein Galaticæ, mox Creticæ. Sed primæ in Colchide juxta Phasin amnem, & ubicumque in aquosis. Recentibus virus majus quàm vetustis. Creticæ candidiores Ponticis. Siccantur utribus in umbrâ digitalibus frustis. Necnon inveniuntur, qui oxymyrsinæ radicem acoron vocant, ideoque quidam hanc acoron agrium vocare malunt. Vis ei ad calfaciendum, extenuandumque efficax, contra suffusiones & ca-

ligines oculorum ſucco ejuſdem poto, contraque ſerpentes.

CI. Cotyledon parvula herba, cauliculo tenero pusillo, pingui folio & concavo, ut coxendices: naſcitur in maritimis petrosiſque, viridis, radice olivæ modo rotundâ. Oculis medetur ſucco. Eſt aliud genus ejuſdem, ſordidis foliis, latioribus densioribuſque circa radicem velut oculum cingentibus, aſperrimi guſtûs, longiore caule, ſed pergracili. Uſus ejus ad eadem, quæ iris.

CII. Aizoi duo genera. Majus in fictilibus vaſculis ſeritur, quod aliqui buphthalmum vocant, alii zoophthalmon, alii ſtergethron, quod amatoriis conveniat: alii hypogeſon, quoniam in ſubgrundiis fere naſcitur. Sunt qui ambrosiam potiùs vocant, & qui amerimnon: Itali ſedum magnum, aut oculum, aut digitellum. Alterum minuſculum, quod erithales vocant, alii trithales, quia ter floreat: alii chryſothales, aliqui iſoetes: ſed aizoum utrumque, quoniam viret ſemper, aliqui ſempervivum. Majus cubiti altitudinem excedit, craſsitudine pluſquam pollicari. Folia cacumine linguæ similia, carnoſa, pinguia, larga ſucco, latitudine pollicari, alia in terram convexa, alia ſtantia, ita ut ambitu effigiem imitentur oculi. Quod minus eſt, in muris parietiniſque naſcitur, & tegulis:

fruticosum a radice, & foliosum usque ad cacumen: foliis angustis, mucronatis, succosis, palmo alto caule: radix inutilis.

CIII. Huic similis est, quam Græci andrachnen agriam vocant, Itali illecebram, pusillis, latioribus foliis, breviori cacumine. Nascitur in petris, & colligitur cibi causâ. Omnium harum vis eadem, refrigerare & adstringere. Medentur epiphoris folia imposita, vel succus inunctis. Purgat enim ulcera oculorum, expletque, & ad cicatricem perducit: palpebras deglutinat. Eædem capitis doloribus medentur, succo vel folio temporibus illitis. Adversantur phalangiorum ictibus: aconito verò majus aizoum præcipuè. A scorpionibus quoque habentem id feriri negant.

Medentur & aurium dolori. Item succus inunctus hyoscyami modicè: item Achilleæ, & minoris centaurii, & plantaginis: peucedani cum rosaceo & meconio: acori succus cum rosâ. Omnis autem strigili calefactus infunditur. Cotyledon etiam purulentis, & cum medullâ cervinâ calefactâ. Ebuli radicis tritæ succus linteo colatus, mox in Sole densatus, & cùm opus sit, rosaceo dilutus & calefactus, parotidas sanat. Verbenaca quoque: item plantago: item sideritis, cum axungiâ vetere.

CIV. Narium ozænas emendat aristolochia cum cypero.

CV. Dentibus remedio sunt panacis radix commanducata, præcipuè Chironiæ, item succus collutis: radix hyoscyami ex aceto manducata, item Polemoniæ. Commanducantur & plantaginis radices, aut colluuntur in aceto decoctæ succo. Et folia sunt utilia, vel si sanguine gingivæ putrescant. Semen ejusdem apostemata, & collectiones gingivarum sanat. Et aristolochia gingivas dentesque confirmat. Verbenaca cum radice commanducata, & decoctâ ex vino aut aceto succus collutus. Item quinquefolii radices, decoctæ ad tertias vino aut aceto. Priùs verò quàm decoquantur, aquâ marinâ aut salsâ lavantur. Decoctum diu tenendum in ore. Quidam cinere quinquefolii fricare malunt. Et verbasci radix decoquitur in vino ad colluendos dentes. Et hyssopo colluuntur, & peucedani succo, cum meconio: vel radicum anagallidis magis feminæ succo, ab alterâ nare, quàm doleat, infuso.

CVI. Erigeron a nostris vocatur senecio. Hanc si ferro circumscriptam effodiat aliquis, tangatque eâ dentem, & alternis ter despuat, ac reponat in eumdem locum, ita ut vivat herba, aiunt dentem eum postea non doliturum. Herba est trixaginis specie & mollitiâ, cauliculis subrubicundis. Nascitur in tegulis, & in muris, Nomen hoc Græci dederunt, quia ve-

re canefcit. Caput ejus numerosâ dividitur lanugine (qualis eft fpinæ) inter divifuras exeunte. Quare eam Callimachus acanthida appellat, alii pappum. Nec deinde Græcis de eâ conftat. Alii erucæ foliis effe dixerunt, alii roboris, fed minoribus multò. Radice alii fupervacuâ, alii nervis utili, alii potu ftrangulante. E diverfo quidam regio morbo cum vino dederunt, & contra omnia vesicæ vitia: item cordis & jocineris. Renibus extrahere arenam dixere. Ifchiadicis drachmam cum oxymelite ab ambulatione propinavere: torminibus quoque in paffo utilissimam: præcordiis etiam cibo ex aceto eam prædicantes, ferentefque in hortis. Nec defuere, qui & alterum genus facerent, nec quale effet, demonftrarent, contra ferpentes in aquâ bibendam, edendamque comitialibus dantes. Nos eam Romanis experimentis per ufus digeremus. Lanugo ejus cum croco & exiguo aquæ frigidæ trita illinitur epiphoris: tofta cum micâ falis, ftrumis.

CVII. Ephemeron folia habet lilii, fed minora, caulem parem, florem cæruleum, femen fupervacuum, radicem unam digitali crassitudine, dentibus [1] præcipuam, concifam in aceto decoctamque ut tepido colluantur. Et ipfa etiam radix mobiles fiftit. In cavis & exesis imprimitur. Che-

lidoniæ radix ex aceto trita continetur ore. Erosis veratrum nigrum imponitur: mobiles utrâlibet decoctâ in aceto firmantur.

CVIII. Labrum Venereum vocant in flumine nascentem. Est ei vermiculus, qui circa dentes necatur, aut cavis dentium cerâ includitur. Cavendum, ne avulsa herba terram tangat.

CIX. Ranunculum vocamus, quem Græci batrachion. Genera ejus quatuor. Unum pinguioribus, quàm coriandri, foliis, & ad latitudinem malvæ accedentibus, colore livido, caule albo, gracili, & radice albâ. Nascitur in limitibus humidis & opacis. Alterum foliosius, pluribus foliorum incisuris, altis caulibus. Tertium minimum est, gravi odore, flore aureo. Quartum simile huic, flore lacteo. Omnibus vis caustica, si cruda folia imponantur: pusulasque, ut ignis, faciunt. Ideo ad lepras & psoras eis utuntur, & ad tollenda stigmata: causticisque omnibus miscent. Alopeciis imponunt, celeriter removentes. Radix in dolore commanducata diutiùs, rumpit dentes. Eadem sicca concisa, sternutamentum est. Nostri herbarii strumeam vocant, quoniam medetur strumis, & panis, parte in fumo suspensâ. Creduntque eâ rursus satâ, rebellare quæ curaverint vitia: quo scelere & plantagine utuntur. Oris ulcera intus succus plan-

taginis emendat, & folia radicesque commanducata, vel si rheumatismo laboret os. Ulcera fœtoremque quinquefolium : ulcera psyllium.

CX. Composita quoque ad fœtorem, vel maximè pudendum vitium, trademus. Ergo folia myrti & lentisci pari pondere, gallæ Syriacæ dimidium pondus, simul terere & vino vetusto sparsa mandere matutinò, ex usu est. Vel ederæ baccas cum casiâ & myrrha, pari pondere ex vino. Naribus utilissimum est dracontii semen contritum ex melle, etiamsi carcinomata in his sint. Sugillata hyssopo emendantur. Stigmata in facie mandragoras illitus delet.

NOTÆ
IN LIBRUM XIX.

PRÆF. 1. *Babillus.* Ita Mſſ. Reg. Malè in editione principe, *Babilus*, in recentioribus, *Babilius.* Babillum hunc, virum optimum, in omni literarum genere rarissimum laudat Seneca, natural. quæſt. IV, 2.

2. *Dictum ſuo loco.* Suprà, libro VII. ſect. 57.

3. *Priore libro.* Suprà, libro XVIII. ſect. 76. & aliàs passim.

CAP. I. 1. *Similiter etiam.* Sic Mſſ. Reg. & editio princeps. In recentioribus editionibus, *similiter &.*

2. *Regione Alianâ.* Bene Cl. Rezzonicus ex Mſ. Mediolan. 2. Nec aliter editio princeps, & infrà Mſ. Reg. 1. Regio Aliana, juxta Bernardum Saccum, ſcriptorem Ticinenſem, nunc eſt *la Laumellina*, adhuc lino celebris. Malè in recentioribus editionibus, *Allianâ.*

2. *Retovina.* In vicino Alianorum eſt amnis, quem Saccus appellat Diturbium, & Laumellinates *Terdoppio.* Ibi fuiſſe Retovina lina exiſtimat Cl. Rezzonicus. Minimè verò in viculo *Retorbido*, ubi vineæ, non linum excolitur.

3. *Vivum id vocant.* Linum vivum, vel asbeſtinum, l'*amiante.* Vidi Romæ in Bibliothecâ Vaticanâ linteum asbeſtinum, longum palmos Romanos novem, latum ſeptem, repertum anno 1707, viâ Præneſtinâ in ſepulcro. Rariſſimum fuit id linum, ut patet, Plinii temporibus, & ab Indiâ petebatur. Nunc passim in Europâ reperitur. Optimum & candidiſſimum eſt in inſulâ Corſicâ

4. *Quaternis denariis.* Quatuor denarii ſunt Gallicæ noſtræ monetæ libræ 3, & paulo ampliùs. In librâ autem Romanâ erant ſcripula 288.

5. *Inter papavera genus quoddam.* Vide infrà librum XX. ſect. 79.

6. *Et clivum uſque in Capitolium.* Bene Mſſ. Reg. & Cl. Rezzonicus ex Mſſ. Mediolan. Perperam in recentioribus editionibus, *ad clivum uſque Capitolinum.* Cæſar non modò totum forum Romanum, ſed viam Sacram, & clivum Capitolinum uſque in ædem Jovis Capitolini intexit.

Cap. II. 1. *Sparti quidem uſus.* Spartum, *le ſpart*, eſt gramen ſpicatum, quod ſpartum Plinii, *Tournefort.*

2. *Conamentis.* Ita libri omnes. Conamenta ſunt, quibus conatus juvantur. Nempe iligneis manubriis utebantur, ut ſpartum faciliùs evelleretur.

3. *Minuſque c. in longitudinem.* Centenarii numeri nota deeſt in Plinii libris. Repetita eſt ab Apuleio, in Herbario. Fortè major eſſe debet. Nos enim nuper docuit Cl. Bowles, *Introduction à l'Hiſtoire Naturelle d'Eſpagne*, pag. 239. ſpartum creſcere in maximâ Hiſpaniæ parte.

4. *Longiùs vehi impendia.* Nunc Lutetiam advehitur; ibique inſtituta anno 1776. ſpartaria officina.

5. *Nomini credamus.* Junco & funi apud Græcos nomen eſt σχοῖνος.

7. *Philurâque.* Philura eſt cortex interior tiliæ, *le tilleul*, quo utimur quoque texendis funibus.

8. *Impilia.* Impilia ſunt integumenta pedum ex coactâ lanâ, *des chauſſons de feutre.*

9. *Eriophoron.* Manet nomen. Eriophorum quoque a Linnæo appellatur. Semen ejus lanâ longissimâ cinctum. Inde & vulgò dicitur *la portelaine.*

10. *Terræ callum.* Tuber, *la truffe*, non est terræ callum, sed plantæ genus ad fungos referendum.

11. *Crescant, anne vitium.* Certissimè compertum est tubera crescere; reperiunturque minima, pisi magnitudine.

CAP. III. 1. *In Græciâ geranion.* Est geranion tuberosum, quod non in Græciâ tantùm, sed & in Dalmatiâ frequens est. Tuber ejus suave & edule. Vel idem, vel saltem tubere simile est misy, & iton.

2. *Pezicæ.* Nobis est lycoperdon vulgare, *la vesse de loup.*

3. *Laserpitium.* Laserpitium, Græcis dictum silphion, expressum est in multis Cyrenaicæ provinciæ nummis: hodieque frequens est in agris circa portum Cyrenarum, nunc *Derne.* Anno 1706. illud ibi vidit observavitque Cl. le Maire; diciturque *selfione*, vel *serpissione*: Arabibus *Cefie*, vel *zerra.*

4. *Sternutante.* Ita Mss. Reg. 1. & edit. princeps. Alii, *sternuente.*

5. *Laser, quàm quod in Perside.* Laser illud Persidis nobis dicitur *l'assa fœtida.* Quæ tantis in deliciis adhuc est in Oriente, ut regi Bisnagariæ regionis diceretur cibus deorum, quod in Germaniâ dicitur stercus diaboli. Adeò diversi sunt hominibus sapores. In Indiâ multus ejus usus tum in cibis, tum in medicinâ. Vide P. Angelum de S. Joseph, in *Pharmacopœâ Persicâ.*

6. *Sacopenio.* Ita Mss. Reg.

7. *M. Herennio coss.* Anno Urbis conditæ DCLXI.

8. *Pondo CXI.* Ita Mſ. Reg. 1. & editio princeps. Eruditus Harduinus ex Mſſ. Reg. 2. & Colb. *pondo M D.* At potiòr eſt antiquissimi Codicis Reg. 1. auctoritas.

9. *Rubia.* Tingendis in rubrum lanis nobilis rubia, *la garance.*

10. *Semen ejus rubrum.* In Mſſ. Reg. *Semen ejus rubia eſt.* Fortè meliùs editio princeps : *Semen ejus quos in medicinâ uſus habeat, ſuo dicemus loco.* Fructus rubiæ primò viridis, deinde ruber, denique niger eſt.

11. *Suo dicemus loco.* Infrà libr. XXIV. ſect. 56.

12. *Vocatur radicula.* Radicula eſt lychnis silveſtris, quæ ſaponaria vulgò, *Tournefort. La ſaponaire, la ſavoniere, l'herbe au foulon.*

13. *Ad quem dictum eſt uſum.* Lavandis tingendiſque lanis.

CAP. IV. 1. *Tribus negant.* Tribuum nomine intelligenda plebs Romana.

2. *Ternos libris rependit.* Tres aſparagi erant pondere unius libræ.

3. *Divitiis tantùm.* Divitibus tantùm.

4. *Nemo Sacros Aventinoſque.* Nemo ergo circumſpicit Sacros Aventinoſque montes, in quos si irata plebs adhuc ſeceſſerit, paupertas æquabit, quos nunc ſeparat pecunia.

5. *Domi verſuram fieri ſolitam.* E domeſtico horto quærebant, quæ ad voluptatem facerent, sine alterius, quasi feneratoris, ope.

6. *Jam quoque in feneſtris.* Ita Mſ. Reg. 2. & editio princeps.

7. *Virgilio*

7. *Virgilio quoque confesso.* Virgil. Georgic. IV, 6.

8. *Atque alio modo inulæ.* Ita quidem libri omnes. Vix tamen ſenſum habent, *atque alio modo.* Placet plurimùm conjectura eruditi Petavii emendantis, *cæpe, allia, inulæ.*

9. *Habebitur & Cannabis.* Crediderim hîc potiùs agi de betâ, quàm de cannabi. Betam certè memorat Theophraſtus, Hiſt. Plant. I, 5.

10. *Spongias in humore pratorum.* Spongiæ illæ, conferva eſt de quâ plura infrà Libr. XXVII. ſect. 45.

11. *Naturâ diximus.* Suprà Libr. XVI. ſect. 11.

12. *Tuberum paulo antè.* Suprà ſect. 11. & ſeqq.

CAP. V. 1. *Cucumis.* Cucumis, *le Concombre.*

2. *Specularium munimenta.* Hîc videmus hortorum noſtrorum luxum, & majorem: penſiles nempe hortos & mobiles, *des Serres chaudes mobiles.*

3. *Melopeponas.* Melopepo, *le Melon.* Ejus maturitatem nos quoque experimur colore, odore, & maximè cùm a pediculo recedit.

4. *Vocatur culix.* Culix, conyza eſt, *la Conise*, quæ Græcis *κωνὼψ*, *culex*, dicitur, quòd culices abigat, & pulices necet.

5. *Cucurbitis.* Cucurbita, *la Citrouille, la Calebaſſe.*

6. *Parilibus.* Parilia, nataliſque urbis Romæ, celebrabantur die 21. Aprilis; ut dictum ſuprà Libr. XVIII. ſect. 66.

7. *Quinquatrus.* Die 19. Aprilis.

8. *Camerarium.* Quod in cameras, *les Treilles*, ſcandit.

9. *De rapis.* Rapa, *les Raves*; de quibus jam dictum suprà Libr. XVIII. sect. 34.

10. *Naporum.* Napus, *le Navet.* At hæc naporum genera de raphanis habet Theophrastus, Hist. Plant. VII, 4.

11. *Corinthium . . . hoc genus supernè tendit.* Mihi videtur esse brassica gongylodes, C. B. *le Chou-rave.* Cujus tuber supernè tendit.

12. *Tertia nostratibus.* Ex agro Romano.

13. *Raphani.* Raphanus, *le Raifort.*

14. *Algidense.* Ita dictum a monte Algido, Romæ vicino.

15. *Græci agiron vocant.* Raphanus est silvestris, quem Itali adhuc appellant *Armoraci.*

16. *Infantium puerorum.* Major adhuc est raphanus apud Sinas in agro Pekinensi: isque optimus, & eâ naturâ, ut si cadat, plurimas in partes, vitri instar, dissiliat.

17. *Circa Vulcanalia.* Vulcanalia celebrabantur die 23. Augusti.

18. *Stagnent, adcumulari.* Mss. Reg. & editio princeps.

19. *Quando pkthisin.* Ita quidem recentiores editiones. Corruptum morbi nomen in Ms. Reg. I. qui habet *ithiriasin.* Sed, ut mihi videtur, ex Plinio Valeriano, qui multa e Plinio excerpsit, emendandum, *phthiriasin.* Sic enim ille, de Re medicâ, Libr. IV, 1. *Contra phthiriasin succus ejus*, raphani, *adhibetur*, *qui solus potest tenuitate subtili ad imi corporis liniamenta cor penetrare. Ægyptii enim reges quibus erat studium scrutari corpora mortuorum, & causas valetudinum, occultâ fide recognoscere, in corde ipso nasci ejusmodi vitium prodiderunt.* Phthiriasis, *la Maladie pédiculaire.*

20. *Odium his cum vite.* Odium illud de brassicâ intelligendum eſt, ut patet ex ipſo Plinio Libr. XXIV. ſect. 1. Raphani & brassicæ nomina ſæpe confundit Plinius, ut jam ſæpe priùs monui.

21. *Paſtinacæ unum genus.* Hæc eſt paſtinaca silveſtris tenuifolia, C. B.

22. *Alterum ſeritur.* Hæc autem eſt paſtinaca ſativa, *le Panais.*

23. *Hibiſcum a paſtinacâ.* Hibiſcum, *la Guimauve*, ne hîc intelligas. Hibiſci nomine Plinius intelligit gracilius paſtinacæ genus. Eſt paſtinaca tenuifolia, quæ ad daucum pertinet.

24. *Virus illi.* Virus eſt ſapor.

25. *Quam noſtri Gallicam.* Paſtinaca Gallica, ſeu daucus ſativus, *la Carotte.*

26. *Inter medica dicendum.* Infrà Libr. XXV. ſect. 64.

27. *Siſer.* Siſer, *le Chervi.*

28. *Gelduba.* Gelduba, *Gelb*, vel *le bourg de Geloub.* De hoc caſtello ſæpe agit Tacitus Hiſt. IV, 26. & ſeqq.

29. *Torosior.* Carnosior.

30. *Inula.* Inula, *l'Aunée, l'Enula Campana.*

31. *Poſcâ.* Poſca, *l'Oxycrat*, aquâ & aceto mixtis.

32. *Caryotis.* Caryotæ, *les Dattes.*

33. *Juliæ Auguſtæ.* Julia, ſeu Livia, Auguſti uxor.

34. *Scilla.* Scilla, *la Scille.*

35. *Acetoque exacuendo.* Hoc eſt acetum ſcilliticum, *le Vinaigre ſcillitique;* de quo vide infrà Libr. XX. ſect. 39.

36. *Maſculum albis foliis.* Bene Mſſ. Reg.

1. & 2. & editio princeps. Hæc est ſcilla radice albâ, C. B.

37. *Femina nigris.* Est ſcilla vulgaris, radice rubrâ, C. B.

38. *Est cibis gratum.* Est ſcilla eſculenta, C. B. Tournefortio dicitur ornithogalum maritimum, radice eſculentâ. Diligenter diſtinguendæ ſunt ſcillarum ſpecies, cùm inter eas occurrant perniciales.

39. *Epimenidium vocatur.* Inter ſcillas eſculentas ea ſanè eſt optima, ex quâ & malvâ melleque paſtillos confecit Epimenides, quibus vitam ſuam per 150. annos ſuſtentaſſe fertur.

40. *Bulbinem.* Bulbine eſt ornithogalum ſpicatum, unifolium, flore niveo, odorato. Lusitanis dicitur *Donzellas.*

41. *Setanion, pythion, acrocorion, ægilopa.* Multi ſunt in arvis bulbi, qui, cùm ſimplex fuit vita, quærebantur, nunc in rerum abundantiâ ferme obliterati. At cùm famelica cogunt tempora, iis adhuc miſera hominum vita, ducibus ſuibus, paſcitur.

42. *Siſyrinchion.* Nomen retinet; ſpecieſque ſunt siſyrinchium majus, minus, & medium.

43. *In Ægypto aron.* Arum, *le Pied de veau.* In Ægypto maximum eſt.

CAP. VI. 1. *Lapatho.* Lapathum, *la Patience.*

2. *Ut ocimo.* Ocimum, *le Basilic.*

3. *Atriplex, & blitum.* Atriplex, *l'Arroche.* Blitum, *la Blete.*

4. *Ut aſpalax.* Hæc quidem de ſponte naſcentibus habet Theophraſtus, Hiſt. Plant. I, 11. At quid ſit aſpalax, incompertum. In Mſſ. Reg. 1. Lang. & editione principe, *calax.* In Mſſ. Reg. 2. *galax.*

5. *Perdicium.* Est dens leonis tuberosâ radice. Tournefort.

6. *Gethyo.* Gethyum, *la Ciboule.*

7. *Cepæ.* Cepa, *l'Oignon.*

8. *Omnibus corpus totum.* Ita Mff. Reg. & editio princeps. Emendabat Cl. Dalecampius, *omnibus radicum corpus tectum pingui cartilagine.* Fortè tantùm intelligendum, *constat.*

9. *Schista autem.* Cepa fchifta, id eft fissilis, ut & gethyum, *la Ciboule.*

10. *Afcalonia.* Cepa Afcalonia, *l'Echalotte.*

11. *Satureiam.* Satureia, *la Sarriette.*

12. *De porro.* Porrum, *le Poireau.*

13. *Allium.* Allium, *l'Ail.*

14. *Castellatimque grumulis.* Ut caftella per regiones difperfa, sic quoque grumulis difperguntur allia.

15. *Alii antifcorodon,* Allium antifcorodon, vel ophiofcordon, *la Rocambole.*

16. *Compitalia & Saturnalia.* Compitalia celebrabantur die 2. Maii. Saturnalia, die 17. Decembris.

17. *Allium eft in arvis fponte nafcens.* Eft allium campeftre, juncifolium, capitatum, purpurafcens, majus, C. B. In arvis, cùm frequentissimum nafcitur, lac juvencarum odore fuo inficit.

18. *Eft & silveftre.* Eft allium silveftre, latifolium, C. B. Dictum quoque allium ursinum.

CAP. VII. 1. *Lapatho.* Lapathum illud hortenfe, *les Epinards.*

2. *Mentaftrum, nepeta.* Mentaftrum, *la Mente fauvage.* Nepeta, *le Calament de montagne.*

3. *Intubum, pulegium.* Intubum, *la Chicorée sauvage.* Pulegium, *le Pouliot.*

4. *De apio.* Apium, *le Persil.*

CAP. VIII. 1. *Hipposelinum.* Est apium Macedonicum, C. B. *le Persil de Macédoine.*

2. *Oreoselinum.* Est apium montanum, ampliore folio, C. B.

3. *Et sativi.* Apium sativum, seu hortense, *le Persil des jardins.*

4. *Rariore & leviore.* Fortè meliùs, *& latiore:* Theophrasto enim, Hist. Plant. VII, 4. est μανώτερον ϰ πλατύτερον.

5. *Lactucæ.* Lactuca, *la Laitue.*

6. *Tertium sessile.* Est lactuca capitata, C. B. *la laitue pommée.*

7. *Esse enim nigras.* Est lactuca Romana, longa, dulcis, J. B. Lactuca folio obscuriùs virente, semine nigro, C. B.

8. *Albas.* Est lactuca Romana non maculosa.

9. *Rubentes.* Est lactuca maculosa, C. B. Lactuca fusci ac veluti purpurei coloris, Dod.

10. *Picrida.* Picris, id est amara, est hieracium chondrillæ folio, radice succisâ, majus, C. B.

11. *Atra, quæ meconis.* Est lactuca silvestris, odore viroso. C. B.

12. *Prioris Camelii religio.* In *Camelii* nomine latet certè nomen medici, quem ante Musam Augustus habuerat. At quodnam sit ejus nomen divinare non licet, cùm in hoc loco valdè corrupti sint MSS. codices. Ad ductum literarum, quæ supersunt in MSS. emendabat Illustr. Hermolaus Barbarus, *cùm priores caverent, religione nunc omni caret.*

13. *Caprina lactuca.* Impropriè dicitur lactuca. Est enim tithymalus latifolius, *l'Epurge.* Vide infrà Libr. XX. sect. 24.

14. *Cappadociæ.* MSS. Reg. & editio princeps.

15. *Intubi.* Intubus sativa, latifolia, sive endivia vulgaris, C. B. *la Chicorée.*

16. *Erraticum intubum.* Cichorium est silvestre, *la Chicorée sauvage.*

17. *De quo plura.* Infrà Libr. XX. sect. 29. & XXI. sect. 22.

18. *Beta.* Est beta alba, vel pallescens, C. B. *la Poirée, la Bette blanche.*

19. *Nigrum.* Est beta rubra, vulgaris, C. B. *la Bette rouge, la Betterave.*

20. *Medici nocentiorem.* Ita quidem recentiores editiones. Et beta largiùs sumpta nocet stomacho, teste Galeno. In MSS. Reg. Lang. Pintian. & editione principe, *innocentiorem.*

21. *Brassicæ.* Brassica, *le Chou.* Suprà Plinius, ut jam monui, multa dixit de raphano, quæ ad brassicam pertinebant. De brassicâ agit Cato, de Re rustic. Cap. 156. & 157.

22. *Apianam.* Est brassica angusto apii folio, C. B.

23. *Cyma a primâ sectione.* Bene MSS. Reg. & editio princeps.

24. *Qui semen trifolii.* Non semen trifolii, sed nitrum adspergendum est, cùm brassica est trium vel quatuor foliorum, ut videre est apud Palladium in Februario, Tit. 24.

25. *Est inter herbas genus inserendi.* Locus hic Plinii est observatione dignissimus. Sic adhuc in Hungariâ betæ rubræ, *les Betteraves*, insito ca-

piti femine, inferuntur, & in prodigiofam magnitudinem excrefcunt. In hac plantarum insitione peritissimi funt Sinenfes, & mira florum connubia, quæ in pulcherrimos flores pullulant, conjungere geftiunt. Quâ de re plura dicere non sinit notarum hæc brevitas.

26. *Lapfana fe vixiffe.* Eft raphaniftrum arvenfe, flore albo. Tournefort.

27. *Afparagis.* Afparagus fativa, l'*Afperge.*

28. *Abundè dictum.* Suprà Libr. XVI. fect. 67.

29. *Aliud genus incultius afparago.* Eft afparagus silveftris, tenuissimo folio, C. B.

30. *Mitius corrudâ.* Corruda eft afparagus, foliis acutis, C. B. Corruda, J. B.

31. *In Neside.* Nunc *l'île Nésita*, prope Puteolos.

32. *Seritur fpongiis.* Spongiæ illæ, *les Griffes d'afperges.*

33. *Nafci & arietis cornibus.* Fabula eft, quam irridet Diofcorides II, 152. At in locis frigidis humidifque defodiuntur cornua, ut lætiùs citiúfque crefcant afparagi.

34. *Carduos.* Carduus, feu cinara hortensis, *l'Artichaut.*

35. *Seftertiûm fena millia.* Gallicæ monetæ funt libræ 1167.

36. *Eruca.* Eruca, *la Roquette.*

37. *Nafturtium.* Cardamum, nafturtiumve hortenfe, *le Creffon de jardin, le Creffon Alénois.*

38. *Vigoris significatio proverbio.* Cùm vigor animi nafturtium manducantibus ineffe putaretur, in imbelles hebetefque vulgatum erat proverbium, ἔσθιε κάρδαμον.

39. *Ruta.* Ruta, *la Rue.*

40. *Ab æquinoctio autumni.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

41. *In conſulatu collegâ Quinti Flaminii.* Anno Urbis conditæ ccccxxi. In Mſſ. Reg. 1. & 2. *Quinti.*

42. *Menta.* Apium, *l'Ache.* Menta, *la Mente.*

43. *Spongia.* Id eſt, radix.

44. *Mentaſtrum.* De mentaſtro, *la Mente ſauvage*, jam dictum ſuprà.

46. *Nomen ſuavitas odoris.* Nempe μίνθη dicebatur ἡδύοσμος

47. *Nomen declinaverant.* Mſſ. Reg. 1 & 2. & editio princeps.

48. *Grato menſas odore.* Bene Mſ. Reg. 2.

49. *Nepetam.* De nepetâ calaminthâve, *le Calament de montagne*, dictum ſuprà.

50. *Cuminum.* Cuminum, *le Cumin.*

51. *Alterum ejus genus silveſtre.* Eſt cuminum silveſtre, capitulis globoſis, C. B. Cuminoides vulgare. Tournefort.

52. *In Carpetaniâ.* Ubi nunc *Tolede*, in Hiſpaniâ.

53. *Oluſatrum.* Oluſatrum, dictum quoque hippoſelinum & Smyrnium, *le Maceron.* Smyrnium appellatur ob odorem myrrhæ, quæ σμύρνα dicitur. De Smyrnio plura infrà Libr. XXVII. ſect. 109.

54. *Æquinoctium autumnum.* Mſſ. Reg. Lang. & editio princeps.

55. *In defoſſum cavata.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

56. *Vitia ejus ... diximus.* Suprà Libr. XIII. ſect. 44.

57. *Careum.* Careum, *le Carvi.*

58. *Ligusticum.* Ligusticum, *la Livêche.*

59. *Thymbram.* Thymbra est satureia Cretica, C. B. Differt autem a thymo, satureiâ, & calaminthâ, floribus verticillatim positis, ut observat Cl. Tournefort, Instit. Rei herbar. pag. 197.

60. *Satureia dicta.* Hæc est satureia hortensis, sive cunila sativa Plinii, C. B. *la Sarriette.*

61. *Origano æmula.* Est origanum silvestre, cunila bubula Plinii, C. B. *l'Origan.*

62. *Lepidium.* Lepidium latifolium, *le Passerage.*

63. *Gith.* Est nigella angustifolia, flore majore, simplici, cæruleo, C. B. *la Nielle;* & vulgò *la Poivrette, les Quatre-épices.* Ejus semen condiendis panibus gratum esse & utile docet Dioscorides III, 93.

64. *Anisum & anethum.* Anisum, vel anesum, *l'Anis.* Anethum, *l'Anet.*

65. *Sacopenium.* De sacopenio vide infrà Libr. XX. sect. 75.

66. *Papaveris sativi tria genera.* Papaver candidum, semine albo, sativum, *le Pavot blanc.*

67. *Papaveris nigrum.* Papaver nigrum, semine nigro, *le Pavot noir.*

68. *Tertium genus rhœam.* Papaver erraticum majus, rhœa, *le Ponceau, le Coquelicot.*

69. *Nomen a Græcis accepit.* Nomen rhœæ accepit a verbo ῥέειν, fluere.

70. *De reliquis generibus.* Vide infrà Libr. XX. sect. 76.

71. *Cærefolium.* Cærefolium, *le Cerfeuil.*

72. *Sinapi.* Sinapi, *la Moutarde.*

73. *Unum gracile.* Eſt sinapi apii folio, C. B.

74. *Alterum simile rapi foliis.* Eſt sinapi rapi folio, C. B. Tertium, sinapi erucæ folio, C. B.

75. *Serpyllo.* Serpyllum, *le Serpolet.*

76. *Siſymbrio.* Siſymbrium eſt mentha silveſtris, longiore folio, C. B. Mentaſtrum ſpicatum, folio longiore, candicante, J. B. *la Mente ſauvage.*

77. *Lætissimum naſcitur.* Siſymbrium illud eſt mentha rotundifolia, paluſtris, ſeu aquatica, major, C. B. Mentha aquatica, sive Siſymbrium, J. B.

CAP. IX. 1. *Feniculum.* Feniculum, *le Fenouil.*

2. *Ut diximus.* Suprà Libr. VIII. ſect. 41.

3. *Thapsia, de quâ diximus.* Suprà Libr. XV. ſect. 43.

4. *Cannabis.* Cannabis, *le Chanvre.*

5. *Eò tenuior.* In Mſ. Reg. 1. *eò tenerior.*

6. *Lucubrationibus.* Nocturnis operibus vigiliiſve.

7. *Quæ meſa.* Quæ media, Græcis μέση.

8. *In peregrinis fruticibus diximus.* Suprà Libr. XIII. ſect. 42.

CAP. X. 1. *Ocimum ſenectâ degenerat.* Ocimum & ſerpyllum ſunt diverſa plantarum genera. Non poſſunt ergo nec ocimum, nec siſymbrium, aliaque, ita degenerare; quâ in re cæcutiebat antiquitas.

2. *In mentam.* Theophraſtus, Hiſt. Plant. II, 5. εἰς μίνθην. Malè editio princeps, *in zmintham.* Aliæ, *in calamintham.*

3. *Ab limodoro.* Limodorum eſt orchis abortiva, violacea, C. B. Differt ab orchide radi-

cibus fibratis; ut obfervat Cl. Tournefort, Inftit. Rei herbar. pag. 437.

4. *In libro Cepuricôn.* In libro rerum hortensium.

5. *Heliotropio.* Heliotropium, *l'Héliotrope, l'Herbe aux verrues.*

6. *Siliquas unà feri.* Ac præcipuè ervum; auctor eft Theophraftus, Hift. Plant. VII, 5.

7. *Et fedi, quam aizoum.* De fedo, aizoove, dictum fuprà Libr. XVIII. fect. 45.

8. *Sanguineis virgis.* De fanguineo frutice dictum fuprà Libr. XVI. fect. 30.

CAP. XII. 1. *Raphani.* Hos raphanos intellige de brassicâ, ut fæpe aliàs apud Plinium.

2. *Lapathum silveftre.* Lapathum illud silveftre eft lapathum folio acuto, plano, C. B. *la Patience fauvage.*

3. *Rumex vocatur.* Eft lapathum hortenfe, sive lapathum fativum; de quo vide infrà Libr. XX. fect. 85.

4. *In fabis caprini fimi.* Fabæ illæ, *le Crotin.*

5. *Centaurei.* Centaureum, *la Centaurée.*

6. *Siliquaftrum, ob id piperitis.* Siliquaftrum, capsicumve, aut piperitis eft piper Indicum vulgatissimum, C. B. *le Poivre d'Inde.*

7. *Libanotis.* Eft libanotis ferulæ folio, femine angulofo, C. B. *l'Armarinte.* Plura vide infrà Libr. XXIV. fect. 59.

8. *Smyrnium.* De Smyrnio jam dictum fuprà fect. 48.

9. *De panace.* De quo fuprà Libr. XII. fect. 58.

10. *Apio eximunt.* Coqui, admixto apio, adimunt obfoniis aceti vim.

IN LIBRUM XX.

PRÆFAT. 1. Ita Mſſ. Reg. editio princeps & Cl. Rezzonicus. Fruſtra emendavit Gelenius, *pax simul.*

2. *Amicitiaque.* Mſſ. Reg. editio princeps & Cl. Rezzonicus.

3. *Alio rurſus abigente.* Hic eſt lapis theamedes; de quo plura vide infrà Libr. XXXVI. ſect. 25.

CAP. I. 1. *Cucumim silveſtrem.* Eſt Cucumis silveſter, asininus dictus, C. B. *le Concombre ſauvage.* Vide ſuprà Libr. XIX. ſect. 24.

2. *Elaterio tempeſtivus eſt autumno.* Intelligitur, *ſuccus.* Retinet nomen *l'Elaterium.*

3. *Similem heliotropio.* Heliotropio tricocco, vel ſcorpiuro, de quo infrà Libr. XXII. ſect. 29.

4. *Ad ſolidum.* Ad ſolidum, vel integrum, obolum. De ponderibus ac menſuris vide infrà Libr. XXI. ſect. 109.

5. *Et hydropiſes.* In Mſſ. Reg. & editione principe, *& hydropicis.*

CAP. II. 1. *Illiniunt.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

2. *XX. X. pondere.* In Mſſ. Reg. 1. & 2. & editione principe, *XXX. pondere.* Unde, ut videtur, legendum, *XX. X. pondere*, id eſt viginti denariorum pondere. Malè in recentioribus editionibus emendatum, *triginta denariorum pondere*: maximè cùm ille cucumis violentissimum sit remedium.

3. *Eadem contrahit vomitiones.* Ita emendavit eruditus Harduinus, ſecutus Dioſcoridem II,

64. qui docet radicem peponis siccam in aquâ mulsâ, drachmæ pondere, potam, vomitum ciere. In Mſſ. Reg. & editione principe, *eadem contra vomitiones.*

4. *Millepeda.* Millepeda, *la Bête à mille pieds*, aculeum habet in extremâ caudâ, quo, ut ſcorpio, venenum inſerit; vide plura infrà Libr. XXIX. ſect. 39.

5. *Defectum animi.* Defectum animi pellit. Fortè librariorum errore verbum excidit.

Cap. III. 1. *Spongos a Græcis appellata.* Cucurbita ſpongos, ſeu fungoſa, eſt colocynthis fructu rotundo, minor, C. B.

2. *Colocynthis.* Eſt colocynthis fructu aurantio ſimili. Tournefort. Cucurbita minima, lutea, amara, J. B.

3. *Utilior pallida.* Medicinis adhibetur, cùm cœpit ad pallidum colorem vergere, ut docet Dioſcorides, IV, 178.

4. *Herbacea.* Cùm viridis eſt & herbidi coloris.

5. *Sativæ autem raſæ.* Ramentorum ſativæ ſuccus.

Cap. IV. 1. *Quod bunion vocant.* Napus ille bunion non eſt napus vulgaris, ſed ſaxifragia hircina, J. B. quæ a Cl. Tournefort dicitur tragoſelinum, *le Boucage.* Deceptus eſt Plinius ſimilitudine nominum, τῆς βȣνιάδος, napi; & τȣ̃ ζȣνίȣ, bunii.

2. *Buniada appellant.* Bunias eſt napus ſilveſtris, C. B.

3. *Raphanum & ſilveſtrem.* De raphano ſilveſtri, ſive armoraciâ, dictum eſt ſuprà Libr. XIX. ſect. 26.

4. *Æſtivi uſus in Italiâ.* Malè Mſſ. Reg. Lang. & editio princeps, *æſtivoſus in Italiâ.* Cl. Harduinus, *æſtivo uſus.*

5. *Ad lagonoponon.* Ad iliorum dolorem, λαγόνων πόνον.

6. *Phlegmoni ipſos.* Bene editio princeps. Phlegmon, sive inflammatio, eſt tumor ad tactum retinens, cum tensione, rubore, dolore pulſatorio & ardore.

7. *In luto illitos.* Bene Mſſ. Reg. & editio princeps. Perperam omiſſum in recentioribus, *illitos.*

8. *Et aurium.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

9. *Summo cibo eſſe eos.* Primo cibo & a jejunis manducari raphanos.

10. *Paſtinacæ simile hibiſcum.* De paſtinacâ & hibiſco dictum ſuprà Libr. XIX. ſect. 27. At quæ hîc habet Plinius conveniunt magis hibiſco, ſeu althææ, *la Guimauve*, quàm paſtinacæ, *le Panais.* Althæam ad hos medicos uſus ſemper adhibemus

11. *Celſus & podagris.* Celſus, IV, 24.

CAP. V. 1. *Staphylinos, quod paſtinacam vocant.* Staphylinos eſt daucus vulgaris, ſeu paſtinaca tenuifolia, silveſtris Dioſcoridis, vel daucus officinarum, C. B.

2. *Gingidion.* Eſt gingidium foliis paſtinacæ latifoliæ, C. B. Tordylium minus, limbo granulato, Syriacum. Moriſon.

3. *Siſer erraticum.* Siſer eſt siſarum Germanorum, C. B. *le Chervi.*

4. *Optimum Massilienſe.* Sili, vel ſeſeli, Massilienſe, eſt feniculum tortuoſum, J. B.

5. *Creticum odoratissimum.* Eſt ſeſeli Creti-

cum, minus, C. B. Tordylium Narbonense minus. Tournefort.

6. *Trium ligularum.* Ligula, vel lingula, *une cuillerée.*

7. *Attrita sanant.* Attrita, sunt calceamentorum attritus, adversùs quos cepæ sunt utiles, teste Dioscoride II, 181.

8. *Proximi.* Recentiores medici.

9. *Pista est.* MSS. Reg. & editio princeps, *pisa est.*

Cap. VI. 1. *Potu, vel cibo, vel illitu.* Vim illam allii, *l'Ail*, testatur quoque Cl. Bajon. Ejus famulus, natione Americanus, a serpentium morsibus sæpe sanatus est solo allio : de hoc remedio minimè dubitabat, & omnibus hujusce regionis remediis anteponebat, semperque in perâ habebat, cùm ad venatum proficisceretur. Eo ita utebatur : allium parum attritum vulneri imponebat, deinde aliquot allii capita devorabat. *Mémoires pour servir à l'Histoire de Cayenne*, Tom. I. pag. 353.

2. *Contra hæmorrhoïdas.* Hìc non agitur de hæmorrhoidibus, *les Hémorroïdes*, sed de serpente hæmorrhoide, cujus morsus sanguinem elicit mortemque infert. De quâ vide Lucanum IX, 708. & Plinium infrà sect. 81.

3. *Aconitum ... pardalianches.* Aconitum pardalianches, seu thora, C. B. est ranunculus cyclaminis folio, asphodeli radice. Tournefort.

4. *Crudum id dedêre.* Ita MSS. Reg. 1. & 2. & editio princeps. In recentioribus editionibus, *crudum id tritum dedêre.*

5. *Quam caprinam vocant.* De hac lactucâ caprinâ, quæ est tithymalus, jam dixi suprà Libr.

XIX. ſect. 39. Vide & infrà Libr. XXVI. ſect. 39.

CAP. VII. 1. *Quod Græci cæſapon.* Certè cæſapon non eſt siſarum, *le Chervi*, ut voluit eruditus Salmasius. Videtur eſſe aliqua lactucæ silveſtris ſpecies, quam determinare non ita pronum eſt. In Mſ. Reg. 1. *cæſapon*; & in Indice, *cæſapo*, *alibi geſſato.*

2. *Iſatin.* Eſt iſatis silveſtris, anguſtifolia, sive glaſtum ſpontaneum, J. B. *le Paſtel*, *la Guéde ſauvage.*

3. *Quarto infectores.* Eſt iſatis ſativa, vel latifolia, C. B. & ſativâ & silveſtri utuntur infectores, ut lanas colore cæruleo, *le Bleu*, tingant.

4. *Et ipsi*, *& foliis.* Malè recentiores editiones, *& ipſo.* Mſ. Reg. 2. *& ipſæ.* Emendandum certè fuit, *& ipsi*; nempe & ipsi cauli & foliis eſt ſcabritia.

5. *Hieraciam vocent.* Teſte Apuleio, Cap. 30. eſt lactuca silvatica, *la Laitue ſauvage.* Hieraciæ, hieraciive nomen dedit ἱέραξ, accipiter.

6. *Psimmythio excepto.* Psimmythium, *la Céruſe.*

7. *Oxypori obolis.* Oxypori obolo. Oxypora autem dicuntur, quæ aceto condita ſervantur. Talia ſunt multa apud nos, maximè in provinciis, cucumis, portulaca, brassica, aliaque legumina, quæ in hiemem ſervantur.

8. *Meconidem.* De hac lactucâ jam dixi ſuprà Libr. XIX. Cap. 8.

CAP. VIII. 1. *Sine remediis eſt.* Mſ. Reg. 1. & editio princeps.

2. *Limonium vocant.* Eſt limonium maritimum, majus, C. B.

3. *Erraticum.* Intubus erraticus eſt cichorium silveſtre, *la Chicorée ſauvage.*

4. *Sativum autem ſerin.* Intubus ſativus, ſeu ſeris, eſt cichorium anguſtifolium., *l'Eſcarole.*

5. *Hedypnoida.* Hedypnois eſt dens leonis, latiore folio., C. B. *le Piſſenlit.*

CAP. IX. 1. *Criſpam, quam Selinoida.* Eſt braſsica anguſto apii folio, C. B. de brassicæ generibus jam dictum ſuprà Libr. XIX. ſect. 41.

2. *Alteram leam.* Eſt brassica alba vel viridis, C. B. *le Chou blond.* Λεῖα dicitur, id eſt lævis.

3. *Appellata crambe.* Eſt brassica arvensis, *le Colſa.*

4. *Utilissimè imponi aſſerit.* Ita quidem editio princeps. At in Mſſ. Reg. 1. & 2. deeſt verbum, *aſſerit.* Unde meliùs ſupplendum, *adſeverat.* Sic enim loquebantur antiqui.

5. *Suavissima eſt cyma.* Cyma eſt ipſorum brassicæ caulium tenerior delicatiorque cauliculus.

6. *In vicem psilothri.* Psilothrum eſt medicamentum ad evellendos pilos, *un Dépilatoire.*

7. *Silveſtris, sive erraticæ.* Silveſtris brassica, *le Colſa*; de quâ modo ſuprà dixi.

8. *Lapſana eſt.* Lapſana eſt raphaniſtrum arvenſe, flore albo, ut jam dixi ſuprà Libr. XIX. ſect. 41.

9. *Sinapi similis.* Ita Mſſ. Reg. & editio princeps. Malè emendatum in recentioribus editionibus, *napi simillimis.*

10. *Brassica marina.* Eſt ſoldanella maritima minor, C. B. *la Soldanelle*, *le Chou de mer.*

11. *Scillarum.* De ſcillâ dictum ſuprà Libr. XIX. ſect. 30.

12. *Quadrinis diebus.* Mff. Reg. & editio princeps, *quadrimis.*

13 *Bulbinem.* Bulbine eft hyacinthus comofus, major, purpureus, C B. Mufcari arvenfe, latifolium, purpurafcens. Tournefort

14. *Bulbus, quem vomitorium.* Bulbus ille vomitorius eft hyacinthus racemofus, mofchatus, C. B.

1 :. *Habet nigra.* Mff. & editio princeps.

Cap. X. 1. *Afparagi.* De afparagis dictum fuprà Libr. XIX. fect. 42.

Cap. XI. 1. *Apio.* Apium, *le Persil.*

2. *Diftinguitur fexu.* Mas eft apium hortenfe, feu petrofelinum vulgò, C. B. *le Persil.* Femina eft apium, vel petrofelinum crifpum, C. B. *le Persil frifé.*

3. *Apiatrum . . . meliffophyllon.* Eft meliffa hortenfis, C. B. *la Méliffe.*

4. *Venenatum in Sardiniâ.* Apiaftrum illud venenatum eft ranunculus paluftris apii folio lanuginofus, C. B. Frequens eft in Sardiniâ, nervofque ita contrahit, ut eo manducato enecti ridere videantur : unde proverbium, rifus Sardonicus.

5. *Olufatrum.* De olufatro, oreofelino, & heliofelino, dictum fuprà Libr. XIX. fect. 48.

6. *In Sole pofitum, vermes.* Ita Mff. Reg. & editio princeps. Fruftra recentiores addunt, *vermes afferre.*

7. *Odoratu.* Mff. Reg. 1. & 2.

8. *Choleras.* Cholera, *le débordement de bile;* graviffimufque morbus, *le Cholera-morbus.*

Cap. XIII. 1. *Silveftri ocimo.* Silveftre ocimum eft clinopodium arvenfe, ocimi facie, C. B.

2. *Stimulandâ diximus.* Suprà Libr. XIX. sect. 44. ubi dictum de erucâ, *la Roquette.*

3. *Tria folia silvestris erucæ.* Id ad morbum regium sanandum referunt Plinius Valerianus II, 59. & Florentinus in Geopon. XII, 26.

4. *Ut diximus.* Suprà Libr. XIX. sect. 44; & ibi de nasturtio, *le Cresson de jardin* dictum.

5. *Alterum est nigrius.* Est nasturtium silvestre, *le Cresson sauvage.*

6. *Cephalæa.* Cephalæa est inveteratus capitis dolor.

7. *Alsiosisque.* Alsiosi dicuntur, qui sunt naturæ frigidioris, & facilè a frigore læduntur.

8. *Cum strychno.* Strychnus est solanum, *la Morelle.*

9. *Sanguisugam exhauserint.* Bene Mſ. Reg. 2.

Cap. XIV. 1. *Mentastrum.* Mentastrum, *la Mente sauvage.* De mentâ dictum suprà Libr. XIX. sect. 47.

2. *Pulegio.* Pulegium, *le Pouliot.*

3. *Utrisque dejectis.* Dejectis mentæ & pulegii surculis.

4. *Femina efficacior.* Femina est pulegium latifolium, C. B. menta aquatica seu pulegium vulgare. Tournefort. *Le Pouliot.*

5. *Mas candidum.* Mas est pulegium latifolium, alterum, C. B. Menta aquatica, pulegium mas dicta. Tournefort.

6. *Silvestri ad eadem.* Pulegium silvestre est calamintha pulegii odore, sive nepeta, C. B. *le Calament de montagne.*

7. *Nepetæque.* Cùm pulegium & nepetam hic clarè distinguat Plinius, hæc nepeta est nepeta vulgaris Tragi; seu cataria major, vulgaris. Tournefort. *l'Herbe aux Chats.*

8. *Æstate sedant calores.* Inde nobis nunc mos est æstate pastillos ex mentâ conficere, *les Pastilles de mente.*

9. *Cuminum silvestre.* Est cuminum silvestre capitulis globosis, C. B. Cuminoides vulgare. Tournefort. *le Cumin sauvage.*

10. *Sativo magnus.* Cuminum sativum est cuminum semine longiore, C. B. Feniculum Orientale, cuminum dictum. Tournefort. *le Cumin.*

11. *In ligmate.* Ligma, vel ecligma, *un Electuaire;* quod ori impositum sensim liquescit.

Cap. XV. 1. *Africano privatim.* MSS. Reg. & editio princeps.

2. *Ammi.* Est ammi parvum foliis feniculi, C. B. Feniculum annuum origani odore. Tournefort. *l'Ammi de Crete.*

3. *De cappari satis diximus.* Suprà Libr. XIII. sect. 44.

4. *Stomacho inutile esse.* MSS. Reg. & editio princeps.

5. *Ligusticum aliqui panacem.* Suprà Libr. XIX. sect. 50.

6. *Ut diximus, falsò.* Ibid. Libr. XIX. sect. 50.

Cap. XVI. 1. *Præter sativam.* Quæ satureia est, *la Sarriette;* ut dictum est suprà loc. cit.

2. *Quæ bubula.* Est origanum silvestre, cunila bubula Plinii, C. B. *l'Origan.*

3. *Alia cunila, gallinacea.* Est origanum Heracleoticum, cunila gallinacea Plinii, C. B.

4. *Cunilago vocatur.* Est conyza mas Theophrasti, major Dioscoridis, C. B. Virga aurea major, foliis glutinosis & graveolentibus. Tournefort.

5. *Quæ mollis vocatur.* Est conyza femina

Theophrasti, minor Dioscoridis, C. B. Virga aurea minor, foliis glutinosis & graveolentibus, Tournefort.

6. *Altera thuris.* Est conyza mas, de quâ modò suprà. Impropriè autem illam appellabant libanotidem.

7. *Sativa quoque.* Sativa cunila, *la Sarriette*; ut jam dictum.

8. *Suis dicentur locis* Vide suprà Libr. XIX. sect. 62. infrà Libr. XXI. sect. 32. Libr. XXIV. sect. 59.

CAP. XVII. 1. *Piperitis, quam & siliquastrum.* De piperitide, capsicove sive siliquastro, *le Poivre d'Inde*, dictum suprà Libr. XIX. sect. 62.

2. *Castor & aliter.* Altera hæc est capsici species.

3. *Origanum, quod in sapore.* Est origanum onites, C. B. Onites dictum, quòd ab asinis præcipuè expetatur; & prasion, ob viridem foliorum colorem.

4. *Tragoriganum.* Quòd ab hircis expetatur, dictum tragoriganum. Est satureia Cretica, C. B. Thymbra legitima Clusii. Tournefort *La Sarriette de Crete.* Nostris quoque in montibus nascitur

5. *Quod onitin vocant.* Utilius eo, quod onitin vocant. Fortè *eo* librariorum incuriâ excidit. Plinio suffragatur Galenus, de Fac. simpl. med. pag. 215.

6. *Cum fico tritâ.* Bene editio princeps.

7. *Lepidium.* De lepidio, *le Passerage*; Gith, melanthiove, *la Poivrette*, dictum suprà Libr. XIX. sect. 51. & 52.

8. *lacte mulierum.* Ita Mſſ. Reg. Antiquitus dictum *lacte* pro *lac.*

9. *Ut hyoſcyami.* De hyoſcyamo, *la Juſquiame*, dicetur infrà Libr. XXV. ſect. 17.

10. *Aneſum.* Ita Mſſ. Reg. & editio princeps. Aneſum eſt aniſum herbariis, ſemine majori, C. B. *l'Anis.*

11. *Potumque decoctum.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

CAP. XVIII. 1. *Anethum.* Anethum, *l'Anet.*

2. *Tranſmarino alienatur.* Sacopenium Italicum in totum diſcrepat a ſacopenio ſagapenove tranſmarino. Sagapenum tranſmarinum, *la Gomme ſagapin*, *la Gomme Séraphique*, eſt liquor ferulaceæ herbæ, quæ in Mediâ naſcitur, teſte Dioſcoride, III, 95.

3. *Papaveris ſativi.* De tribus papaveris generibus dictum ſuprà Libr. XIX. ſect. 53.

4. *Opium vocant.* Mſſ. Reg.

5. *Poſtumii Licinii Cæcinæ.* Ita editio princeps. Nec aliter in Mſſ. Reg. 1. & 2. *Poſt. Licinii Cæcinæ.*

6. *In Hiſpaniâ bavili.* Ita libri omnes ſcripti & editi. Id nomen exprimere videtur, quod nos dicimus *le Bailli.* Inde fortè, ut obſervat Cl. Harduinus, legendum *bajuli.* Antiquum enim fuit eorum judicum nomen.

7. *Diacodion vocant.* Diacodion, *le Diacode* fit ex papavere albo.

8. *Collyriis addi.* Collyria, *les Collyres*, propriè medicamenta ſunt, quæ in oculorum morbis adhibentur.

9. *Lexipyretos.* Lexipyreti, *les Fébrifuges*; quòd febres fugent, ἀπὸ τῦ λήγειν πυρέτυς.

Pepticæ medicinæ, *les Digestifs*, *les Résolutifs*; Cœliacæ, *les Stomachiques*.

CAP. XIX. 1. *Rhœam vocavimus*. De rhœâ, *le Ponceau*, *le Coquelicot*, dictum suprà Libr. XIX. sect. 53.

2. *Ceratitin vocant nigrum*. In hortis tantùm apud nos nascitur. Est papaver hortense, nigro semine, silvestre Dioscoridis, nigrum Plinio, C. B. *le Pavot cornu*.

3. *Alii paralion*. Paralíon, id est maritimum; quod mari proximum maximè nascitur.

4. *Heraclion vocatur*. Papaver illud heraclion est peplus, sive esula rotunda, C. B. Tithymalus rotundis foliis, non crenatis. Tournefort, *le Reveil matin des vignes*.

5. *Tithymalon*, *mecona*. Tithymalus ille est peplis maritima, folio obtuso, C. B. Tithymalus maritimus, folio obtuso, aurito, rubro perinde ac caule. Tournefort. Est flore albo; & fortè apud Plinium librariorum incuriâ excidit, *flore*.

CAP. XX. 1. *Porcilaca*. Porcilaca, vel portulaca, *le Pourpier*.

2. *Coriandrum*. Coriandrum, *la Coriandre*.

3. *Atriplex*. Atriplex, *l'Arroche*.

4. *Panos*, *furunculos*. Pani, furunculi, *les Clous*, *les Furoncles*.

CAP. XXI. 1. *Malva*. Malva, *la Mauve*.

2. *Majorem Græci malopen*. Malva illa major est malva rosea, folio subrotundo flore dilutiùs rubente, C. B. *la Rose d'Outremer*, *la Rose de trémier*.

3. *Alteram ab emolliendo ventre*. Hæc est malva hortensis, quam colebant manducabantque Romani.

Romani. Nunc quoque cibus est in insulis Ægæi maris, *l'Archipel*, toto Oriente, & maximè apud Sinenses populos; ita ut mirum sit a nobis ita negligi.

4. *Radices albæ.* Sunt intus albæ. Dioscorid. III, 133.

5. *Althæa vocatur.* Est althæa Dioscoridis & Plinii; *la Guimauve.*

6. *Valent & contra venena.* Corruptè MSS. *contra physstim*, alii *psitim*, *venena.* Meritò opinatur eruditus Harduinus emendandum, *contra psimmithii venena.* Malvam enim decoctam cum radicibus valere contra epotum psimmithium ψιμμιθίε δὲ ποθένλος, testatur Dioscorides; II, 163. Psimmithium, *la Céruse, le Blanc de plomb.*

7. *Permeatus suaves.* Ita MSS. Reg. 1. Colb. 2. & editio princeps. In Ms. Colb. 1. & recentioribus editionibus, *pari meatus.* Permeatus illi, *la Transpiration.*

8. *Lapathum.* Lapathum, *la Patience.*

9. *Silvestre, quod alii oxalidem.* Est acetosa pratensis, C. B. Oxalis vulgaris, folio longo, J. B. *l'Oseille.*

10. *Oxylapathon.* Est lapathum folio acuto, plano, C. B. *la Patience sauvage, la Patience à feuilles pointues.* Hoc præcipuè est in medicinæ usu.

11. *Hydrolapathon.* Est lapathum aquaticum, folio cubitali, C. B. *la Patience aquatique, la Parelle des marais.*

12. *Hippolapathon.* Est lapathum hortense, latifolium, C. B. Lapathum majus, sive rhabarbarum Monachorum, J. B. *la Rhubarbe des*

Moines, le Rhapontic des montagnes.

13. *Si colluatur succus.* In Mſ. Reg. 2. *coluatur.* Malè recentiores editiones, *coletur.* Emendandum fuit, *colluatur.* Sic enim Marcellus Empiricus, Cap. 12. *Lapathi radix in aceto acerrimo coquitur, atque eo aceto dentes conluuntur, vel foventur.* Plinius Valerianus, I, 38. *Agrestis lapathi, quod alii rumicem dicunt, radix . . . cum aceti cyathis quinque cocta, in ore aceto tento, dolorem dentium tollit.*

14. *Bulapathon.* Bulapathum differt tantùm radice altiore longioreve. Canadensibus populis eſt quidem radix ſua longa, quam vocant, ut jam dixi ſuprà, Tsioterese-gôa, *la grande longue racine*; at cùm sit aromatica, & ab Europæis, qui hîc degunt, appelletur *l'Anis sauvage*, fortè non pertinet ad lapathum. Egregiæ ſunt ejus virtutes. In pulverem redacta, & manûs plenæ menſura in aquâ pota, maximam famem ſedat, & exhauſtas vires ſtatim reficit: optima quoque adversùs inſolationes, *les Coups de Soleil*; & inter vulneraria medicamenta præſtantissima. De eâ vide P. Lafitau, *Mémoire sur le Ginseng*, pag. 83.

CAP. XXII. 1. *Sinapi, cujus . . . tria genera diximus.* Suprà Libr. XIX. ſect. 54.

2. *Comitialibus tædiis.* Bene editio princeps. In Mſſ. Reg. 1. & 2. *comitialibus tædis.* Malè emendatum in recentioribus editionibus, *comitialibus tepidum.*

3. *Suffocatos excitat.* Bene Mſſ. Reg. 1. & 2. Comitialis morbus maximè ad homines pertinet, vulvarum conversio ad feminas. Rectè ergo dictum, *suffocatos.* Nec fuit emendandum, *suffocatas.*

4. *Tordylion.* De feseli Cretico, vel tordylio, jam dictum suprà sect. 18.

5. *Litanicos.* Ita quidem Mss. Reg. & editio princeps. In recentioribus, *lithanicos.* Quid sint litanici incompertum. Videtur emendandum esse, ut multis placet, *tetanicos.* Tetanum, *le Spasme des muscles*, sæpe memorat Plinius, ut & tetanicos.

6. *Inter silvas tacta.* Id est, tractata, cùm de silvis silvestribusque arboribus ageretur. De adarcâ jam dictum suprà Libr. XVI. sect. 66.

7. *Marrubium.* Marrubium, *le Marrube.* Marrubium autem prasion est marrubium album, vulgare, C. B. *le Marrube blanc.*

8. *Sorberi jejunis.* Mss. Reg. & editio princeps.

9. *Rursus decocto.* Mss. Reg. & editio pr.

10. *Nigrum, & quod magis probat, candidum.* Marrubium candidum, ut jam dixi, *le Marrube blanc.* Nigrum, est marrubium nigrum, fœtidum, ballote Dioscoridis, C. B. *le Marrube noir.*

11. *Ipsumque ovum infundit melle.* De hoc medicamento Marcellus Empiricus, XVII, 115. *Ovum incoctum in calicem defunditur; & testa ejus succo marrubii impletur, & in ipsum calicem defunditur, & mellis optimi despumati tantumdem. Omnia hæc inter se permiscentur, ac tepefacta hauriuntur: miro modo vomicas rumpunt, & ad sanitatem laborantem stomachum perducunt.*

12. *Serpyllum.* Serpyllum, *le Serpolet.*

13. *Sisymbrium silvestre.* Est mentha silvestris longiore folio, C. B. Menthastrum spicatum, folio longiore, candicante. J. B. *la Mente sauvage à longues feuilles.*

14. *Quod in riguis nascitur.* Est nasturtium aquaticum, supinum, C. B. Sisymbrium cardamine, sive nasturtium aquaticum, J. B. *le Cresson d'eau.*

15. *Lini semen.* Linum, *le Lin.*

16. *Cum aneso illitum.* Fortè emendandum, *anetho.* Sic enim ad hunc morbum habent Marcellus Empiricus, Cap. 15. & Plinius Valerianus I, 52.

17. *Blitum iners.* Blitum, *la Blete.* Nomen ei βλιτὸν, id est rejiciendum, quòd olus sit vile & insipidum.

18. *Convicium feminis.* Feminæ fatuæ dicebantur bliteæ; ut videre est apud Plautum in Trucul. Act. IV. scen. 4.

CAP. XXIII. 1. *Meum.* Est meum foliis anethi, C. B. *le Meum.* Adhuc apud Plinium, *aneso* pro anetho. Alterum genus est meum latifolium adulterinum, C. B. Meum alterum, Italicum quibusdam, J. B.

2. *Multis, obliquis, nigris.* Bene ed. pr.

3. *Feniculum... ut diximus.* De feniculo, *le Fenouil*, dictum suprà Libr. VIII. sect. 41.

4. *Et in Sole.* Mss. Reg. & editio princeps.

5. *E semine recenti.* Mss. Reg.

6. *Fit & e radicibus.* Mss. Reg. 1. & 2.

7. *Hippomarathron.* Est hippomarathrum sphærocephalon, P. Alpin. Feniculum altissimum, sphærocephalon. Tournefort.

8. *Bracchiali crassitudine.* In Mss. Reg. 1. & 2. *bracchioli.*

9. *Medicinæ in sativo.* In sativo feniculo, *le Fenouil.*

10. *Urinam ciet.* Ms. Reg. 2.

11. *Calculos præcipuè pellit.* Est & crithmum,

sive feniculum maritimum minus, C. B. *la Bacille*, *le Fenouil marin :* cujus maxima vis diuretica. Vide Cl. Plumier, *Journal de Trévoux*, an. 1703. pag. 1685.

12. *Cannabis.* Cannabis, *le Chanvre.*

13. *Ferula.* Ferula, *la Férule.*

14. *Femina putatur.* Eſt ferula femina Plinii, C. B. Ferula folio feniculi, ſemine latiore & rotundiore, J. B.

15. *Vulvis utilis.* In M.T. Reg. & editione principe, *vultui utilis.*

16. *Et ad omnia ea vitia.* Ad omnes morbos ſuprà recensitos.

17. *Lingulæ menſurâ.* Mſſ. Reg. & editio princeps. Lingula, ut jam dixi, *une cuillerée.*

18. *Inter hortensia diximus.* De carduis dictum ſuprà Libr. XIX. ſect. 43.

19. *Unum fruticosius.* Eſt cinara silveſtris latifolia, C. B. Carduus ſcolymos, silveſtris, J. B. Eo adhuc victitant Græci qui inſulas Ægæi maris habitant, in ſuis jejuniis.

CAP. XXIV. 1. *Ante diſceſſum ab hortensiis* In Mſſ.Reg. 1. & 2. *& diſceſſum.* In editione principe, *& ante diſceſſum.* Recentiores, *ſed diſceſſuri.*

2. *Opopanacis.* Opopanax eſt gummi ſphondylii majoris : nobis quoque dicitur *la Gomme d'opopanax.* Herba verò ipſa eſt ſphondylium május, sive panax Heracleum quibuſdam, J. B. Panax ſphondylii folio, sive Heracleum, C. B. *la grande Berce.*

3. *Et amni.* Bene Mſſ. Reg. 1. & 2.

4. *Magnus Antiochus rex.* Antiochus III. Philometor, Syriæ rex.

5. *Omnia venenata.* Mſſ. Reg. & ed. pr.

IN LIBRUM XXI.

CAP. I. 1. *Seri & coronamenta.* Mff. Reg. editio princeps, & Cl. Rezzonicus.

CAP. II. 1. *Struppos appellantes.* Mff. Reg. 1. 2. & Camerac. Vide & Feftum verbo, *ftroppus.*

2. *A ferendo ferieve.* In Mff. Reg. 1 Camerac. Lang. *ferive.* Emendandum fuit, *ferieve;* ut conjecerat eruditus Harduinus.

CAP. III. 1. *P. Claudius Pulcher.* Conful fuit anno Urbis conditæ DLXX.

2. *Philyræ.* Tenuis inftar philyræ.

3. *Et hinc feveritas.* Mff. Reg. 1. & 2.

4. *Serapio cognominabatur.* De illo cognomine jam dictum fuprà Libr. VII. fect. 10.

5. *Suprà dictos.* Præter dictos antè fcriptores.

CAP. IV. 1. *In rubo.* In cynosbato, de quo fuprà Libr. XVI. fect. 71.

2. *Homero tefte.* Iliad. ψ.' vers. 186.

3. *Ut diximus.* Suprà Libr. XIII. fect. 2.

4. *Præneftinam.* Eft rofa verficolor, C. B. Rofa Præneftina, alba & verficolor, J. B.

5. *Campanam.* Eft rofa alba, vulgaris major, C. B. Rofa candida plena & femiplena, J. B.

6. *Milefiam.* Eft rofa rubra, multiplex, C. B. Rofa rubra flore valde pleno & femipleno, J. B. *la Rofe rouge, la Rofe de Provins.*

7. *Trachiniam.* Eft rofa purpurea, C. B. Rofa rubello flore majore, multiplicato, five pleno, incarnata vulgò, J. B. *la Rofe couleur de chair, la Rofe de France, la Rofe pâle.*

8. *Alabandicam.* Eft rofa filveftris, flore pleno, C. B. Rofa eglantina, flore pleno, J. B. *le Rosier-églantier à fleur double.*

9. *Spineolam.* Eft rofa odore cinnamomi, flo-

re pleno, C. B. Rosa minor, rubello multiplicato flore, asperis spinis armata, J. B. *la Rose canelle.* In Mſ. Reg. 2. & editione principe, *spinosam.*

10. *Centifoliam vocant.* Eſt rosa alba, minor, C. B. Rosa lacteola, J. B. *la Rose à cent feuilles.*

11. *A Græcis lychnis.* Rosa illa Græca & inodora eſt rosa campeſtris, spinis carens, biflora, C. B.

12. *Alia Græcula.* Eſt rosa silveſtris, odorata, flore albo, C. B.

13. *Extremas velut ad cardines.* Mſſ. Reg. & editio princeps Sic Granius apud Nonium dixit: *Sonat impulsa cardo regia.*

14. *Moſceuton.* Hæc certè non eſt *la Rose muſcade.* Ex Plinii deſcriptione potiùs videtur eſſe *la Rose d'Outremer*, de quâ jam ſuprà dixi Libr. XX. Cap. 21. not. 2.

Cap. V. 1. *Lilium.* Lilium, *le Lis.*

2. *Convolvulum.* Convolvulus, *le Liseròn.*

3. *Rubens lilium.* Eſt lilium purpurocroceum, C. B.

4. *In Phaselide.* Convallis eſt Judææ, ut videre eſt apud Plinium, XIII. ſect. 9. Inde lilium Phaſelidis olim dictum eſt *lilium convallium*, Cantic. Cantic. II, 1.

5. *Narciſſum vocant.* Narciſſus, *le Narciſſe.* Eſt autem narciſſus albus, circulo croceo vel luteo, C. B. Narciſſos liliis junxit Plinius, quòd & narciſſus λείριον a Græcis diceretur.

6. *Alterum genus.* Eſt narciſſus albus, circulo purpureo, C. B.

7. *In radice ſunt.* Narcissi folia bulbo adhærent, non cauli.

8. *Calix herbaceus.* Theophraſto, Hiſt. Plant.

VI, 6. non calyx, sed caulis dicitur herbaceus.

9. *Omnes serotini.* Nec aliter Theophrastus, loc. cit. nempe post Arcturum, seu Arcturi occasum, de quo dictum est Libr. XVIII. sect. 74. At & vernos habemus narcissos.

10. *Suspenduntur in fumo.* Aliud in liliis a nobis observatum est, de quo Cl. Tournefort, Instit. Rei herbar. pag. 371. *Lilii albi caulis cum floribus amputatus & suspensus, auctore Gesnero, semen profert: quod feliciter etiam Parisiis saepe expertus sum.*

Cap. VI. 1. *Violis honos.* Violarum nomine non modò violam, *la Violette*, sed & leucoium, *le Giroflier*, *le Violier*, intelligit Plinius.

2. *Appellatae ia.* Viola illa, *la Violette.*

3. *Ianthina vestis.* Color ille, *le Violet pourpre.*

4. *Luteis.* Luteae violae sunt leucoium, *le Giroflier*, *le Violier.*

5. *Calatiana.* Ita Mf. Reg. 1. & editio princeps. Calatiana autem dicta est a Calatiâ, oppido Italiae. Nec est viola; sed videtur esse digitalis lutea, magno flore, C. B. *la grande Digitale à fleurs jaunes.*

6. *Caltha.* Caltha, *le Souci.* Nec videtur esse leucoium, ut quidam volunt.

7. *Marinam.* Est leucoium maritimum.

8. *Scopam regiam.* Dalecampio aliisque scopa regia videtur esse millefolium nobile, Trag. Tanacetum minus, album, odore camphorae, sive Achillaea Dioscoridis, C. B. *le petit Millefeuille.*

9. *Bacchar quoque.* Bacchar videtur esse aster luteus, radice odorâ, C. B. Juxta quosdam ta-

men eſt conyza major, vulgaris, C. B. *la grande Coniſe.* Ejus radix cinnamomum redolet.

10. *Combretum.* Juxta Anguillaram eſt gramen hirſutum, capitulo globoſo, C. B.

11. *Aſaron.* Aſarum, *le Cabaret.* Vide ſuprà Libr. XII. ſect. 28. Aſarum autem dicitur a particulâ negativâ, α & σαίρω, orno.

12. *Crocum silveſtre.* Crocum, crocuſve, *le Safran.*

13. *Dein Lyciæ monte Olympo.* Mſ. Reg. 1. In Mſ. Reg. 2. & editione principe, *Lyciæ Olympo.* Fruſtra in recentioribus emendatum, *deinde Lycio, monte Olympo.* Fuit enim & Olympus mons in Lyciâ.

14. *Atteri pede, quo melius provenit.* Ita editio princeps, nec aliter Mſ. Reg. 1. licet habeat, *pedoque.* In Mſ. Reg. 2. & editionibus recentioribus, *pereundoque.*

15. *Homerus tres laudat.* Homer. Iliad. κ'. vers. 348.

Cap. VII. 1. *Abrotonum & amaracus.* Abrotonum, l'*Auronne.* Amaracus eſt majorana vulgaris, C. B. *la Marjolaine.*

2. *Iris.* Iris, *l'Iris, la Flambe.*

3. *Laudatissima in Illyrico.* Eſt iris Illyrica, C. B.

4. *Proxima in Macedoniâ.* Eſt iris alba, Florentina, C. B.

5. *Habet Africana.* Videtur eſſe iris Aſiatica, cærulea, polyanthos, C. B. Iris Aſiatica, cærulea, omnium iridum ampliſſima, Dalmaticæ affinis, J. B.

6. *Raphanitis.* Eſt iris biflora, flore minore; odore lilii convallium, C. B.

7. *Rhizotomos.* Eſt iris anguſtifolia, prunum redolens, minor, C. B.

8. *Subrufa.* Radix eſt, quæ intus rufa eſt.

9 *Optima.* Iris Illyrica & Macedonica; cùm tunduntur ſternutamenta movent.

10. *Saliunca.* Ruellio, Dalecampio aliiſque ſaliunca eſt nardus Celtica, quæ eſt valeriana Celtica. Tournefort.

11. *Metallum eſſe cœperit.* E Saliuncâ, ut e metallis, vectigal exigebatur.

12. *Polion.* Polium, *le Polion de montagne*, nomen habet a πολιὸς, canus; quòd teſte Dioſcoride III, 124. corymbos habet cæſariei canæ ſimiles.

13. *Folia ejus.* Id Dioſcorides IV, 135. non de polio, ſed de tripolio tradit. Tripolium eſt aſter maritimus, paluſtris, cæruleus, ſalicis folio. Tournefort.

CAP. VIII. 1. *In cocco* Coccum, rubens eſt granum, de quo dictum ſuprà Libr. IX. ſect. 65.

2. *Ianthinum appellavimus.* Suprà ſect. 14.

3. *Amarantho.* Amaranthus, vel Amarantus, *l'Amarante.*

4. *Cyani colos.* Cyanus, *le Bluet, le Barbeau.*

5. *Holochryſi* Holochryſos, *le Bluet jaune*, qui & apud nos paucis ab annis jam colitur.

6. *Omnes autem hi flores.* Mſ. Reg. & editio princeps.

7. *Petilio ipſa nomen.* Petilio Italia nomen impoſuit. Petilium eſt cyclamen orbiculato folio, infernè purpureſcente, C. B. *le Cyclamen de Vérone.*

8. *Luteus & bellio.* Eſt bellis lutea, foliis profundè incisis, major, C. B. Chryſanthemum fo-

lio minùs secto, glauco, J. B. *la Marguerite jaune, la Fleur dorée.*

9. *Chrysocome.* Videtur esse elichrysum Orientale, C. B. Stœchas citrina, floris & magnitudine & colore speciosa, J. B. *l'Immortelle jaune.*

10. *De quo plura aliàs.* Infrà Libr. XXV. sect. 67.

11. *Colossinus.* Color est inter candorem & purpuram, ita dictus ab urbe Colossis in Phrygiâ, in quâ eo colore tingebantur lanæ.

12. *Abundè diximus.* Libr. XVI. sect. 62.

13. *Melothron.* Melothron videtur esse bryonia aspera sive alba, baccis rubris, C. B. *la Couleuvrée, la Vigne blanche.*

14. *Spiræa.* Frutex ille nomen retinet, & dicitur *le Spiræa.*

15. *Cneoron.* Non est casia aromatica, de quâ dictum suprà Libr. XII. sect. 45. sed altera de quâ mox infrà agitur.

16. *Cunilaginem.* De cunilagine jam dictum Libr. XX. sect. 63.

17. *Melissophyllon.* Melissophyllon, *la Mélisse*, pabulum apibus suave; unde & dictum est apiastrum. Vide quoque suprà Libr. XX. sect. 45.

18. *Meliloton.* Melilotus, *le Mélilot.*

19. *Minyanthes . . . alii asphaltion.* Est trifolium bitumen redolens, C. B. Trifolium asphaltites, sive bituminosum, odoratum, J. B.

20. *Alterum acuto.* Est trifolium montanum, purpureum, folio acuto, crenato, C. B.

21. *Tertium ex omnibus.* Est trifolium parvum.

22. *Myophono.* Myophonon est aconitum, de quo infrà Libr. XXVII. sect. 2.

23. *Utuntur & ferulis.* Utuntur & ferularum corymbis, seu umbellis.

24. *Ederæ flore.* De quo dictum Libr. XVI. sect. 62 ; ut & de alio, quod sequitur.

25. *Cneori duo genera.* Cneorum, thymelæave, *le Garou*, cujus plures novimus species.

26. *Creticum vocatur.* Est origanum Creticum, latifolium, tomentosum, seu dictamnus Creticus. Tournefort. *le Dictame de Crete.*

27. *Et conyzæ.* De duobus conyzæ generibus dictum suprà Libr. XX. sect. 63.

28. *De quâ diximus suprà.* Ibid. sect. 64.

29. *Jovis flos.* Est pulsatilla, *la Coquelourde.*

30. *Phlox vocatur.* Est viola tricolor, hortensis, repens, C. B. Jacea tricolor, sive Trinitatis flos, J. B. *la Pensée.*

31. *Helenium.* Helenium hoc Ægyptium videtur esse helianthemum frutescens, folio majoranæ incano. Tournefort. Cistus humilis, I. Clus.

32. *Abrotonum.* Abrotonum, *l'Auronne.* Propagat se & vacuum, id est sine semine, cùm ejus cacumen radices agit, meliùs adhuc semine.

33. *Adonium.* Abrotonum Adonium, quod in Adonidis hortis, id est cadis testâve, *un pot*, plantatur.

34. *Leucanthemum.* Leucanthemum, sive anthemis, *la Camomille.* Vide & infrà sect. 93. & Libr. XXII. sect. 26.

35. *Amaracum.* Amaracus, sive sampsuchus, est majorana, *la Marjolaine.*

36. *Nyctegreton.* Ms. Reg. 2. Nyctegreton est lunaria, *la Lunaire*, de quâ multæ semper traditæ sunt fabulæ.

37. *Anemone.* Anemone illa eſt pulſatilla, *la Coquelourde;* neque eſt bulboſa.

38. *Dicetur in medicinis.* Infrà ſect. 94.

39. *Œnanthe.* De œnanthe vide infrà ſect. 95.

40. *Anemones, quæ limonia.* Anemone illa limonia, ſeu pratensis, eſt pulſatilla crassiore folio, majore flore, C. B. *la Coquelourde.*

41. *Hyacinthum comitatur fabula.* Hyacinthus ille ſcriptus, ſeu delphinium Ajacis, eſt delphinium hortenſe, flore majore & simplici cæruleo. Tournefort. Delphinium nectariis monophyllis, caule simplici, Linn. *le Pied d'alouette.* In ejus flore inſcriptæ leguntur literæ Græcæ A I.

42. *Heliochryſos.* Eſt chryſanthemum, de quo plura infrà ſect. 96.

43. *Ex auro, quod apyron.* Aurum eſt nativum, quod ignem non expertum eſt.

44. *Alterum genus lilii.* Eſt lilium rubens, de quo dictum ſuprà ſect. 11.

45. *Tiphyon.* Juxta J. Bodæum eſt narciſſus Persicus Clusii.

46. *Pothos.* Pothos candidior eſt jaſminum vulgatius, flore albo, C. B. *le Jaſmin.* Crediderim alterum eſſe jaſminum Hiſpanicum, flore majore, externè rubente, J. B. *le Jaſmin d'Eſpagne.*

47. *Tertium genus lilii.* Eſt lilium purpureum, narciſſuſve, de quo dictum ſuprà ſect. 12.

48. *Spinæ flore.* Spina illa eſt acanthus aculeatus, de quo plura infrà Libr. XXII. ſect. 34.

49. *Spinæ albæ.* De ſpinâ albâ vide Libr. XXIV. ſect. 66.

50. *Vincapervinca.* Vincapervinca, *la Pervenche.*

51. *In modum lineæ.* Linea eſt formido, funiculuſve puniceis aliorumque colorum pennis interſtinctus, quo apri, cervique in venatione terrentur. De eo Virgilius, Georg. III, 372.

52. *Violæ albæ trimatu.* Mſ. Reg. 2. & editio princeps.

53. *Purgata ac pura sint.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

CAP. XII. 1. *Apiaſtrum.* Eſt apium silveſtre, lacteo ſucco turgens, C. B. Thyſſelinum. Tournefort. Minimè verò meliſſophyllum, *la Méliſſe*, de quo mox infrà agit Plinius.

2. *Cerinthe.* Cerinthe, *le Melinet.*

CAP. XIII. *Ægolethron.* Ægolethron juxta Cl. Tournefort eſt chamærhodendros Pontica, maxima, meſpili folio, flore luteo. Tournefort, Corollar. pag. 42. De hac plantâ, noxioque melle, si apes eâ paſcantur, curiosè ſcripsit Cl. Tournefort, *Mémoires de l'Académie Royale des Sciences*, an. 1704. pag. 345. & ſeqq. Aliter tamen de ægolethro ſcripsit Cl. Gleditſch, quem vide, *Mémoires de l'Académie Royale de Berlin.*

2. *Suis locis dicemus.* Infrà Libr. XXIX. ſect. 31.

CAP. XIV. 1. *Mons eſt Carma.* Ita Mſſ. Reg. 1. & 2. & Colb. 2.

2. *Ambulatorium.* Id eſt mobile, quod pro voluntate possit deprimi aut attolli.

3. *Deeſſe cenſeatur.* In Mſſ. Reg. 1. & 2. & editione principe, *ſentiatur.*

4. *Poſuiſſe conveniet.* Ita editio princeps.

5. *Quæ Punica.* Et candidissima.

6. *Propoli, de quâ diximus.* Suprà Libr. XI. ſect. 6.

CAP. XV. 1. *Tamnum.* Eſt tamnus racemoſa, flore minore, luteo palleſcente. Tournefort. *le Sceau de Notre dame, la Racine vierge.*

2. *Ruſcum.* Ruſcus eſt myrtus silveſtris; de quo infrà Libr. XXIII. ſect. 83. & hoc Libro XXI. ſect. 100.

3. *Batin marinam.* Batis marina, *la Bacille*, eſt crithmum, sive feniculum maritimum, majus, odore apii, C. B. Hortenſia a marinâ non differt. Vide & infrà Libr. XXVI. ſect. 50.

4. *Lupum ſalictarium.* Lupus ſalictarius, ſeu lupulus, *le Houblon.*

5. *Colocaſia.* Eſt arum maximum Ægyptiacum, quod vulgò colocaſia, C. B. *Culcas*, faba Ægyptia, P. Alpin. Radix ejus eſt prædulcis & edulis.

6. *Araneoſo.* In fila ac veluti lanas ſequaces morſu trahitur, teſte Martiali, Epig. XIII, 57.

7. *Perſonata.* Perſonata eſt echios, *la Vipérine*, de quâ plura infrà Libr. XXV. ſect. 58.

8. *In noſtris amnibus.* In Mſſ. Reg. Colb. Thuan. & editione principe, *in noſtris manibus.* Inde emendandum videtur, *in noſtris mœnibus*, ut jam monuit eruditus Harduinus. Certè perſonata non naſcitur in amnibus.

9. *Anthalium.* Juxta Dalecampium eſt Cyperus anguſtifolius, eſculentus, C. B. Italis dicitur *Tarsi.*

10. *Œtum.* Juxta Caſparem Bauhinum fortè eſt rapum Americanum bryoniæ foliis.

11. *Arachidna & aracos.* Juxta Clusium &

Joannem Bauhinum eſt ſolanum tuberoſum, eſculentum, C. B. *la Pomme de terre.* Erravere Plinius & Theophraſtus, cùm dixere iis nec herbam, nec folium eſſe.

12. *Candryala.* Mſſ. Reg. eſt chondrilla, *la Condrile.*

13. *Hypochæris.* Eſt hieracium minus dentis leonis folio ſubaſpero, C. B.

14. *Caucalis.* Servat nomen. Eſt caucalis arvensis, echinata, latifolia, C. B. *la grande Giroville.*

15. *Anthriſcum.* Eſt ſcandix Cretica minor, C. B. Pecten Veneris, tenuiſſimè diſſectis foliis, J. B.

16. *Scandix.* Eſt tragopogon pratenſe luteum, C. B. *la Barbe de bouc.*

17. *Parthenium, ſtrychnum.* De his infrà Plinius ſect. 105. & ſeqq.

18. *Æquinoctio naſcentes.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

19. *Aphace.* Videtur eſſe dens leonis anguſtiore folio, C. B. *le Piſſenlit.*

20. *Acinos.* Eſt clinopodium origano ſimile, C. B. Falſum eſt acinon aut epipetron non florere.

21. *Cnicon.* Eſt carthamus officinarum, flore croceo. Tournefort. *le Cartame, le Safran bâtard.* Apud Sinas in magnam altitudinem exſurgit.

22. *Una mitior.* Eſt cnicus, ſeu atractylis lutea, C. B.

23. *Altera hirſutior.* Eſt cnicus ſilveſtris hirſutior, ſive carduus benedictus, *le Chardon bénit.*

24. *Scorpio.* Vide infrà Libr. XXII. sect. 17.

25. *Pheos.* Pheos, vel Stœbe videtur esse pimpinella spinosa seu semper virens. Tournefort. *la Pimprenelle épineuse.* Hodieque Græcis dicitur *stœbida.*

26. *Hippophaes.* Vide infrà Libr. XXII. sect. 14.

27. *Silvestris, quam & feminam.* Est urtica urens, maxima, C. B. *la Grande ortie.*

28. *Quæ dicitur canina.* Mſ. Reg. 2. Est urtica urens, minor, C. B. *l'Ortie grieche.*

29. *Herculanea.* Est galeopsis procerior, fœtida, spicata. Tournefort. *la grande Ortie morte des bois à odeur puante.*

30. *Lamium.* Est lamium album, non fœtens, folio oblongo, C. B. *l'Ortie blanche.*

CAP. XVI. 1. *Acorna.* Est carlina patula, atractylidis folio & facie. Tournefort. *la Carline;* ita a nobis appellata, quòd ab Angelo monstrata Carolo Magno ad propulsandam ab exercitu suo pestem dicitur.

2. *Leucacanthos.* Est Carlina caulescens magno flore albicante, C. B.

3. *Chalceos.* Juxta Dalecampium est carduus sphærocephalus latifolius.

4. *Polyacanthos.* Est carduus spinosissimus, angustifolius, vulgaris, polyacanthos Theophrasti, C. B.

5. *Onopyxos.* Est carduus tomentosus, acanthi folio angustiori. Tournefort.

6. *Helixine.* Mſ. Reg. 1. Est carlina acaulos, magno flore, C. B.

7. *Chamælcon.* Est carlina acaulos, gemmifera, C. B.

8. *Cnicos.* Eſt cnicus cæruleus, aſperior, C. B.

9. *Eryngium.* Eryngium, *le Panicaut*, *le Chardon roland.*

10. *Tetralix.* Qui carduus ſit non compertum.

11. *Atractylis quoque.* Eſt carlina silveſtris, vulgaris, C. B.

12. *Cactos.* Eſt cinara ſpinoſa, cujus pediculi esitantur, C. B.

13. *Uni cicerculæ folia.* Eſt tribulus terreſtris, ciceris folio, ſeminum integumento aculeato, Mor. De tribulo plura vide Libr. XXII. ſect. 12.

14. *Alteri aculeata.* Eſt tribulus aquaticus, C. B. Tribuloides. Tournefort. *la Macre*, *la Châtaigne d'eau*, *la Cornuelle.*

15. *Anonis.* Mſſ. Reg. & editio princeps. Anonis, *l'Arrête-bœuf.*

16. *Sequitur a frugibus.* Poſt fruges in arvis naſcitur.

17. *Coronopum.* Coronopus hortensis, C B. *la Corne de cerf.*

18. *Anchuſa.* De anchuſâ & anthemide vide infrà Libr. XXII. ſect. 23. & 26.

19. *Phyllanthes.* Juxta Dalecampium eſt rapunculus ſcabioſæ capite cæruleo, C. B. *la Scabieuſe globulaire.*

20. *Anemone.* De anemone jam dixi ſuprà Cap. 8.

21. *Aphace.* Eſt vicia vulgaris, acutiore folio, ſemine parvo, nigro, C. B. *la Veſſe.* Differt ab aphacē intubacea, de quâ dictum ſuprà ſect. 52.

22. *Crepis.* Crepis eſt ſonchus lævis, anguſtifolius, C. B. *le Laitron.*

23. *Et lotos.* Eſt melilotus officinarum, *le Mélilot.*

24. *Onochili.* Quæ ſit onochilis non novi, niſi fortè ſit onobrychis, *le Sain-foin.*

Cap. XVII. 1. *Cynops.* Eſt pſyllium majus, erectum, C. B. *l'Herbe aux puces.*

2. *Alopecuros.* Eſt gramen tomentoſum, ſpicatum, C. B.

3. *Stelephuros.* Eſt gramen typhoides, maximum, ſpicâ longiſſimâ C. B.

4. *Thryallis.* Eſt verbaſcum lychnitis, flore albo, parvo, C. B.

5. *Perdicium.* Videtur eſſe dens leonis, tuberosâ radice. Tournefort. Differt a perdicio, de quo infrà ſect. 104.

6. *Ornithogale.* Eſt ornithogalum, umbellatum, medium, anguſtifolium, C. B. *l'Ornithogale.*

7. *In lappâ.* Lappa, *la Bardane, le Glouteron.*

8. *Opuntia.* Eſt opuntia vulgò herbariorum, J. B. *la Raquette, la Cardaſſe.*

9. *Iasione.* Juxta Clusium eſt convolvulus argenteus, altheæ folio, C. B. ni fortè ſit convolvulus minor, de quo vide infrà Libr. XXII. ſect. 39.

10. *Chondrylla.* Chondrylla, *la Condrile.*

11. *Aphace.* Aphace intubacea, de quâ dictum ſuprà ſect. 52.

12. *Picris.* Cichorium ſilveſtre, *la Chicorée ſauvage.*

13. *Ter floret, ut diximus.* Suprà Libr. XVIII. ſect. 65.

14. *Cypiri, hoc eſt gladioli.* Fortè eſt antha-

lium, sive cyperus anguſtifolius, eſculentus, quo dixi ſuprà Cap. 15. num. 9.

15. *Thesion.* Juxta Dalecampium eſt lactu foliis indiviæ, C. B.

16. *Ut videtur Hesiodo.* Hesiod. Ἔργων vers. 41. Gravi annonâ, factus eſt ex aſphodelo, *l'Aſphodele*, panis. Vide *Journal de Trévoux* an. 1709. pag. 2206. Sunt tamen hujus pan pericula, quæ vide in Piſano diario, *Giornale d Litterati*, an. 1776. Tom. XXII. pag. 5.

17. *Homerus fecit.* Homer. Odyſſ. λ'. vers 538. & ω'. vers. 13.

18. *Duo genera faciunt.* Sunt aſphodelus ma & femina.

19. *Piſtanam.* Piſtana eſt ſagitta aquatica major, C. B. Ranunculus paluſtris, folio ſagittato, maximo, Tournefort. *la Flêche d'eau.*

Cap. XVIII. 1. *Junco, quem mariſcon.* Eſt juncus maximus, sive ſcirpus major, C. B.

2. *Oxyſchœnon.* Eſt juncus paniculâ ſparsâ, C. B.

3. *Melancranin.* Eſt juncus acumine reflexo, major, C. B.

4. *Holoſchœnos.* Eſt juncus acutus maritimus, capitulis rotundis, C. B.

5. *Pæne unciarum latitudinem.* Uncia eſt duodecima pars pedis Romani. Menſurâ autem noſtrâ ferme *neuf lignes de diametre.*

6. *Non aliis utiliorem.* Bene Mſ. Reg. 2.

7. *Junci trianguli.* Eſt Cyperus, *le Souchet.*

8. *Efficacissimum adversùs calculos.* In Oriente maximè commendatur juncus βρυλλόσπορος, cujus ſemen adversùs calculos fertur efficacissimum.

9. *Non egredi domibus.* Mſ. Reg. 2. & editio princeps.

10. *Tertia Theræo.* Ita dicto ab insulâ Cycladum, *Thera.*

11. *Indica herba.* Herba illa Indica mihi videtur esse *le Bétel*, cujus adhuc maximus in Oriente usus. Ejus iconem exhibet P. Tachard, *Voyage de Siam*, pag. 372.

12. *Largiori tanta vis.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

13. *Odorati junci.* Juncus odoratus est schœnantum Mesue. Juncus aromaticus, C. B. *le Schénante, le Jonc odorant.*

14. *Suo loco retulimus.* Suprà Libr. XII. sect. 48.

15. *Rosa adstringit.* Mſ. Reg. 2.

Cap. XIX. 1. *Diximus inter genera vini.* Suprà Libr. XIV. sect. 19.

2. *In calliblepharum.* Est medicamentum quo fucantur palpebræ.

3. *Vulsis prosunt.* Vulsis, id est convulsis. Spasma autem, seu convulsio, est nervorum quasi retractio & complicatio.

4. *Unum purpureum.* De quo suprà sect. 12.

5. *A Narce.* Ναρκὴ, torpor. Minimè autem a Narcisso, fabuloso puero.

6. *Panis verò.* Pani sunt tumores abscessusve ægre maturescentes.

7. *Ægilopis incipientibus.* Sic libri scripti & editi. Mallem tamen *ægilopiis*, ut passim alibi Plinius. Ægilopia, *la Fistule lacrymale.*

8. *Quod simile ei diximus.* Suprà sect. 16.

Cap. XX. 1. *Quidam ut diximus.* Suprà sect. 16.

2. *Ejus verò quod phu.* Hæc eſt nardus C tica; ut dictum eſt ſuprà Libr. XII. ſect. 26

3. *Subſterni, uri, potari.* Bene Mſ. Reg. & editio princeps

4. *Cyanus adſtringit.* Ita Mſſ. Reg.

5. *Intumeſcant vel erumpant.* Ita Mſ. R 1. In Mſ. Reg. 2. *rumpant*, quod fortè meli Hæc enim ſunt *les Engelures, les Crevaſſes.*

Cap. XXI. 1. *Minyanthes ex eo appella mus.* De minyanthe dictum ſuprà ſect. 30.

2. *Duo ſunt genera ejus.* Quod candidum voc Plinius, videtur eſſe thymus ſupinus, candicans odoratus. Tournefort.

3. *Alterum nigrius.* Eſt thymus vulgaris, *Thim.* Flos verò ejus niger, eſt flos purpuraſ cens, atque adeò in nigredinem vergens, ut & in violis.

4. *Hemerocalles.* Eſt lilium Byzantinum, miniatum, C. B.

5. *Nepenthes illud.* Vide infrà Libr. XXV. ſect. 5.

Cap. XXII. 1. *Folia ſuggillatis.* Ita Mſ. Reg. 2. & editio princeps.

Cap. XXIII. 1. *Anemonas.* De anemone jam dictum ſuprà ſect. 38.

2. *Silveſtris prima.* Hæc eſt anemone silveſtris, alba, major, C. B. *la grande Anémone des bois à fleur blanche.*

3. *Altera in cultis.* Eſt anemone hortensis, *l'Anémone*, cujus 300 & ampliùs ſpecies in curioſorum hortis excoluntur, ſuis quæque diſtinctæ nominibus.

4. *Phœniceum florem.* Phœniceus color, *la couleur de dattes.*

5. *Flos numquam se aperit.* Et tranquillo cælo aperitur anemone, sed vento ventosisque locis gaudet.

6. *Argemonem.* Argemone est papaver erraticum, de quo dicetur infrà Libr. XXV. sect. 56. ubi de argemoniâ.

7. *Papaver quod rhœan.* De papavere rhœâ, *le Coquelicot*, dictum suprà Libr. XIX. sect. 53.

8. *Distinctio magna.* Magna distinctio, quòd argemone & papaver rhœas seriùs floreant. Argemone quoque si caulis conciditur, croceum succum reddit; candidum, papaver rhœas. Succos illos non reddunt anemonæ.

9. *Tertianis & quartanis.* Ad eos usus adhuc adhibentur, maximè in medicinâ campestri.

CAP. XXIV. 1. *Œnanthe.* Est œnanthe pastinacæ silvestris folio, semine atriplicis, Magnol. Botanic. Monsp. Oenanthe autem dicitur, vel quòd cum vite floret. vel quod ejus flos odore & colore florem vitis æmulatur.

CAP. XXV. 1. *Heliochrysum.* Est Chrisanthemum foliis matricariæ, C. B.

CAP. XXVI. 1. *Hyacinthus in Galliâ.* Hyacinthus ille est vaccinium, *le Glaïeul*, quo hysginum purpurave tingebatur, ut jam dictum suprà Libr. XVI. sect. 31 De hac tincturâ vide Vitruvium Libr. VII. Cap. ult.

2. *Lychnis quoque flammea.* Est lychnis coronaria, Dioscoridis sativa, flore rubro & veluti flammeo fulgente, C. B. Flammeus color, *la Couleur rouge de feu.*

3. *Silvestris eadem.* Est lychnis silvestris, alba, simplex, C. B.

CAP. XXVII. 1. *Cochlearis mensurâ.* Ms. Reg 2.

2. *Alvinis.* Quibus alvus eſt fluida.

3. *Ruſci.* Ruſcus ille eſt myrtus silveſtris ſ liis acutiſſimis, C. B. Vide & infrà Libr. XXI ſect. 83.

4. *Poſtero mane.* Mſ. Reg. 2. & editio pri ceps.

5. *Batis quoque alvum mollit.* De bati c ctum ſuprà Libr XXI. ſect. 50. Urinam poti ciet, ut jam obſervavit Dalecampius. Nec alit Cl. Plumier.

6. *Acinon.* De acino sive epipetro dictum ſu prà ſect. 52.

7. *Ciet menſes & urinas.* Immo siſtit, teſt Dioſcoride III, 50.

Cap. XXVIII. 1. *Colocasiâ.* De colocasiâ vide ſuprà ſect. 51. de anthalio, ſect. 52.

Cap. XXIX. 1. *Anthyllion.* Eſt vulneraria ruſtica, J. B. *la Vulnéraire.*

2. *Chamæpithyi similis.* Hæc videtur eſſe vulneraria flore purpuraſcente. Tournefort.

Cap. XXX. 1. *Parthenium.* Parthenium illud eſt matricaria vulgaris, ſeu ſativa, C. B. *la Matricaire.*

2. *Alii amnacum.* Apud Dioſcoridem III, 155. *ἀμάρακον.*

3. *Et muralem.* Celſus II, 33. *Herba muralis, παρθένιον vel περδίκιον appellant.*

4. *Odore mali.* Ita quidem libri omnes ſcripti & editi. Meliùs tamen videtur, *odore malo*, ut habet Dioſcorides.

Cap. XXXI. 1. *Trychno, quam quidam ſtrychnon.* Eſt ſolanum officinarum, acinis nigricantibus, C. B. *la Morelle à fruit noir.*

2. *Ederæ foliorum similitudo.* Bene Mſ. Reg. 2. & editio princeps. 3.

3. *Quorum alterum.* Halicacabum eſt ſolanum veſicarium, C. B. *le Coqueret, l'Alkékengi.*

4. *Granoſi in folliculis.* Optimè Mſ. Reg. 2. Acini enim ejus granoſi ſunt in folliculis.

5. *Tertio folia ſunt ocimi.* Tertium illud genus eſt belladona, quod eſt ſolanum manicum, ſive belladona, J. B. *la Belladona.* Ab Italis ita dicitur, quòd eâ ad fucum utantur feminæ.

6. *Innocentiſſimi ſcriptores.* Scriptores illi innocentiam ſunt professi, cùm dorycnion appellavere, nec totam veneni vim notam fecere.

7. *Halicacabon vocant, ſoporiferum.* Halicacabum ſoporiferum eſt alkekengi fructu parvo, verticillato. Tournefort. Solanum ſomniferum verticillatum, C. B.

8. *Mirâ oblivione innocentiæ.* Mirè obliti innocentiæ, quam profiteri debent medici.

9. *Qui ſunt vaticinandi callentes.* In Mſſ. Reg. 2. 5. & editione principe, *qui vaticinare gallantes.* Unde fortè meliùs emendaretur, *qui vaticinari callent.*

Cap. XXXII. 1. *Corchorum.* Videtur eſſe corchorus, ſive melochia, J. B. Melochia dicitur quoque olus Judaicum.

2. *De cnico ſive atractylide.* Vide ſuprà ſect. 53.

Cap. XXXIII. 1. *Et perſolutam.* Quæ ſit perſoluta ignoratur.

Cap. XXXIV. 1. *Drachma Attica.* Quantùm æſtimare licet ex integerrimis nummis antiquis drachma Attica fuit granorum Pariſienſium 83 $\frac{1}{2}$. Denarii Romani conſulares, qui ſunt ponderoſiſſimi, paululum ſuperant grana Pariſienſia 74.

Inde patet Romanos non fuisse in æstima ponderibus mensurisque scrupulosos. Multò nùs scrupulosi medici, quibus drachma est risiensium granorum 60. Nunc ex communi tæ usu drachmam, *le Gros*, æstimamus granis risiensibus 72.

IN LIBRUM XXII.

CAP. I. 1. *Glastum.* Glastum, *le Pastel.* isati, vel glasto, dictum suprà, Libr. XX. 1 25. Regius adhuc est in Galliâ color.

CAP. II. 1. *Tyria atque conchylia.* Mss. I 2. & editio princeps.

2. *Culpa non ablui usu.* In eo est culpa, q si vestes tinctæ sint coloribus qui e planta succis exprimuntur, ablui non possint, sine lorum detrimento. De coloribus qui ex ins plantisque erui possunt curiosa scripsit Cl. mier, *Journal de Trévoux*, an. 1703. pag. 16

3. *Nec omittemus.* Mss. Reg. 2. editio p ceps & Cl. Rezzonicus.

4. *Subjiciendo utiliora.* Mss. Reg. 2. & e princeps.

5. *Fortiùs agetur.* Non mollia muliebriaq sed fortia & virilia tractabimus.

6. *Sagmina.* Sagmina erant verbenæ, her ve puræ, quæ legatis proficiscentibus ad fo faciendum, bellumque indicendum, a con prætoreve dabantur. Vide Festum.

CAP. V. 1. *L. Siccius Dentatus.* De suprà, Libr. VII. sect. 29.

2. *Imperioso collegâ.* Anno Urbis con CCCCXIV.

CAP. VII. 1. *In litoribus maris.* Est eryngium maritimum, C. B. *le Panicaut de mer.*

2. *Folio apii.* Veriùs folio scolymi. Fortè Plinius legit σελίνȣ pro σκολύμȣ; ut jam observavit Dalecampius.

CAP. VIII. 1. *Centum capita vocant.* Inde & eryngium nobis quoque dicitur, *le Chardon à cent têtes.*

CAP IX. 1. *Qui & acanon.* Acanos videtur esse carduus stellatus, sive calcitrapa, J. B. *le Chardon étoilé, la Chaussetrape.*

2. *Glycyrrhizam.* Hæc est glycyrrhiza capite echinato, C. B. Alia est, & melior, glycyrrhiza siliquosa vel Germanica, C. B. *la Régliſſe ordinaire.*

3. *Inter aculeatas.* Inter aculeatas adnumeranda non fuit glycyrrhiza. Habet tantùm fructum echinatum.

4. *Foliis echinatis.* Glycyrrhiza non est foliis echini, sed lentisci. Legit Plinius ἐχίνȣ pro σχίνȣ.

5. *Et hæc tantùm.* Bene Mſ. Reg. 2. & editio princeps.

6. *Hac diximus.* Suprà Libr. XI. ſect. 119.

CAP. X. 1. *Tribuli unum genus.* Est tribulus terrestris, ciceris folio, fructu aculeato, C. B.

2. *Alterum in fluminibus.* Est tribuloides, aquis innascens. Tournefort. *la Macre, la Châtaigne d'eau.*

CAP. XI. 1. *Stœbe, quam aliqui pheon.* Mſ. Reg. 2. & editio princeps. De stœbe vide suprà, Libr. XXI. ſect. 54.

CAP. XII. 1. *Hippophyes.* Ad carduos pertinet; & in Peloponneso frequens reperitur, teste Anguillarâ.

2. *Altera hippophyes.* Eſt hippophæſtum, quo plura infrà Libr. XXVII. ſect. 66.

CAP. XIII. 1. *Lethargicos expergiſcit.* Reg. 2. & editio princeps.

2. *Silveſtris illa.* Eſt urtica canina, de ſuprà Libr. XXI. ſect. 55.

CAP. XIV. 1. *Ea quoque, quam.* Mſ. Reg & editio princeps.

2. *Appellavimus.* Suprà Libr. XXI. ſect.

3. *Album habet.* Eſt lamium albâ lineâ tatum, C. B.

CAP. XV. 1. *Scorpio.* Scorpio herba eſt ſc pioides buplevri folio, C. B. *la Chenille.* A & frutex, geniſta ſpinoſa major, brevibus leis, C. B.

2. *Alia ejuſdem nominis.* Eſt kali ſpinoſc fine, C. B.

CAP. XVI. 1. *Leucacantham.* Eſt carlina, jam dixi ſuprà Libr. XXI. ſect. 56.

CAP. XVII. 1. *Helxinen.* Helxine eſt pa taria officinarum & Dioſcoridis, C. B. *la riétaire.*

2. *Helxinem dictam.* Eſt enim ἕλξις, tractio.

3. *Diximus priore libro.* Suprà Libr. X ſect. 56. ubi de hac helxine, ſeu veriùs h xine, dixi.

4. *Perdicium ſive parthenium.* Perdicium il eſt parietaria minor, ocimi folio, C. B.

CAP. XVIII. 1. *Chamæleonem.* Chamæleon c didior eſt carlina acaulos, gummifera, C. B. *Carline blanche.*

2. *Ixia appellatur.* Viſcus enim ἰξία dici

3. *Cum origani ſcopis.* Scopa manipuluſ *une Poignée.*

4. *Suesque in polentâ.* Observat tamen Cl. Ray, Hist. Plant. Tom. I. pag. 288. radicem chamæleonis ab apris valde appeti.

5. *Ex nigris.* Est chamæleon niger, umbellatus, flore cæruleo hyacinthino, C. B. *la Chardonnette.*

6. *Ulophyton.* Mſ. Reg. 1. & editio princeps. Id est exitiosa herba.

7. *Cynosolon.* A fœtore canis.

Cap. XIX. 1. *Anchusæ.* Anchusa est buglossum radice rubrâ, sive anchusa vulgatior, floribus cæruleis, Tournefort. *l'Orcanette.*

2. *Pseudoanchusa.* Mſ. Reg. 2. & editio princeps. Videtur esse buglossum silvestre, minus, C. B.

Cap. XXI. 1. *Nomine onochiles.* Videtur esse echium majus & asperius, flore dilutè purpureo, Bot. Monsp.

2. *Multi anchrysan.* Sic & in Indice. In Mſ. Reg. 2. *encrisam.*

3. *Alia huic similis.* Videtur esse echium procumbens, flosculis atrorubentibus, annuum. Tournefort.

4. *Anthemis.* Est chamæmelum vulgare, leucanthemum Dioscoridis, C. B. *la Camomille.*

5. *Odorem mali habet.* Inde dicitur chamæmelum, a χαμαὶ humi, & μῆλον, pomum, quasi humile pomum.

6. *Melanthemon.* Est chamæmelon nobile, flore multiplici, C. B. *la Camomille Romaine.*

7. *Loton.* Lotus est melilotus officinarum, C. B. *le Mélilot.*

8. *Lotometra.* Lotometra ex Plinio est lotus Ægyptia sativa, de quâ dictum suprà Libr. XIII.

sect. 32. Culturâ fit major ; inde dicta vide lotometra : ut ortygometra est coturnix maj echinometra, echinus major.

9. *Simillimo porri.* Mss. Reg. & ed. pr.

10. *Heliotropii.* Heliotropium, *l'Héliotro l'Herbe aux puces.*

11. *Tricoccum.* Heliotropium tricoccum ricinoides ex quâ paratur *Tournesol* Gallori Tournefort. Magnâ diligentiâ colligitur, & ratur ineunte mense Augusto in pago *Gali gues*, diœcesis Nemausensis, & ibi appella *la Maurelle.* Cæruleum dat colorem.

12. *Semen ei est effigie scorpionis caudæ.* E giem illam habet caulis, cui semen insidet.

13. *Cortex seminis liventibus.* Ms. Reg. 2 editio princeps.

14. *Adianto.* Adiantum, *le Capillaire.*

15. *Duo ejus genera.* Candidius est adiant foliis coriandri, C. B. *le Capillaire de Mo pellier.* Nigrum est adiantum foliis longioribu pulverulentis, pediculo nigro, C. B. *le Cap laire ordinaire.*

16. *Radix nulla.* Pro radice enim fibræ ta tùm & capilli tenues, ac ferme nulli.

CAP. XXII. 1. *Picris.* De picride & the vide suprà Libr. XXI. sect. 65.

2. *Quam heroneon.* Mss. Reg. 1. & 2.

3. *Panemque ex his.* Vide quæ de hoc pa dixi suprà Libr. XXI. Cap. 17.

4. *Medici utuntur.* Ita editio princeps.

5. *Lapides renium.* Mss. Reg. & editio pri ceps.

6. *Alimon appellari.* Dicitur ἄλιμος, a f dandâ fame.

7. *Halimon.* Est halimus latifolius, sive fruticosus, C. B. de halimo jam dictum suprà Libr. XVII. sect. 24.

8. *Olus maritimum.* Est halimus seu portulaca marina, C. B. *le Pourpier de mer*, *la Soutanelle.*

9. *Acanthi topiariæ... duo genera sunt.* MSS. Reg. & editio princeps.

10. *Aculeatum & crispum.* Est acanthus aculeatus, C. B. *l'Acante épineuse.*

11. *Alterum læve.* Est acanthus sativus, vel mollis Virgilii, C. B. *l'Acante.*

12. *Bupleuron.* Est bupleuron folio subrotundo, sive vulgatissimum, C. B. *l'Oreille de lievre.* Bupleuron a dicitur βȣ̃ς, bos, & πλεῦρον, latus; quòd eâ herbâ comestâ boves rumpi existimantur.

13. *Buprestin.* Si buprestis herba est, ad bupleuri speciem aliquam referenda videtur. At est & insectum buprestis, *l'Enfle-bœuf*, de quo plura vide infrà Libr. XXX. sect. 10.

14. *Elaphoboscon.* Est pastinaca silvestris, latifolia, C. B. *le Panais sauvage.*

15. *Non facit eam deteriorem.* Bene MSS. Reg. 1. & 2. Malè in editione principe aliisque omissum, *non.* Manifestum est succum ejus non facere eam deteriorem contra serpentium ictus; siquidem hoc pabulo cervi resistunt serpentibus.

16. *Et sium.* MSS. Reg. Est sium sive apium palustre, foliis oblongis, C. B. *la Berle.*

17. *Equorum etiam scabiem.* MSS. Reg. & editio princeps.

18. *Silybum.* Videtur esse carduus albis maculis notatus, vulgaris, C. B. *le Chardon Marie.*

19. *Scolymon.* Est cinara silvestris, latifolia,

C. B. Vide suprà Libr. XX. sect. 99.

20. *Limoniam.* Id est, pratensem.

21. *Et sonchos.* Sonchus, *le Laitron.*

22. *Hecale.* Hecale fuit poema a Callima scriptum.

23. *Condrillon.* Est chondrilla juncea, vi sa, arvensis, quæ prima Dioscoridis, C. B. *Condrille.*

24. *Caulem minùs pedalem.* Bene Mss. R & editio princeps.

25 *Radice fabæ simili.* Non est radix fa similis; sed mastiche, quam fert proximam t ræ, est fabæ similis. Nomen ducit a χόνδρ grumus, quasi diceretur planta in quâ gr concrescunt. Circa enim ipsos ramulos, ut Dioscorides II, 161. gummi reperitur masticl simile, fabæ magnitudine, quod quidem c myrrhâ tritum, & in linteo olivæ instar ap situm, menses trahit.

26. *Et boletos.* Inter optimos boletos no simi, tum fungus campestris, albus supernè, fernè rubens, J. B. *le Champignon* : tum f gus porosus, rugosus, albicans, quasi fulig infestus, C. B. *la Morille.*

27. *Causaque e limo.* Non e limo, pituitâq arborum nascuntur fungi, sed e semine, qu hac nostrâ ætate feliciter deprehendit Cl. M cheli.

Cap. XXIII. 1. *Tutissimi, qui rubent.* Mu quidem sunt fungi esculenti & tutissimi. At gulam & venenis sæpe pascimur, nec nos d terrent infames tot mortes per singulos fer annos.

2. *Aut cupresso, ut diximus.* Suprà Libr. X sect. 13.

3. *Lavantur etiam, ut plumbum.* Plumbum lavari ad oculorum remedia docet Plinius XXXIV, 50.

4. *E Cyrenis, ut dictum est.* Suprà Libr. XIX. ſect. 15.

5. *Vitiis ſyntecticis.* Vitia ſyntectica, *la Conſomption.*

6. *Mox plura.* Infrà ſect. 56.

CAP. XXIV. 1. *Animal, ut diximus.* De apibus dictum ſuprà XI.

2. *In cicatricem cludit.* Mſſ. Reg. 1. & 2.

3. *Florum naturâ diximus.* Suprà Libr. XI. ſect. 13. & Libr. XXI. ſect. 44.

4. *Aqua mulſa.* Aqua illa *l'Hydromel.* Vide & Libr. XIV. ſect. 20.

5. *Contra halicacabum.* De quo ſuprà Libr. XXI. ſect. 105.

6. *Morbum arquatum.* Morbus ille, *la Jauniſſe.*

7. *Docuimus in ratione vini.* Suprà Libr. XIV. ſect. 11.

8. *Suis diximus locis.* Suprà Libr. XI. ſect. 8. & Libr. XXI. ſect. 49.

9. *Scripulatim.* Mſſ. Reg. 1. & 2.

CAP. XXV. 1. *Ramicum.* Ramex, morbus eſt, *l'Hernie.*

2. *Olyram arincam.* De eâ dictum ſuprà Libr. XVIII. ſect. 20.

3. *Zeæ, ex quâ alicam.* Vide ſuprà Libr. XVIII. ſect. 29.

4. *Trimeſtris.* De trimeſtri tritico dictum Libr. XVIII. ſect. 12.

5. *Ærina magis.* Farina eſt e lolio, quod Græci dicunt αἶραν.

6. *Satis diximus.* Suprà Libr. XVIII. ſect. 14.

7. *Ut suprà diximus.* Suprà sect. 55.

8. *Cacoethe vocant.* Ulcera κακοήθη, i ulcera maligna.

9. *Prodesse diximus.* De oleo ex sesamâ ctum suprà Libr. XV. sect. 7. Vide & infrà Li XXIII. sect. 49.

10. *Sesamoides.* Nomen retinet, & dicitur samoides Salmanticum, Clus.

11. *Grano sesamæ.* Bene MSS. Reg. 1. &

12. *Comitialibus , podagris.* Ita MSS. R & editio princeps.

13. *Hordeum murinum.* Est gramen loliaceu angustiore folio & spicâ, C. B.

14. *Sorbitionem tamen dari totam.* Sorbi ptisanæ tota est ptisana non colata.

15. *Autopyros.* Autopyros idem est ac pa cibarius, *le Pain bourgeois.*

16. *Nauticus panis.* Is bis coctus est, *le l cuit de mer.*

17. *Sitanius.* Panis sitanius est e tritico mestri, de quo dictum suprà Libr. XVIII. s 12.

18. *In saccos.* Per quos vinum colatur. de suprà Libr. XIV. sect. 28. & Libr. XVI sect. 17.

19. *Pusulas ulcerum.* Ita MSS. Reg. & edi princeps. Nec emendandum fuit, *crustulas.* P sulas variolarum, *la petite Vérole*, lente c coctâ illinere adhuc magno est apud nos usu.

20. *Palustris lens.* Est lenticula palustris, vi garis, C. B. *la Lentille d'eau.*

21. *Maximè podagris.* At cavendum est in c lectionibus, *les Inflammations*, ac podagris,

humorem repercutiat; ut monet Cl. Tournefort.

22. *Elelifphacos.* C. Bauhino creditur effe vel horminum, *l'Ormin*, vel fclarea, *l'Orvale*, *la Toute-bonne.* Elelifphacum autem propter cognationem nominis lenti conjunxit Plinius. Lens enim φακὸς Græcis dicitur. Aliter diversissimæ funt plantæ.

23. *Latinè falviam.* Hæc C. Bauhino putatur effe falvia major, *la grande Sauge*; quæ tamen mentæ non eft similis, nisi foliorum canitie.

24. *Cicer & silveftre.* Videtur effe lathyrus silveftris major, C. B. *la Geffe fauvage.*

25. *Cicercula.* Eft lathyrus fativus flore fructuque albo, C. B. *la Geffe domeftique.*

26. *Arietinum.* Eft cicer fativum, flore candido, C. B. *le Pois chiche.*

27. *Columbini.* De cicere columbino jam dictum fuprà Libr. XVIII. fect. 32.

28. *Nigrum autem.* Eft cicer fativum, femine nigro, C. B.

29. *De ervo... diximus.* Suprà Libr. XVIII. fect. 38.

30. *Farina ejus varos.* Vari funt maculæ in facie lenti similes.

31. *Quæ cibum non fentiunt.* Hæc eft ἀτροφία, cùm nutritio a cibis non fentitur; de quâ adhuc infrà Libr. XXVIII. fect. 33.

32. *Irionem... diximus.* Suprà Libr. XVIII. fect. 22.

33. *Galli Velam appellant.* Manet adhuc apud nos prifcum nomen, & irionem erysimumve dicimus *le Vélar.*

34. *Horminum . . . ut diximus.* Suprà Li XVIII. ſect. 22.

35. *Cumino simile.* Minimè simile. Horn ſemen ſubrotundum, cumini oblongum.

36. *Ceterò porro.* Nec porri, ſed marrubii liis simile eſt horminum. Legit ergo Plin πϱάσῳ pro πϱασίῳ.

37. *A Virgilio lolium.* Virgil. Georgic. 153.

38. *Miliaria.* Juxta Tragum, eſt gramen niceum, ſpicâ simplici, C. B.

39. *Bromos.* Eſt feſtuca avenacea, ſterili elatior, C. B.

40. *Orobanchen.* Eſt orobanche major, ryophyllum olens, C. B. *l'Orobanche.*

41. *Necantem ervum.* Et inde nomen; nem ab ὄϱοϐον ἄγχειν.

42. *Zythum in Ægypto.* Zythum potio eſt h deo parata.

43. *Celia & ceria.* In Mſſ. Reg. & editio principe, *cerea.* Celia frumento triticove pa batur, ut patet ex Floro II, 18. & Orosio 7. Quæ sit ceria, vel cerea, non ita conſt Sed eadem potio fuiſſe videtur, quæ a calef ciendo dicebatur celia, teſte Orosio, loc. c Cervisia autem, *la Biere*, hordeo aliiſque fr gibus facta.

IN LIBRUM XXIII.

Præf. 1. *Artes in primis.* Ita Mſſ. Reg. ed tio princeps, & Cl. Rezzonicus. Et bene qu dem: artes enim medicas in primis natura d dit vitibus. Sine auctoritate a Cll. Gronovi & Harduino emendatum, *has in primis.*

2. *Suis locis diximus.* Suprà Libr. XII. ſect. 60. & 61.

3. *Cicatricibus marcidis.* Immo verò gingivis humore flaccidis, aut *gingivis marcidis*, ut habet Dioſcorides V, 6. οὖλα φλαδαρά. Proclive fuit Plinio errare. Eſt enim οὐλή cicatrix; οὖλον, gingiva; ut jam obſervavit Saracenus.

4. *Ossibus purulentè limosis.* Bene adhuc Dioſcorides, loc. cit. ὦτα πυοῤῥοῦντα. Unde patet deceptum fuiſſe Plinium, & emendandum, *auribus purulentè limosis*; quod jam monuit Harduinus.

5. *Dicta a nobis.* Suprà Libr. XII. ſect. 61.

CAP. I. 1. *Et ſpiritûs inflatione alvum turbant.* Malè quidem Mſſ. Reg. & editio princeps, *& ſpiritum inflatione alvum turbant.* Sed malè quoque emendatum in recentioribus editionibus, *& ſpiritum inflant, alvumque turbant.* Si quis velit *ſpirituum*, pro *ſpiritûs*, non reluctabor.

2. *Uva theriace.* De eâ dictum ſuprà Libr. XIV. ſect. 22.

3. *Ceria.* Ceria ſunt favi, quos vide ſuprà Libr. XX. ſect. 6.

4. *Aſtaphis agria.* Eſt delphinium platani folio, ſtaphiſagria dictum. Tournefort. *l'Herbe aux poux.*

5. *Aliqui vocant falsò.* Quos inter Celſus III, 21.

6. *Rheumatiſmum cicatricum.* Ex Dioſcoride IV, 156. emendandum, *rheumatiſmum*, ſeu fluxiones, *gingivarum*, οὖλά τε ῥευματιζόμενα. Plinius adhuc οὐλὰς pro οὖλα legit.

7. *Labruſcam.* Eſt tamnus, ſeu bryonia lævis, *le Sceau de Notre-Dame*; De quâ dictum ſuprâ Libr. XXI. ſect. 50.

8. *Salicastrum.* Est solanum scandens, seu dulcamara, C. B. *la Morelle grimpante.*

9. *Vitis alba est.* Est bryonia aspera sive alba, baccis rubris, C. B. *la Couleuvrée, la Vigne blanche, la Bryone.*

10. *Est ergo & nigra.* Est bryonia alba, baccis nigris, C. B. *la Couleuvrée noire.*

11. *Flemina.* Teste Festo, *flemina dicuntur, cùm ex labore viæ sanguis defluit circa talos.*

12. *Contra meconium.* Meconium, sive opium

13. *Dorycnium.* De dorycnio jam dictum suprà Libr. XXI. sect. 105.

14. *Multas exposuimus.* Suprà Libr. XIV sect. 8. 9. & 10.

15. *Ab eo cognominatum.* In Mss. Reg. 1. & 2. *cognominatus.*

16. *Ut judices.* Editio princeps, *ut indices.*

17. *Quin, ut constarent.* Etiamsi constaren sententiæ.

18. *Non rigido potu.* Potu non adeò frigido

19. *Orbis medius.* Regiones temperatæ, inte calidissimas & frigidissimas positæ.

20. *Novitio invento.* Id inventum ante XL. an nos, extremo Tiberii principatu, ut dictum e suprà Libr. XIV. sect. 28.

21. *Ad procinctum.* Ad serias gravesque re agendas tendentibus.

22. *Homerica illa Helena.* Homer. Odyss. δ vers. 19.

23. *Vino damus homines.* Mss. Reg. 2. & ed tio princeps.

24. *Meracis potionibus.* Meracæ potiones mero vino plurimùm distant. In iis enim tr aquæ partes ad quartam vini accedunt; ut d cet præcipitque Hesiodus, Ἔργων, vers. 59.

25. *Liberaliter genitis.* Liberaliter genitis liberaliterque educatis.

26. *Sacco viribus fractis.* Quomodo vini robur ſacco frangeretur dictum ſuprà Libr. XIV. ſect. 28.

27. *Dicta crapula.* Crapula, Græcis κραπαίλη, quòd τὸ κάρα πάλλει, caput vibrat.

28. *Picatumque appellatur.* Vide ſuprà Libr. XIV. ſect. 3.

29. *In febri.* Mſ. Reg. 2. & editio princeps.

30. *Dimidia enim pars periculi.* Periculum dimidio eſt levius noctu.

31. *Opiſthotono.* Opiſthotonus eſt morbus, quo perpetuus rigor nervorum caput ſcapulis adnectit. Tetanus, rectam & immobilem cervicem intendit. Vide Celſum IV. 3.

32. *Dyſpnœa.* Difficultas eſt ſpirandi.

33. *Genis ſtantibus.* Genæ ſtantes ſunt palpebræ rigentes, quæ non moventur.

34. *Vel si lema.* Humor in oculis concretus dicitur λήμη; & inde lippitudo.

35. *Cardiacorum morbo.* Verè Seneca, Epiſt. 15. *Bibere & ſudare, vita cardiaci eſt.*

36. *Et ſupervacuum.* Intellige, arbitror.

37. *Et palmeum.* De hoc vino vide ſuprà Libr. XIII. ſect. 9.

38. *Bion appellavimus.* Libr XIV. ſect. 10.

39. *Cum eâdem convaleſcentium.* Cum eâdem aquâ prodeſt ſtomacho convaleſcentium a Solis ardoribus.

40. *Foris in ſpongiâ impoſitum.* Inde videmus quomodo ſit datum Jeſu Chriſto morienti.

41. *Conglobatum.* Sanguinem in ventriculo conglobatum, lac ibidem coagulatum diſcutit; ut

docet Dioscorides V, 21. Inde adhuc in It
lac bibentibus antè bibitur acetum.

CAP. II. 1. *Quæ diximus.* Suprà Libr. XX. sect.

2. *Mellis minas decem.* Sive libras dec
Vide Plinium suprà Libr. XIV. sect. 21.

3. *Oxalme.* Acetum salsum est ὀξάλμη.

4. *Ex albo hoc.* Ex albo vino melior est
pa, jam memorata suprà Libr. XIV. sect. 1

5. *Mammarumque inflationi.* Bene MSS. R
1. & 2. Sic quoque volebat Pintianus.

6. *Usum acaciæ.* De usu acaciæ ad perfici
da coria vide infrà Plinium, Libr. XXIV. sect. 6

7. *Pro materiâ.* Ut acrior est aceti materi

CAP. III. 1. *Spodii vicem.* De spodio vide
frà Libr. XXXIV. sect 34. & 52.

2. *Colymbades.* Colymbades, olivæ sunt n
riæ innatantes; ut dictum suprà Libr. XV. sect.

3. *Rhagadum.* Rhagades, sunt ani pedumq
fissuræ.

CAP. IV. 1. *Alienata explet.* Hiantia vul
rum carne replet.

2. *Nomas repurgant.* Nomæ, ulcera sunt p
trida, quæ errando corpus depascunt.

3. *Oleum cicinum.* De hoc oleo nuper pr
diit curiosa dissertatio. *Dissertation sur l'huile
Palma de Christi, ou l'huile de Ricin, que l'
appelle communément huile de Castor, traduite
l'Anglois de M. Canvanne.*

4. *Caldæ mensurâ.* Calidæ aquæ mensurâ.

5. *Totus modus deperit.* Id est, totus olei
cus, vel totum olei factum. Vide suprà Lil
XV. sect. 6.

6. *Utilissimum acopo.* Acopum est remedi
contra lassitudines. Ex α particulâ negativâ,
κόπος, labor.

7. *Balaninum oleum.* De balanis dictum suprà Libr. XII. sect. 46.

8. *Gingivas.* Bene Dioscorides I, 40. ὀλῶν μελανίας. Perperam autem Plinius, *gingivas.* Hîc ὖλα, gingivas, pro ὀλὰς, cicatrices, accepit. Vide jam notata suprà sect. 5. & 13.

9. *Cypros . . . docuimus.* Suprà Libr. XII. sect. 51.

10. *Struthei mali succo.* Struthea mala, *les Coins*; ut jam dictum suprà Libr. XV. sect. 11. At errat Plinius. Neque id de strutheis malis, sed de struthio habet Dioscorides I, 124. Herba autem struthium, *la Saponaire*, de quâ dictum suprà Libr. XIX. sect. 18.

11. *Adstringit gleucinum.* Quomodo & quibus aromatis conficiatur oleum gleucinum docet Columella XII, 51.

12. *In unguentis diximus.* Suprà Libr. XII. sect. 54.

13. *Malobathri . . . exposuimus.* Suprà Libr. XII. sect. 59.

14. *Ad tussim & quadrupedum.* Bene Mss. Reg. 2. & editio princeps. De pissino oleo vide suprà Libr. XV. sect. 7.

CAP. V. 1. *Palma quæ fert.* De hac palmâ vide suprà Libr. XII. sect. 47. Mihi videtur esse palma humilis longis latisque foliis, *le Bananier*; cujus fructus ossa non habet.

2. *Palma elate.* De hac palmâ jam egit Plinius Libr. XII. sect. 62. At, ut jam ibi observavi, elate non est arbor, sed involucrum fructûs palmæ arboris. In Mss. Reg. 1. & 2. *palmæ elatæ.* Unde legi posset, *palmæ elate*; tunc nihil peccaret.

. CAP. VI. 1. *Melimela.* De malis melimelis ve sapore melleo dictum suprà Libr. XV. sec

2. *Victoriati pondere.* Victoriatus erat 1 mus Victoriâ signatus, & media pars de Romani argentei, de quo dictum suprà XXI. sect. 109.

CAP. VII. 1. *Præcipuè Crustumina.* De Crustuminisque vide suprà Libr. XV. sect.

2. *Medicatæ verò.* Hordeo, milioque mixtis ficus medicabant antiqui, maturitatis sâ: sed insalubres erant; sicut & insalubr ingratæ ex caprificatione, ut adseverat Cl. T nefort.

3. *In febribus constrictis, quas stegnas.* Fe constrictæ, seu στεγναὶ, quæ ex sensibi excretionibus impeditis, *la transpiration ar* oriuntur.

4. *Pythagoras exercitator.* Hic est Pyth ras Phliasius, corporum exercitator, de Diogenes Laertius agit in vitâ Pythagoræ, VIII. sect 46.

5. *Cyathis singulis aquæ.* Ad illa percusso præcipitatorum, convulsorum, ruptorum n cinis fici cyathis aquæ singulis bibitur, adn exiguo olei. Dioscorid. I, 186.

6. *Cum alutâ.* Aluta est pellis mollior, crumenæ fiunt, *une Bourse de peau.*

7. *Verrucas & thymos.* Thymi verrucæ s seu ulcera, Ægyptiæ fabæ magnitudine, thymi florem repræsentant.

8. *Caprificus.* Caprificus, *le Figuier sau*

9. *Quam Græci crineon.* Videtur esse hiera fruticosum, latifolium, hirsutum, C. B. *le eilic d'eau.*

10. *Pruni folia decocta.* Tonsillas molliunt pruni folia ex vino decocta & gargarizata. Gingivis autem plurimùm prodest eorumdem foliorum ex vino decoctorum succus expressus & intra os retentus; ut habet Marcellus Empiric. Cap. 11. & 15.

11. *Limus arborum, quem Græci lichena.* Lichen ille est muscus crustæ modo arbori adnascens, C. B. *la Mousse.* Dioscorides I, 174. id de gummi pruni, non de musco prodit.

12. *Mora in Ægypto.* Est ficus sycomorus, *le Sycomore, le Figuier de Pharaon.* Vide suprà Libr. XIII. sect. 14. & 15.

13. *Summo cortice desquamato.* Hoc quoque de nostrate moro, *le Mûrier*, refert Plinius Libr. XVI. sect. 72.

14. *Neque apud nos succo* Succo mororum, *les Mûriers*, quæ apud nos nascuntur.

15. *Fici nigræ.* Est ficus sativa, fructu longo, majori, intus purpurascente. Tournefort. *la Figue noire.*

16. *Ad præsens stomacho utilia.* Sic quoque & nos æstate usu experimur. Nihil ergo mutandum, licet Dioscorides I, 180. κακοςόμαχα dixerit. *Ad præsens* autem est breve tempus, quo mora eduntur.

17. *In naturâ ejus diximus.* Suprà Libr. XVI. sect. 41. Velut alicujus animalis, mori arboris observantur miracula, ut exactum frigus certusque calor cognoscantur.

18. *Ex pomo.* E moro. Panchrestos autem, seu πάγχρηςος, est omnino utilis.

19. *Et cupresso.* Cupressi succo.

CAP. VIII. 1. *Cum elelisphaco.* De elelispha-

co, *l'Ormin*, dictum suprà Libr. XXII. sect. 1

2. *Nucibus Græcis.* Nuces Græcæ sunt amyg dalæ, *les Amandes.* Nuces autem amaras hab Celsus III, 24.

3. *Nuces juglandes.* De nuce juglande, *Noyer*, dictum suprà Libr. XV. sect. 24.

4. *Adversantur cepis.* Ms. Reg. & editio pri ceps.

5. *Et cum rutâ.* In Mss. Reg. & editio principe, *&*; non, *item.*

6. *Siliquæ.* De siliquâ arbore, *le Caroubie* dictum suprà Libr. XV. sect. 26.

7. *Ferrugo.* Ferri rubigo,

8 *Dipsadis.* Dipsas Lucano IX, 718. dic *torrida dipsas*, ob urens venenum, videtur e serpens *Leffah*, juxta Cl. Shaw, *Voyages*, To I. pag. 235.

9. *Liberant tussi : eadem suspiriis.* Mss. Re 1. & 2.

10. *Nam & coquunt.* Mss. Reg. 1. & 2.

11. *Uvæ jacentis.* Uva, *la Luette.*

12. *Si & urantur.* Ms. Reg. & editio prince

13. *Febres frigidas.* Mss. Reg. & editio pri ceps.

14. *Cetera laurorum genera.* Ms. Reg. 2. editio princeps.

15. *Daphnoides.* Est laureola, *la Lauréol*

16. *Nominibus quæ diximus.* Suprà Libr. X sect. 39.

Cap. IX. 1. *Myrtus sativa candida.* Est my tus communis, Italica, baccis albis. Tourn fort.

2. *Synaristosæ.* Συναριςῶσαι, seu feminæ mul prandentes, fuit Menandro fabulæ arg mentum.

3. *Quod liparas vocant.* Lenia emplastra Græcis dicuntur λιπαραί. Vide Celsum, V, 19.

4. *Myrtidanum diximus.* Suprà Libr. XIV. sect. 19.

5. *Myrtus silvestris.* Est myrtus silvestris, foliis acutissimis, C. B. sunt tamen qui velint esse ruscum, & Plinium cum rusco myrtum silvestrem confudisse.

6. *Oxymyrsinen myrti foliis acutis.* Est ruscus myrtifolius, aculeatus. Tournefort. *le petit Houx, le Houx-frelon.*

IN LIBRUM XXIV.

CAP. I. 1. *Surdis etiam.* Surdis etiam rebus, & omnis sensûs expertibus.

2. *Philyra.* Philyra est tilia, *le Tilleul.* Ejus foliis adhuc involvuntur carnes salitæ, ut salsura diluatur.

3. *Quâ de causâ in saccos.* Mss. Reg. 2. & & 5. & editio princeps.

4. *Aliàs plura.* Infrà Libr. XXIX. sect. 1.

CAP. II. 1. *Diximus suis locis.* Suprà Libr. XIII. sect. 32.

2. *Lotos, quæ faba Græca.* De hac loto Africanâ, *l'Alisier d'Afrique*, dictum suprà Libr. XVI. sect. 53.

CAP. IV. 1. *Eadem & ilici vis.* Ita distinguunt Mss. Reg. 1. & 2. & editio princeps.

2 *Epiphoris.* Epiphora est immodica oculorum defluxio, cùm oculi, humore seroso acri & genas excoriante, fere continuò depluunt.

3. *Ejus genera diximus.* Suprà Libr. XVI. sect. 12.

4. *Et vino extinctæ.* Mff. Reg. 1. & 2. & e tio princeps.

5. *Viscum . . . diximus.* Suprà Libr. XVI. se 11. 93. & 94.

6. *Comitialibus mederi.* Quod multis rece tioribus experimentis confirmatum. De visc *le Gui*, ejusque vi medicâ jam dixi suprà Li XVI. Cap. 44. not. 15.

CAP. V. 1. *Cedri succus ex eâ.* Vide su Libr. XVI. sect. 21.

2. *Magni ad lumina usûs.* Ad candelas u guendas, de quibus vide suprà Libr. XVI. se 70. Sed & cedria oculis inuncta claritatem c ciliat, teste Dioscoride I, 105.

3. *Ob hæc.* Mff. Reg. 1. & 2.

4. *Phthiriases.* In Mff. Reg. 1. 2. 5. & e tione principe, *ptiriasis.* Inde fortè legendu *pityriases.* Nam pityriasis & porrigo morbus capitis furfuraceus, in parte capillatâ vulga Huic morbo sanando utilis cedria. Utilis q que est adversùs phthiriases, seu pedicula morbos.

5. *Illinunt.* Sic fuit emendandum e Mf. R 1. licet corruptè habeat, *si illinant.*

6. *De galbano diximus.* Suprà Libr. X sect. 57.

7. *Similis Hammoniaci . . . diximus.* Su Libr. XII. sect. 49.

8. *Nitro, utile.* Mff. Reg. 1. & 2. & ed princeps.

9. *Styracis naturam . . . exposuimus.* Suprà L XII. sect. 55.

10. *Spondylion unà demonstratum.* Suprà L XII. sect. 58.

11. *Ulceribus quæ serpunt.* MSS. Reg. 2. & 5. & editio princeps.

12. *Sphagnos ... ut indicavimus.* Suprà Libr. XII. sect. 50.

13. *Chamæpitys.* Non est flore pini, sed flore albo, vel luteo, teste Dioscoride III, 176. Est chamæpitys moschata, foliis serratis, flore albo, aut flore luteo. Tournefort. *l'Ivette musquée.*

14. *Incurvæ similis.* Ramis cubitalibus, in speciem ancoræ incurvatis, ut habet Dioscorides loc. cit.

15. *Tertia eodem odore.* Odore pini. Est chamæpitys lutea, vulgaris, sive folio trifido, C. B. *l'Yvette à feuilles divisées en trois.*

16. *Cauliculo digitali.* MSS. Reg. & editio princeps. In recentioribus, *cauliculo crassitudine digitali.*

17. *Et pityusa.* Est tithymalus foliis pini, fortè Dioscoridis pityusa, C. B.

18. *In balanis.* Balani, *des Suppositoires.*

19. *Resinam ... gigni docuimus.* Suprà Libr. XIV. sect. 25.

20. *Larice, lentisco.* E lentisco non fluit resina liquida, sed sicca, *le Mastic;* de quâ vide Cl. Tournefort, *Voyage*, Tom. II. pag. 69.

CAP. VII. 1. *Pix quoque . . . indicavimus.* Suprà Libr. XIV. sect. 25.

2. *Phthisicis cyathi mensurâ.* MSS. Reg. & editio princeps.

3. *Liquida pix.* De liquidâ pice dictum suprà Libr. XVI. sect. 21. de pisselæo, Libr. XV. sect. 7.

4. *Pissasphaltos.* Nobis quoque dicitur, *la Pissasphalte naturelle.*

5. *Quædam ipsi miscent.* Hæc autem est, Pissasphalte artificielle.

6. *Zopissam... diximus.* Suprà Libr. XVI sect. 23,

7. *A tyrocinio navium.* A navibus primùm fluctus expertis.

8. *Tedâ decoctâ.* E pinu resinosissimâ, *le Torchepin*, *le Pin suffis*, fiunt tedæ.

9. *Capillum tinguunt.* Non malè recentiores editiones. Fronde enim lentisci canos capillos nigrum colorem induere docet Q. Serenus in Carmine. Mss. Reg. & editio princeps, *capillum tinguit lacrima.*

CAP. VIII. 1. *Melaniasque.* Melania est vitiligo nigra. Vide Celsum, V, 28.

2. *Corticis autem.* Decoctum autem corticis.

3. *Oculis inutilis.* Auribus & oculis nocet; ut habet & Dioscorides I, 107.

4. *Fraxinus... indicavimus.* Suprà Libr. XVI. sect. 24.

5. *Populi albæ... exposuimus.* Suprà Libr. XII. sect. 61.

6. *Intertrigo non metuitur.* Ita Mss. Reg. 2. & editio princeps. Intertrigo autem malum est quo femora laborant, cùm equitatu aliâve causâ conteruntur: est & herpetis genus, quo femora adultorum invaduntur.

7. *Æquè propoli.* Id est, æquè ac propolis.

8. *Interior tilia.* Est interior cortex.

9. *Uti diximus.* Suprà Libr. XVI. sect. 74.

10. *Arbor tilia.* Tilia, *le Tilleul*, easdem virtutes, quas ulmus, maximè in glutinandis vulneribus habet.

11. *Decocta urinam.* Has vites & sequentes

tes phillyreæ, *le Filaria*, tribuit Diofcorides I, 125. Et cùm Græci tiliam appellent φίλυραν, Plinius videtur hic tiliam cum phillyrea confudiffe. Nos autem inter remedia antifpafmodica maximè utimur floribus tiliæ. Hæc eft tilia femina, folio minore, C. B.

12. *Sambucus habet.* Sambucus, *le Sureau.* Alterum hoc fambuci genus eft fambucus humilis, sive ebulus, C. B. *l'Hieble.*

13. *Has & foliorum decocta.* Ita Mf. Reg. 2. Decocta foliorum emolliunt vulvas feminarum insidentium. His autem insessionibus in vulvæ, renum, coli, vesicæque morbis fupplentur balnea, cùm hæc defunt, aut ferri non poffunt.

14. *Boa appellatur.* Boa morbus eft papularum rubentium, *la Rougeole.* Tefte quoque Fefto, *crurum tumor viæ labore collectus boa appellatur.*

15. *Cedro aliàs similis.* Bene Mf. Reg. 2. & editio princeps. Malè in recentioribus editionibus, *cedro assimilis.*

16. *Altera major, altera minor.* Major, eft juniperus vulgaris, arbor C. B. *le Genevrier.* Minor, eft juniperus minor, montana, folio latiore fructuque longiore, C. B.

CAP. IX. 1. *In araneam abit.* In araneofa fila. Sunt fpicæ ftamina, & femina pappis inftructa. De falice, *le Saule*, dictum Libr. XVI. fect. 46.

2. *Amerinæ nigræ.* Eft falix vulgaris, nigricans, folio non ferrato, C. B.

3. *Vitex.* Vitex eft *l'Agnus castus.*

4. *Thefmophoriis.* Thefmophoria funt Cereris facra, ut apud Romanos Cerealia.

5. *Duo ejus genera.* Major, eft vitex latiore

folio, C. B. Minor, eſt vitex foliis anguſtior
bus, cannabis modo diſpoſitis, C. B.

6. *Ericen.* Erice, *la Bruyere*; de quâ dictu
ſuprà Libr. XIII. ſect. 35.

7. *Colore roriſmarini.* Mſ. Reg. 2. & ed. p

8. *Græci auctores ſparton.* Græcis σπάρτι
dictum eſt linum, cannabis, aliaque id genus
tilia & textilia. Geniſta, *le Genêt.*

9. *Docuerim.* Suprà Libr. XIX. ſect. 2.

10. *Deſignaverit Homerus.* Iliad. II, 135.

11. *Tamaricen.* Eſt tamarix fruticoſa, folio cra
ſiore, ſive Germanica, C. B. *le Tamaris.* R
ctè arbitrantur myricen eſſe tamaricen.

12. *Sine liene inveniri.* Fabulam eſſe jam
ſervavit J. Bauhinus.

13. *Adſeveravit.* Mſſ. Reg. & editio prince

14. *Vulgus . . . ut diximus.* Libr. XVI. ſect.

15. *Bryam vocat.* De bryâ, *le Tamaris*,
ctum ſuprà Libr. XIII. ſect. 37.

16. *Compoſitionibus, quas antheras.* Com
ſitiones ἀνθηραὶ, ita dictæ vel a colore fl
do vel a florum mixtione, & adversùs oris
cera, aphthas, aliaque id genus adhibentur.

17. *Sedant.* Talia remedia dicimus, *des*
mans.

Cap. X. 1. *Virga ſanguinea.* Eſt cornus
mina, C. B. *le Sanguin.* Sanguineos ejus
tices jam memoravit Plinius Libr. XVI.
30. Cur autem infelix diceretur vide ſ
ſect. 41.

2. *Quæ præſanavere.* Quæ celeriùs quàm
eſſet, ſanata ſunt.

3. *Sileris folia.* Siler videtur eſſe evony
vulgaris, granis rubentibus, C. B. *le Fuſain*

4. *Ligustrum si eadem.* Ligustrum, *le Troene*, non est eadem arbor ac cypros, de quâ dictum suprà Libr. XII. sect. 51.

5. *Oris exulcerationi.* Ms. Reg. 2. & ed. pr.

6. *Ederæ genera viginti.* Vide suprà Libr. XVI. sect. 62.

7. *Quam ex aceto utilissimam.* Mss. Reg.

8. *Vicino vocabulo ciston.* Græci cistum dixere κισθόν. Ederam, verò, κισσόν.

9. *Duo ejus genera.* Nempe cistus mas, & cistus femina.

10. *Hippocisthis ... dicemus.* Infrà Libr. XXVI. sect. 31.

11. *Cissos erythranos...* De cisso erythrano, seu ederâ rubente, de smilace & clematide vide suprà Libr. XVI. sect. 62. & seq.

CAP. XI. 1. *Arundinis genera.* Vide suprà Libr. XVI. sect. 64. & seqq.

2. *Arundo Cypria.* Est arundo maxima & hortensis, J. B.

3. *Vulgaris arundo.* Est arundo φραγμίτης, *la Canne*, *le Roseau.*

4. *Ebenus, ut docuimus.* Libr. XII. sect. 8.

5. *Rhododendros.* Est nerium, *le Laurier-rose.*

6. *Mirum, folia ejus.* Suprà Libr. XVI. sect. 33.

7. *Rhus.* Rhus, *le Sumac.*

8. *Herba est silvestris.* Non herba, sed frutex. Est coriaria, seu rhus myrtifolia Monspeliensium, Mag. Bot. *le Coriaria.*

9. *Ut malicorio.* Malicorium est cortex mali Punici, *la Grenade;* ut videre est suprà Libr. XXIII. sect. 53.

10. *Rhus, qui erythros.* Est rhus folio ulmi, C. B. *le Sumac à feuille d'orme.*

11. *Feminarum abundantiam.* MSS. Reg. & editio princeps.

12. *Erythrodanus.* Est rubia tinctorum, sativa, C. B. *la Garance;* de quâ suprà Libr. XIX. sect. 17.

13. *Alysson vocatur.* Est rubia silvestris, lævis, C. B. *la Garance sauvage.*

14. *Radicula ... quam struthion.* Est saponaria major, lævis, C. B. *la Saponaire.*

15. *Sic & pleuriticos.* Optimè hæc jungit editio princeps cum superiùs dictis.

16. *Semen ex aquâ.* Malè libri scripti & editi, *apocyni semen.* Quod jam monuit J. Bauhinus.

17. *Apocynum frutex est.* Sic fuit emendandum, ut rectè docuit J. Bauhinus. Est autem apocynum folio subrotundo, C. B. *l'Apocin.*

18. *Rosmarinum.* Rosmarinum, *le Romarin* Vide suprà Libr. XIX. sect. 62.

19. *Alterum sterile.* Est rosmarinus hortensis angustiore folio, C. B. Non est sterilis.

20. *Alterum cui & caulis.* Est cachyris semine fungoso, sulcato, plano, majore, foliis peucedani angustis, Mor. *l'Armarinte.*

21. *Et ad vulvas cum vino.* Dioscorid. I. 87. ait ad ictericos, seu morbum regium : ita Plinius ὑςερικαῖς pro ἰκτερικοῖς perperam ... gisse videatur.

22. *Cum ærina farinâ.* Cum farinâ loliacea

23. *Cachrys ... ut diximus.* Suprà Libr. X... sect. 11.

24. *Herba sabina.* Non herba, sed frutex, ... bina, *la Sabine, le Savinier.*

25. *Altera tamarici.* Est sabina femina, *la* ... *bine femelle.*

26. *Altera cupresso.* Eſt ſabina mas, *la Sabine mâle.*

27. *Selago appellata.* Eſt camphorata hirſuta, C. B. *la Camphrée.*

28. *Legitur sine ferro.* Hinc diſcere eſt quàm ſuperſtitioſa fuerit Druidarum doctrina.

29. *Samolum herbam.* Eſt anagallis aquatica, folio rotundo, non crenato, C. B.

30. *Et calculosis.* Calculosis maximè prodeſſe ceraſorum gummim ſcribit Galenus, Libr. de Fac. simp. med. pag. 189.

31. *Vulnerum utilitatibus.* In Mſſ. Reg. & editione principe, *vulnerum inutilitatibus.*

CAP. XII. 1. *Spinæ Ægyptiæ... diximus.* Suprà Libr. XIII. ſect. 19.

2. *Spinæ albæ.* Juxta dalecampium eſt eryngium Alpinum, cæruleum, capitulis dipſaci, C. B.

3. *Spina illa, quam Græcis acanthion.* Eſt carduus tomentoſus, acanthi folio, vulgaris. Tournefort.

4. *Eſt & acacia.* Acacia eſt ſuccus, qui e ſpinæ Ægyptiæ, quæ ipſa eſt arbor acacia, fructu exprimitur.

5. *Deterrima.* Ita Mſ. Reg. 2. & editio princeps. In Mſ. Reg. 1. *teterrima.* Dioſcorid. III, 132. memorat quidem in Cappadociâ & Ponto acaciam teneriorem. Inde tamen non ſatis certò emendatur, *tenerrima.*

6. *Aut leucophæa.* Succus ille, sive acacia leucophæa, eſt fuſcus, nempe ex albo nigroque mixtus.

CAP. XIII. 1. *Vulgaris quoque hæc ſpina.* Eſt hippophæſton, de quo plura infrà Libr. XXVII, ſect. 66.

2. *Radicis usus habet.* Radix illa est radicul
la Saponaire.

3. *In Oriente, ut diximus.* Suprà Libr. XI
sect. 52.

4. *Diatiron.* Ita Mſ. Reg. 1. & in Indice.

5. *Rubens & in purpuram vergens.* Est asp
lathus, *l'Aſpalath, le Bois de roſe*; de q
vide ſuprà Libr. XII. sect. 52.

6. *Spina eſt appendix appellata.* Est meſpil
apii folio, silveſtris, spinosa, sive oxyacanth
C. B. *l'Epine blanche, l'Aubepin.*

7. *Alvum citam.* Mſſ. Reg. & editio prince
alvum citant.

8. *Pyracanthæ baccæ.* Est oxyacantha Dios
ridis, sive ſpina acuta, pyri folio, C. B. *le Bi*
ſon ardent.

9. *Paliurus.* De paliuro, *le Porte-chape*
dictum ſuprà Libr. XIII. sect. 33.

10. *Agrifolia.* In hujus arboris nomine
riant Mſſ. codices. Sed certè pertinet ad ac
foliam, *le Houx*; ut patet ex ejus virtutibu

11. *Per ſe recubitu.* Bene Mſ. Reg. 1.

12. *Taxi arboris.* Taxus, *l'If.*

13. *Nec rubos.* Rubus, *la Ronce.*

14. *Genus rubi eſt, in quo roſa.* Est roſa
veſtris, *le Rosier ſauvage.*

15. *Pilulam caſtaneæ similem.* Pilulam h
Marcellus Empiricus Cap. 26. appellat ſp
giam. Nobis quoque dicitur, *l'Eponge.*

16. *Cynorrhoda.* Cynorrhoda, *l'Eglantier*
quâ dictum Libr. XXV. sect. 6.

CAP. XIV. 1. *Cynapanxin.* Ita Mſſ. Reg
editione principe, *cynapaxin.*

2. *Veſtigio hominis.* Plinius legit ἰχνῶδες.

Theophrastus, Hist. Plant. III, 18. habet φύλλον ἀχνῶδες, folium tenue. Quod melius.

3. *Idæus rubus.* Est rubus Idæus, spinosus, C. B. *le Framboisier.*

4. *Rhamnos appellatur.* Rhamnus, *le Nerprun.*

5. *Genus est silvestre.* Est rhamnus tertius, flore herbaceo, baccis nigris, C. B.

6. *Pyxacanthon Chironiam.* Ad rhamnum quoque pertinet, & est lycium Hispanicum, folio buxi, C. B.

7. *In Indicis arboribus diximus.* Suprà Libr. XII. sect. 15.

8. *Sarcocollam.* De eâ dictum suprà Libr. XIII. sect. 20.

9. *Quod oporicen vocant.* Oporice est confectio ex fructibus, δι' ὀπωρῶν.

CAP. XV. 1. *Chamædrys.* Est chamædrys major, repens, C. B. *la Germandrée.*

2. *Pituitâ in gulâ cohærescente.* Mss. Reg. 1.

3. *Manualibus scopis.* Manuales scopæ, *une Poignée.*

4. *Chamædaphne.* Chamædaphne, *le Laurier Alexandrin*, de quâ suprà Libr. XV. sect. 39.

5. *Adnexum solis.* Bene Mss. Reg. 2.

6. *Chamelæa.* Est Chamelæa tricoccos, C. B. *la Camélée.*

7. *Chamæsyce.* Est tithymalus exiguus, glaber, nummulariæ folio. Tournefort.

8. *Chamæcissos.* Chamæcissos spicata est bugula, Dod. Consolida media, pratensis, cærulea, C. B. *la Bugle.*

9. *Chamæleuce.* Est tussilago vulgaris, C. B. *le Pas d'âne.*

10. *Chamæpeuce.* Est cistus ledon, foliis ro-

Y iv

rismarini subtus incanis, C. B. Quod & helianthemum foliis rorismarini splendentibus subtus incanis. Tournefort.

11. *Laricis folio.* Mss. Reg. 1. & 2.

12. *Chamæcyparissos.* Est santolina foliis teretibus. Tournefort. *la Santoline, le petit Cyprès, la Garde robbe.*

13. *Ampeloprason.* Est porrum silvestre vinearum, C. B.

14. *Quæ stachys vocatur.* Quæ sit illa stachys, porro similis, incompertum. Stachys Dioscoridis non habet folia porri, sed marrubii : est scordotis, de quâ dicetur infrà Libr. XXV. sect. 27.

15. *Clinopodion.* Est clinopodium arvense, ocimi facie, C. B. *le Basilic sauvage.*

16. *Altitudine, in petrosis... præbentem.* Mss. Reg. 1. & 2.

17. *Centunculum.* Est gnaphalium vulgare majus, C. B.

18. *Unam quam alii echiten.* Est Clematitis peregrina, foliis pyri incisis, C. B.

19. *Clematis, Ægyptia cognomine.* Cl. Tourfortio clematis daphnoides est pervinca, *la Pervenche.* At cùm pervincam aliosque effectus memoraverit Plinius Lib. XXI. sect. 99. hæc mihi videtur esse clematitis, sive flammula repens, C. B. quam observavit Cl. Shaw.

Cap. XVI. 1. *Aron, de quâ... diximus.* Suprà Libr. XIX. sect. 30.

2. *Draconis convoluti modo.* Dracunculus, *la grande Serpentaire,* non habet radicem draconis convoluti modo; sed ejus caulis anguium modo maculosus.

3. *Aron miris laudibus.* Ari & dracunculi vir-

tutes permiſcuit Plinius; & multa habent communia.

4. *Dracunculus, quem dixi.* Suprà ſect. 91.

5. *Aiunt majorem.* Eſt dracunculus polyphyllus, C. B. *la grande Serpentaire;* cujus vis adversùs ſerpentes certissima.

6. *Hoc eſt simile aro.* Eſt dracunculus polyphyllus, de quo modò dixi.

7. *Radice longâ.* Eſt biſtorta major, radice minùs intortâ, C. B. *la Biſtorte.*

8. *Tertia demonſtratio.* Eſt dracunculus aquatilis, Dod.

9. *Eſt & aris.* Eſt ariſarum latifolium majus, C. B.

10. *Myriophyllon.* Eſt millefolium aquaticum foliis feniculi, ranunculi flore & capitulo, C. B.

11. *Herbam in pratis tenuem.* Eſt millefolium vulgare, album, aut purpureum, *le Milleſeuille, l'Herbe au charpentier.*

12. *Pſeubonion.* Multis eſt eruca silveſtris, major, lutea, caule aſpero, C. B.

13. *Myrrhis.* Eſt myrrhis major, vel cicutaria odorata, C. B. *le Cerfeuil muſqué.*

14. *Onobrychis.* Eſt onobrychis foliis viciæ, fructu echinato, major, floribus dilutè rubentibus, C. B. *le Sain-foin.*

Cap. XVII. 1. *Et calyciâ.* Mſ. Reg. 1.

2. *Aquam glaciari.* Id ſuprà ſect. 72. de flore aquifoliæ arboris prodidit Pythagoras.

3. *Monſtrificâ porſus naturâ.* Crediderim non fuiſſe herbam aliquam peculiarem, ſed magos venenis acerrimis illusiſſe.

4. *Aproxis appellatur.* Fortè eſt dictamnus albus vulgò, sive fraxinella, C. B. *la Fraxinelle.*

Certè concipit ignes : at non radix, sed ipsa folia.

5. *Ut naphtha.* Vide Libr. II. sect. 109.

6. *Florente brassicâ.* Mss. Reg. 1. & 2.

7. *Aglaophotin.* Aglaophotin dictam esse pæoniam, *la Pivoine*, docet Apuleius, Cap. 64. Aliæ autem sunt herbæ, quæ noctu lucent, ut cardamindum, *la Capucine.*

8. *Marmoritin.* Ms. Reg. 2.

9. *Achæmenida.* Ex viribus patet eam herbam pertinere ad narcoticas, quales hioscyamum, solanum, &c.

10. *In Taradistilis.* Ms. Reg. 1.

11. *Theônbrotion.* Ms. Reg. 1. Apud Garciam I, 3. princeps regni *Bisnagar*, cum Lusitano colloquens, assam fœtidam, *l'Assa fœtida*, deorum cibum appellabat. Et adhuc est in exquisitissimis Indorum saporibus.

12. *Semnion.* Venerandam. A σεμνός.

13. *Adamantida.* Invictam, & quæ nulli materiæ cedat.

14. *Quod conteri nequeat.* Non crediderim, quòd conteri nequeat, sed quòd artus resolvat.

15. *Therionarcâ.* Θηριονάρκη, quòd serpentibus torporem inferat.

16. *Æthiopida.* Æthiopis est sclarea vulgaris, lanuginosa, amplissimo folio. Tournefort.

17. *Potamaucis.* Mss. Reg. 1. & 2. & ed. pr.

18. *Theangelida.* Multus adhuc in Perside usus herbarum illarum, quæ *benk*, *tasi hendi*, *mic-hek gengueli*, *mouranna* dicuntur; & ex iis fiunt pilulæ, quæ mentem movent, & ad magicas illas divinationes accendunt. Vide P. Angelum de Sancto Josepho, *Pharmacopœa Persica*, pag. 366. Insignis est ille Plinii locus, quo ma-

gorum artes, quæ tamdiu miseris mortalibus illusere, perdocemur.

19. *Gelotophyllida.* Gelotophyllis, γελωτοφυλλὶς, folium risum ciens. Hæc herba videtur esse, quæ adhuc in Oriente celebratissima est, & dicitur *Bangue*, similis cannabi, *le Chanvre.* De hac herbâ ejusque effectu vide P. Angelum de Sancto Josepho, loc. cit.

20. *Hestiatorida.* Hestiatoris videtur esse *l'Areque*, cujus tantus adhuc est usus in Perside & remotioribus Orientis partibus. Arboris iconem vide apud P. Tachard, *Voyage de Siam*, pag. 369. Ejus vim expertus est P. Angelus de Sancto Josepho, ibid. pag. 368.

21. *Sed compositio.* Talium compositionum mercatores in Perside plurimi sunt, & dicuntur *Keïf-frousch*, id est ebrietatis stultitiæque mercatores; iisque herbis, de quibus jam dixi, parantur.

22. *Æschynomenen.* Αἰσχυνομένη, verecunda. Est mimosa, frutex sensibilis. Tournefort. *la Sensitive.*

23. *Œnotheridem.* Œnotheris est lysimachia chamænerion dicta, latifolia, C. B. De eâ plura vide infrà Libr. XXVI. sect. 69.

24. *Anacampserotem.* Est anacampseros vulgò faba crassa, J. B. *l'Orpin.*

25. *Celeber arte grammaticâ.* Is est Apion, sæpe a Plinio laudatus.

CAP. XVIII. 1. *Eriphiam.* Eriphia sanè dicta ab ἔριφος, hœdus. A Ruellio inter ranunculos adscribitur.

2. *Herba lanaria.* Est radicula, *la Saponaire*; de quâ jam dictum suprà Libr. XIX. sect. 18.

3. *Lactoris.* Eſt hieracium fruticoſum latifolium, hirſutum, C. B.

4. *Militarem vocant.* Eſt millefolium ſtratiotes, pennatum, terreſtre, J. B. ſeu millefolium vulgare, album, C. B. *le Millefeuille;* de quo jam dictum ſuprà ſect. 95.

5. *Ea in Ægypto tantum.* Eſt aloe, sive aizoon paluſtre, J. B.

CAP. XIX. 1. *Et illigata.* Ita Mſſ. Reg. 1. & 2. & editio princeps.

2. *Lingua. herba.* Eſt ranunculus longifolius, paluſtris, major, C. B. *la Douve.* Maximæ eſt acrimoniæ.

3. *Rumpotinum arborem.* Ita Mſ. Reg. 2. De rumpotino, *le petit Erable des bois*, jam dictum ſuprà Libr. XIV. ſect. 3.

4. *Galli rhodoram.* Rhodora eſt barba capræ, floribus oblongis, C. B. *la Barbe de chèvre.*

5. *Herba impia.* Eſt filago, ſeu impia, Dod. *l'Herbe à coton, le Pied de chat d'Allemagne.*

6. *Veneris pectinem.* Eſt ſcandix ſemine roſtrato vulgaris, C. B.

7. *Et mularis.* In Mſ. Reg. 2. *& villaris.* Quæ ſit hæc herba, ignotum.

8. *Philanthropon.* Eſt aparine vulgaris, C. B. *le Gratteron.*

9. *Canaria appellatur lappa.* Eſt caucalis arvensis, echinata, latifolia, C. B.

10. *In colluviem.* Colluvies eſt aqua furfuribus aliiſque, quæ ſubus dantur, mixta.

11. *Tordylon alii.* Tordylon, vel tordylium eſt ſeſeli Creticum, de quo jam dictum ſuprà Libr. XX. ſect. 18.

12. *Gramen ipſum.* Eſt gramen caninum arvenſe, C. B. *le Chien-dent.*

13. *In Parnasso tantùm.* Et dicitur gramen Parnassi.

14. *Aculeatum gramen.* Est gramen dactylon, folio arundinaceo, C. B.

15. *Altero quod est aizoo simile.* Est anthyllis maritima, alsinefolia, C. B.

16. *Tertium genus dactyli.* Est sempervivum minus, vermiculatum, acre, C. B. *la petite Joubarbe.*

17. *Suo loco docuimus.* Libr. XVIII. sect. 39.

IN LIBRUM XXV.

Cap. II. 1. *Grammaticæ artis.* Bene MSS. Reg. 1. Voss. & editio princeps. Nec addendum, *peritum.* Sic locutus est Plinius Libr. VII. sect. 40. IX. sect. 8. & Libr. XXX. sect. 6.

2. *Eamque num.* Sic jam Plinius Libr. XXII. sect. 16.

3. *In Marsis.* Vide suprà Libr. VII. sect. 2.

4. *Ægyptus illa non esset.* Pars est inferioris Ægypti, quæ Delta dicitur. Vide suprà Libr. II. sect. 87.

5. *Illud nepenthes.* De nepenthe jam dictum suprà Libr. XXI. sect. 91. Juxta Cl. Barchusen, *Historia medicinæ*, in fin. nepenthes Homericum est ipsum opium; quod in oratione hac de re habitâ probandum suscepit.

6. *Polion herbam.* De quâ vide suprà Libr. XXI. sect. 21. & 84.

7. *Ut adfirmaverit.* MS. Reg. 1. & ed. pr.

8. *Revocatum ad vitam.* Non a morte, sed ab asphyxiâ ad vitales sensus.

9. *Alite, quam retulimus.* Libr. X. sect. 20.

10. *Illi, quam retulimus.* Suprà Libr. XVIII. sect. 45.

11. *Insanabile.* Malum insanabile.

12. *Silvestris rosæ.* Est rosa silvestris vulgaris, flore odorato, incarnato, C. B.

13. *In Lacetaniâ.* Pyrenæis montibus proximâ.

14. *Dracunculum.* Est dracunculus caule maculis notato, *la Serpentaire.* Est & caule immaculato.

15. *In priore volumine.* Libr. XXIV. sect. 93.

CAP. III. 1. *Fons erat aquæ.* Apud Frisios ex vitio aquarum multi adhuc stomacace, *le Scorbut,* laborant. Frequentesque sunt fontes, quarum aqua dentibus nocet.

2. *Sceloturben.* In Ms. Reg. 2. *Sceloturbin.* Græcis σκελοτύρβη dicitur a σκέλος & τύρβη, quòd morbus ille tentet & turbet crura.

3. *Herba, quæ vocatur brittanica.* Ms. Reg. 1. Est lapathum aquaticum, folio cubitali, C. B. *la Patience aquatique, la Parelle des marais.*

4. *Florem vibones.* Flos brittanicæ Frisiis dicebatur vibones, nomine, ut opinatur eruditus Langius, ducto a confirmandis dentibus.

5. *Judicavere ævi experimenta.* Mss. Reg.

6. *Optimi portus sit.* In Ms. Reg. 2. *optimis.* Vide suprà Libr. VII. sect. 54. Ferdinandus Pintianus, eruditus Plinii interpres, Salmanticæ sepulcro suo inscribi jussit: OPTIMVM VITAE BONVM MORS.

7. *Amatorio periisse.* Amatorium illud poculum dederat Callisthenes libertus, ut a Lucullo magis diligeretur.

CAP. IV. 1. *Homero teste.* Homer. Odyss. κ'. vers. 302.

2. *Moly*. Sunt qui exiſtiment eſſe herbam aglaophotin, de quâ dictum ſuprà Libr. XXIV. ſect. 102. Quod minimè probabile eſt. Moly Homericum eſſe rutam silveſtrem adfirmat Galenus, Libr. VIII. de Fac. simp. med. pag. 129. Quod veriùs crediderim.

3. *Dodecatheon*. Herba ita eſt appellata a duodecim diis majoribus. Eſt autem ſanicula montana flore calcari donato, C. B. *la Graſſette*.

4. *Pæonia eſt*. Nomen habet a Pæone medico, qui eâ herbâ Plutonem ab Hercule vulneratum curavit, ut habet Homerus, Iliad. ε΄. vers. 401. *la Pivoine*.

5. *Faunorum in quiete ludibriis*. Fauni illi, infrà Libr. XXX. ſect. 24. & nocturni dii dicti, ſunt incubus, Græcis ἐφιάλτης; *le Cochemar*.

6. *Unum quidem Aſclepion*. Ita appellatum ab Æſculapio. Eſt ferula minor, ad ſingulos nodos umbellifera. Tournefort.

7. *Qualem diximus*. Libr. XII. ſect. 57.

8. *Alterum genus Heraclion*. Eſt panax ſphondylii folio, sive Heracleum, C. B. *la Berce*.

9. *De quo origano diximus*. Suprà Libr. XX. ſect. 62..

10. *Tertium panaces Chironion* Eſt helenium vulgare, C. B. *l'Aunée*.

11. *Radix parva*. Immo, magna longave, teſte Theophraſto, Hiſt. Plant. IX, 12. Perperam ergo Plinius legit μικρὰ, pro μακρά.

12. *Centaurion cognominatur*. Eſt centaurium majus, *la grande Centaurée*.

13. *Alterum tenuius*. In Mſſ. Reg. & editione principe, *tenuis: la petite Centaurée*.

14. *Heracleon siderion*. Eſt geranium Rober-

tianum 1, viride, C. B. *le Bec de grue*, *l'Herbe à Robert.*

15. *De quâ diximus.* Eſt bryonia, de quâ dictum ſuprà Libr. XXIII. ſect. 17.

16. *Sicuti de herbâ.* Eſt parthenium, de quo dictum ſuprà Libr. XXII. ſect. 20.

17. *Hyoſcyamos.* Hyoſcyamus, *la Juſquiame.*

18. *Unum nigro ſemine.* Eſt hyoſcyamus vulgaris, vel niger, C. B.

19. *Vulgare autem candidius.* Eſt hyoſcyamus albus, vulgaris, Clus.

20. *Tertii ſemen irionis.* Eſt hyoſcyamus Creticus, luteus, C. B.

21. *Quartum genus.* Eſt hyoſcyamus albus, major, vel tertius Dioſcoridis, & quartus Plinii, C. B. *la Juſquiame blanche.*

22. *Oleum... ut diximus.* Suprà Libr. XV. ſect. 7. XXIII. ſect. 49.

Cap. V. 1. *Mercurialem.* Mercurialis, *la Mercuriale.* Maſculus, eſt mercurialis teſticulata, C. B. femina, eſt mercurialis ſpicata, C. B.

2. *Achilleos vocatur.* Achilleos, ſeu millefolia, eſt millefolium nobile, Trag. Tanacetum minus, album, odore camphoræ, sive Achillæa Dioſcoridis, C. B. *le Millefeuille.*

3. *Scapo cæruleo pedali.* Juxta Langium eſt lunaria, quæ glauca eſt, & foliis rotundis, *la Lunaire.*

4. *Alii quadrato caule.* Hæc videtur eſſe sideritis hirſuta procumbens, C. B. *la Crapaudine.*

5. *Sideritin in maceriis.* Eſt tanacetum montanum, inodorum, minore flore, C. B.

6. *Candidioribus foliis.* Eadem herba eſt. Differt tantùm foliorum candore.

7. *Aliam verò binûm cubitorum.* Juxta Dalecampium eſt sideritis altera Dioſcoridis; urtica aculeata, foliis non ſerratis, C. B.

8. *Scopas regias* Mſſ. Reg. & editio princeps. Juxta Dalecampium eſt tanacetum minus album, odore camphoræ, sive Achillæa Dioſcoridis.

9. *Hemionion vocant.* Eſt hemionitis vulgaris, C. B. *l'Emionite.*

10. *Melampodis fama.* De Melampode jam dictum ſuprà Libr. VII. ſect. 33.

11. *Candidum & nigrum.* Helleborus albus, *l'Ellébore blanc*; niger, *l'Ellébore noir.*

12. *Trahit ex alvo bilem.* Mſ. Reg. 2.

13. *Tympanicis.* Mſſ. Reg. & editio princeps. Morbum illum dicimus, *la Tympanite, la fauſſe Hydropisie du bas-ventre.*

14. *Spaſticis cynicis.* Eſt σπασμὸς κυνικὸς, *le Spaſme cynique*; quo de morbo, qui eſt oris diſtentio, vide Celſum IV, 2.

Cap. VI. 1. *Mithridatiam.* Eſt dens leonis latiore & rotundiore folio, Bot. Monſp. *la Dent de lion.*

2. *Scordotin.* Eſt cataria Cretica, humilis, ſcordioides. Tournefort. Corollar. pag. 13.

3. *Alterius generis.* Eſt ſcordium alterum, sive ſalvia silveſtris, C. B.

4. *Polemoniam, alii philæteriam.* Diverſum nomen, certantibus de inventione regibus, Polemone Ponti Polemoniaci, & Philætero Cappadociæ. Eſt Lychnis silveſtris, quæ been album vulgò, C. B. *le Behen blanc.*

5. *Eupatoria.* A Mithridate Eupatore appellata. Eſt eupatorium veterum, sive agrimonia, C. B. *l'Aigremoine.*

6. *Centaurio.* Eſt centaurium majus, folio in lacinias plures diviſo, C. B. *la grande Centaurée.*

7. *Alterum centaurion.* Eſt centaurium minus, C. B. *la petite Centaurée.*

8. *Tertia eſt centauris.* Hæc videtur eſſe lapathum folio acuto rubente, C. B. *le Sang-de-dragon.*

CAP. VII. 1. *Clymenus a rege.* Clymenus herba dicta eſt a Clymeno, filio Cænei, Arcadiæ rege. Videtur eſſe periclymenos, vel caprifolium, *le Chevrefeuille*, de quo plura infrà Libr. XXVII. ſect. 94. Juxta alios eſt ſcrophularia vulgaris & major J. B. *la grande Scrofulaire, la Scrofulaire des bois.*

2. *Gentianam.* Gentiana, *la Gentiane.*

3. *Lysimachiam.* Eſt ſalicaria vulgaris, purpurea, foliis oblongis. Tournefort. *la Salicaire.*

4. *Adoptatâ herbâ.* Eſt artemiſia vulgaris, major, caule & flore purpuraſcentibus, C. B. *l'Armoiſe.*

5. *Ab Artemide Ilithyia.* Artemis Εἰλείθυια, eſt Diana, Artemiſve, parturientibus propitia.

6. *Altera tenera tenerioribus.* Ita Mſſ. Reg. & editio princeps. Hæc eſt artemiſia rubra, maritima, Mentz. In recentioribus editionibus, *tenuioribus.*

7. *Quam quidam botryn.* At hi rectè eam non appellabant. Alia enim eſt botryx, quæ dicetur infrà Libr. XXVII. ſect. 31.

8. *Nymphæa.* Eſt nymphæa alba, major, C. B. *le Nénufar, le Blanc d'eau.*

9. *Rhopalon.* Græcis ῥόπαλον eſt clava.

10. *Alia nymphæa.* Eſt nymphæa lutea, major, C. B.

11. *Euphorbiam.* Euphorbia, *l'Euphorbe.*

12. *Sicut apud Homerum.* Iliad. χ'. vers. 444.

13. *Vis tanta est.* Vis inflammatoria. Inde cùm vel concretus succus tunditur, magnopere cavendum ne nares, guttur, oculosque inflammet.

14. *In Galliâ fit.* In Galliâ Circumpadanâ.

15. *Ex herbâ chamelæa.* Est thymelæa, quæ chamelæa quoque vocatur, ut dictum est suprà Libr. XIII. sect. 35.

CAP. VIII. 1. *Plantaginem.* Plantago, *le Plantain.*

2. *Minor angustioribus foliis.* Est plantago angustifolia, major, C. B. *le Plantain à cinq nerfs.*

3. *Altera major.* Est plantago latifolia, glabra, C. B. *le Plantain des marais.*

4. *Et angulosus.* Ita vetus exemplar a Cornario laudatum.

5. *Nascitur in humidis.* Est plantago aquatica, latifolia, C. B. Ranunculus palustris, plantaginis folio ampliore. Tournefort. *le Plantain aquatique à larges feuilles.*

6. *Densandoque corpore.* Id est adstringendo corpore.

7. *Buglossos.* Est buglossum latifolium, borrago flore cæruleo, C. B. *la Bourrache à fleur bleue.*

8. *Cynoglossos.* Est buglossum silvestre, caulibus procumbentibus, C. B. *la Buglose sauvage.*

9. *Alia similis ei.* Est buglossum angustifolium, semine echinato, C. B. *la Buglose à petites feuilles, & à semences hérissées.*

10. *Est & buphthalmus.* MSS. Reg. & editio princeps. Est buphthalmum tanaceti minoris foliis, C.B. *l'Œil de bœuf.*

11. *Circa Bœotiam.* Ita quidem libri scripti & editi. At ex Theophrasto, Hist. Plant. IX, 13. ipsoque Plinio XXVII, 1. emendandum videtur, *circa Mæotin.* Scythice autem est glycyrrhiza, *la Réglisse;* de quâ dictum suprà Libr. XXII. sect. 14.

12. *Hippace dicta.* A Scythis sciri fortè adhuc potest quæ sit illa herba. Fortè est Canadensis magna longa radix, de quâ jam dixi.

13. *Ischæmonem.* Est gramen dactylon, folio latiore, C. B.

14. *Vettonica.* Est betonica purpurea, C. B. *la Bétoine.*

15. *Cantabrica.* Est scorzonera latifolia, sinuata, C. B. *la Scorzonere.*

16. *Vocatur consiligo.* Videtur esse helleborus albus, flore subviridi, C. B. *l'Ellebore blanc.* Certè veterinarii μάλιν, quod est pulmonum vitium, in veterinis sanant helleboro albo, quod Vegetius consiligine fieri scribit. Observandum autem non in Europâ tantùm, sed & in Asiâ ad pecudum morbos promiscuum usum esse hellebori albi & nigri. Aliis consiligo est helleborus niger, tenuifolius, buphthalmi flore, C. B.

17. *Demonstrabimus suo loco.* Infrà Libr. XXVI. sect. 21.

18. *Iberida.* Est lepidium gramineo folio, sive iberis. Tournefort.

19. *Chelidoniam.* Chelidonia, *la Chélidoine.*

20. *Canariam.* Est gramen caninum arvense, *le Chiendent.*

21. *Elaphoboscon ... diximus.* Suprà Libr. XXII. sect. 37.

22. *Seseli.* Vide suprà Libr. VIII. sect. 50.

23. *Dictamnum . . . indicavimus.* Suprà Libr. VIII, sect. 41.

24. *Flos nullus, aut semen.* Bene Mſ. Reg. 2. Eſt quidem dictamno flos, ſemen, & caulis; ſed nullius ſunt usûs.

25. *Pſeudodictamnum.* Eſt pſeudodictamnus acetabulis moluccæ, C. B.

26. *Tertium genus dictamnum.* Eſt pſeudodictamnus verticillatus, inodorus, C. B.

27. *Ariſtolochiæ.* Ariſtolochia, *l'Ariſtoloche*; ita dicta quòd ἀρίςη λεχέσαις, optima gravidis.

28. *Unum tuberibus.* Eſt ariſtolochia rotunda, flore ex purpurâ nigro, C. B.

29. *Alterum maſculæ.* Eſt ariſtolochia longa, vera, C. B.

30. *Tertium longissimæ.* Eſt ariſtolochia clematitis, recta, C. B.

31. *Et quæ pliſtolochia.* Eſt ariſtolochia polyrrhizos, J. B. Pliſtolochia autem, vel piſtolochia, dicitur quòd fida optimaque ſit puerperis.

32. *Rotunda contra ſerpentes.* In inſulâ *Cayenne*, aliâ quoque ariſtolochiâ contra ſerpentes utuntur Africani, *les Negres.* Ea eſt ariſtolochia folio hederaceo, trifido, maximo flore, radice repente, Plum. *la Liane à ſerpent.*

33. *Satyrion eſſe.* Eadem eſt Veneris concitatrix.

Cap. IX. 1. *Argemonia.* Argemone dicta ſuprà Libr. XXI. 1. sect. 94. Eſt papaver erraticum, capite oblongo, hiſpido. Tournefort. *l'Argémone.* Alia ejus genera ſunt capite longiore, & longissimo.

2. *Agaricon.* Agaricus, *l'Agaric.* Vide ſuprà Libr. XVI. sect. 13.

3. *Echios.* Eſt echium majus & aſperius flore albo, aut dilutè purpureo, *la Vipérine, l'Herbe aux viperes.*

4. *Altera, quæ lanugine.* Eſt echium vulgare, C. B. *la Vipérine, la Bugloſe ſauvage.*

5. *Perſonatam vocant.* Eſt lappa major, arctium Dioſcoridis, C. B. *le Glouteron, la Bardane.*

6. *Hierabotane.* Eſt verbenaca, *la Verveine.*

7. *Blattaria.* Eſt blattaria lutea, folio longo, laciniato, C. B. *l'Herbe aux mites.*

8. *Lemonium.* Videtur eſſe ſcolymus chryſanthemos, C. B. *l'Epine jaune.*

9. *Quinquefolium.* Eſt quinquefolium majus, repens, C. B. *la Quintefeuille.*

10. *Sparganion.* Eſt ſparganium ramoſum, C. B.

11. *Probatissimi in Cretâ.* Eſt daucus tenuifolius, Creticus, radiis umbellæ longioribus. Tournefort.

12. *In ſaxosis naſcitur.* Bene Mſſ. Reg. & editio princeps. Perperam recentiores omiſere, *naſcitur.*

13. *Reliqua genera.* Eſt daucus vulgaris, Clus. Paſtinaca tenuifolia, silveſtris Dioſcoridis, vel daucus officinarum, C. B. Hujus eſt ſemen, quod in officinis dauci Cretici ſemini ſubſtituitur.

14. *Tertium genus.* Eſt paſtinaca tenuifolia, ſativa, radice luteâ, C. B. *la Carotte.*

15. *Therionarca.* Hæc videtur eſſe chamænerion anguſtifolium, Alpinum, flore purpureo. Tournefort. De magicâ dictum ſuprà Libr. XXIV. ſect. 102.

16. *Perſolata.* Eſt petasites major, vulgaris, C. B. *l'Herbe aux teigneux.*

17. *Cyclamini radix.* Eſt cyclamen orbiculato folio, infernè purpurafcente, C. B. *le Pain de pourceau.*

18. *Cyclaminos cognomine ciſſanthemos.* Eſt bryonia lævis, sive nigra, racemoſa, C. B. *le Sceau Notre-dame, la Racine Vierge.*

19. *Tertia cyclaminos.* Eſt Parnassia paluſtris & vulgaris. Tournefort. Gramen Parnassi albo ſimplici flore, C. B.

20. *Peucedanum.* Eſt peucedanum majus, Italicum, C. B. *la Queue de pourceau.*

Cap. X. 1. *Ebuli quoque.* De ebulo, *l'Hieble*, dictum ſuprà Libr. XXIV. ſect. 35.

2. *Polemoniæ.* De Polemoniâ dictum ſect. 28.

3. *Verbaſcum... album.* Eſt verbaſcum mas, latifolium, luteum, C. B. *la Molène, le Bouillon blanc.*

4. *Alterum nigrum.* Eſt verbaſcum nigrum flore ex luteo purpurafcente, C. B. *le Bouillon noir.*

5. *Tertium genus.* Tertium genus, quod & ſilveſtre mox dicitur eſt verbaſcum latis ſalviæ foliis, C. B. Phlomis fruticoſa, ſalviæ folio latiore & rotundiore. Tournefort.

6. *Phlomides duæ.* Sunt phlomis fruticoſa, ſalviæ folio longiore & anguſtiore. Tournefort. Altera, phlomis fruticoſa, flore purpureo, foliis rotundioribus.

7. *Tertia lychnitis.* Eſt phlomis lychnitis, Cluſ. Verbaſcum anguſtis ſalviæ foliis, C. B.

8. *Telyphonon.* Eſt ranunculus cyclaminis folio, aſphodeli radice, major. Tournefort. Aconitum pardalianches 1, ſeu thora major, C. B.

9. *Alii poterion.* Eſt tragacantha altera, J. B. Tragacantha, *la Barbe de renard.*

10. *Bene olentibus.* Juxta Dioſcoridem III, 17. non radix, ſed fructus bene olet.

11. *Aliſma, quam alii damaſonium.* Eſt plantago aquatica, ſtellata, C. B.

12. *Alterum genus ejuſdem.* Eſt verbaſculum pratenſe, odoratum, C. B. *la Primevere.*

12. *Cynorrhodum, de quo diximus.* Suprà ſect. 6.

13. *Periſtereos.* Eſt verbena tenuifolia, C. B.

14. *Proxima his malis.* Mſ. Reg. 2. & ed. pr.

15. *Antirrhinon.* Eſt antirrhinum vulgare, J. B. *le Mufle de veau.*

16. *Similiter ea, quam eupliam vocant.* Hæc ſunt omittenda. Aliter Plinius gravissimum in errorem incidit. Cùm enim Theophraſtus, Hiſt. Plant. IX, 21. dixerit antirrhinon conferre ad famæ commendationem, περὶ τῆς εὐκλείας καὶ εὐδοξίας: eupliam, vel potiùs euclian, pro plantâ accepit Plinius. Fortè tamen ſcripſerat: *& hoc perunctos venuſtiores fieri, nec ullo malo medicamento... arbitrantur magi: tradunt quoque eo perunctos commendatioris eſſe famæ.*

17. *Pericarpum.* Eſt hyacinthus comoſus, major, purpureus, C. B.

18. *Cortice rubro alterum.* Eſt hyacinthus racemoſus, cæruleus, major, C. B.

Cap. XI. 1. *Nymphææ & heracliæ.* In recentioribus editionibus, *& cicutæ*, sine ullâ librorum auctoritate. Hìc quidem corrupti ſunt Mſſ. & editio princeps, in quibus, *nymphææ lacitæ.* In Indice eſt *nymphæa Heraclia.* Vide & Libr. XXVI. ſect. 28.

2. *Polythrix.* De polythrice & callitriche dictum ſuprà Libr. XXII. ſect. 30.

3.

3. *Cacalia.* Eſt cacalia tormentoſa, C. B. Lingulaca autem, eſt lingua, de quâ Libr. XXIV. ſect. 108.

4. *Ex callitriche.* Eſt trichomanes, de quo infrà Libr. XXVII. ſect. 3.

5. *Hyſſopum.* Hyſſopum, quod hìc memorat Plinius, & infrà Libr. XXVI. ſect. 70. & 76. non eſt noſtra hyſſopus, *l'Hyſope;* ſed videtur eſſe hyſſopus Græcorum, P. Alp. clinopodium Creticum, fruticoſum, foliis lanceolatis. Tournefort.

6. *Lonchitis.* Cùm Plinius lonchitin a xiphio & phaſganio diſtinguat, lonchitis multis videtur eſſe iris tuberoſa, folio anguloſo, C. B. Radices tamen prælongas non habet hæc iris.

7. *Xiphion.* Eſt gladiolus utrimque floridus.

8. *Pſyllion.* Eſt pſyllium majus, ſupinum, C. B. *l'Herbe aux Puces, vivace.*

9. *Rhyſſellium.* Ita Mſ. Reg. & ed. pr. In recentioribus, *thyſſelinum.* Eſt apium silveſtre, lacteo ſucco turgens, C. B.

CAP. XII. 1. *Culices, nubeculas.* Culices illi videntur eſſe signa apparentia, quæ ut muſcæ, araneæ, aliave id genus oculis obverſantur, & ſunt ſæpe guttæ ſerenæ naſcentis prævia indicia.

2. *Ad hypochysin.* Hypochysis, ſuffuſio, cataractave, eſt pupillæ obſtructio, ab opaco aliquo interpoſito inducta, quæ viſum minuit, aut extinguit.

CAP. XIII. 1. *Anagallida.* Anagallis eſt, altera mas, phœniceo flore, *le Mouron à fleur rouge:* altera femina, & cæruleo vel albo flore, *le Mouron à fleur blanche ou bleue.*

2. *Paracentesis fit,* Parcentesis, cùm cataracta acu curatur, *l'Opération de la cataracte.*

3. *Asyla appellatur.* Quæ herba sit asyla, vel ferus oculus, ignotum.

4. *Ægilops.* Est tumor, seu parvum ulcus, carunculæ majoris ad internum oculi canthum. De herbâ autem ægilope dictum suprà Libr. XVIII. sect. 44.

5. *In trimestri farinâ.* In farinâ e trimestri semine, de quo dictum suprà Libr. XVIII. sect. 12.

6. *Mandragoram.* Nobis quidem est mandragora mas & femina, *la Mandragore mâle & femelle.* Neutra tamen est Plinii ac Theophrasti mandragora, cùm nostra sit sine caule. Mandragoram veterum fuisse *le Ginseng* opinatur P. Lafitau, *Mémoire sur le Ginseng*, pag. 75.

7. *Cicuta.* Est cicuta major, C. B. *la Ciguë.*

8. *Ad resolvenda.* Ad diluenda medicamenta.

9. *Semper staturas.* Cicuta non sinit mammas crescere.

10. *Crethmos agrios.* Est halimus, seu portulaca marina, C. B. Atriplex maritima, angustissimo folio. Tournefort.

11. *Gramias tollit oculorum.* Gramia est pituita oculorum. Gramiosi verò oculi, teste Cæcilio, *des Yeux chassieux.*

12. *Molybdæna, id est, plumbago.* Plumbago est lepidium dentelaria dictum, C. B. *la Dentelaire.* Nunc viget ejus usus ad cancros, *les Cancers*, sanandos.

13. *Folio lapathi.* Ita MSS. Reg. & ed. pr.

14. *Plumbum.. ex oculo.* Apud Festum, *calces, ampullæ plumbeæ.* Videtur ergo plumbum esse lividas in palpebris maculas.

15. *Capnos prima.* Est fumaria officinarum, flore purpureo, C. B. *la Fumeterre.*

16. *Alia est capnos.* Est fumaria minor, tenuifolia, caulibus surrectis, flore hilari purpurâ rubente, C. B. Nomen autem a καπνὸς, fumus.

17. *Acoron.* Est calamus aromaticus, de quo dictum suprà Libr. XII. sect. 48.

18. *Longiore pediculo.* Nec acori, nec iridis folia habent pediculos.

19. *Ructu faciles.* Quæ ructum facilem cient.

20. *Virus majus.* Virus est odor, sapor.

21. *Qui oxymyrsinæ.* De oxymyrsine dictum suprà Libr. XV. sect. 7.

22. *Cotyledon.* Est cotyledon major, C. B. *le Nombril de Vénus.*

23. *Est aliud genus.* Est sedum majus, montanum, dentatis foliis, C. B. *la grande Joubarbe de montagne.*

24. *Sordidis foliis.* Veriùs, pinguibus foliis, ut habet Dioscorides IV, 93. Legit ergo Plinius ῥυπαρὰ, sordida, pro λιπαρὰ, pinguia.

25. *Quæ iris.* Meliùs, quæ aizoum; ut habet Dioscorides IV, 92.

26. *Aizoi duo genera.* Majus, est sedum majus, vulgare, C. B. *la Joubarbe.*

27. *Stergethron.* Philtrum amatorium est στέργηθρον, a στέργω, amo.

28. *Hypogeson, quoniam in subgrundiis.* Subgrundia dicuntur τὰ γεῖσα. Est porrecta & depressior tecti pars, quâ imbres procul dejiciuntur a tegulis, ne parietes vitient.

29. *Amerimnon.* Curas sedantem, ἀμέριμνον.

30. *Alterum minusculum.* Est sedum parvum, acre, C. B. *la Vermiculaire brûlante.*

31. *Andrachnen agrian.* Est sedum minus, te-

retifolium, album, C. B. *la petite Joubarbe.*

32. *Erigeron... ſenecio.* Eſt ſenecio minor, vulgaris, C. B. *le Seneçon.*

33. *Naſcitur in tegulis.* Mſſ. Reg. & ed. pr.

34. *Vere caneſcit.* Quod græcè dicitur ἦρι γέρων.

35. *Ephemeron.* Videtur eſſe ephemerum, quod aliqui silveſtrem irin appellant, C. B. Aliis eſt polygonatum anguſtifolium, non ramoſum, C. B. *le Sceau de Salomon.*

36. *In cavis.* Mſſ Reg. & ed. pr.

37. *Labrum Veneris.* Eſt dipſacus silveſtris, aut virga paſtoris major, C. B. *le Chardon à bonnetier.*

38. *Eſt ei vermiculus.* Viget adhuc hujus medicinæ uſus; & vermiculus ille inter medium Auguſti & Septembris colligitur.

39. *Ranunculum.* Ranunculus, *la Renoncule.*

40. *Unum pinguioribus.* Eſt ranunculus silveſtris, *le Bassinet;* Aprili menſe floret; Maio menſe perit.

41. *Alterum foliosius.* Eſt apiaſtrum, de quo dictum ſuprà Libr. XX. ſect. 45. Ranunculus nempe paluſtris, apii folio, lanuginoſus, C. B.

42. *Tertium minimum.* Eſt ranunculus minor, & totâ æſtate floret.

43. *Quartum simile huic.* Eſt ranunculus montanus, aconiti folio, albus, flore majore, C. B.

44. *Flore lacteo.* Perperam libri ſcripti & editi, *flore luteo.* Emendandum certè eſt *lacteo.* Eſt enim flore albo, & Dioſcoridi II, 206, rectè dicitur ἄνθος γαλακτίζον.

FINIS.

